

STRATEGIE KOMUNITNĚ VEDENÉHO MÍSTNÍHO ROZVOJE

Datum vypracování: únor 2016

EVROPSKÁ UNIE
Fond soudržnosti
Operační program Technická pomoc

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Obsah

1. ÚVOD	6
1.1 Základní informace o MAS Broumovsko+	7
1.1.1 Území působnosti MAS Broumovsko+	7
1.1.2 Zdůvodnění výběru územní působnosti	8
1.2 Popis orgánů MAS	9
1.3 Historie a zkušenosti MAS s rozvojem území	10
1.4 Popis postupu zapojení komunity do vytvoření SCLLD	11
1.5 Přehled členů pro přípravu a zpracování SCLLD	13
1.5.1 Popis realizačního týmu pro tvorbu SCLLD	13
1.5.2 Odpovědnost realizačního týmu pro tvorbu SCLLD	14
2. ANALYTICKÁ ČÁST	17
2.1 Obecná charakteristika území	17
2.1.1 Hlavní charakteristika území	17
2.1.2 Fyzicko-geografická charakteristika	18
2.2 Historie území a jeho osídlení	19
2.3 Územně správní členění	21
2.4 Socioekonomická analýza	22
2.4.1 Obyvatelstvo	22
2.4.1.1 Počet obyvatel a hustota osídlení	22
2.4.1.2 Vývoj počtu obyvatelstva po roce 1989	23
2.4.1.3 Věková struktura obyvatelstva	26
2.4.1.4 Vzdělanostní struktura obyvatelstva	28
2.4.1.5 Sociální struktura obyvatelstva	29
2.4.2 Technická infrastruktura	29
2.4.2.1 Vodovody, kanalizace a odpadní vody	30
2.4.2.2 Zásobování energiemi	31
2.4.2.3 Komunikační systémy	33
2.4.3 Doprava	34
2.4.3.1 Silniční dopravní infrastruktura	34
2.4.3.2 Intenzita silniční dopravy	36
2.4.3.3 Podíl těžké nákladní dopravy	37
2.4.3.4 Stav a zimní údržba silnic II. a III. třídy	38
2.4.3.5 Parkování	39
2.4.3.6 Bezpečnost pěší a cyklistické dopravy	39
2.4.3.7 Železniční doprava	39
2.4.3.8 Letecká doprava	40
2.4.3.9 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou	40
2.4.3.10 Cyklistická doprava	42
2.4.3.11 Přehled cyklotras	42
2.4.3.12 Pěší doprava	44
2.4.4 Občanská vybavenost obcí a základní služby	44
2.4.5 Bydlení	45
2.4.6 Životní prostředí	49
2.4.6.1 Geologická situace a geomorfologie	49
2.4.6.2 Typ krajiny	49
2.4.6.3 Ochrana vod	52
2.4.6.4 Ochrana půdy	54

2.4.6.5	Ochrana ovzduší	55
2.4.6.6	CHKO Broumovsko	55
2.4.6.7	Maloplošná chráněná území	56
2.4.6.8	Soustava NATURA 2000	58
2.4.6.9	Památné stromy	58
2.4.6.10	Odpadové hospodářství	59
2.4.6.11	Environmentální vzdělávání a osvěta (EVVO)	61
2.4.7	Život v obcích	61
2.4.7.1	Volnočasová a spolková činnost	61
2.4.7.2	Kulturní zařízení	62
2.4.7.3	Sportovní zařízení	62
2.4.7.4	Kulturní, společenské a sportovní akce	63
2.4.7.5	Zdravotnické služby	64
2.4.7.6	Sociální a návazné služby	66
2.4.8	Průmysl, zaměstnanost a podnikání	68
2.4.8.1	Skladba ekonomických subjektů	72
2.4.8.2	Nezaměstnanost	73
2.4.8.3	Vyjíždka za prací a do škol	75
2.4.8.4	Zemědělství	76
2.4.8.5	Lesnictví	79
2.4.8.6	Regionální značení v regionu	81
2.4.8.7	Sociální podnikání	82
2.4.9	Školství	83
2.4.9.1	Předškolní, základní a zájmové vzdělávání	83
2.4.9.2	Střední školství	85
2.4.9.3	Vyjíždka žáků a studentů do škol	86
2.4.10	Řízení obcí, informovanost a spolupráce	86
2.4.10.1	Hospodaření obcí	86
2.4.10.2	Informovanost	88
2.4.10.3	Spolupráce	89
2.4.11	Bezpečnost	91
2.4.12	Cestovní ruch a kulturní dědictví	94
2.4.12.1	Přírodní atraktivity	94
2.4.12.2	Kulturní atraktivity	94
2.4.12.3	Kulturně společenské aktivity	95
2.4.12.4	Sportovní aktivity a jejich infrastruktura	96
2.4.12.5	Další turistické atraktivity	97
2.4.12.6	Ubytovací a stravovací kapacity pro CR	98
2.4.12.7	Informační zdroje zaměřené na CR nebo v CR využitelné	100
2.4.12.8	Management cestovního ruchu	100
2.4.12.9	Propojení rozvoje CR a ochrany přírody	101
2.5	Vyhodnocení rozvojového potenciálu	102
2.5.1	Územní plánování	102
2.5.2	Rozvojová území	102
2.5.2.1	Rekreační zóny	102
2.5.2.2	Památkové zóny a rezervace	103
2.5.2.3	Zanedbané plochy - brownfieldy	103
2.5.3	Lidský potenciál	105
2.5.4	Oblasti rozvoje území	106
2.5.4.1	Kvalita života v regionu	107
2.5.4.2	Podnikání, zemědělství a zaměstnanost	107
2.5.4.3	Životní prostředí a ochrana krajiny	108
2.5.4.4	Cestovní ruch a kulturní dědictví	108
2.5.5	Finanční potenciál	109
2.6	SWOT analýza území MAS	110
2.7	Analýza problémů a potřeb území	111

2.7.1	Oblast rozvoje území - Kvalita života v regionu	112
2.7.1.1	Obyvatelstvo.....	112
2.7.1.2	Školství.....	113
2.7.1.3	Služby.....	113
2.7.1.4	Sociální služby a zdravotnictví	114
2.7.1.5	Doprava	114
2.7.1.6	Technická infrastruktura.....	115
2.7.1.7	Bezpečnost	115
2.7.2	Oblast rozvoje území – Podnikání, zemědělství a zaměstnanost.....	117
2.7.3	Oblast rozvoje území – Životní prostředí a ochrana krajiny.....	120
2.7.3.1	Krajina.....	120
2.7.3.2	Vodstvo.....	121
2.7.3.3	Půdní podmínky, lesní porosty	121
2.7.3.4	Fauna a flóra	121
2.7.3.5	Odpady	122
2.7.3.6	Čištění odpadních vod	122
2.7.3.7	Čistota ovzduší.....	122
2.7.4	Oblast rozvoje území – Cestovní ruch a kulturní dědictví	124
2.7.4.1	Přírodní atraktivity.....	124
2.7.4.2	Kulturní atraktivity.....	124
2.7.4.3	Další turistické atraktivity, organizace cestovního ruchu	125
2.7.4.4	Sportovní aktivity a jejich infrastruktura	125
2.7.4.5	Ubytovací a stravovací kapacity pro cestovní ruch	125
2.7.4.6	Informační zdroje zaměřené na CR nebo v CR využitelné	125
3.	STRATEGICKÁ ČÁST	127
3.1	Popis strategické části	127
3.2	Vize a mise	128
3.2.1	Vize do roku 2029	128
3.2.2	Mise do roku 2023	128
3.3	Provázání strategických cílů a oblastí rozvoje území MAS Broumovsko+	129
3.4	Popis strategických a specifických cílů.....	131
3.4.1	Strategický cíl 1 – Zvyšování kvality života na Broumovsku	131
3.4.2	Strategický cíl 2 – Rozvoj podnikání, zemědělství, potravinářství a zaměstnanosti na Broumovsku	134
3.4.3	Strategický cíl 3 – Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku	136
3.4.4	Strategický cíl 4 – Posílení cestovního ruchu a obnova kulturního dědictví Broumovska	139
3.5	Popis integračních rysů SCLLD	141
3.5.1	Destinační management cestovního ruchu	141
3.5.2	Regionální produkt Broumovsko.....	141
3.5.3	Geopark Broumovsko	142
3.5.4	Místní akční plán rozvoje vzdělávání na území ORP Broumov.....	142
3.6	Popis inovativních rysů SCLLD	143
3.7	Návaznost SCLLD na jiné strategické dokumenty	144
3.7.1	Strategické dokumenty obcí a měst na území MAS Broumovsko+	144
3.7.2	Nadřazené strategické dokumenty zahrnující širší území.....	145
3.7.2.1	Národní strategické dokumenty.....	146
3.7.2.2	Krajské či regionální strategické dokumenty.....	146
3.8	Zdroje inspirace a výměny zkušeností	152
4.	AKČNÍ PLÁN.....	154
4.1	Programový rámec IROP	155

4.2	Programový rámec OPZ.....	162
4.2.1	Způsob výpočtu indikátorů	180
4.2.2	Plán výzev.....	188
4.3	Programový rámec PRV.....	189
4.4	Programový rámec OP ŽP.....	198
4.5	Vazba SCLLD na horizontální témata	199
5.	IMPLEMENTAČNÍ ČÁST	202
5.1	Popis řízení realizace SCLLD a řídicí a realizační struktury MAS	202
5.1.1	Organizační struktura MAS Broumovsko+, z.s.	202
5.2	Popis Postupů pro vyhlášení výzev, hodnocení, výběr a administraci projektů	203
5.2.1	Schválení Fichí, vyhlášení Výzvy	203
5.2.1.1	Fiche	203
5.2.1.2	Proces výběru projektů.....	203
5.2.2	Výzva k předkládání projektů.....	204
5.2.2.1	Stanovení preferenčních kritérií.....	204
5.2.2.2	Příjem a administrace Žadostí	204
5.2.2.3	Kontrola úplnosti	205
5.2.2.4	Kontrola přijatelnosti.....	205
5.2.2.5	Bodové hodnocení Výběrovou komisí.....	205
5.2.2.6	Úvodní zasedání VK a rozdělení projektů k hodnocení	206
5.2.2.7	Zasedání VK po bodování žádostí.....	206
5.2.3	Transparentnost výběru projektů a zamezení střetu zájmů	208
5.2.3.1	Postup při výběru projektů.....	208
5.2.3.2	Zamezení střetu zájmů	209
5.2.4	Plánovaná personální kapacita a popis řízení SCLLD.....	211
5.3	Popis animačních aktivit	212
5.4	Popis spolupráce MAS na národní a mezinárodní úrovni	213
5.4.1	Meziregionální spolupráce.....	213
5.4.2	Mezinárodní spolupráce	214
5.4.3	Plánovaná spolupráce v období 2014 – 2020	214
5.5	Popis zvláštních opatření pro hodnocení (monitoring a evaluace realizace SCLLD)	214
5.5.1	Monitoring	214
5.5.2	Hodnocení (Evaluace)	215

1. Úvod

Strategie komunitně vedeného místního rozvoje MAS Broumovsko+ (SCLLD) je dokumentem, který vychází ze záměrů dlouhodobého udržitelného rozvoje území definovaných na základě diskuse obcí, podnikatelských subjektů, neziskových organizací a veřejnosti. Jde o ucelený rozvojový dokument, vztahující se na území působnosti MAS. Cílem SCLLD je nejenom definovat mantinely rozvoje tohoto území, ale také být platformou pro spolupráci všech rozvojových aktérů i aktivní veřejnosti.

SCLLD MAS Broumovsko+, z.s. (dále též MAS Broumovsko+) navazuje na úspěšnou realizaci Strategického plánu Leader 2009 - 2013 a jeho evaluaci. **Oblasti SCLLD vycházejí ze SWOT analýzy** zpracované členy MAS v lednu 2014 a **projednání analýzy v pracovních skupinách**. Zdrojem informací bylo **osobní šetření** provedené vlastními silami MAS na jaře 2014 **mezi starosty obcí** (infrastruktura, životní prostředí, služby, zdravotní péče, kulturní akce, projektové záměry obcí). Dalším podkladem bylo **dotazníkové šetření mezi občany** z června a července 2014. Vedle těchto zdrojů vyplývajících ze zapojování veřejnosti využila MAS především **údaje ČSÚ, strategie měst a obcí, strategie Královéhradeckého kraje a Plán péče CHKO Broumovsko**.

Na výše popsanou analytickou část navazuje **strategická část**, ve které jsou popsány strategické a specifické cíle strategie, integrační a inovativní rysy SCLLD a v závěru kapitoly je zmíněna návaznost SCLLD na jiné strategické dokumenty.

V akčním plánu jsou popsány jednotlivé programové rámce - IROP, OP Z, PRV a OP ŽP, pomocí kterých je SCLLD na území MAS naplňována.

Implementační část popisuje postupy pro vyhlašování výzev, hodnocení, výběr a administraci projektů. Dále obsahuje popis animačních aktivit a popis spolupráce MAS na národní a mezinárodní úrovni.

1.1 Základní informace o MAS Broumovsko+

Název: Místní akční skupina Broumovsko+, z.s.
Sídlo: Klášterní 1, Broumov 550 01
Právní forma: zapsaný spolek, IČ: 27006808

1.1.1 Území působnosti MAS Broumovsko+

Území působnosti MAS se shoduje s **obvodem ORP Broumov** a **územím DSO Broumovsko**. Součástí regionu jsou **tři města** – Broumov, Meziměstí, Teplice nad Metují – a **jedenáct obcí**.

Tabulka č. 1.1: Členské obce MAS Broumovsko+ (obec Hynčice není členem MAS)

P.č.	Město, obec	IČ	Adresa
1	Adršpach	00653560	Horní Adršpach 128, 549 52 Horní Adršpach
2	Božanov	00272515	Božanov 110, 549 74 Božanov
3	Broumov	00272523	třída Masarykova 239, 550 01 Broumov
4	Hejtmánkovice	00653594	Hejtmánkovice 118, 550 01 Broumov
5	Heřmánkovice	00653616	Heřmánkovice 215, 549 84 Heřmánkovice
6	Jetřichov	00654116	Jetřichov 126, 549 83 Meziměstí
7	Křinice	00653608	Křinice 45, 550 01 Broumov
8	Martínkovice	00272817	Martínkovice 186, 549 73 Martínkovice
9	Meziměstí	00272841	5. května 1, 549 81 Meziměstí
10	Otovice	00272914	Otovice 196, 549 72 Otovice
11	Šonov	00273112	Šonov 318, 549 71 Šonov
12	Teplice nad Metují	00273139	Rooseveltova 15, 549 57 Teplice nad Metují
13	Verněřovice	00654124	Verněřovice 1, 549 82 Meziměstí

Zdroj: internetové stránky obcí v MAS Broumovsko+, wikipedia.org

Tabulka č. 1.2 podává přehled o počtu obyvatel k 31. 12. 2013, rozloze území, hustotě osídlení a vnitřním členění obcí.

Tabulka č. 1.2: Základní charakteristiky obcí na území MAS¹

obec / město	počet obyvatel k 31.12.2013	rozloha (ha)	hustota osídlení (ob./km ²)	počet částí obce	části obce
Adršpach	516	1971	26,18	2	Horní Adršpach, Dolní Adršpach
Božanov	349	1920	18,17	2	Božanov, Studená voda
Broumov	7753	2226	348,30	8	Broumov, Velká Ves, Olivětín, Rožmitál, Benešov, Poříčí, Nové Město, Kolonie 5. května

¹Města jsou vyznačena tučně

Hejtmánkovice	642	1301	49,34	1	Hejtmánkovice
Heřmánkovice	482	1992	24,20	2	Heřmánkovice, Janovičky
Hynčice	186	290	64,13	1	Hynčice
Jetřichov	456	924	49,35	1	Jetřichov
Křinice	420	1647	25,50	1	Křinice
Martínkovice	506	1416	35,73	1	Martínkovice
Meziměstí	2555	2571	99,33	6	Meziměstí, Vižňov, Ruprechtice, Březová, Starostín, Pomeznice
Otovice	363	1059	34,27	1	Otovice
Šonov	303	2074	14,60	1	Šonov
Teplice nad Metují	1700	5604	30,33	10	Teplice nad Metují, Bohdašín, Dědov, Dolní Teplice, Horní Teplice, Javor, Lachov, Libná, Skály, Zdoňov
Vernéřovice	337	940	35,85	1	Vernéřovice
Celkem MAS	16 568	25 935	61,02	38	

Zdroj: ČSÚ

1.1.2 Zdůvodnění výběru územní působnosti

Broumovsko je historicky i geograficky jedinečným územím v rámci Královéhradeckého kraje. Historicky je tato specifičnost mimo jiné daná církevní kolonizací i odsunem německého obyvatelstva po 2. světové válce. Geograficky zase jistou izolací od zbylých území Čech, kterou vytváří přírodní bariéra Broumovských stěn i fakt, že Broumovsko je výběžkem, který je ze tří stran obklopený územím Polska. Tato geograficko – kulturní specifičnost a integrita vytváří jasně dané hranice i příležitost pro meziobecní i mezisektorovou spolupráci v území. Podrobnější informace o společných rysech a problémech území jsou uvedeny v kapitole 2 Analytická část.

1.2 Popis orgánů MAS

Orgány MAS jsou: Valná hromada, Rada, Předseda, Místopředseda, Výběrová komise a Kontrolní výbor.

Valná hromada je nejvyšším orgánem spolku. Oprávnění účastnit se **Valné hromady** a rozhodovat o záležitostech spadajících do působnosti tohoto orgánu jsou všichni členové MAS, případně jejich zástupci. **Valná hromada** zasedá nejméně dvakrát ročně.

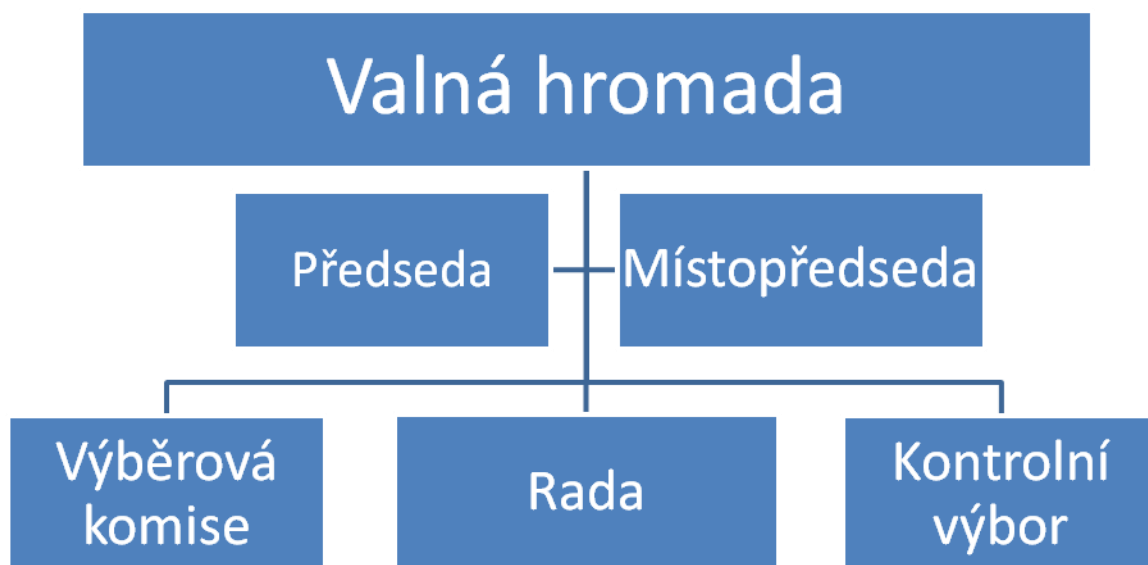
Rada je rozhodovacím orgánem MAS. Má sedm členů, kteří jsou voleni Valnou hromadou na dobu dvou let. **Rada** se schází nejméně jednou za dva měsíce. **Rada** plní usnesení Valné hromady, předkládá rozpočet Valné hromadě, schvaluje projekty k realizaci atd.

Předseda je statutárním orgánem, který zastupuje spolek navenek. Je zastupován **Místopředsedou**. **Předseda** a **Místopředseda** jsou voleni Valnou hromadou na období dvou let a jsou členy Rady. **Předseda** mimo jiné řídí činnost MAS mezi jednotlivými zasedáními Rady, svolává zasedání Valné hromady, plní úkoly uložené Valnou hromadou a Radou.

Výběrová komise je orgánem MAS, jehož hlavní úkol spočívá v hodnocení a předvýběru projektů předložených jednotlivými zájemci dle schválených kritérií a v přípravě podkladů ke konečnému rozhodnutí příslušného orgánu spolku o jejich přijetí. Má sedm členů volených Valnou hromadou na období jednoho roku.

Kontrolní výbor je kontrolním orgánem spolku, má pět členů volených Valnou hromadou na období dvou let. Do působnosti **Kontrolního výboru** náleží zejména kontrola dodržování stanov spolku, standardů MAS, SCLLD, platných právních předpisů, usnesení orgánů spolku, hospodaření a kontrola Metodiky způsobu výběru projektů a jejího dodržování.

Graf 1.1: Orgány MAS

1.3 Historie a zkušenosti MAS s rozvojem území

MAS Broumovsko+, z.s., **vznikla v r. 2005** a je od svého vzniku rovnocenným partnerem dalších aktérů v území. Prvotní impuls pro založení sdružení vycházel od představitelů obcí a měst regionu, kteří byli podpořeni Dobrovolným svazkem obcí "Broumovsko", podnikateli, zemědělci, neziskovými organizacemi i aktivními občany obcí Broumovska. MAS Broumovsko+ byla založena především proto, aby byl dán právní rámec dosavadní spolupráci veřejného a neveřejného sektoru a aby mohlo být prohlubováno partnerství mezi nimi.

V roce 2007 MAS uspěla v programu Leader ČR a podpořila v jeho rámci sedm místních projektů. **V letech 2009 – 2013 realizovala MAS** s podporou Programu rozvoje venkova **úspěšně Strategický plán Leader** nazvaný Plus pro naše Broumovsko. Při jeho realizaci MAS administrovala 10 Výzev, podpořeno bylo 67 projektů částkou 32 521 442 Kč a celkovými náklady projektů ve výši 58 739 056 Kč.

Mezi významné aktivity MAS patří i projekt „**Geoturistika: první kroky**“, který MAS realizovala s podporou **Operačního programu Přeshraniční spolupráce ČR – Polsko**. Prostřednictvím výstupů tohoto projektu (Strategie rozvoje geoturistiky, Studie geotopů využitelných v geoturistice, webové stránky a informační brožura Geopark Broumovsko) byly vytvořeny podklady podporující žádost o získání statutu **kandidátského území pro vznik Geoparku Broumovsko** (viz www.geopark.broumovsko.cz). Žádost podala v říjnu 2014 Společnost pro destinační management Broumovska, o. p. s., v níž je zapojený DSO Broumovsko, DSO Policko a z. s. Agentura pro rozvoj Broumovska. Rada národních geoparků na svém zasedání v listopadu 2014 statut kandidátského území pro vznik Geoparku Broumovsko schválila, a to pro celé území CHKO Broumovsko. MAS Broumovsko+ tak splnila jeden ze základních pilířů činnosti místních akčních skupin: přispívat ke spolupráci místních aktérů, rozvíjet inovativní témata. Projekt realizovala MAS v partnerství s Gminou Radkow v Polsku, čímž přispěla k vytvoření společného tématu sousedících regionů pro rozvoj cestovního ruchu. Současně MAS zapojila do rozvoje nového budoucího tématu v rozvoji cestovního ruchu veřejnost, neboť součástí realizace projektu byla fotografická soutěž na téma Kámen – voda – příroda – památky a dva výlety za geotopy celkem pro 90 českých a polských žáků základních škol.

V letech 2013 – 2015 se podílí MAS na realizaci projektu „**Zvyšování kapacit evropského venkova**“ financovaného **z programu Celoživotního vzdělávání Evropské komise**, v němž je zapojeno dalších osm neziskových organizací ze zemí EU (ČR, Německo, Estonsko, Bulharsko, Portugalsko). Tento projekt řeší vytvoření vzdělávacího modulu **pro zvýšení aktivity obyvatel ve venkovských oblastech**. Jednotlivé části vzdělávacího modulu předají informace o postupu při realizaci projektového záměru za účasti veřejnosti (viz www.quapro.cz). Na Broumovsku se pilotního semináře zúčastnilo 6 subjektů. **Výstupem bylo zpracování vlastní žádosti o dotaci se zapojením veřejnosti do přípravy projektu**. Tři vybrané projekty získaly z místních zdrojů (sponzorské příspěvky) finanční prostředky na realizaci svých projektů. MAS Broumovsko+ se tak zapojila do projektu realizovaného neziskovými organizacemi z **několika členských zemí EU, avšak s odlišnou dobou členství**. Cílem projektu je přispět k vytvoření vzdělávacího modulu, který bude **naplňovat jeden z aspektů rozvoje venkovských oblastí: zlepšit postavení místních**

lidí tím, že posílí jejich schopnost a schopnost jejich zástupců vyslovit své potřeby a získat přístup k přiměřeným zdrojům pro dosažení cílů (citováno dle Leader+ Magazine č. 11/2008, str. 27).

Cílem všech aktivit i projektů MAS je zejména prohlubování a zkvalitnění partnerských vazeb mezi aktéry veřejného i neveřejného sektoru v regionu. MAS je jedním z klíčových hráčů, který se podílí na obnově resp. rozvoji občanského a komunitního života na Broumovsku.

V dubnu 2015 měla MAS 48 členů z veřejného (obce, města, příspěvkové organizace s právní subjektivitou) soukromého (právnícké osoby, fyzické osoby podnikající v různých oblastech včetně zemědělského sektoru, fyzické osoby) i neziskového sektoru. Partneři MAS jsou tedy reprezentativním vzorkem z celého území MAS.

MAS je otevřena přijímání dalších zájemců o členství v MAS. O přijetí rozhoduje Rada MAS. Člen spolku je považován za partnera spolku.

1.4 Popis postupu zapojení komunity do vytvoření SCLLD

Široká i odborná veřejnost z obcí a měst Broumovska, partneři i členové MAS Broumovsko+ byli od počátku tvorby tohoto strategického dokumentu zapojeni do **identifikace problémů i potřeb** území MAS a také **plánování cílů a opatření SCLLD** na období 2014 – 2020.

Prvním nástrojem pro identifikaci problémů a potřeb území MAS představovaly **strukturované rozhovory se zástupci samosprávy**. Díky těmto rozhovorům byl u jednotlivých obcí získán ucelený přehled o jejich aktuálních problémech, potřebách a záměrech na období 2014 – 2020.

Druhou fází identifikace problémů a potřeb území bylo **dotazníkové šetření mezi obyvateli MAS Broumovsko+**. Dotazník byl rozeslán zástupcům místní samosprávy jednotlivých členských obcí MAS Broumovsko+, kteří ho následně distribuovali obyvatelům. Sběrná místa pro vyplněné dotazníky byla na obecních úřadech jednotlivých obcí. Výběr respondentů byl náhodný a nebyly stanoveny žádné kvóty, které vymezovaly respondenty podle předem stanovených kritérií. Celkem se dotazníkového šetření MAS zúčastnilo **543 respondentů**, což je 3,3 % z celkového počtu obyvatel MAS. Počet respondentů tohoto dotazníkového šetření je dostatečný a výstupy šetření ukazují problémy obyvatel obcí MAS Broumovsko+ s **dostatečnou mírou validity**.

Třetí fází identifikace problémů a potřeb se zapojením místních aktérů byla **veřejná tvorba návrhu SWOT analýzy** území v působnosti MAS Broumovsko+. Toto setkání proběhlo dne 16. 1. 2014 v kreslárně Benediktinského kláštera v Broumově. Jeho cílem bylo nejenom diskutovat o pozitivěch, negativěch, příležitostech a ohrožení území MAS, ale také na základě této diskuse stanovit **rozvojové oblasti**, které by měl strategický dokument MAS Broumovsko+ řešit. Vedle návrhu SWOT analýzy území tedy byly definovány následující rozvojové oblasti:

- Životní prostředí a ochrana krajiny
- Podnikání, zemědělství a zaměstnanost

- Cestovní ruch a kulturní dědictví
- Kvalita života v regionu

Výstupy všech výše uvedených fází byly podkladem pro tvorbu analytické části SCLLD. Další fáze zapojení komunity byla zaměřena na potvrzení Vize a definice poslání MAS (její mise), které proběhly formou workshopu v červnu 2014 v Broumově. Následovalo definování cílů a opatření SCLLD, které proběhlo v rámci pracovních skupin ustanovených ke každé z výše uvedených rozvojových oblastí. Jednání pracovních skupin se uskutečnila v prostorách Benediktinského kláštera v Broumově dne 11. 9. 2014. Účastníci (zástupci obcí, NNO i podnikatelských subjektů) měli k dispozici pracovní verzi analýzy současného stavu pro každou z výše uvedených rozvojových oblastí. Výstupem diskuse byla úprava a náměty na dopracování analýzy a **návrh strategických a specifických cílů i opatření SCLLD MAS Broumovsko+**. Ještě před setkáním pracovních skupin bylo možno (od 1. 9. 2014) **připomínkovat** pracovní verzi SCLLD **na internetových stránkách MAS**. Stejnou možnost měli partneři, členové MAS, odborná i široká veřejnost i od 09.11.2015, kdy své připomínky k aktuální pracovní verzi dokumentu mohli vyjádřit prostřednictvím **připomínkovacího formuláře**. Na základě těchto připomínek byl již zpracován finální pracovní návrh SCLLD, ke kterému proběhla **závěrečná veřejná diskuse** na veřejnosti přístupném jednání Valné hromady MAS Broumovsko+, která se uskutečnila dne 19.11.2015 v prostorách kreslírny Benediktinského kláštera v Broumově. Po tomto setkání již členové Valné hromady návrh SCLLD schválili.

Následující tabulka obsahuje popis oslovení jednotlivých cílových skupin pro tvorbu SCLLD MAS Broumovsko+.

Tabulka č. 1.3: Oslovení cílových skupin

aktivita	cílová skupina	způsob oslovení
veřejné setkání k tvorbě SWOT analýzy (16. 1. 2014)	členská základna MAS, zástupci obcí, NNO a podnikatelských subjektů, veřejnost	tiskové zprávy, pozvánka na internetových stránkách MAS, e-mailová rozesílka, telefonické pozvání
veřejné setkání k vizi a misi (19. 6. 2014)	členská základna MAS	pozvánka na internetových stránkách MAS, e-mailová rozesílka, telefonické pozvání
setkání pracovních skupin (11. 9. 2014)	zapsaní účastníci z 16. 1. 2014, odborná veřejnost dle diskutovaného tématu, zástupci obcí, NNO a podnikatelských subjektů	e-mailová pozvánka, telefonická pozvánka, pozvánka na internetových stránkách
dotazníková šetření s obcemi (březen 2014)	Obce a města	osobní setkání, emailový kontakt
dotazníková šetření s obyvateli (červenec 2014)	obyvatelé členských obcí MAS	osobní setkání, distribuce přes obecní a městské úřady, internetové stránky MAS a obcí
elektronické připomínkování na stránkách MAS	členská základna MAS, zástupci obcí, NNO a	emailová výzva a výzva na internetových stránkách

Broumovsko+ 1. 9. 2014	podnikatelských subjektů, veřejnost	
elektronické připomínkování na stránkách MAS Broumovsko+ od 09. 11. 2015	členská základna MAS, zástupci obcí, NNO a podnikatelských subjektů, veřejnost	emailová výzva, výzva na webových stránkách obcí, výzva na webových stránkách MAS
Veřejné jednání Valné hromady MAS Broumovsko+ (19. 11. 2015)	členská základna MAS, zájemci z řad veřejnosti, NNO i podnikatelského sektoru	e-mailová pozvánka, telefonická pozvánka, pozvánka na internetových stránkách, tisková zpráva

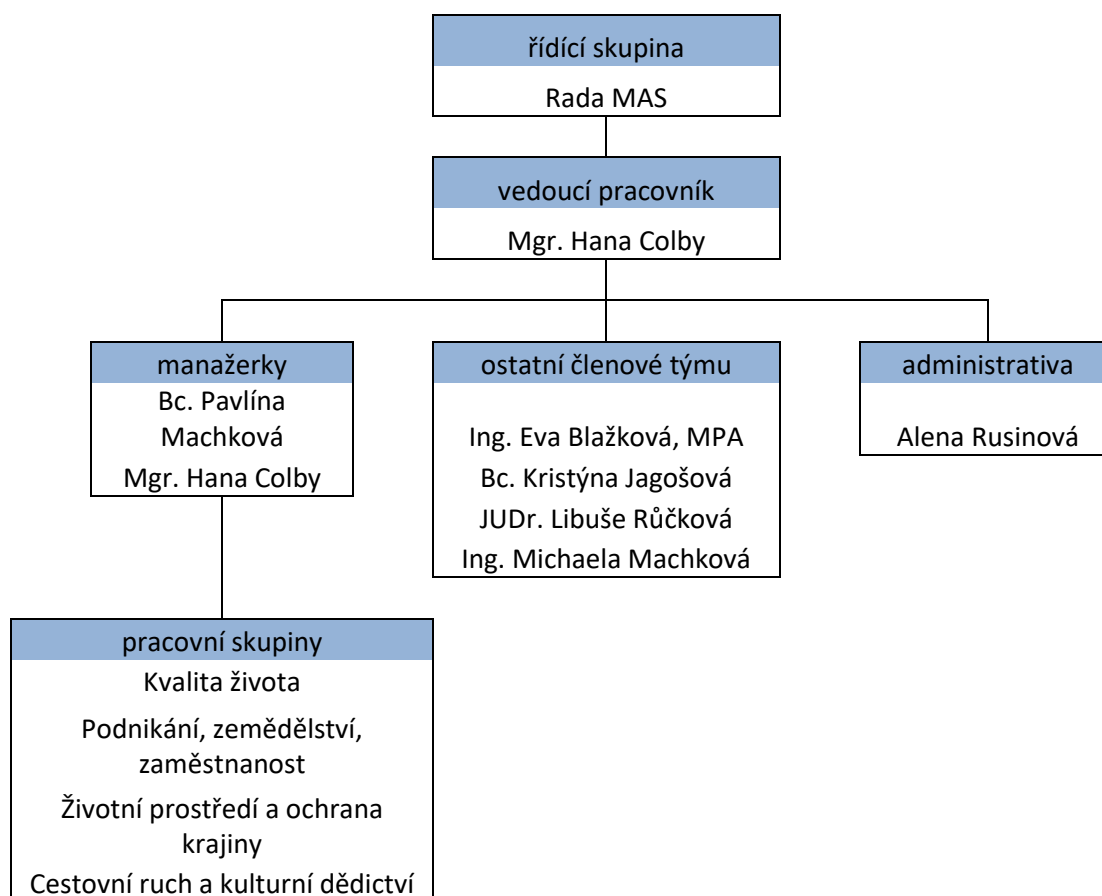
Podklady k postupu zapojení komunity do zpracování strategie jsou k dispozici na webu MAS Broumovsko+ (<http://www.mas.broumovsko.cz/zapojeni-verejnosti>).

1.5 Přehled členů pro přípravu a zpracování SCLLD

1.5.1 Popis realizačního týmu pro tvorbu SCLLD

Hlavním orgánem pro zpracování SCLLD MAS Broumovsko byla **řídící skupina**, která byla ustanovena v lednu 2014. Členy řídící skupiny byli členové Rady MAS Broumovsko. Hlavní koordinační úlohou pro tvorbu SCLLD byla řídící skupinou pověřena Bc. Pavlína Machková, **manažerky** pro SCLLD Bc. Pavlína Machková, Mgr. Hana Colby. **Ostatními členy týmu** byly Ing. Eva Blažková, MPA, Bc. Kristýna Jagošová a JUDr. Libuše Růčková, **administrativní úkony a účetní práce** pro realizaci SCLLD vykonávala Alena Rusinová. Vedoucí pracovník pro tvorbu SCLLD byla Mgr. Hana Colby. Strategie vznikla pod **metodickým vedením** poradenského týmu pracovníků společnosti Cpkp západní Čechy. Tento pracovní tým pomáhal MAS Broumovsko+ zpracovávat část výstupů, připravoval, spoluorganizoval a řídil jednání pracovních skupin, připravoval jednání k Vizi a Misi MAS, po celou dobu přípravy SCLLD po profesní stránce dozoroval přípravné práce. Vedle tohoto pracovního týmu se na tvorbě SCLLD podílela i odborná veřejnost prostřednictvím čtyř pracovních skupin. Následující schéma ukazuje strukturu realizačního týmu pro tvorbu SCLLD.

Graf 1.2: Struktura realizačního týmu

1.5.2 Odpovědnost realizačního týmu pro tvorbu SCLLD

Tabulka č. 1.4: Odpovědnost realizačního týmu

Pozice v realizačním týmu	Odpovědnost
řídící skupina	– řízení přípravy a schválení harmonogramu tvorby SCLLD, – financování přípravy tvorby SCLLD, – zpracování SCLLD, – rozsah prací vybraných z harmonogramu zpracování SCLLD, které byly zajištěny dodavatelsky, – úvazků zaměstnanců v pracovním poměru, – přípravné práce na SWOT analýze, účast na jednání, vyhodnocení výstupů, – projednávání témat k dotazníkovým šetřením, – řešení seznamu projektových záměrů, projednávání okruhu oslovených osob a soupisu projektových záměrů, – projednávání Vize MAS, řízení prací na přípravě jednání ke zpracování Mise

Pozice v realizačním týmu	Odpovědnost
	MAS včetně vyhodnocení výstupů z jednání, – řízení zpracování analýzy pro SCLLD včetně projednávání jednotlivých částí, – řízení zpracování včetně projednávání zpracovaných podkladů v rámci návrhové části, – podíl na činnosti pracovních skupin - stanovení okruhu osob, které budou vyzvány – k účasti v pracovních skupinách, řízení přípravných prací k jednání pracovních skupin, zajištění průběhu jednání, vyhodnocení výstupů
vedoucí pracovník	– řízení prací na zpracování SCLLD, – řízení a projednávání postupu zpracování SCLLD v Řídící skupině, – komunikaci s dodavatelem sjednaných prací na SCLLD, – projednání osnovy analýzy v části týkající se CHKO s ostatními MAS v území a se Správou CHKO, – svolávání a řízení pravidelných pracovních schůzek realizačního týmu pro realizaci SCLLD, – předávání pravidelných výstupů a informací z jednání realizačního týmu Řídící skupině pro realizaci SCLLD, – zajištění stanovení klíčových aktérů pro spolupráci na jednotlivých částech SCLLD, – zpracování připomínek k výstupům ze zpracované SWOT analýzy, připomínek k vizi a misi MAS, – podíl na zpracování dotazníku pro šetření názorů veřejnosti, na stanovení okruhu oslovených osob, na zpracování dotazníku pro šetření podnikatelského prostředí, na stanovení okruhu oslovených osob, – spolu definování cílů a priorit SCLLD, připomínkování strategické části SCLLD, – přípravu prací pracovních skupin, na zpracování připomínek k výstupům z pracovních skupin, – podíl na popisu evaluace a monitoringu realizace SCLLD, na popisu administrativního, personálního a materiálního zabezpečení realizace SCLLD a pravidelném informování o realizaci SCLLD
manažerky	– aktualizaci a vyhodnocení projektů z Databáze projektových záměrů – realizaci strukturovaných rozhovorů a dotazníkových šetření se zástupci obcí, zpracování výstupů názorů veřejnosti, šetření podnikatelského prostředí, – zajištění vstupních dat pro analýzu MAS, pro analýzu území z dalších strategických dokumentů, – zpracování analytické části jednotlivých oblastí, – připomínkování strategické části SCLLD, – organizaci a zajištění práce pracovních skupin, za zpracování výstupů z pracovních skupin, – popis evaluace a monitoringu realizace SCLLD, – popis administrativního, personálního a materiálního zabezpečení realizace SCLLD, – informování o realizaci SCLLD, – čerpání prostředků v souladu se smlouvou o dotaci z Operačního programu Technická pomoc (OPTP), – zpracování závěrečné zprávy k dotaci z OPTP
administrativně účetní pracovník	– technické a organizační zabezpečení jednání pracovních skupin, Řídící skupiny, pracovní skupiny ke SWOT analýze, jednání k projednání vize a mise, workshopu k monitoringu a evaluaci,

Pozice v realizačním týmu	Odpovědnost
	– technické zajištění dotazníkových šetření v obcích, podnikatelského prostředí a dotazníkových šetření názorů veřejnosti včetně vyhodnocení dotazníků, – technické zajištění výstupů z pracovních skupin, – zpracovávání hodnot naplnění monitorovacích indikátorů prioritních os, realizace jednotlivých záměrů, tabulky monitorovacích indikátorů za období 2007-2013 z IPRB a ze Strategického plánu Leader před seminářem ke SWOT analýze území, – aktualizaci Databáze projektových záměrů IPRB s popisem stávajícího stavu realizace záměrů za období 2007-2013 včetně výčtu a popisu záměrů na období 2014-2020 včetně předpokládaných nákladů na realizaci, – podíl na popisu administrativního, personálního a materiálního zabezpečení realizace SCLLD a informování o realizaci SCLLD, – podíl na zpracování závěrečné zprávy k dotaci z OPTP, – za vedení účetní evidence dle smlouvy o poskytnutí dotace OPTP
pracovní skupiny	– připomínkování analytické a strategické části (definování a úprava specifických cílů, opatření), – definování potřebných aktivit

2. Analytická část

2.1 Obecná charakteristika území

2.1.1 Hlavní charakteristika území

Hlavní rysy území jsou dány následujícími skutečnostmi:

- a) Téměř úplná **výměna obyvatelstva** po odsunu německy mluvícího obyvatelstva po roce 1945 a následné nové osídlení území, z toho vyplývající zpřetrhání tradic, problémy v sociálním složení a vzdělanostní struktuře obyvatelstva.
- b) Na základě dosahování podstatně nižší úrovně vybraných hospodářských a sociálních ukazatelů, než je průměrná úroveň v ČR, je Broumovsko zařazeno mezi **komplexně nekonkurenceschopné mikroregiony** ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020.
- c) Nadále přetrvávající **úbytek obyvatelstva a snižující se hustota osídlení** ve srovnání s jinými regiony Královéhradeckého kraje a ČR.
- d) Celé území MAS se nachází v **CHKO Broumovsko**.

Ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020 je Broumovsko zařazeno mezi **komplexně nekonkurenceschopné mikroregiony**, tedy slabé mikroregiony, hospodářsky problémové, které při republikovém srovnání vykazují z hlediska vybraných hospodářských a sociálních ukazatelů ve srovnání s průměrem ČR podstatně horší hodnoty.

Jako jiné regiony s tímto označením je rovněž Broumovsko charakterizované **nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti, nízkou životní úrovní, nízkým stupněm ekonomické výkonnosti, nízkým průměrným příjmem obyvatel a nepříznivým demografickým vývojem**. Tuto charakteristiku navíc zvyrazňuje **nižší než průměrná úroveň vzdělání obyvatelstva**.

Svým charakterem patří ve Strategii regionálního rozvoje ČR Broumovsko mezi **periferní venkovské oblasti (odlehlý venkov)**, které charakterizuje **řídké obydlení, izolovanost od spádových měst a hlavních dopravních sítí. Nedostatečné dopravní napojení na regionální centra**, což vyvolává potíže při dojíždě za prací. Odlehlost se podílí na udržování vyšší než průměrné nezaměstnanosti, nízké úrovni příjmů obyvatel, základních služeb a celkovém útlumu ekonomických aktivit v území, který není plně kompenzován příjmy z cestovního ruchu a zemědělství. Periferní regiony trpí nezájmem investorů, kteří do nich neumísťují nové výroby².

Na území MAS Broumovsko+ se nachází **sociálně vyloučené lokality**. Konkrétně se jedná o 3 lokality na území města Broumova, další lokalita je ve městě Meziměstí. Za lokality „sociálně vyloučené“ či „sociálním vyloučením ohrožené“ jsou považovány čtyři následující místa: **ulice Na Příkopech** (jde o jeden dům v majetku města č. p. 27), **ulice Tyršova** (jde o jeden dům v

² Zdroj: Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020, str. 58 – 60 a Příloha č. 6, str. 140

soukromém vlastnictví č. p. 73), **Polákovy domy** (jde o dva domy o třech vchodech) a **ulice Soukenická** (jde o čtyři domy převážně v majetku města zejména v oblasti Olivětín č. p. 14, 18, 65, 92). Nejde však o jasně ohraničená a od jiné zástavby oddělená místa.

Velkou výhodou území MAS Broumovsko+ je shodné území MAS, SO ORP Broumov a DSO Broumovsko.

2.1.2 Fyzicko-geografická charakteristika

Broumovsko tvoří severní část Královéhradeckého kraje v ČR. Broumovský **výběžek** je obklopen ze severu, východu a jihovýchodu **územím Polska**. Od území Čech je Broumovsko odděleno Broumovskými stěnami. Od krajského města Hradce Králové (93 tis. obyvatel) je vzdáleno 80 km. Od polského Walbrzychu (124 tis. obyvatel) je vzdáleno 35 km, od polské Wroclawi (633 tis. obyvatel) 85 km.

Mapa 2.1: Mapa umístění MAS v KHK

Broumovsko tvoří dva mikroregiony: Broumovská kotlina mezi Broumovskými stěnami a Javořími horami a oblast Teplicko-adršpašska. **Celková rozloha území činí 25 935 ha** a zaujímá 5,5 % rozlohy Královéhradeckého kraje.

Pro region jsou typické skalní útvary **Adršpašsko-teplických skal** a **Broumovských stěn**. Pískovcové podloží a intenzivní tektonický vývoj vtiskly krajině typický členitý reliéf. Velká část

území je pro své velké zásoby kvalitní podzemní vody součástí Polické křídové pánve s vyhlášenou **Chráněnou oblastí přirozené akumulace vod Polická pánev**. Na specifický pískovcový reliéf a s ním související inverzní klima jsou vázány vzácné druhy květeny a zvířeny. Z těchto důvodů se stal region o rozloze 260 km² součástí **Chráněné krajinné oblasti Broumovsko**, která byla vyhlášena v roce 1991 s celkovou rozlohou 410 km².

2.2 Historie území a jeho osídlení

Trvalé osídlení a dnešní rozložení sídel v krajině se datuje na Broumovsku **od poloviny 13. století**, kdy se souhlasem posledních Přemyslovců zahájil **kolonizaci Broumovska** a Polická **benediktinský klášter v Břevnově prostřednictvím kláštera v Broumově**. V Broumovské kotlině a na Teplicko-adršpašsku byly vesnice zakládány na základě zákupního práva převážně za účasti **německých kolonistů**. Tradiční obživou obyvatel bylo zemědělství a lesnictví doplněné potřebnými řemesly.

Broumov je poprvé uváděn k roku 1256 jako trhová osada, městská práva získal v roce 1348. Zdrojem jeho hospodářské prosperity se stala soukenická výroba zaměřená převážně na export na vzdálenější trhy. Novověké osídlení na Broumovsku bylo značnou měrou formováno rozvojem textilní výroby. Tato nová hospodářská činnost umožnila většímu počtu dospělých osob zakládat vlastní rodiny (v porovnání s čistě zemědělskými oblastmi), což se v následujícím období projevilo ve značném nárůstu počtu obyvatel. **Podle statistických údajů z počátku 70. let 19. stol. se Broumovsko řadilo mezi jednu z nejlidnatějších oblastí Čech se svými 140 – 159 obyvateli na km² (dnešní hustota činí necelých 62 obyvatel/ km²). V obcích tehdy žilo průměrně kolem 1500 obyvatel.**

Od poloviny 19. století dochází k největšímu hospodářskému a následnému stavebnímu rozmachu. **Textilní výroba** se soustředila do řady nově vznikajících továren, které zásadně změnily tvář měst i některých vesnic (každá obec měla alespoň jednu továrnu). Klíčovým faktorem pro rozvoj Broumovska bylo vybudování tzv. choceňské dráhy (1875), spojující Vídeň se Slezskem a Kladskem. Na ni pak navázalo železniční propojení Teplic nad Metují a Trutnova. Počátek 20. stol. s sebou přináší národnostní nepokoje mezi českými a německými obyvateli a také hospodářskou krizi. V r. 1938 po Mnichovské dohodě bylo Broumovsko odděleno od ČSR a jako německé přiřazeno k Říši.

Závažné negativní změny pro Broumovsko nastaly po 2. světové válce a zásadně ovlivnily další život obyvatel, hospodářství a stav sídel a krajiny: v l. **1945-47 odsun pravděpodobně až 22 000 obyvatel německé národnosti, dosídlování** pohraničí českým obyvatelstvem z vnitrozemských okresů, od r. **1948 kolektivizace vesnice** s dalšími vlnami příchodů dosídlenců z jiných sociokulturních prostředí, v r. 1960 zrušení okresu Broumov, **od r. 1970 počátky budování tzv. socialistické vesnice, které vyvrcholilo v r. 1985 integrací obcí (program střediskových obcí)**. Rozvoj socialistické vesnice znamenal definitivní **rozpad tradičních vazeb, slučování JZD v obří Státní statek Teplice** (jeden z největších v republice, hospodařil na 16 230 ha), velkou a necitlivou výstavbu (nákupní střediska, velkochovy, nevhodné stavby pro bydlení). Masivní

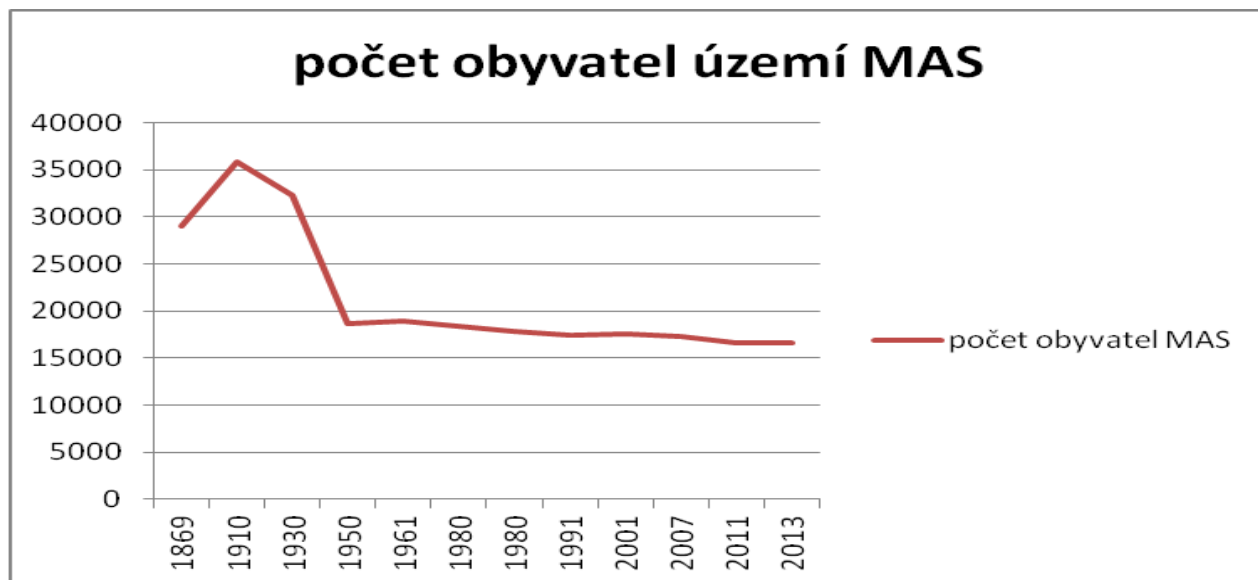
správní i hospodářská centralizace i snaha kulturně připodobnit venkov městu přinesla **výsledky, které dodnes přetrvávají: úbytek obyvatel zejména migrací, odliv mladých vzdělaných lidí, degradaci kulturního života a občanského sebevědomí** (viz Tabulka č. 2.1 a graf č. 2.1).

Tabulka č. 2.1: Vývoj počtu obyvatel na Broumovsku v letech 1869 – 2013³

Název obce	1869	1910	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2007	2011	2013
Adršpach	1424	1605	1490	789	660	565	609	535	509	540	517	516
Božanov	1855	1340	1176	599	553	453	347	309	341	353	353	349
Broumov	5701	11 846	10931	6713	7680	7814	7834	8076	8 358	8 064	7793	7 753
Hejtmánkovice	1133	1499	1357	1115	879	568	634	564	636	649	654	642
Heřmánkovice	2148	2073	1760	656	626	639	528	467	482	514	478	482
Hynčice	515	939	739	357	355	300	266	207	195	193	189	186
Jetřichov	1165	1503	1242	725	585	561	497	439	461	418	458	456
Křínice	1430	1342	1132	548	516	470	400	382	372	384	428	420
Martínkovice	1527	1797	1628	841	787	682	633	541	545	551	521	506
Meziměstí	3122	3887	3967	2544	2632	2680	2759	3009	2 843	2 762	2573	2555
Otovice	1117	1088	956	512	557	462	435	363	392	386	364	363
Šonov	1959	1258	1085	494	429	355	305	308	305	300	304	303
Teplice n/M	4688	4303	3750	2171	2147	2379	2136	1906	1 821	1 775	1692	1 700
Vernéřovice	1268	1392	1081	551	532	454	445	377	370	375	343	337
Obce Broumovska	29 052	35 872	32 294	18 615	18 938	18 382	17 828	17 483	17 630	17 264	16 667	16 568

Zdroj dat: ČSÚ, SLDB 1869 – 1991, MOS k 31. 12. 2007 (upraveno)

Graf č. 2.1: Počet obyvatel MAS

³ Poznámky: v r. 1940 sčítání lidu neproběhlo, údaje za r. 2001 jsou k 31. 12. 2001, za r. 2007 k 31. 12. 2007, údaje roku 2011 jsou k 31.12.2011 a r. 2013 k 31.12.2013

2.3 Územně správní členění

Území působnosti MAS Broumovsko+ je jednotné geograficky, historicky i z pohledu státní správy. Město Broumov je po staletí přirozeným hospodářským a administrativním centrem oblasti. Do r. 1960 bylo celé území součástí okresu Broumov, následně okresu Náchod. Od roku 2003 je území administrativně vymezené správním obvodem obce s rozšířenou působností **Broumov (ORP – obec III. stupně) v Královéhradeckém kraji.**

Mapa č. 2.2: Umístění Broumova v ČR a přehled území MAS

Broumovsko

Území ORP Broumov,
DSO Broumovsko
a MAS Broumovsko+
(hranice jednotlivých
obcí)

2.4 Socioekonomická analýza

2.4.1 Obyvatelstvo

2.4.1.1 Počet obyvatel a hustota osídlení

V regionu je 14 obcí, Broumov plní funkci přirozeného spádového města. V regionu k 31. 12. 2013 žilo **16 568 obyvatel**, z nichž téměř **polovina žije v Broumově** (7 753 obyv. – 46,8 %). Ve třech městech žije 72,50 % obyvatel. Z 11 obcí mají tři více než 500 obyvatel. Nejpočetněji jsou zastoupeny obce s počtem obyvatel 200 – 499 (celkem 7 obcí), jejich populační váha je vzhledem k nízkému počtu obyvatel nízká (16 %).

Tabulka č. 2.2: Velikostní struktura obcí v regionu podle počtu obyvatel

Velikostní kategorie	počet obcí	Celkový počet obyvatel (31. 12. 2013)
0 - 199	1	186
200 - 499	7	2710
500 - 999	3	1664
1 000 - 1 999	1	1700
2 000 - 4 999	1	2555
5 000 - 9 999	1	7753

Zdroj: ČSÚ

Průměrná hustota osídlení je **necelých 62 obyvatel/km²**, což je hluboko pod průměrem neboť k 1. 1. 2011 činila průměrná hustota osídlení v České republice 133 ob./km² a v Královéhradeckém kraji 117 ob./km² (viz Demografická příručka ČSÚ 2011). Vývoj počtu obyvatel v území působnosti MAS mezi lety 2001 – 2013 dokládá Tabulka č. 2.3:

Tabulka č. 2.3: Vývoj počtu obyvatel v území působnosti MAS

obyvatelstvo	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
počet obyvatel k 31. 12.	17630	17573	17489	17410	17328	17318	17264
živě narození	181	180	159	159	193	198	178
zemřelí celkem	165	179	208	179	201	161	192
přirozený přírůstek obyvatel (narození - zemřelí)	16	1	-49	-20	-8	37	-14
přistěhovalí	182	223	245	210	174	208	239
vystěhovalí	239	281	280	269	248	255	279
přírůstek obyvatel stěhováním (přistěhovalí - vystěhovalí)	-57	-58	-35	-59	-74	-47	-40
celkový přírůstek (úbytek) obyvatel	-41	-57	-84	-79	-82	-10	-54

obyvatelstvo	2008	2009	2010	2011	2012	2013
počet obyvatel k 31. 12.	17166	17076	16988	16782	16667	16568
živě narození	172	184	189	163	156	162
zemřelí celkem	165	172	183	188	213	165
přirozený přírůstek obyvatel (narození - zemřelí)	7	12	6	-25	-57	-3
přistěhovalí	208	227	179	195	207	393
vystěhovalí	313	329	273	315	265	489
přírůstek obyvatel stěhováním (přistěhovalí - vystěhovalí)	-105	-102	-94	-120	-58	-69
celkový přírůstek (úbytek) obyvatel	-98	-90	-88	-145	-115	-72

Zdroj: ČSÚ

Mezi lety 2001 a 2013 klesl počet obyvatel o 1015. Průměrný úbytek obyvatel tak činí téměř 80 lidí ročně. Z tabulky č. 2.3 a č. 2.4 vyplývá, že se jedná o dlouhodobou tendenci.

Snižování počtu obyvatelstva znamená další snižování průměrné hustoty osídlení. **K 31. 12. 2007 činil počet obyvatel v území působnosti MAS 17 264 a průměrná hustota přibližně 67 obyvatel/km². Podle stavu k 31. 12. 2013 činí průměrná hustota osídlení necelých 62 obyvatel/km²,** tím se rozdíl mezi průměrnou hustotou osídlení v ČR a Královéhradeckém kraji dále zvyšuje.

I ve srovnání s jinými regiony v ČR je Broumovsko zařazeno v migračním saldu (rozdíl mezi přistěhovalými a vystěhovalými) na 1000 obyvatel mezi území dlouhodobě ztrátová s odůvodněním, že se jedná o oblast s významnými přírodními bariérami spojenými se špatnou dopravní dostupností⁴.

2.4.1.2 Vývoj počtu obyvatelstva po roce 1989

Ze srovnání vývoje počtu obyvatel za posledních 20 let je zřejmý negativní populační vývoj v MAS Broumovsko+ (viz Tab. č. 2.4).

⁴ Strategie regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020, str. 31

Tabulka č. 2.4: Vývoj počtu obyvatel v letech 1991, 2001 a 2011 v jednotlivých obcích s uvedeným procentuálním přírůstkem či úbytkem obyvatel⁵

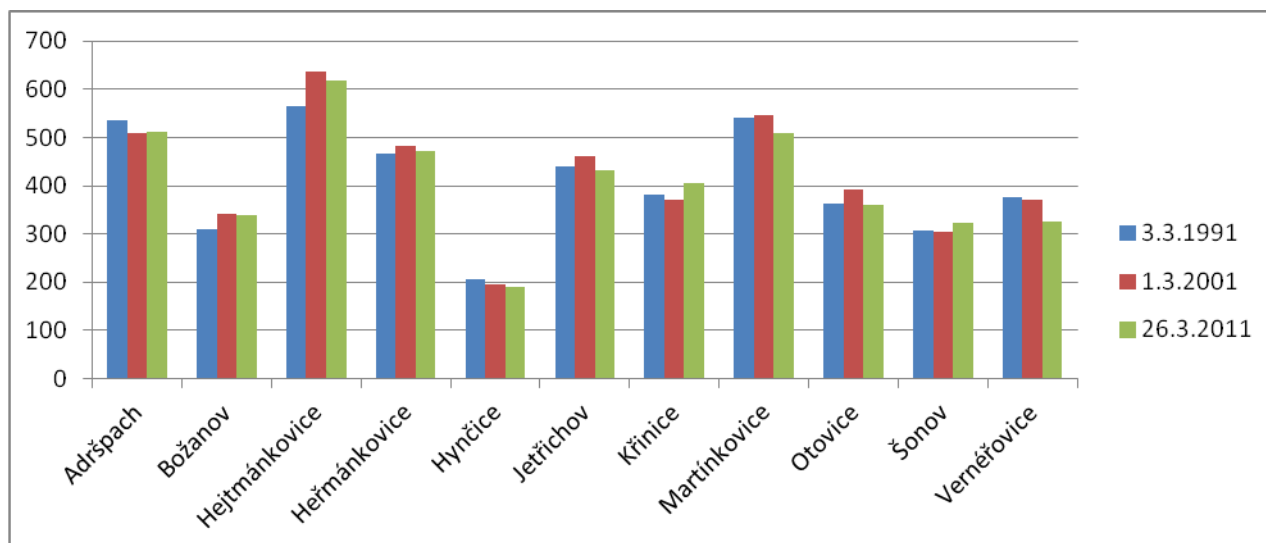
Název obce	Obyvatelstvo s trvalým pobytem			Změna počtu obyvatel v %		
	3.3.1991	1.3.2001	26.3.2011	1991–2001	2001–2011	1991–2011
Adršpach	535	509	511	-4,86	0,39	-4,49
Božanov	309	341	340	10,36	-0,29	10,03
Broumov	8 076	8 358	7 615	3,49	-8,89	-5,71
Hejtmánkovice	564	636	618	12,77	-2,83	9,57
Heřmánkovice	467	482	471	3,21	-2,28	0,86
Hynčice	207	195	189	-5,80	-3,08	-8,70
Jetřichov	439	461	431	5,01	-6,51	-1,82
Křinice	382	372	406	-2,62	9,14	6,28
Martínkovice	541	545	509	0,74	-6,61	-5,91
Meziměstí	3 009	2 843	2 517	-5,52	-11,47	-16,35
Otovice	363	392	360	7,99	-8,16	-0,83
Šonov	308	305	322	-0,97	5,57	4,55
Teplice nad Metují	1 906	1 821	1 698	-4,46	-6,75	-10,91
Verněřovice	377	370	325	-1,86	-12,16	-13,79
Celkem MAS	17 483	17 630	16 312	0,84	-7,48	-6,70
Královéhradecký kraj		549 329	553 856			
Česká republika	10 302 215	10 230 060	10 490 609	-0,70	2,55	1,83

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Zatímco v rámci celé ČR vzrostl počet obyvatel za stejné období o 1,8 %, v MAS Broumovsko + se naopak **počet obyvatel snížil o 6,7 %**. Za posledních 20 let se snížil počet obyvatel u 9 obcí ze 14. Nejvyšší relativní i absolutní úbytek počtu obyvatel zaznamenává město Meziměstí (snížení o 16,35 %, tedy 492 obyvatel). Naopak nejvyšší relativní nárůst zaznamenal Božanov (10,03 %) a nejvyšší absolutní nárůst zaznamenaly Hejtmánkovice (nárůst o 54 obyvatel).

⁵ Pozn.: Počet obyvatel se určuje podle místa trvalého pobytu, od roku 2001 včetně cizinců s dlouhodobým pobytem; data přepočtena na současnou územní strukturu.

Graf č. 2.2: Vývoj počtu obyvatel v letech 1991 až 2011 (bez měst)

Tabulka č. 2.5: Pohyb obyvatel v obcích MAS Broumovsko + od 1. 1. 2008 do 31. 12. 2013

Název obce	Narození	Zemřelí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přírůstek přirozený	Přírůstek migrační	Přírůstek celkový
Adršpach	29	26	87	99	3	-12	-9
Božanov	23	13	83	86	10	-3	7
Broumov	498	487	1070	1 315	11	-245	-234
Hejtmánkovice	35	35	95	105	0	-10	-10
Heřmánkovice	25	26	86	113	-1	-27	-28
Hynčice	14	22	42	57	-8	-15	-23
Jetřichov	24	22	82	70	2	12	14
Křinice	30	26	89	75	4	14	18
Martínkovice	32	38	73	121	-6	-48	-54
Meziměstí	134	180	342	494	-46	-152	-198
Otovice	16	31	48	57	-15	-9	-24
Šonov	22	22	88	98	0	-10	-10
Teplice nad Metují	107	129	252	292	-22	-40	-62
Verněřovice	17	29	36	66	-5	-30	-33
Celkem MAS	1026	1086	2 473	3 048	-60	-575	-635

Zdroj: ČSÚ

Výše uvedená tabulka zobrazuje souhrn pohybu obyvatel přirozenou (narození, zemřelí) i migrační (přistěhovalí, vystěhovalí) výměnou v jednotlivých obcích v letech 2008 - 2013. Z tabulky lze vyčíst několik faktů. **Obrat migrací je ve srovnání s přirozeným pohybem (narození, zemřelí) více než dvojnásobný. Zároveň platí, že celkový úbytek počtu obyvatel ve sledovaném období má na svědomí převážně emigrace obyvatel (téměř 90 % vlivu).**

Celkovému poměrně nízkému přirozenému úbytku obyvatel odpovídá i vyrovnaná bilance obcí, kde u 7 obcí ze 14 dochází k úbytku, u 5 obcí k mírnému přírůstku a 2 obcí je dokonce přirozený přírůstek ve sledovaném období nulový. Co se týká migrací, 2 obce zaznamenaly přírůstek migrací, zbylých 12 obcí úbytek. V absolutním vyjádření zaznamenalo největší změny počtu obyvatel přirozenou měrou Meziměstí (úbytek 46 obyvatel), největší změny zásluhou migrací pak díky své velikosti zaznamenal Broumov, kde byla také nejvyšší celková změna počtu obyvatel (úbytek 245 obyvatel). Nejmenší změny ve sledovaném období zaznamenal Božanov, ve kterém se počet obyvatel za sledované období změnil o 7.

2.4.1.3 Věková struktura obyvatelstva

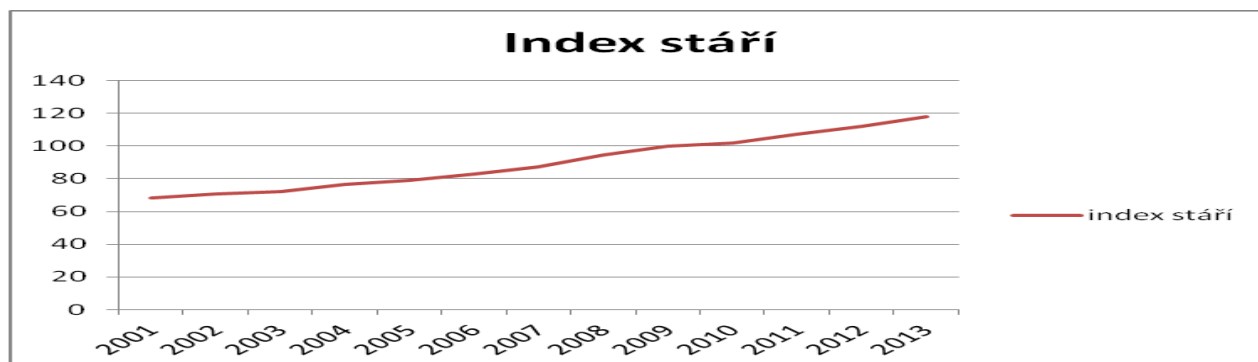
Na Broumovsku dochází k výrazným změnám ve věkové struktuře obyvatel, neboť **se zvyšuje zastoupení starších věkových kategorií a snižuje se procento dětí v populaci.**

Tabulka č. 2.6: Index stáří v MAS Broumovsko+ v letech 2001 - 2013⁶

2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
68,1	70,6	72,4	76,4	79,2	83	87,1	94,6	100,1	102,1	107,3	111,9	117,9

Zdroj: ČSÚ

Graf č. 2.3: Index stáří v MAS Broumovsko + v letech 2001 - 2013

V roce 2001 žilo na 100 dětí v regionu 68 osob starších 65 let, v roce 2013 to bylo téměř 118 osob starších 65 let na 100 dětí. **Mezi lety 2001 – 2013 se tedy zvýšil poměr v počtu obyvatel starších 65 let na 100 dětí o 50 osob a od roku 2009 je osob starších 65 let více, než dětí do 14 let.**

Ve spojení s údaji v tabulce č. 2.6 je zřejmé, že v regionu se **snižuje počet obyvatel mladších věkových kategorií**, neboť migrační přírůstek (poměr přistěhovalých a vystěhovalých osob) mezi lety 2008 a 2013 byl záporný, tedy více osob se z regionu odstěhovalo, než přistěhovalo (v regionu v tomto porovnání ubylo celkem 575 osob). V tomtéž období pak byl přirozený

⁶ Index stáří je počet osob ve věku 65 let a více let na 100 dětí ve věku 0 – 14 let.

přírůstek, tj. poměr mezi počtem narozených dětí a zemřelých osob, záporný – v regionu celkem v tomto porovnání ubylo 60 osob.

Ze společného vyhodnocení údajů o vyšším počtu vystěhovalých osob, současně o záporném přirozeném přírůstku osob (narození/zemřelí) a výrazném stárnutí populace lze vyvodit **závěr o snižujícím se počtu obyvatel mladších věkových kategorií, a to jejich odchodem z regionu.**

Převládající **trend stárnutí obyvatelstva** je jedním z nejvýznamnějších procesů, které mohou do budoucna **negativně ovlivnit celkový vývoj regionu** s významnými dopady na mnoho oblastí kvality života (sociální věci, zdravotnictví, ekonomický vývoj apod.)

Tabulka č. 2.7: Počet obyvatel podle věku a pohlaví

Název obce	Počet obyvatel					
	celkem	v tom		ve věku		
		muži	ženy	0-14	15-64	65 a více
Adršpach	516	261	255	56	388	72
Božanov	349	181	168	58	244	47
Broumov	7753	3744	4009	1220	5144	1389
Hejtmánkovice	642	318	324	95	446	101
Heřmánkovice	482	245	237	73	330	79
Hynčice	186	89	97	33	127	26
Jetřichov	456	254	202	62	323	71
Křinice	420	218	202	82	262	76
Martínkovice	506	264	242	67	348	91
Meziměstí	2555	1253	1302	360	1683	512
Otovice	363	183	180	41	254	68
Šonov	303	148	155	60	202	41
Teplice nad Metují	1700	878	822	246	1116	338
Verněřovice	337	184	153	57	231	49
Celkem MAS	16 568	8 220	8 348	2 510 (15,15%)	11 098 (66,98%)	2 960 (17,87%)
Královéhradecký kraj	551 909	271 229	280 680	82 276 (14,9%)	367 934 (66,7%)	101 699 (18,4%)
Česká republika	10 436 560	5 109 766	5 326 794	1 488 928 (14,39%)	7 267 169 (69,73%)	1 644 836 (15,88%)

Zdroj: ČSÚ – data za obce k 31. 12. 2013

Mezi 3 největší obce v MAS se dle počtu obyvatel řadí Broumov následován Meziměstím a Teplicemi nad Metují. Tyto obce mají také nejvyšší absolutní zastoupení ve sledovaných položkách tabulky č. 2.7. **Celkově u obcí mírně převažuje počet žen nad počtem mužů**, přičemž tento jev můžeme pozorovat u 5 obcí ze 14. U zbylých 9 obcí převažují muži nad ženami. Nejvyšší rozdíl v počtu žen a počtu mužů zaznamenává po přepočtení na procenta Jetřichov (55,7 % mužů a 44,3 % žen). Naopak nejmenší rozdíl lze ke konci roku 2012 pozorovat v Adršpachu (50,6 % mužů a 49,4 % žen).

Celkově lze za obce v MAS konstatovat, **že podíl obyvatel ve věku 0-14 let a obyvatel ve věku 65 let a více je relativně vyrovnaný, mírně převažuje počet seniorů (65 let a více)**. Obyvatelé ve věku 15-64 let představují v relativním vyjádření téměř 70 %. Nejvyšší podíl dětské složky (0-

14 let) má po přepočtení na procenta Šonov (19,8 %), nejnižší podíl Adršpach (10,9 %). Zároveň je v Adršpachu nejvyšší zastoupení obyvatel ve věku 15-64 let (75,19 %). Nejvíce seniorů zaznamenává město Meziměstí (20,00 %), nejméně Božanov (13,476 %).

Podíl obyvatel ve věku 0 – 14 je srovnatelný s Královéhradeckým krajem i ČR, stejně tak i podíl obyvatel ve věku 15 – 64 a 65 let a více. **Trend stárnutí obyvatelstva na území MAS koresponduje s vývojem v KHK, index stárí je v porovnání s KHK nižší. Naopak krajské hodnoty a hodnoty MAS jsou v porovnání s ČR nadprůměrné.**

2.4.1.4Vzdělanostní struktura obyvatelstva

Vzdělanostní struktura je základní velmi významnou charakteristikou lidské populace a úroveň vzdělanosti lze považovat za jeden z hlavních pilířů ekonomického a sociálního rozvoje oblasti. Současný vývoj společnosti s důrazem na inovativnost, podporu vědy a výzkumu, globalizaci a stále se stupňující konkurenci výrazným způsobem akcentuje význam vzdělání pro budoucnost.

Tabulka č. 2.8: *Vzdělanostní struktura obyvatelstva (údaje v procentech)*

Název obce	základní včetně neukončeného	střední včetně vyučení (bez maturity)	úplné střední (s maturitou) a vyšší odborné (včetně nástavbového)	vysoko školské	bez vzdělání
Adršpach	20,40	41,24	24,61	5,32	0,89
Božanov	26,33	40,21	18,15	4,27	0,36
Broumov	22,81	39,03	25,50	5,57	0,64
Hejtmánkovice	19,70	43,34	23,45	8,44	0,38
Heřmánkovice	23,37	47,49	19,10	3,52	2,01
Hynčice	28,39	39,35	19,35	0,65	1,94
Jetřichov	24,12	48,51	20,05	1,08	0,27
Křinice	25,83	42,64	23,72	4,80	0,30
Martínkovice	27,00	38,22	24,49	4,81	0,69
Meziměstí	21,56	42,57	26,15	3,93	0,60
Otovice	21,22	53,05	20,26	2,89	0,00
Šonov	29,20	48,80	15,20	0,00	0,40
Teplice nad Metují	23,31	39,51	25,77	5,54	0,89
Verněřovice	22,73	43,94	21,59	6,06	0,00
Celkem MAS	24,00	43,45	21,96	4,06	0,69
Okres Náchod	18,78	37,26	30,92	8,24	0,43
Královéhradecký kraj	17,67	35,48	31,70	10,12	0,47
Česká republika	17,56	32,99	31,18	12,46	0,47

Zdroj: ČSÚ

Výše uvedená tabulka udává vzdělanostní strukturu při sčítání lidu v roce 2011. **Z této tabulky je patrné, že mezi jednotlivými obcemi jsou ve vzdělanostní struktuře velké rozdíly.** Nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva byl v roce 2011 zaznamenán v obci Hejtmánkovice (8,44 %), dále v obci Verněřovice (6,06 %) a ve Městě Broumov (5,57 %). Nejvyšší podíl úplně středoškolsky (s maturitou) vzdělaného obyvatelstva byl v roce 2011 zaznamenán ve třech

městech regionu, a to v pořadí město Meziměstí (26,15 %), Město Teplice nad Metují (25,77 %) a Město Broumov (25,50 %). Naopak nejnižší podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel má obec Šonov (0,00 %), obec Hynčice (0,65 %) a obec Jetřichov (1,08 %). Nejvíce obyvatel pouze se základním vzděláním má obec Šonov (29,20 %), obec Hynčice (28,39 %) a obec Martínkovice (27 %).

Ve srovnání s okresem Náchod, Královéhradeckým krajem i Českou republikou má MAS větší podíl obyvatel se základním vzděláním a středním vzděláním bez maturity, naopak výrazně nižší je podíl vysokoškoláků. Zde je třeba poznamenat, že průměr ČR je poměrně významně ovlivněn výsledky Prahy, kde přes 20 % obyvatelstva tvoří absolventi VŠ.

2.4.1.5 Sociální struktura obyvatelstva

Na území MAS Broumovsko+ se nacházejí sociálně vyloučené lokality. Konkrétně se jedná o čtyři lokality na území města Broumova, další lokalita je ve městě Meziměstí.

Tabulka č. 2.9: Sociálně vyloučené lokality

Obec	počet obyvatel 2008	počet obyvatel 2013	počet obyvatel SVL	Podíl nezaměstnanosti v obci
Broumov	8064	7793	600	10,7 %
Meziměstí	2762	2573	50	6,6 %

Sociálně vyloučené lokality v Broumově tvoří domy, které vlastní jak soukromí pronajímatelé, tak město, některé jsou ve vlastnictví samotných obyvatel. V SVL bydlí takřka výhradně Romové, a to bez ohledu na jejich sociální status, takže zde kromě lidí nacházejících se v sociálním vyloučení žijí rovněž trvale zaměstnaní i vysokoškolsky vzdělaní lidé. Ve městě je velké množství sociálních služeb provozovaných NNO. Místním specifikem je existence několika romských NNO, z nichž jedno provozuje kromě nízkoprahového zařízení pro děti a mládež i unikátní romskou mateřskou školu. Klíčovým zaměstnavatelem sociálně vyloučených je zde výrobce textilu Veba, a. s. Ve městě velmi úspěšně působí asistenti prevence kriminality, kteří jsou také aktivní v organizaci volnočasových aktivit dětí a mládeže ze SVL. Děti z lokalit navštěvují obvykle jednu běžnou ZŠ a ZŠ praktickou, do nichž chodí vyšší procento dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí.

2.4.2 Technická infrastruktura

V tabulce č. 2.10 je uvedena vybavenost obcí základní technickou infrastrukturou. Všechny obce mají vodovod a veřejné osvětlení, 6 obcí ze 14 prošlo plynofikací. 6 obcí v době vzniku SCLLD budovalo kanalizaci.

Tabulka č. 2.10: Vybavenost obcí základní technickou infrastrukturou⁷

Obec	Vodovod	Kanalizace bez napojení na ČOV	Kanalizace s napojením na ČOV	Plynofikace	Veřejné osvětlení
Adršpach	ano	ano	ano	ne	ano
Božanov	ano	ne	ano*	ne	ano
Broumov	ano	ano	ano	ano	ano
Hejtmánkovice	ano	ne	ano	ano	ano
Heřmánkovice	ano	ano	ne	ne	ano
Hynčice	ano	ano	ne	ano	ano
Jetřichov	ano	ne	ano	ano	ano
Křinice	ano	ne	ano	ne	ano
Martínkovice	ano	ne	ano	ne	ano
Meziměstí	ano	ano	ano	ano	ano
Otovice	ano	ne	ne	ne	ano
Šonov	ano	ne	ne	ne	ano
Teplice nad Metují	ano	ano	ano	ano	ano
Verněřovice	ano	ne	ne	ne	ano

Zdroj: Integrovaný plán rozvoje Broumovska 2007 – 2013, Dotazníkové šetření v obcích

2.4.2.1 Vodovody, kanalizace a odpadní vody

V regionu jsou dostatečné zdroje kvalitní pitné vody. Avšak **část vodovodů provozovaná soukromou společností ve městech a obcích je zastaralá**. Podrobné informace o ochraně vod (povrchové vody, podzemní vody, monitorovací sítě, ovlivnění režimu a jakosti vod) jsou uvedeny v kapitole 2.4.6.3 Ochrana vod. Rovněž analýza odvodu splaškových vod a jejich čištění je zpracována do oblasti Životní prostředí a ochrana krajiny.

Stavby kanalizačních vedení jsou realizovány pouze ve městech (nejčastěji jednotné kanalizace pro odvod jak splaškových, tak dešťových vod) a některých obcích, nikoli ve volné krajině. **Vybudování kanalizace pro celou obec je na Broumovsku v typických dlouhých lánových vesnicích, kdy obce jsou rozložené podél komunikace a vodního toku v délce několika kilometrů, velmi nákladné.**

V letech 2014 – 2015 byly dokončeny kanalizace v obcích Adršpach, Hejtmánkovice, Jetřichov, Křinice, Martínkovice (na základě vodního zákona č.254/2001 a nařízení vlády č.61/2003). Obce v Broumovské kotlině plánují většinou připojení na ČOV Broumov. Budování kanalizace představuje pro obce dlouhodobé finanční zatížení, které v budoucnu znemožní nebo výrazně ztíží další investice.

Údaje o podílu obyvatel napojených na vodovod a kanalizaci, jak je uvedly obce v provedeném dotazníkovém šetření, udává následující tabulka:

⁷Údaje jsou uvedeny k 31. 12. 2013.

* kanalizace se v této obci buduje bez přijetí dotace dle finančních možností obce

Tabulka č. 2.11: Přehled stavu vodovodů a kanalizací v obcích, napojení obyvatel

Název obce	Vodovod	Kanalizace
Adršpach	Napojeno 70% trvale bydlících obyvatel	Lokální ČOV
Božanov	Napojeno 100% trvale bydlících obyvatel	Napojeno 10% trvale bydlících obyvatel, lokální ČOV
Broumov	Napojeno 100% trvale bydlících obyvatel	Napojeno 85% trvale bydlících obyvatel, ČOV
Hejtmánkovice	Napojeno 100% trvale bydlících obyvatel	Dokončena 2014 na ČOV Broumov
Heřmánkovice	Napojeno 100% trvale bydlících obyvatel	Individuální čištění, nemá ČOV
Hynčice	Napojeno 100% trvale bydlících obyvatel	Individuální čištění, nemá ČOV
Jetřichov	Napojeno 100% trvale bydlících obyvatel	Individuální čištění, nemá ČOV
Křinice	Napojeno 100% trvale bydlících obyvatel	Individuální čištění, nemá ČOV
Martínkovice	Napojeno 100% trvale bydlících obyvatel	Individuální čištění, nemá ČOV
Meziměstí	Napojeno 98% trvale bydlících obyvatel	Napojeno 70% trvale bydlících obyvatel, ČOV
Otovice	Napojeno 100% trvale bydlících obyvatel	Individuální čištění, nemá ČOV
Šonov	Napojeno 100% trvale bydlících obyvatel	Individuální čištění, nemá ČOV
Teplice n/M	Napojeno 80% trvale bydlících obyvatel	Napojeno 70% trvale bydlících obyvatel, ČOV
Verněřovice	Napojeno 100% trvale bydlících obyvatel	Individuální čištění, nemá ČOV

Zdroj: Dotazníkové šetření v obcích, Plán rozvoje vodovodů a kanalizací Královéhradeckého kraje

2.4.2.2 Zásobování energiemi

Elektrická energie

Hodnocená lokalita není soběstačná v zásobování elektrickou energií z vlastních zdrojů. Z technického hlediska jsou stávající vedení vysokého napětí (VN) průřezově vyhovující i pro výhledové potřeby. Podstatně složitější situace je u rozvodné sítě nízkého napětí (NN). Průměrné stáří sítě NN v některých lokalitách přesahuje 40 let. **Značná zastaralost distribuční sítě tak omezuje v některých částech hodnocené lokality další možný rozvoj**, a to jak možné nové výstavby, tak i dalšího rozvoje podnikání a podnikatelských aktivit, včetně stávajících odběrů. U starších sítí, především u sítí nad 35 let, je nezbytně nutná rekonstrukce.

Plyn

Po plošné plynifikaci obcí a výrobních podniků s finanční podporou SFŽP, je Broumovsko napojeno na soustavu dálkového vysokotlakého (VTL) plynovodu Náchod – Broumov s ročním výkonem 595 mil. m³, který by měl zabezpečit stávající výhledové potřeby oblasti. Lze konstatovat, že další rozvoj plynifikace v rámci hodnocené oblasti bude zapotřebí orientovat především na lokality, které jsou investičně průchodné, tzn. jednak s dostatečným předpokládaným odběrem plynu v návaznosti na investiční náročnost realizace místní plynovodní sítě, dále pak dosahu páteřního VTL/STL (středotlakého) plynovodu. **V současné době žádná z obcí plynifikaci nebo rozšíření stávající sítě STL neplánuje.**

Teplo a teplá užitková voda

V řešeném území je zásobování teplem a teplou užitkovou vodou řešeno převážně z **lokálních zdrojů a z domovních kotlen**, kde se energie získává spalováním plynu, tuhých paliv, výjimečně lehkých topných olejů nebo elektřinou. **Broumov a Meziměstí mají CZT** (centrální zásobování teplem), na které je napojeno několik místních institucí a zhruba 25 % obyvatel města v Broumově a 35 % obyvatel v Meziměstí, převážně z panelových sídlišť. Ve většině kotlen se topí zemním plynem. V jedné kotelně (a ve druhé se připravuje) výroba tepelné energie společně s výrobou elektrické energie tzv. KVET (kombinovaná výroba elektřiny a tepla). Výkon stávající jednotky je 140 kW elektrické a 198 kW tepelné energie. Těsně před dokončením je jednotka o výkonu 600 kW elektrické a 723 kW tepelné energie.

Veřejné osvětlení

Veřejné osvětlení lze považovat za základní typ technické infrastruktury, jsou jím vybaveny všechny obce. Dle rozhovoru se starosty obcí lze konstatovat, že všechny obce mají obec VO pokrytou. Pouze v obci Hejtmánkovice je pokrytí pouze 80 % a v Teplicích nad Metují 90 – 95 %. **V některých obcích je však stav veřejného osvětlení ve velmi špatném stavu – především ve městě Broumov některé okrajové části města, dále v obci Otovice jsou 2/3 VO zastaralé, v některých částech Teplic nad Metují (městský park, část Zdoňova) je stav špatný až havarijní.** Vzhledem k tomu, že náklady na veřejné osvětlení tvoří nezanedbatelnou položku v obecních rozpočtech, existuje snaha náklady snížit např. výměnou klasických výbojkových svítidel za nová úspornější (např. LED). **Výměnu za úspornější (LED) svítidla provedla ve dvou etapách pouze obec Božanov.**

Obnovitelné zdroje energie

Přehled zařízení na výrobu energie z obnovitelných zdrojů uvádí následující tabulka.

Tabulka č. 2.12: Seznam obnovitelných zdrojů energie

Název obce	solární panely (počet)	vodní elektrárny (počet)	větrné elektrárny
Adršpach	1 občanská vybavenost		
Božanov			
Broumov	5 průmyslové objekty	2 turbíny 45 kW a 55 kW	
Hejtmánkovice	2		
Heřmánkovice			
Hynčice			
Jetřichov	2		
Křínice			
Martínkovice	2	2 turbíny (75 kW + 15 kW)	
Meziměstí			
Otovice		55 kW	
Šonov			
Teplice nad Metují	5 průmyslové objekty		
Verněřovice			

Zdroj: Stavební odbory MěÚ v ORP

Nejvýznamnějšími zdroji jsou vodní elektrárny, k jejichž instalaci jsou zde vhodné přírodní podmínky. Zastoupeny jsou i solární elektrárny ve formě panelů na střechách domů. Lze předpokládat, že těchto solárních zdrojů (do 5 kW) je zde vzhledem k rozloze území více, pouze obce nemají o jejich existenci přesné informace.

Na území MAS byla vybudována v roce 2014 v obci Heřmánkovice bioplynová stanice o výkonu 0,5 MW.

2.4.2.3 Komunikační systémy

Tabulka č. 2.13: Technická infrastruktura obcí MAS Broumovsko+ - ostatní

Název obce	internet WIFI provozovaný obcí	Signál mobil.sítí - O2	Signál mobil.sítí - T-Mobile	Signál mobil.sítí - Vodafone	Obecní rozhlas	Kabelová televize	kamerový systém	Obecní SMS informační systém
Adršpach	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne
Božanov	Ne	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne	Ne	Ano
Broumov	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano	Ne
Hejtmánkovice	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne	Ne
Heřmánkovice	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne	Ne
Hynčice	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne	Ne
Jetřichov	Ne	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne	Ne	Ne
Křinice	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne	Ne
Martínkovice	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne	Ne
Meziměstí	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne
Otovice	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne	Ano
Šonov	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne	Ne
Teplice nad Metují	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne	Ne
Vernéřovice	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ne	Ne	Ne

Zdroj: Dotazníkové šetření v obcích

Obec Adršpach provozuje veřejně přístupný internet. Ve většině obcí se lze na internet připojit prostřednictvím jiných provozovatelů internetu, a to např. využitím služeb místních knihoven či informačních středisek. Pokrytí signálu mobilních operátorů je ve všech obcích plné. Městský kamerový systém je v provozu v Broumově, a to s možností připojení na pult centrální ochrany. Kabelová televize je v provozu v Meziměstí a obci Adršpach, 12 obcí provozuje obecní rozhlas.

Prioritními záměry obcí v oblasti technické infrastruktury jsou hlavně opravy nebo vybudování kanalizace, místní komunikace, chodníky, parkoviště, cyklostezky a veřejné osvětlení.

2.4.3 Doprava

2.4.3.1 Silniční dopravní infrastruktura

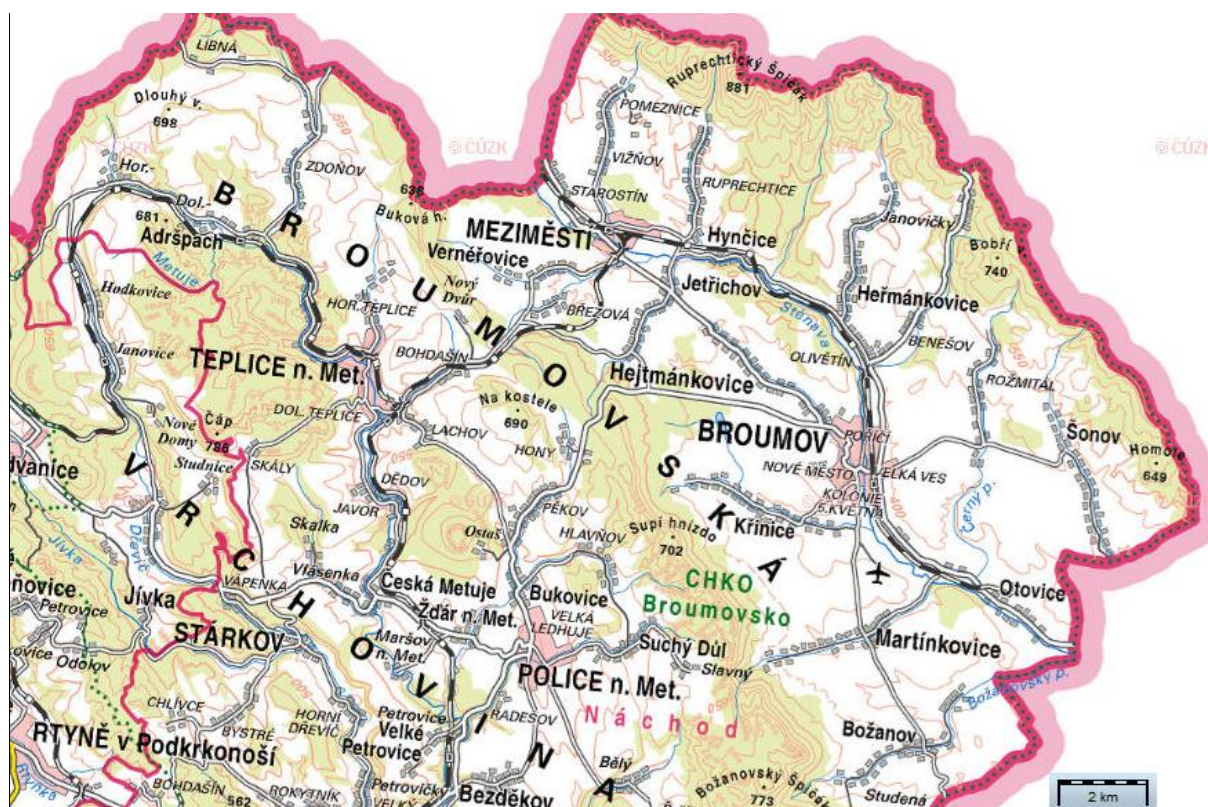
Hlavní silniční osou v celém území jsou dvě silnice II. třídy - II/303 Náchod - Hronov - Police nad Metují - Broumov - Polsko a II/302 Polsko - Meziměstí - Broumov - Polsko. Na tuto osu navazuje hustá síť silnic III. tříd.

Komunikace II/303 Náchod - Hronov - Police nad Metují - Broumov - Polsko spojuje region s Náchodem a tvoří tak hlavní spojnici všech obcí území MAS i s krajským městem Hradcem Králové. Před obcí Pěkov (není na území MAS) se komunikace II/303 kříží s komunikací III/30322. Tímto je zajištěno napojení obcí Adršpach a Teplice nad Metují směrem na Náchod. Komunikace II/303 zajišťuje také spojení regionu s hraničním přechodem Běloves u Náchoda – Kudowa-Slone, který je otevřen i pro nákladní dopravu bez omezení.

V území MAS prochází přes město Broumov, osadu Benešov a obec Heřmánkovice (část Janovičky), končí hraničním přechodem Gluszyca Górna. Její význam od Broumova směrem ke státní hranici klesá - hraniční přechod je otevřen pouze pro cyklisty, lyžaře a pěší. Před Broumovem se tato silnice kříží s komunikací III/30323 od Jetřichova. V Broumově se kříží s druhou hlavní silniční osou území – silnicí II. třídy II/302. V roce 2013 byla dokončena rekonstrukce komunikace **v úseku km 21,5 až 25,5. V úseku, kde silnice překonává Broumovské stěny, byla rozšířena o jeden stoupací pruh v každém směru. K rozšíření se přistoupilo hlavně z důvodů dopravních problémů s průjezdností, které se pravidelně opakovaly v zimním období právě na vrcholu stoupání "Pasa" v Broumovských stěnách. Další rekonstrukce silnice je plánována na rok 2015.**

Druhou hlavní silniční osou je silnice **II. třídy II/302 Polsko - Meziměstí - Broumov - Polsko**. Spojuje Broumov s hraničními přechody **Otovice – Tlumaczów na jihovýchodě území a Meziměstí – Starostín – Golińsk – Mieroszów na severozápadě**. Tato silnice umožňuje spojení **polského příhraničí s turisticky významnými lokalitami Teplicko-ardšpašských skal**. Prochází **obcemi Meziměstí, Jetřichov, Hejtmánkovice, Broumov a Otovice**. **Oba hraniční přechody, které silnice spojuje, jsou otevřeny pro vozidla do 6 tun**. Do otevření hraničních přechodů s Polskem pro osobní dopravu plnila silnice pouze funkci obslužnou pro obce situované podél řeky Stěnavy. Po otevření přechodů v roce 1994 dopravní intenzita výrazně vzrostla.

Mapa 2.3: Schematická mapa dopravní sítě v regionu,

Zdroj: ČÚZK (výřez)

Vyjma výše uvedených páteřních komunikací II. třídy propojují obce komunikace III. třídy.

Tabulka. č. 2.14: Silnice procházející jednotlivými obcemi území MAS

Název obce	silnice II. třídy	silnice III. třídy
Adršpach		III/30110
Božanov		III/3025
Broumov	II/302	III/30324
	II/303	III/30325
		III/30326
		III/3025
		III/3026
Hejtmánkovice	II/303	III/30327
Hejtmánkovice	II/302	
Hynčice		III/30326
Jetřichov	II/302	III/3024
		III/30323
Křinice		III/3026
Martínkovice		III/3025
		III/3027

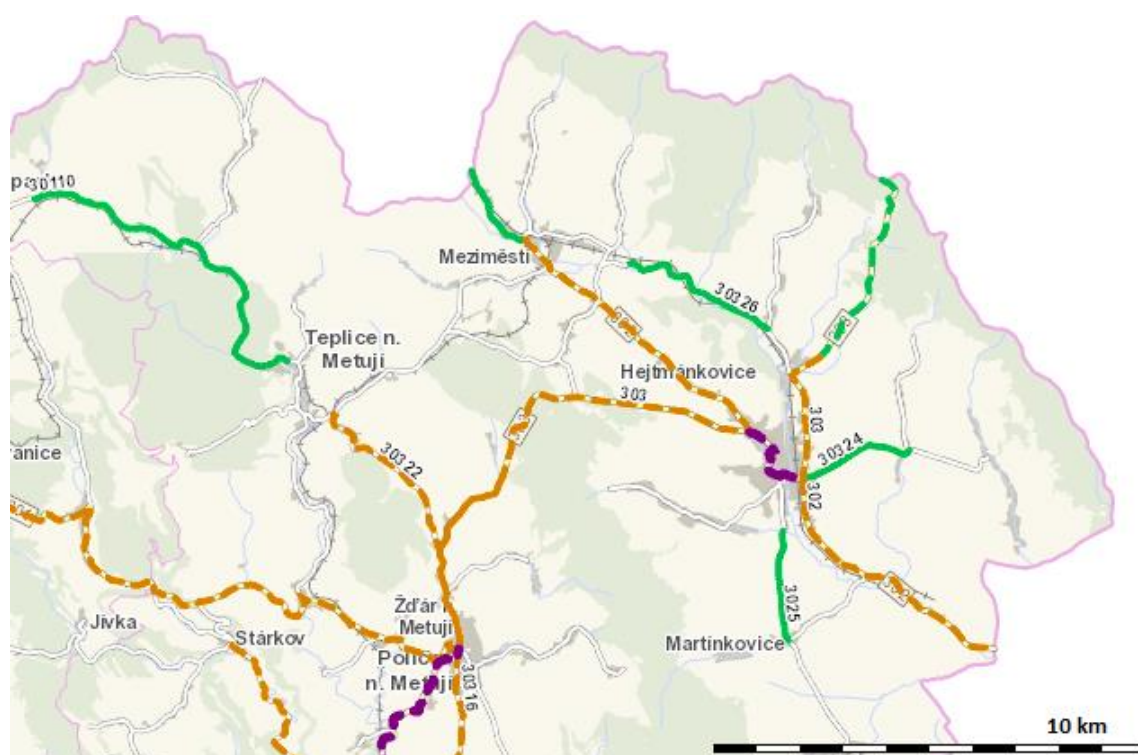
Název obce	silnice II. třídy	silnice III. třídy
Meziměstí	II/302	III/302
		III/3021
		III/3022
		III/3023
		III/3024
Otovice	II/302	
Šonov		III/30324
Teplice nad Metují		III/30110
		III/30113
		III/30114
		III/3023
		III/30322
Vernéřovice		III/3023

Zdroj: Vlastní šetření

2.4.3.2 Intenzita silniční dopravy

Nejvyšší intenzita dopravy v regionu je dle sčítání dopravy v roce 2010 na silnicích II. třídy, přičemž **nejvyšší zatížení v území MAS je evidováno na silnici II/302 v Broumově** (přes 6,5 tisíce vozidel/24 hodin). Další komunikace s vyšší intenzitou dopravy jsou: II/303 mezi Policí nad Metují a Broumovem (2,6 tisíc vozidel/24 hod), II/303 mezi Broumovem a Olivětínem (1,8 tisíce vozidel/24 hodin), II/302 mezi Meziměstím a Broumovem (1,4 tisíc vozidel/24 hodin) a II/302 mezi Broumovem a Otovicemi (1,3 tisíce vozidel/24 hodin). **Nejvyšší intenzita dopravy na silnici III. třídy je na úseku silnice III/30322 mezi Pěkovem (mimo území MAS) a Lachovem (součást města Teplice nad Metují).** Tato silnice spojuje obce Teplice nad Metují a Adršpach s Polickem a Náchodskem. (zdroj: Celostátní sčítání dopravy 2010, Ředitelství silnic a dálnic ČR, <http://scitani2010.rsd.cz>).

Mapa 2.4: Intenzita dopravy v území MAS

0 – 500 vozidel/24 hod	-----
501 – 1000 vozidel/24 hod	————
1001 – 3000 vozidel/24 hod	-----
3001 – 5000 vozidel/24 hod	————
5001 – 7000 vozidel/24 hod	-----
7001 – 10000 vozidel/24 hod	————

Zdroj: Celostátní sčítání dopravy 2010, Ředitelství silnic a dálnic ČR, <http://scitani2010.rsd.cz> (výřez)

2.4.3.3 Podíl těžké nákladní dopravy

Podíl těžké nákladní dopravy je na silnicích v území velmi různý. Absolutně největší zatížení nákladní dopravou je na silnici II/303 – na úseku v Broumově dle sčítání dopravy přes 750 nákladních vozidel/24 hodin, a na úseku na Pasách před Broumovem přes 400 nákladních vozidel/24 hodin.

Těžká nákladní vozidla tvoří v nejzatíženějších úsecích 10 - 20 procent počtu projíždějících vozidel – týká se to obzvláště komunikací III. třídy. Procentuelně vyjádřený podíl těžké nákladní dopravy je nejvyšší na komunikaci III/30324 v Rožmitále (19,5 %), III/30110 v Adršpachu (16,5 %), na úseku silnice II/303 na Pasách (15 %), na úseku silnice II/302 v Otovicích (14 %) a na silnici II/30322 v Lachově (13 %). Intenzita dopravy a podíl těžké nákladní dopravy představuje v některých obcích velký problém, obzvláště v malých obcích, kde stavební stav vozovek neodpovídá potřebám, které z takového zatížení vyplývají.

Tabulka č. 2.15: podíl těžké nákladní dopravy na celkové dopravě na území MAS

silnice	vozidel za den	těžká motorová vozidla za den	%těžké nákladní dopravy	dotčené území	důvod zvýšené intenzity těžké nákladní dopravy
III/30324	582	113	19 %	Rožmitál	lom Rožmitál
III/30110	977	161	16 %	Adršpach	výroba firmy Continental
II/303	2685	412	15 %	Pasa	přístup do všech obcí regionu kromě Teplic nad Metují a Adršpachu
II/302	1371	187	14 %	Otovice	Lom
III/30322	1369	183	13 %	Lachov	výroba firmy Toma Natura, přístup do obcí Teplice nad Metují a Adršpach
II/303	6574	761	12 %	Broumov	
II/303	1830	195	11 %	Olivětín	

Zdroj: Celostátní sčítání dopravy 2010, Ředitelství silnic a dálnic ČR, <http://scitani2010.rsd.cz>

2.4.3.4 Stav a zimní údržba silnic II. a III. třídy

Intenzita dopravy se ve spojení s topografickými podmínkami regionu podepisuje na stavu povrchu komunikací. Způsob zimní údržby je ovlivněn zájmy ochrany přírody – celé území MAS se nachází v CHKO Broumovsko. Při zimní údržbě se chemické ošetření aplikuje na silnici II. třídy II/303 v úseku Police nad Metují – Broumov a na spojení mezi hraničními přechody do Polska: přechod Starostín - Meziměstí - Broumov - přechod Otovice (včetně úseku Meziměstí - Hynčice - Broumov). Ostatní silnice se ošetřují inertním posypem a pluhováním. Obce Teplice nad Metují a Adršpach po řadu let usilují o výjimku, která by umožnila chemickou údržbu silnic III/30322 a III/30110.

Silnice II. třídy II/302 byla v roce 2013 rekonstruována v úseku **km 21,5 až 25,5** a rekonstrukce navazujícího úseku je plánovaná na rok 2015. Stav komunikací III. třídy na území MAS je dle vyjádření starostů jednotlivých obcí špatný (viz následující tabulka). Nespokojenost se stavem silnic vyjádřili i obyvatelé obcí v dotazníkovém šetření.

V roce 2016 by měla pokračovat rekonstrukce silnice II. třídy II/302. Kromě těchto vyjmenovaných projektů chystají některé obce opravy a rekonstrukce a budování místních komunikací, chodníků, parkovišť, cyklostezek atd.

Tabulka č. 2.16: délka a stav místních komunikací v obcích MAS Broumovsko+, zdroj: vlastní šetření

Název obce	místní komunikace	
	délka	stav
Adršpach	10 km	nevyhovující
Božanov	11 km	1/3 havarijní, 2/3 opravené
Broumov	30 km	vyhovující
Heřmánkovice	4,5 km	vyhovující
Hejtmánkovice	20 km	1/3 havarijní, 2/3 opravené

Název obce	místní komunikace	
	délka	stav
Hynčice	3 km	nevyhovující
Jetřichov	3 km	vyhovující
Křinice	7 km	vyhovující
Martínkovice	7 km	1/3 nevyhovující, 2/3 vyhovující
Meziměstí	15,5 km	nevyhovující
Otovice	4 km	nevyhovující
Šonov	7 km	vyhovující
Teplice nad Metují	20 km	nevyhovující
Verněřovice	4 km	vyhovující

2.4.3.5 Parkování

Odstavování a parkování vozidel obyvatel je a bude i nadále řešeno v rámci vlastních pozemků či objektů. Dříve realizovaná výstavba garáží mimo odpovídající docházkové vzdálenosti má za důsledek vyšší potřeby na parkovací plochy přímo u obytných objektů, které však nejsou k dispozici. **Vzhledem k turistické atraktivitě území je nutné v nástupních prostorech zajistit dostatečné parkovací kapacity pro potřeby návštěvníků.** To je podmínkou pro odstranění negativního dopadu parkování vozidel mimo vyhrazené prostory.

2.4.3.6 Bezpečnost pěší a cyklistické dopravy

Pěší a cyklistická doprava v rámci jednotlivých obcí, kterou využívají trvalí obyvatelé regionu, je většinou vedena podél komunikací a ne vždy jsou v odpovídajícím stavu, aby vyhovovaly i standardu turistických cest, které na ně navazují. **Na vozovkách nejsou vyhrazené pruhy pro cyklisty, a to ani v případě, že je po nich zvýšený provoz cyklistů (například z důvodu cyklotrasy).**

Pro chodce jsou nebezpečné úseky frekventovaných silnic v obcích, kde nejsou chodníky (například mezi Horním a Dolním Adršpachem, v Hejtmánkovicích, Křinicích, z Meziměstí na Starostín, v Otovicích, v Šonově nebo v částech Teplic nad Metují). V menších obcích také nejsou přechody pro chodce.

Dopravně nebezpečnými úseky jsou například nepřehledné nájezdy od domů na hlavní komunikace, silnice, které jsou pro oboustranný provoz příliš úzké, nebo nepřehledné křižovatky (například před kostelem v Ruprechticích nebo před MěÚ v Meziměstí). Z dotazníkového šetření realizovaného v obcích MAS vyplývá, že většina obyvatel není spokojena se zajištěním bezpečnosti pěší a cyklistické dopravy.

2.4.3.7 Železniční doprava

Územím MAS vedou dvě regionální železniční tratě – 026 Týniště nad Orlicí – Otovice, 047 Trutnov – Teplice nad Metují.

Trať 026 Týniště nad Orlicí – Otovice je neelektrizovaná trať, která zajišťuje vlakové spojení regionu s ostatním územím ČR kromě Trutnovska. Na území MAS prochází těmito obcemi:

Teplice nad Metují, Meziměstí, Hynčice a Broumov (Otovice). Na tuto trať na území MAS nevjíždějí rychlíky, pouze osobní a spěšné vlaky. Trať je využívána rovněž pro nákladní přepravu. Úsek od stanice Broumov do Otovic není od roku 2005 obsluhován. Avšak v posledních letech probíhá diskuze o možném znovuootevření tohoto úseku a obnovení spojení s polským Tlumaczovem zejména pro nákladní dopravu, neboť tuto část trati by rádi využívali podnikatelé k dopravě šterku z melafyrového lomu na polské straně hranice. Na území MAS překonává trať třikrát řeku Stěnavu – u Březové u Broumova, v Hynčicích a v Olivětině. Maximální traťová rychlost na trati 026 Týniště nad Orlicí – Broumov 90 km/h.

Trať 047 Trutnov – Teplice nad Metují je neelektrizovaná jednokolejná trať. Spojuje region s Trutnovskem a současně propojuje obec Adršpach se zbývající částí Broumovska železničním spojením. Na tuto trať na území MAS nevjíždějí rychlíky, pouze osobní a spěšné vlaky. Trať na území MAS prochází obcemi Teplice nad Metují a Adršpach, maximální traťová rychlost je 50 km/h. Trať trpí nízkými traťovými rychlostmi, které ještě prohlubují nízkou cestovní rychlost danou náročným terénem, který trať překonává.

V Meziměstí se na trať 026 napojuje železniční **trať Wałbrzych – Meziměstí** (v Polsku označená číslem 291). Tato trať je jednokolejná trať o délce 32 km, která vede z polského Wałbrzychu do Meziměstí. V provozu je nyní pouze úsek Boguszów Gorce Wschód – Meziměstí, přičemž přeshraniční úsek slouží nyní pouze pro nákladní dopravu. U této tratě probíhá diskuze o obnovení osobní dopravy.

Problémem zůstává často nevyhovující stav železničních tratí, v dlouhodobém pohledu také klesá počet přepravených cestujících.

2.4.3.8 Letecká doprava

Letiště Broumov-Martínkovice (LKBR) je veřejným vnitrostátním letištěm. Nachází se asi 2,5 km jižně od centra Broumova, při silnici Broumov-Martínkovice, v katastru obce Martínkovice. Jeho provozovatelem je Aeroklub Broumov, z. s. Letiště nemá přistávací plochu se zpevněným povrchem. Letiště je využíváno pro individuální soukromou přepravu osob, avšak zejména pro vyhlídkové a sportovní lety.

2.4.3.9 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou

Území MAS je součástí dopravního systému IREDO (Integrovaná regionální doprava). V tomto systému pracují všichni smluvní dopravci Královéhradeckého (KHK) a Pardubického (PK) kraje, kteří provozují veřejnou autobusovou a regionální železniční dopravu. Na linkách objednávaných Královéhradeckým a Pardubickým krajem, ale i na některých komerčních linkách dopravců platí tarif IREDO. Sjednocením všech dopravců pod jeden tarif umožňuje cestujícímu využívat výhod při přestupech s možností si předplatit každodenní cesty do práce do škol a zapojit se do systému slev, které krajský tarif nabízí. Od 1. 1. 2014 je pro plné využívání všech výhod tarifu IREDO zapotřebí vlastnit kartu IREDO.

Dle sčítání lidu v roce 2011 vyjíždí do zaměstnání a škol mimo obec svého bydliště na území MAS téměř 30 % lidí (více viz následující tabulka). Počet spojů veřejné dopravy v jednotlivých obcích MAS ukazuje následující tabulka.

Tabulka č. 2.17: Vyjíždějící do zaměstnání a škol v území MAS, Sčítání k 26. 3. 2011

Název obce	vyjíždějící celkem	vyjíždějící do škol			vyjíždějící do zaměstnání			
		celkem	v rámci obce	mimo obec	celkem	v rámci obce	mimo obec	v % vyjíždějící mimo obec ku zaměstnání
Adršpach	424	42	0	42	382	348	34	12,60
Božanov	90	25	0	25	65	5	60	40,54
Broumov	1531	466	181	285	1065	588	477	14,35
Hejtmánkovice	175	44	0	44	131	21	110	36,67
Heřmánkovice	97	28	0	28	69	15	54	24,88
Hynčice	85	12	0	12	73	49	24	32,88
Jetřichov	133	48	3	45	85	16	69	35,94
Křinice	79	20	0	20	59	0	59	31,72
Martínkovice	146	55	15	40	91	29	62	28,05
Meziměstí	660	165	31	134	495	167	328	29,60
Otovice	73	15	0	15	58	3	53	29,94
Šonov	60	10	0	10	50	9	41	29,29
Teplice n/M	438	163	98	65	275	119	156	20,77
Verněřovice	83	24	0	24	59	4	55	39,86
Celkem MAS	4074	1117	328	789	2957	1373	1582	29,08
Česká republika	2 846 076	783 952	354 218	429 734	2 062 124	924 948	596 686	24,83

Zdroj: Český statistický úřad, Metainformační systém ČSU

Tabulka č. 2.18: Počet spojů veřejné dopravy (po 27. 10. 2014, so 25. 10. 2014, ne 26. 10. 2014)

Název obce	všední den		sobota		neděle	
	bus	vlak	bus	vlak	bus	vlak
Adršpach	20	12	4	12	7	12
Božanov	24	x	8	x	8	x
Broumov	184	30	70	29	65	25
Heřmánkovice	29	x	9	x	9	x
Hejtmánkovice	37	x	13	x	15	x
Hynčice	3	30	0	29	0	25
Jetřichov	108	x	46	x	45	x
Křinice	25	x	8	x	6	x
Martínkovice	33	x	8	x	8	x
Meziměstí	43	32	10	29	11	26
Otovice	20	x	10	x	10	x
Šonov	17	x	2	x	2	x
Teplice nad Metují	35	40	6	35	10	32
Verněřovice	25	x	4	x	6	x

Zdroj: Vlastní šetření

Dopravní obslužnost **veřejnou dopravou je v obcích MAS dobře zajištěná**, co se počtu spojů týče, i jejich rozvrstvení v průběhu dne. **Vozové parky podléhají opotřebení a je tedy nutná jejich průběžná modernizace.** Tento výrok potvrzuje i dotazníkové šetření v obcích MAS, kdy většina respondentů hodnotí dopravní obslužnost jako dobrou či uspokojivou. Hlavní dálkové trasy autobusů vedou do Broumova, mají však v území hustou síť zastávek. Železnici můžou využívat všechna tři města regionu – Teplice nad Metují, Meziměstí a Broumov a obce Adršpach a Hynčice. **Ostatní obce jsou závislé na autobusové dopravě. Ta je v regionu pravidelná a všechny obce mají spojení i v sobotu a v neděli.** Pro autobusovou dopravu slouží jako hlavní přestupní uzel Broumov, pro vlakovou dopravu jsou to nádraží v Meziměstí a Teplicích nad Metují. Většinu místní dopravní obsluhy v území zajišťují společnosti P-transport a CDS s.r.o. Z obcí území MAS uvedlo dopravní obslužnost jako problém pouze město Teplice nad Metují z důvodu nevyváženosti jízdních řádů.

2.4.3.10 Cyklistická doprava

Alternativou k výše popsaným druhům dopravy je cyklistická doprava. **Podíl cyklistiky na přepravních výkonech v ČR činil k 31. 12. 2011 7 %, podíl veřejné osobní dopravy na celkových výkonech v osobní dopravě v ČR činil k 31. 12. 2011 30 %.** Na území MAS je několik cyklotras, vzhledem ke svému umístění a náročnému terénu, kterým procházejí, je jejich hlavní využití rekreační. Jsou tedy spojeny s cestovním ruchem mnohem víc, než s pravidelným každodenním dojížděním do práce nebo do školy. Některé cyklotrasy jsou vedeny také po místních komunikacích. Vyznačené cyklotrasy na Broumovsku navazují na podobně značené trasy v polském příhraničí. Značení cyklotras v terénu odpovídá standardům KČT. Jednotlivé trasy jsou v terénu doplněny odpočívadly a informačními tabulemi (s mapou regionu, informacemi o zajímavostech v daném úseku trasy a informacemi o nejbližších službách).

2.4.3.11 Přehled cyklotras

Na území MAS jsou převážně cyklotrasy IV. Třídy – regionální cyklotrasy. Cyklotrasy KČT č. 4002, 4003, 4004 slouží jako spojovací ke zkrácení uvedených okruhů č. 4000 a č. 4001. **Přes obce Teplice nad Metují a Adršpach vede cyklotrasa č. 22** – nejdelší cyklotrasa na území Královéhradeckého kraje, která spojuje Orlické hory s Jizerskými horami. V Orlických horách, na Náchodsku a Broumovsku volně sleduje hranici České republiky. Největším problémem je situace na silnici III. třídy mezi Teplicemi nad Metují a Adršpachem. Poměrně úzká silnice představuje jediné možné automobilové spojení mezi oběma obcemi. V úseku Bučnice (Autokempink Teplice) – Adršpach byly po této silnici ještě nedávno vedeny pěší i cyklistická doprava, což bylo hlavně v turistické sezóně velmi nebezpečné. Prvním krokem k vyřešení tohoto problému bylo vybudování cyklostezky v úseku Skalní Mlýn – Dolní Adršpach. Úsek od adršpašského nádraží k penzionu Skalní Mlýn v Bučnici měří 1925 metrů. Na jednom místě cyklotrasa křížuje železnici a řeku Metuji překlenuje na třech nových mostech. Celá trasa je postavena na zelené louce a vede místy, kde dříve žádná polní cesta ani pěšina nevedla. Trasa Teplice nad Metují – Adršpach je kromě turistů hojně využívána také občany Teplic k dopravě do zaměstnání v Continental Automotive Czech Republic, s.r.o. Horní Adršpach.

Tabulka č. 2.19: přehled značených cyklotras IV. třídy na území MAS

		délka	popis cyklotrasy
č. 4000	Stěny	56 km	vede přírodními rezervacemi okolo horských hřbetů se skalními útvary a vyhlídkami na obou stranách státní hranice. Cyklotrasa je vyznačena převážně po klidných vedlejších silnicích a lesních cestách
č. 4001	Vyhlídková cesta	27 km	vede terénem, po lesních a kamenitých cestách v oblasti NPR Broumovské stěny
č. 4002	Javoří hory	35 km	vede lesními cestami Javořích hor, neprochází po hlavním hřebeni
č. 4003	Pánova cesta	5 km	vede terénem přes Broumovské stěny
č. 4004	Kamenná cesta	6 km	nejnáročnější přejezd Broumovských stěn, sjízdný pouze v jednom směru
č. 4036	Teplicko-adršpašský okruh	33,5 km	vede střídavě po silnicích III. Třídy, místních a účelových komunikacích, polních a lesních cestách
č. 4020	Stolové hory	126 km	vede po silnicích s menší frekvencí automobilové dopravy a spojuje lázeňská města v Polsku s Adršpašskými a Teplickými skalami, u železniční stanice Adršpach se spojuje s cyklostezkou č. 22
	Rallye Sudety	123 km	stabilně značená trať okruhu MTB závodu, vychází z jednoho z nejtěžších maratónů horských kol v ČR
č. 4149	Zdoňov – Libná		krátká cyklotrasa ze Zdoňova na státní hranici, pokračuje na polské straně
č. 4303	Pod Korunou – Martínkovice – Otovice		vede většinou po málo frekventovaných silnicích III. Tříd
č. 4148	Ruprechtice – Ruprechtický špičák	6,5 km	krátká cyklotrasa z Ruprechtic na státní hranici na nejvyšším vrcholu Javořích hor

Řada cyklotras vede po silnicích III. třídy, v Broumovských stěnách a Javořích horách po lesních cestách s nezpevněným povrchem nebo po asfaltových cestách, které byly postaveny pro přibližování těženého dřeva. Vzhledem k výškovému profilu tras a převýšení jsou cyklotrasy na území MAS primárně určeny pro cykloturistiku.

Hlavním problémem pro každodenní dojíždku do zaměstnání nebo školy je absence cyklostezek nebo cyklopruhů. Na železničních zastávkách není dostatečný počet krytých stojanů, které by umožňovaly absolvovat cestu na kole a dále do větších měst pokračovat vlakem nebo autobusem.

2.4.3.12 Pěší doprava

V území MAS existuje značné množství značených turistických tras, jejichž budování a značení má zde dlouhou tradici. Problémem v oblasti pěší dopravy jsou chybějící chodníky podél mnoha komunikací II. a III. třídy v zastavěném území v menších obcích regionu. **Chybějící chodníky snižují bezpečnost chodců.**

2.4.4 Občanská vybavenost obcí a základní služby

V občanské vybavenosti obcí do 500 obyvatel se odráží velikost obce, její poloha a vzdálenost od měst v regionu, v nichž jsou sledované služby poskytovány. Nejčastějším typem stravovacího zařízení je hospoda/restaurace s kuchyní, které v dotazníkovém šetření uvedlo 7 obcí. Ve čtyřech z těchto obcí je navíc možnost dalšího občerstvení v restauracích bez stravování. Žádné stravovací zařízení se nenachází v obci Hynčice.

Údaje o ubytovacích zařízeních (hotely nebo penziony) uvedlo 5 obcí, neboť vyšší počet turistů směřuje do obcí s vyšším počtem obyvatel (Broumov, Adršpach, Teplice nad Metují). Tři obce – Verněřovice, Hynčice a Otovice – uvedly, že na svém území nemají žádné ubytovací zařízení typu hotel nebo penzion. Stálý obchod s potravinami je provozován v pěti obcích. Tam, kde v obci s potravinami chybí, mají obyvatelé krátkou dojezdovou vzdálenost do města nebo do obcí, kde je tato služba zajištěna. V obcích do 500 obyvatel chybí zastoupení poboček pošty, avšak v těchto obcích pošta nikdy nebyla. U obcí s více jak 500 obyvateli jsou pobočky pošty zastoupeny ve všech, vyjma obce Hejtmánkovice. Z dotazníkového šetření mezi obyvateli MAS vyplývá, že obyvatelé jsou s dostupností i kvalitou občanské vybavenosti spíše nespokojeni.

Tabulka č. 2.20: Přehled občanské vybavenosti a základních služeb v obcích do 500 obyvatel⁸

Název obce	Obchod – potraviny	Restaurace se stravováním	Restaurace bez stravování	Pošta	Hotely penziony
Verněřovice	1	1	0	1	0
Božanov	1	2	0	1	1
Hejtmánkovice	1	2	1	1	2
Jetřichov	1	1	1	0	1
Hynčice	0	0	1	0	0
Křinice	0	1	1	0	2
Otovice	1	2	0	0	0
Šonov	0	1	0	1	1

Zdroj: Dotazníkové šetření v obcích

Další prvky občanské vybavenosti (kulturní domy, knihovny, místa k setkávání apod.) jsou uvedeny v kapitole 2.4.7 Život v obcích.

⁸ Obce a města nad 500 obyvatel – Adršpach, Broumov, Hejtmánkovice, Martínkovice, Meziměstí a Teplice nad Metují nejsou v tabulce zahrnuty, neboť v nich jsou sledované služby zajištěny.

2.4.5 Bydlení

Pro bydlení v území působnosti MAS je charakteristický **vyšší podíl bydlení v bytových domech** - ve srovnání s Královéhradeckým krajem je vyšší o více než 5 %, ve srovnání s ČR o téměř 4 %. Toto srovnání je zajímavé tím, že Broumovsko je venkovským regionem, v němž lze předpokládat naopak spíše ubytování v rodinných domech. Možný vysvětlením je množství bytových domů ve dvou největších městech regionu – Broumově a Meziměstí. Podrobná data k oblasti bydlení jsou uvedena v následující tabulce.

Tabulka č. 2.21: Základní údaje o domovním fondu na území MAS v roce 2011⁹

	Počet domů			Podíl (%)		Neobydlené domy s byty		Obydlené domy celkem		
	Celkem	rodinné domy	bytové domy	rodinné domy	bytové domy	celkem	% z počtu domů	celkem	rodinné domy	bytové domy
MAS	4 047	3 410	544	84,25	13,44	858	21,2	3 189	2 591	535
Královéhradecký kraj	137 051	122 465	11 724	89,35	8,55	27 315	19,93	109 736	96 055	11 466
Česká republika	2 158 119	1 901 126	214 760	88,09	9,95	356 933	16,54	1 800 075	1 554 794	211 252

Zdroj: Český statistický úřad; Sčítání lidu, domů a bytů 2011

Rozvoj bydlení v rodinných domech v území působnosti MAS mezi lety 2001 a 2011 dokládá následující tabulka. **Podíl rodinných domů na domovním fondu se zvýšil o více než 22 %**, zatímco v Královéhradeckém kraji za totéž období vzrostl o téměř 30 % a v ČR o 17 %. Podíl obydlí bytů na bytovém fondu v území působnosti MAS je srovnatelný s dalšími částmi ČR – v území MAS tvoří podíl obydlí bytů 82 %, v Královéhradeckém kraji 83 %, v ČR 86 %.

⁹ Data za jednotlivé obce a území jsou uvedena v příloze.

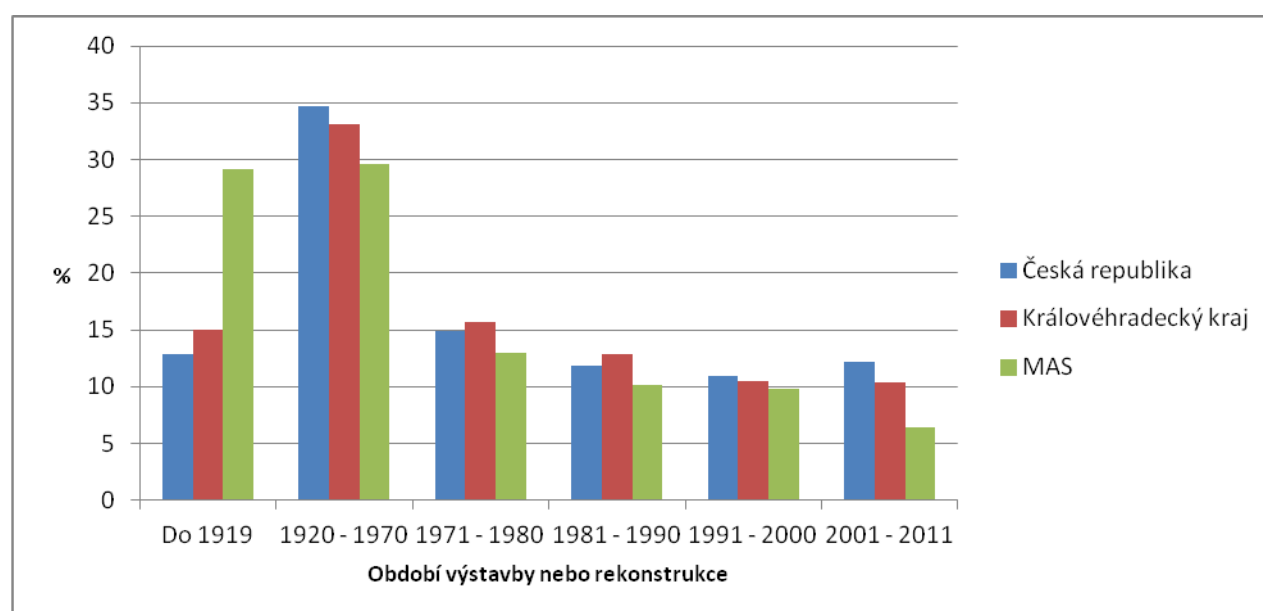
Tabulka č. 2.22: Vývoj domovního fondu v MAS s KHK a ČR (2001 a 2011)

Oblast	Podíl na domovním fondu v %					
	2001			2011		
	rodinné domy	bytové domy	neobydlené domy s byty	rodinné domy	bytové domy	neobydlené domy s byty
MAS	61,78	12,43	23,05	84,25	13,44	21,20
Královéhradecký kraj	68,80	8,21	21,05	89,35	8,55	19,93
Česká republika	71,44	9,91	17,18	88,09	9,95	16,54

Zdroj: Český statistický úřad; Sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 2011; výpočty

Na Broumovsku přetrvává vyšší podíl starších domů na domovním fondu ve srovnání s Královéhradeckým krajem i celorepublikovým průměrem. Ve srovnání s Královéhradeckým krajem je v území zastoupení domů vystavěných do roku 1919 o 17 % vyšší. Naopak podíl domů vystavěných mezi lety 1920 – 1990 na složení domovního fondu ve srovnání s Královéhradeckým krajem nebo ČR je cca o 3 – 5 % nižší. Podíl domů vystavěných v letech 1991 – 2011 na bytovém fondu v území působnosti MAS je 16 % (ve městě Broumov 18 %), v Královéhradeckém kraji pak 21 % a v ČR 23 %, tudíž v letech 1991 – 2011 se na Broumovsku postavilo o 5% méně domů než v Královéhradeckém kraji, o 7 % méně než v ČR¹⁰.

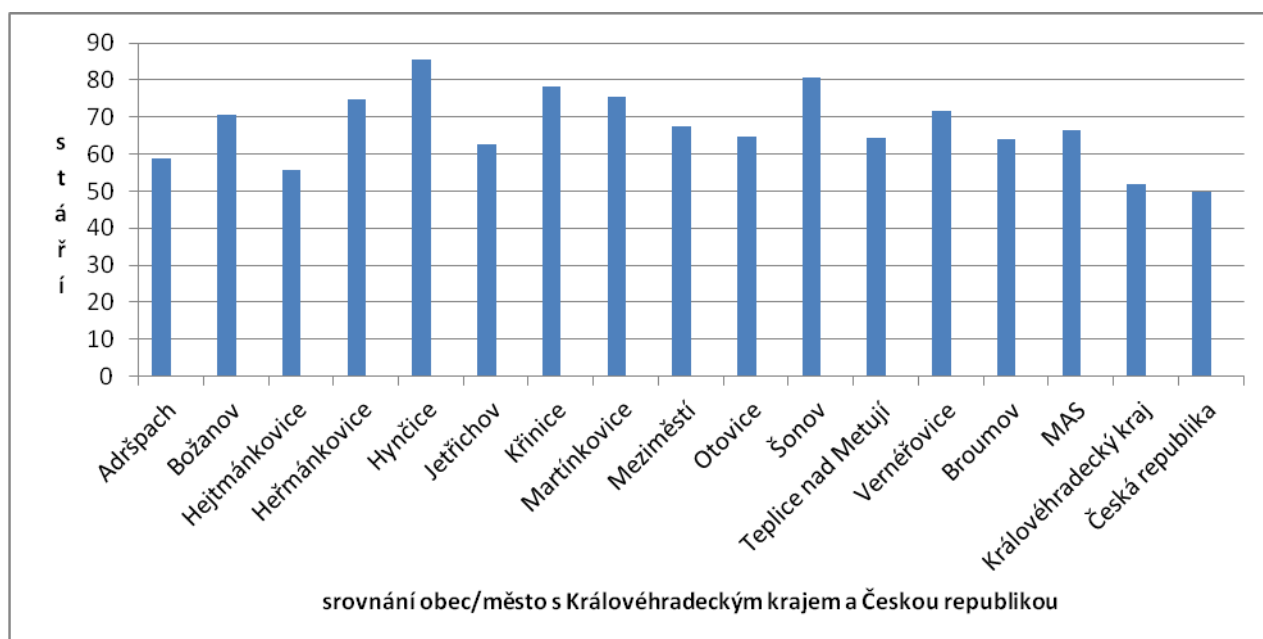
Graf č. 2.4: Věková struktura domovního fondu v MAS ve srovnání s KHK a ČR

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2011; výpočty

¹⁰ Data za jednotlivé obce a území jsou uvedena v příloze.

Graf č. 2.5: Stáří domovního fondu obcí a měst v MAS ve srovnání s KHK a ČR

Zdroj: Český statistický úřad; Sčítání lidu, domů a bytů 2011

Podíl obydlených bytů na bytovém fondu v území působnosti MAS je srovnatelný s dalšími částmi ČR – v území MAS tvoří podíl obydlených bytů 82 %, v Královéhradeckém kraji 83 %, v ČR 86 %. Podíl bytů v bytových domech činí 53 %, podíl bytů v rodinných domech 45 %. Neobydlené byty tvoří v území působnosti MAS 17 %, 37 % z těchto neobydlených bytů slouží k rekreaci.

Tabulka č. 2.23: Charakteristika bytového fondu

	Bytů celkem	Obydlené byty			Neobydlené byty	Neobydlené byty sloužící k rekreaci
		celkem	Rodinné domy	Bytové domy		
Celkem MAS	8 043	6 644	3 013	3 546	1 399	523
Královéhradecký kraj	259 995	215 277	112 087	99 915	44 718	15 309
Česká republika	4 756 572	4 104 635	1 795 065	2 257 978	651 937	169 468

Zdroj: Český statistický úřad; Sčítání lidu, domů a bytů 2011

V území působnosti MAS bylo v letech 2002 – 2013 vystavěno celkem 202 bytů - tedy 1,1 % z nových bytů vystavěných v tomto období v Královéhradeckém kraji. Nejvíce bytů na Broumovsku bylo v tomto období vystavěno v Broumově (76), v Teplicích nad Metují (46) a Adršpachu (31)¹¹.

¹¹ Data za jednotlivé obce a území jsou uvedena v příloze.

Z následující tabulky vyplývá výstavba bytů, což však nemusí současně znamenat přírůstek celkového počtu bytů.

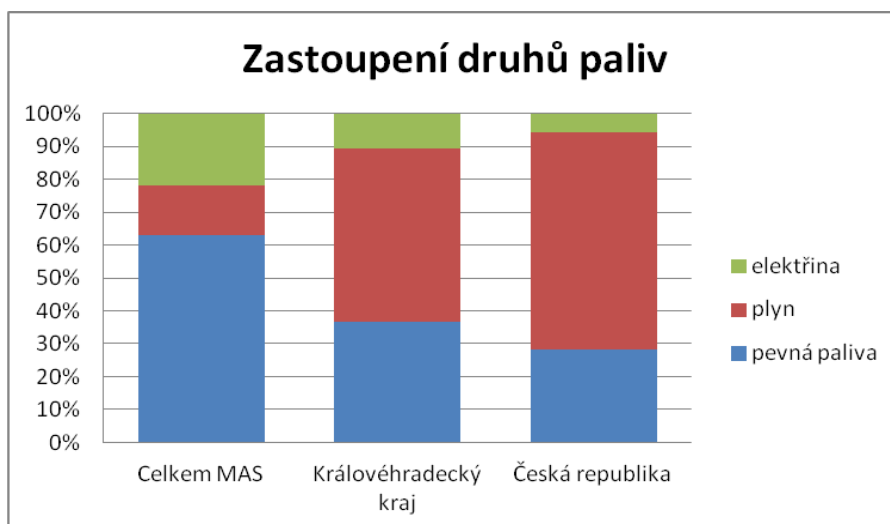
Tabulka č. 2.24: Bytová výstavba v období 2002 – 2013 (území MAS Broumovsko+)

Bytová výstavba v letech												
2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	celkem
39	10	20	12	34	6	23	13	5	14	11	15	202

Zdroj: Český statistický úřad; Sčítání lidu, domů a bytů 2011

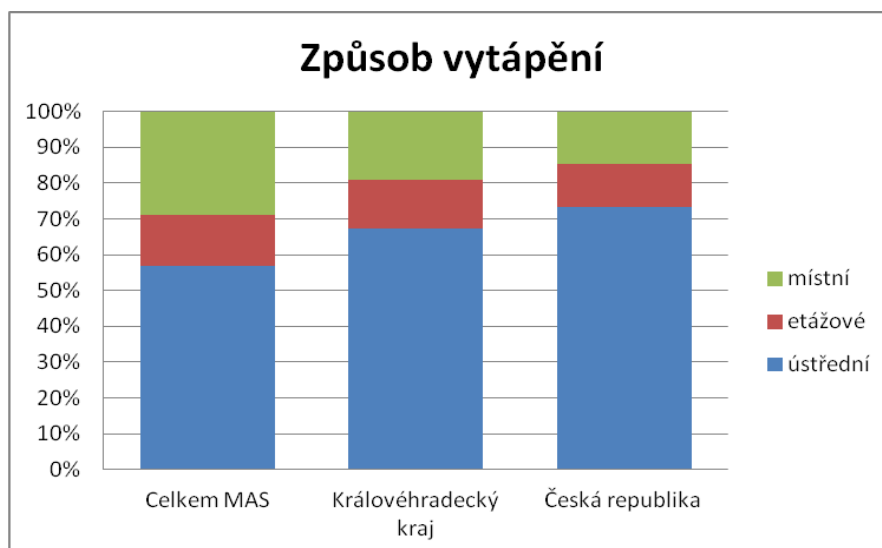
Nejčastěji využívaným topným médiem v regionu pro byty jsou pevná paliva – uhlí a dřevo, a to v kamnech. Nejméně využívaným způsobem vytápění jsou kamna na plyn. Využívání pevných paliv k vytápění souvisí s jejich cenou (uhlí) a dostupností (dřevo).

Graf 2.5: Procentuální zastoupení jednotlivých druhů paliv

Zdroj: Český statistický úřad; Sčítání lidu, domů a bytů 2011

Graf 2.6: Způsob vytápění

Zdroj: Český statistický úřad; Sčítání lidu, domů a bytů 2011

2.4.6 Životní prostředí

2.4.6.1 Geologická situace a geomorfologie

Celé území MAS Broumovsko+ se nachází v CHKO Broumovsko. Území MAS leží v severní části Broumovského výběžku, je ohraničeno **Javořími, Jestřebími a Stolovými horami** a je ze 3/4 obklopeno polským územím. Na jihu Broumovsko odděluje od dalších částí Čech **Broumovské stěny**. Oblast Broumovska patří do geologického celku **vnitrosudetské pánve**, jejíž větší část je v sousedním Polsku. Z hlediska geomorfologického členění leží sledované území v oblasti **Broumovské vrchoviny**, která patří do **Orlické podsoustavy Krkonoško-jesenické subprovincie České vysočiny**. Vzhled krajiny ovlivňuje její reliéf tvořený členitými pahorkatinami v okolí **řeky Stěnavy** (pro území charakteristické kuesty – např. Broumovské stěny) a rozsáhlými skalními městy (Adršpašsko-teplické skály). Javoří hory na severu jsou vulkanického původu, proto má zdejší reliéf obléjší vzhled. Mezi Javořími horami na severu a Broumovskými stěnami na jihu se nachází níže položená **Broumovská kotlina**. Nejvyšším místem Broumovska je **Ruprechtický Špičák** v Javořích horách (880 m n. m.), nejnižším bodem je **koryto řeky Stěnavy** na česko-polské hranici v Otovicích (350 m n. m.).

V poměrně malé rozloze Broumovska je zformována pestrá středohorská krajina s výskytem široké skladby nejrozumnějších geologických jevů. Je to území s velmi pestrá geologickou situací, která spočívá v bohaté skladbě různých suchozemských i mořských sedimentů, ale i vulkanických produktů od karbonu po současnost. Horniny se svým pestrým nerostným, paleontologickým i mineralogickým bohatstvím byly navíc do dnešního stavu utvářeny složitými tektonickými poměry. Unikátnost Broumovska spočívá ve výskytu pestrého zastoupení velké škály hornin sedimentárního, vulkanického i mořského původu na poměrně malé ploše. Tyto horniny jsou navíc obohacené o četná naleziště minerálů a fosílií. Geologický vývoj je možné sledovat v období delším než 350 milionů let.

Různá odolnost hornin a různá tektonická porušenost vedou k nestejně rychlosti ve zvětrávání, rozvolňování hornin a jejich odnosu. Pro Broumovsko je charakteristickou formou vývoje reliéfu **vznik pískovcových skalních útvarů až do podoby pískovcových měst**. Mechanické působení – zvětrávání a gravitační vlivy – přispěly ke vzniku pseudokrasových jevů, tj. ke vzniku jeskyní, propastí, ponorů a závrtů apod., které jsou jinak typické v terénech tvořených krasovými horninami (vápence, mramory a další).

Broumovská kotlina je známá **zoopaleontologickými nálezy a lokalitami v permských vápencích** světově proslulými unikátními nálezy skelnošupinatých ryb, žraloků, krybtolebců apod. Místa výskytu jsou Správou CHKO evidována a ve spolupráci s geology a paleontology probíhá jejich zhodnocení.

2.4.6.2 Typ krajiny

Broumovsko je po staletí utvářenou kulturní krajinou. Způsobem osídlení a hospodařením vznikla v ČR **jedinečná ekologicky a esteticky cenná krajina**. Lidským úsilím byla vytvořena mozaika lesů a zemědělských pozemků, doplněná menšími sídly, liniemi stromořadí, remízky a drobnými stavbami, do níž současně patří ostrůvky divoké přírody, zejména v oblasti skalních

měst. Intenzivní zemědělskou činností a dalšími zájmy jsou některé prvky krajiny poškozovány, ke zlepšení vzhledu krajiny je možné přispět například rozčleněním větších územních celků výsadbami dřevin, alejí atd.

Dalším typickým rysem krajiny je **vysoký podíl mimolesní zeleně** zejména v sídlech citlivě začleněných do krajinného rámce. Krajinu dotvářejí lokální dominanty kostelů, drobné stavební (zejména sakrální) památky a místní lidová architektura. Pro Broumovsko je současně charakteristické **významné zastoupení druhově bohatých společenstev přirozeného i kulturního původu** s výskytem vzácných a zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů.

Klimatické poměry

Členitost území s výškovými rozdíly terénu od 350 do 880 m vytváří poměrně značnou rozdílnost podnebí. Broumovská kotlina je řazena do klimatické oblasti mírně teplé s rozdíly mezi jižní a severní částí. Hřebenové partie Javořích hor, Broumovských stěn i okolí Teplic nad Metují a Adršpachu již patří do klimaticky chladné oblasti. Převládají větry západních směrů a srážkový úhrn je 650 – 1000 mm ročně, z toho podíl zimních srážek 250 – 400 mm. Půda je na Broumovsku podzolová, pro zemědělské obhospodaření vhodná v souvislosti s klimatem a nadmořskou výškou hlavně v nezalesněných částech Broumovské kotliny. Broumovsko odvodňují dvě řeky: Broumovskou kotlinu řeka Stěnaava s přítoky potoků z Javořích hor do řeky Odry, Teplicko a Adršpašsko řeka Metuje do Labe. Rozvodí Metuje a Stěnavy je zároveň hlavním evropským rozvodím mezi úmořími Baltského a Severního moře.

Tabulka č. 2.25: Přehled nadmořských výšek obcí

Název obce	m nad mořem
Adršpach	554
Božanov	405
Broumov	395
Hejtmánkovice	418
Heřmánkovice	447
Hynčice	416
Jetřichov	449
Křinice	430
Martínkovice	390
Meziměstí	432
Otovice	354
Šonov	460
Teplice nad Metují	463
Verněřovice	453

Zdroj: internetové stránky obcí, cs.wikipedia.org.

Velká členitost území MAS Broumovsko+ probíhajícími horskými hřebeny a údolími ve směru SZ-JV a s výškovými rozdíly tohoto terénu vytvářejí i na krátkou vzdálenost značné podnební rozdílnosti. Charakter klimatu podmiňuje hospodářské i společenské využití jednotlivých částí celé oblasti a svým dlouhodobým působením má také velký význam pro následné pochody

utvářející reliéf krajiny, vznik charakteristických typů půd a výskyt rostlinných a živočišných společenstev.

Z členitosti terénu Broumovska vyplývají rozdílnosti podnebí. Průměrná roční teplota je 5 – 6° C, srážky dosahují 650 – 850 mm, ve skalních městech a nejvyšších polohách až 1000 mm. Nejteplejším územím je střední část Broumovské kotliny a údolí Stěnavy. Chladná oblast zahrnuje vrcholy Javořích hor, Broumovské stěny, širší okolí Adršpachu a Teplic n. Met. Výjimečný je charakter mikroklimatu v Adršpašsko-teplických skalách a Broumovských stěnách. V roklích a pseudokrasových jeskyních se zdržuje chladnější vzduch, a tím se na některých místech udrží sníh do letního období.

Flóra

Broumovsko je oblast floristicky středně bohatá, fytogeograficky a fytocenologicky pozoruhodná. Mezi botanicky nejzajímavější lokality Broumovska patří **zachovalé bučiny, suťové lesy na strmých svazích kuest a květnaté louky**. Pískovcové skály jsou zajímavé **flórou mechorostů** (na Teplicku a Adršpašsku více než 260 druhů). Rašeliništní vegetace je přítomna jen ve zbytcích. Mezi přírodní skvosty převážně na vrcholcích skal patří **reliktní bory** – ukázka vegetace, která se jako první uchytila v době poledové.

Oblast se nachází v dubobukovém až smrkobukovém vegetačním stupni. V celkové skladbě lesů dle Plánu péče CHKO Broumovsko převládá smrk ztepilý (72 %), další dřeviny: borovice lesní (8 %), bříza (6 %), buk lesní (5 %), modřín opadavý (5 %), olše lepkavá a šedá (1 %), javor klen a mléč (1 %). Ostatní druhy se podílejí jen zlomky procent. Monokulturní lesní porosty jsou ohroženy v případě větrných smrštů, které způsobují rozsáhlé polomy.

Situaci v území ovlivňují nedořešené církevní restituce, objevuje se ojediněle státní správou nebo vlastníkem nepovolená lesní těžba (krádeže celých stromů a krádeže dřeva) a nedostatečná péče o nově založené lesní porosty nebo škody zvěří.

Fauna

Území Broumovska zoogeograficky patří do provincie středoevropských listnatých lesů. Doloženo je 54 druhů savců, 18 druhů netopýrů. Na lesní rezervace je vázán sokol stěhovavý, výr velký, kulíšek nejmenší a sýc rousný. Chránění ptáci jsou často rušeni neukázněnými lidmi při hnízdění. V oblasti hnízdí pravidelně čáp černý a čáp bílý. Některé zemědělsky hospodařící subjekty upravily způsob hospodaření kvůli výskytu chřástala polního, vídat lze rovněž koroptev polní. Vzácně se objevuje čejka chocholátá. V posledních letech se šíří vydra říční a doložen je opakovaný výskyt rysa ostrovida. V krajině chybí remízky a meze, které by soužily jako biokoridory a úkryty pro zvěř. V území narůstá počet dopravních nehod v důsledku střetu se zvěří.

2.4.6.3 Ochrana vod

Povrchové vody

Na Broumovsku se nachází velké množství zjevných i skrytých pramenů, které průběžně sytí vodní toky. Území náleží ke dvěma hlavním povodím. Javoří hory a Broumovská kotlina jsou odvodňovány Stěnavou, která přes povodí Odry v Polsku ústí do Baltského moře. Povrchové vody z Teplicko-adršpašska odvádí Metuje přes Úpu a povodí Labe do Severního moře. Do Stěnavy i Metuje se vlévají jako jejich přítoky jednotlivé potoky, které zpravidla protékají jednotlivými obcemi, přičemž především v obcích byla koryta vodních toků zregulována.

Povodí Stěnavy je bohaté na rybníky. K největším patří Šlégrův (Křinice), Katovna a Cihelný, Břídlo a Pivovarský (Broumov), Meziměstský a nově budované rybníky u Starostína a Jetřichova. Do povodí Metuje náleží vodní nádrže Adršpašské jezírko, Jezero – pískovna (Adršpach), Černé jezírko (Skály), jezírka v Teplicích nad Metují.

Dlouhodobé nebo přívalové deště způsobují **vylití vodních toků z koryt** s následnými materiálními škodami včetně obětí na životech. V roce 2010 vznikl **varovný systém před povodněmi**, který zahrnuje čidla na vodních tocích Dobrohošť, Heřmánkovický potok, Jetřichovský potok, Liščí potok, Metuje, Martínkovický potok, Ruprechtický potok, Starostínský potok, Stěnava, Šonovský a Verněřovický potok. Varovný systém umožňuje přenášet aktuální údaje o průtocích a automaticky informuje zástupce měst a obcí při dosažení stupně povodňové aktivity.

Stěnava protéká po nepropustném podloží permu a zemědělskou krajinou. Proto velké vody a povodňové vlny se značně liší i při totožných srážkách nebo prudkém jarním tání. **Na Stěnavě a jejích přítocích je nástup povodňových vln rychlý a strmý a působí značné škody ve městech a obcích.**

Vzhledem k nemalé intenzitě přeměny krajiny člověkem a narušení přirozeného vodního režimu krajiny existuje značná **potřeba revitalizace říčních systémů**. Krajina byla ve 2. polovině 20. století odvodněna vlivem budování velkého počtu melioračních systémů, napřímením toků, existencí příliš velkých lánů.

Podzemní vody

Hydrogeologická rajonizace rozdělila území Broumovska v důsledku jeho geologické pestrosti a tektonické stavbě do několika hydrogeologických rajónů. Každý z nich má specifické srážkovo-odtokové poměry. Území Broumovské kotliny a Meziměstsko patří do **Dolnoslezské pánve** – východní části. Teplicko-adršpašsko patří do **Polické pánve**. Celé území jsou regiony s významnými centry jímání podzemních vod pro veřejné zásobování.

Zdroje podzemní vody z Polické pánve jsou součástí **Vodárenské soustavy Východních Čech**, kdy je vodovodní systém z Polické pánve propojen přes Náchod a Jaroměř do Hradce Králové. Největším odběratelem podzemní vody je VAK Náchod, a.s. Některé firmy (např. Hobra Školník s.r.o, Continental Adršpach a Pivovar Broumov – Olivětín) odebírají vodu z vlastních studní. Od roku 1992 se stáčí pitná voda v Teplicích nad Metují a balená prodává pod značkou Toma. Tato voda je jímána z hlubokých vrtů v podzemní štolě.

Kvalitní podzemní vody, využitelné pro zásobování, jsou vázané na oběh zasahující zpravidla do hloubek desítek až stovek metrů pod zemským povrchem. Proto jsou významná vodárenská jímací území chráněná ochrannými pásmy, v roce 1981 byla na jejich ochranu vyhlášena **Chráněná oblast přirozené akumulace podzemních vod Polická pánev**. V hlubších partiích (1 – 2 km) se vyskytují podzemní vody silně mineralizované, popř. s obsahy uhlovodíků. Jedná se o uzavřené akumulace, bez komunikace s využívanými podzemními vodami.

Monitorovací síť

Režim odtoku povrchových a podzemních vod je systematicky sledován Českým hydrometeorologickým ústavem Praha sítí pozorovacích stanic – 4 sledují průtoky na větších tocích, 9 pozorovacích vrtů ke sledování hladiny podzemních vod. Sledovány jsou hladiny u 5 pramenů (Adršpach, Teplice n. Met., Dědov, Jetřichov, Martínkovice). Poblíž Adršpachu sledují pracovníci Výzkumného ústavu vodohospodářského Praha na malém experimentálním povodí toku Bučnice dlouhodobě srážkoodtokový režim. Výsledky slouží k sestavení odtokových bilancí a ke srovnání s jinými místy ČR.

Čistírny odpadních vod

V oblasti funguje několik desítek domovních čistíren odpadních vod (ČOV) a několik centrálních. Většina velkých podniků má vlastní specifické ČOV dle druhu odpadních vod. Tyto ČOV zlepšily výrazně kvalitu povrchových toků. Trvalý problém **představuje absence čištění odpadních vod v rozptýlené zástavbě obcí a příměstských částí, kde je budování ekonomicky náročných centrálních ČOV nerentabilní a na domovní čistírny občané nemají prostředky**. Velké sídelní útvary jsou řešeny městskými čistírnami na Stěnavě - ČOV Broumov (po optimalizaci) a ČOV Meziměstí, na Metuji ČOV Teplice nad Metují. Menší sídlištní ČOV je realizována v Horním Adršpachu. V současné době se budují kanalizace v obcích Adršpach, Božanov, Hejtmánkovice, Jetřichov, Křinice, Martínkovice (na základě vodního zákona č. 254/2001 a nařízení vlády č. 61/2003). Obce v Broumovské kotlině plánují většinou připojení na ČOV Broumov.

Městské čistírny odpadních vod většinou provozuje akciová společnost **Vodovody a kanalizace Náchod** (Broumov, Meziměstí, Teplice nad Metují, Teplice nad Metují – Střemenské podhradí, Horní Adršpach).

Tabulka č. 2.26: Přehled čistíren odpadních vod

Název obce	ČOV	ČOV se plánuje	vodní tok
Adršpach	ano- Horní Adršpach	ČOV a kanalizace Dolní Adršpach probíhá realizace	Metuje Adršpašský potok
Božanov	ne	ano – více menších, probíhá realizace po etapách	Božanovský potok
Broumov	ano – intenzifikována (neřeší místní části Benešov, Rožmitál a okrajové části města ul. Hvězdecká, Třída osvobození, ul. Alšova)		Stěnava Svinský, Kravský, Liščí a Černý potok
Hejtmánkovice	Kanalizace – napojení na Broumov		Hejtmánkovický potok Stěnava

Název obce	ČOV	ČOV se plánuje	vodní tok
Heřmánkovice	ne	napojení na Broumov (neřeší místní část Janovičky)	Heřmánkovický potok
Hynčice	ne	Ne, individuální čištění	Stěnavá
Jetřichov	ne	Kanalizace napojení na ČOV Meziměstí – probíhá realizace	Jetřichovský potok Stěnavá
Křinice	ne	Kanalizace napojení na Broumov probíhá realizace	Stěnavá, Křinický potok
Martínkovice	ne	Kanalizace napojení na Broumov probíhá realizace	Stěnavá, Martínkovický potok
Meziměstí	Ano (neřeší místní část Vižňov, Ruprechtice, Starostín)		Stěnavá, Ruprechtický potok, Dobrohošť, Starostínský potok
Otovice	ne	varianta není vybrána, individuální čištění	Stěnavá
Šonov	ne	individuální čištění	Šonovský potok
Teplice n/M	ano (2) neřeší Zdoňov, (dokončená kanalizace), Nový Dvůr, Javor a Dědov, Skály a Bohdašín		Metuje, Zdoňovský potok, Teplický potok
Vernéřovice	ne	kanalizace na ČOV v Meziměstí	Vernéřovický potok

Zdroj: Dotazníkové šetření

V území není vyřešené ukládání kalů z čistíren odpadních vod a chybí osvěta o povinnosti používat pro čištění odpadních vod nejlepší dostupné technologie do 22. 12. 2015.

2.4.6.4 Ochrana půdy

Nejvíce půd vhodných pro zemědělskou činnost je v Broumovské kotlině. Vytvořily se zde hydromorfní a ilimerizované, bonitně dobré zemědělské půdy, jen při okrajích kotliny zčásti degradované štěrkopískovými sedimenty a svahovými kamenitohlinitými uloženinami na úpatí Broumovských stěn a Javořích hor. Ilimerizované půdy podzolové se vyskytují především v nižších polohách, ve výše položených chladnějších oblastech jsou podzoly a zejména hnědé půdy. Podél potoků a řek vznikly nivní a lužní hydromorfní půdy, v oblastech prameništích nebo jinak zamokřených pak pseudogleje a gleje, výjimečně i rašeliny.

Lidskou činností nejvíce pozměněné území tedy představuje Broumovská kotlina – je téměř odlesněné a intenzivně zemědělsky obhospodařované. Zemědělská výroba dosáhla v uplynulých padesáti letech značné intenzity. Přestože se v posledních deseti letech snížil podíl orné půdy, zůstávají v oblasti neúnosně velké hony, které jsou příčinou vodní (Teplicko, okolí Heřmánkovic a Otovic) a větrné (JV část Broumovské kotliny) eroze.

Z hlediska ochrany zemědělského a lesního půdního fondu je **největším problémem vodní eroze, s kterou souvisejí půdní sesuvy**. Z tohoto pohledu je pozitivem zavádění zatravněných pásů vedených po vrstevnici a také celoplošné zatravnění orné půdy.

2.4.6.5 Ochrana ovzduší

Po rozsáhlé plynofikaci území v 90. letech 20. století se čistota ovzduší zlepšila, **problémem zůstávají lokální zdroje vytápění** (viz grafy 5 a 6 v kapitole 2.4.5 Bydlení). V inverzních dnech se vytvářejí v údolích a kotlinách mlhy, které jsou zejména v zimním topném období zdrojem smogového zatížení z lokálních topenišť a ve městech i z dopravy. Problémem jsou tak v území místní lokální zdroje znečištění ovzduší (zastaralá lokální topidla) a nedostatečná osvěta (spalování plastů a dalších odpadů).

2.4.6.6 CHKO Broumovsko

Chráněná krajinná oblast Broumovsko byla vyhlášena v roce 1991 na ploše 410 km² za účelem:

- ochrany a postupné obnovy hodnoty krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků,
- vytvoření a rozvíjení ekologicky optimálního systému všestranného využívání krajiny a jejích přírodních zdrojů v oblasti.

Nejcennější části přírody v území jsou chráněny v maloplošných zvláště chráněných územích. Nejblíže divoké přírodě jsou dvě národní přírodní rezervace (**Adršpašsko-teplické skály a Broumovské stěny**). Přírodní rezervací je **Křížový vrch** východně od Adršpachu, přírodní památkou je **Borek a Kočičí skály**, chráněna je **Mořská transgrese** u Vernéřovic. Ochrana přírody je odstupňována v CHKO 4 zónami:

- I. zóna – nejcennější území (cca 10 % území CHKO) zahrnuje přírodní ekosystémy pískovcových skalních oblastí, dochované zbytky přírodě blízkých lesů a údolní nivy s větší biologickou rozmanitostí.
- II. zóna – (cca 14 % území CHKO) zahrnuje lesy s různou druhovou skladbou, na zemědělské půdě pak polokulturní až kulturní travinné porosty.
- III. a IV. zóna (více než 75 %) je tvořena zemědělskými pozemky, které nelze zahrnout do II. zóny, a sídelními útvary.

Hlavními problémy v území jsou nepovolená jízda motocyklů a čtyřkolek v terénu a nedořešené náhrady škody způsobené zvláště chráněnými živočichy (volavka, kormorán, dravci - v důsledku toho dohází k jejich zabíjení).

Plán péče CHKO 2013 – 2022

Plán péče je hlavním odborným podkladem pro rozhodování Správy CHKO. Podle Plánu směřuje péče o území CHKO k zachování jejích přírodních a kulturně historických hodnot, k obnově přirozených funkcí krajiny, a to vše podle zásad udržitelného rozvoje.

Podle Plánu je dosažení dlouhodobých cílů ochrany přírody je možné pouze ve spolupráci s místní samosprávou, vlastníky a hospodáři i dalšími partnery v území s využitím organizačních, správních a ekonomických nástrojů, včetně finančních pobídek. Nezbytnou podmínkou úspěchu je přitom zohlednění oprávněných potřeb obyvatel CHKO, osvěta a práce s širokou veřejností;

patří sem i podpora opětovného navázání blízkého vztahu lidí ke krajině, kterou obývají a využívají, včetně uvědomění si a akceptování její historické kontinuity.

Základními dlouhodobými cíli v ochraně přírody a krajiny v CHKO Broumovsko podle Plánu péče jsou:

- ochrana a zachování unikátní geomorfologie s typickými kuestami, stolovými horami a skalními městy, a to v celé její rozmanitosti až po jednotlivé geomorfologické jevy,
- ochrana a zachování jedinečných společenstev vázaných na typickou geomorfologii a specifické (často inverzní) mikroklima, např. skalních společenstev, reliktních borů, společenstev balvanitých sutí,
- ochrana a zachování typického krajinného rázu (zejména historickým vývojem podmíněné struktury a charakteru sídel) a udržení pestrosti krajiny, včetně zachování (případně obnovy) přírodních prvků v krajině,
- ochrana a zachování všech vyskytujících se přirozených lesních společenstev a zvyšování ekologické stability lesních porostů změnou prostorové a druhové skladby porostů,
- ochrana a zachování typických nelesních ekosystémů, udržování a zvyšování jejich přirozené druhové pestrosti, zejména druhově bohatých luk a mokřadů, zvyšování ekologické stability zemědělské krajiny s důrazem na průchodnost krajiny pro migrující organizmy,
- ochrana přírodě blízkého charakteru vodních toků, mokřadů a vodních ploch, postupná obnova přirozeného vodního režimu v krajině,
- udržování, příp. vytváření vhodných životních podmínek pro vzácné a chráněné druhy rostlin a živočichů a jejich společenstva, s důrazem na evropsky významné druhy,
- podpora šetrného využívání přírodních zdrojů,
- podpora šetrného rekreačního využití CHKO při zachování principu trvalé udržitelnosti.

2.4.6.7 Maloplošná chráněná území

Z celkem 11 zvláště chráněných území v CHKO Broumovsko se na území MAS nachází 5: Národní přírodní rezervace Adršpašsko-teplické skály, Národní přírodní rezervace Broumovské stěny, Přírodní rezervace Křížová cesta, Přírodní památka Borek a Přírodní památka Mořská transgrese.

Tabulka č. 2.27 – Seznam maloplošně chráněných území

název	výměra (ha)	katastrální území	předmět ochrany
NPR Adršpaško-teplické skály	1712,0065	na území MAS - Dolní Adršpach, Dolní Teplice, Skály u Teplic nad Metují, Teplice nad Metují, mimo území MAS - Hodkovice u Trutnova, Janovice u Trutnova, Studnice u Jívky	Geomorfologicky mimořádně významné území kryté lesními ekosystémy s ojedinělými rostlinnými a živočišnými společenstvy podhorského a horského charakteru, vytvořené v kvádrových pískovcích svrchní křídly, s přírodovědně mimořádně významnými formami pískovcového reliéfu vyskytujícími se zde především v podobě rozsáhlých skalních plošin, složitě členěných hřbetů, kaňonů, soutěsek, skalních věží a jeskyní.
NPR Broumovské stěny	557,3927	Božanov, Křinice, Martínkovice	Přírozené lesní porosty na severních a východních svazích Broumovských stěn tvořené především acidofilními a květnatými bučinami a suťovými lesy a tvořícími biotop vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů. Geomorfologicky ojedinělý útvar Broumovských stěn tvořený formami pseudokrasového reliéfu v kvádrových pískovcích svrchní křídly vyskytujícími se zde především v podobě rozsáhlých skalních stěn, věží a měst, složitě členěných hřbetů, soutěsek a jeskyní, se specifickými rostlinnými a živočišnými společenstvy. Typy přírodních stanovišť a druhy, pro které byla jiným právním předpisem vyhlášena Evropsky významná lokalita Broumovské stěny a které se nacházejí na území národní přírodní rezervace.
PR Křížová cesta	13,7161	Dolní Adršpach	Reliéf vyvinutý na kvádrových pískovcích svrchních kříd zahrnující geomorfologicky významné útvary, především skalní věže, soutěsky a jeskyně, a přírodě blízký ekosystém borů se specifickými rostlinnými i živočišnými lesními a skalními společenstvy.
PP Borek	4,6692	Teplice nad Metují	Geomorfologicky zajímavé území kvádrových pískovců Lysého vrchu s příkrou skalní stěnou, vysokým balvanitým osypem a na ně vázaných fragmentů specifických společenstev – reliktních borů a vegetace silikátových skal a drolin.
PP Mořská transgrese	0,8498	Bohdašín, Vernéřovice	Geologické vrstvy, dokládající svrchnokřídovou záplavu, transgresi moře přes sedimenty triasu, odkryté ve stěně bývalého lomu a rostlinná i živočišná společenstva přírodě blízkého lesa na suťovém svahu.

Zdroj: Plán péče CHKO

2.4.6.8Soustava NATURA 2000¹²

Na základě směrnice Rady EU 92/43/EHS (O ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin) bylo v CHKO Broumovsko vyhlášeno celkem 8 **Evropsky významných lokalit** zařazených do tzv. národního seznamu (stanoven nařízením vlády č. 132/2005 Sb.). Z nich se v území MAS nacházejí dvě Evropsky významné lokality - **Adršpašsko-teplické skály** a **Broumovské stěny**.

Na základě implementace směrnice Evropské unie č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků byla na území CHKO Broumovsko vyhlášena **Ptačí oblast Broumovsko** (nařízením vlády č. 20/2005 Sb. ze dne 15. prosince 2004). Cílem ochrany ptačí oblasti je zachování a obnova ekosystémů významných pro vymezené druhy ptáků v jejich přirozeném areálu rozšíření a zajištění podmínek pro zachování populací. Ptačí oblast Broumovsko byla navržena pro dva cílové druhy. Prvním z nich je **výr velký** (*Bubo bubo*), jenž se vyskytuje v převážné části terénů pískovcových skalních oblastí a také v suťových a svahových lesích v údolích řeky Metuje a jejích přítoků. Z území MAS je osídlen zejména příkrý svah Broumovských stěn, Verněřovická stráň a odlehlá místa Adršpašsko-teplických skal.

Dalším druhem je **sokol stěhovavý** (*Falco peregrinus*). V minulosti patřilo Broumovsko mezi významná hnízdiště v rámci celé České republiky. Poslední výskyt nehnízdících ptáků byl zaznamenán v roce 1968, poté sokoli z Broumovska, stejně jako z celého státního území, vymizeli. Opětovně se do oblasti vrátili po necelých třiceti letech, od roku 2000 se postupně početnost zvyšovala a do současné doby se stabilizovala na 3–4 páry.

V ptačí oblasti se vyskytují i další druhy přílohy I Směrnice o ochraně volně žijících ptáků - **čáp černý** (*Ciconia nigra*), **datel černý** (*Dryocopus martius*), **holub doupňák** (*Columba oenas*) a **sýc rousný** (*Aegolius funereus*), **kulíšek nejmenší** (*Glaucidium passerinum*), **včelojed lesní** (*Pernis apivorus*), **kavka obecná** (*Corvus monedula*) a v zimním období vzácně i **zedníček skalní** (*Tichodroma muraria*).

Předmětné druhy jsou ohroženy přímým pronásledováním ze strany člověka, nelegálním vybíráním obsahů hnízd, rušením nelegální horolezeckou činností, vysokým nárůstem turistické návštěvnosti skalních měst a úrazy na elektrovodech v krajině. Druhy vázané na vzrostlé bučiny jsou nepřímo ohroženy likvidací hnízdních biotopů těžbou.

2.4.6.9Památné stromy

Vyhlášení stromů za památné znamená v území CHKO Broumovsko ochranu významných stromů s jejich následným monitoringem a vhodným ošetřením k udržení či zlepšení zdravotního stavu. V území MAS jsou za památné vyhlášeny následující stromy:

¹² Text vychází z Plánu péče CHKO Broumovsko

Tabulka č. 2.28: Seznam památných stromů v území MAS

Název	Datum vyhlášení	Vyhlašovací dokumentace	Katastrální území	Druh stromu	Obvod (cm)	Výška (m)
Hraniční buk	4. 5. 2001	SCHKO Broumovsko	Libná	Buk lesní	241	22
Lípa na Krčmově	4. 5. 2001	SCHKO Broumovsko	Horní Adršpach	Lípa srdčitá	399	20
Klášteřínský dub v Broumově	26. 11. 1981	ONV Náchod	Broumov	Dub letní	510	26
Verněřovická lípa	26. 11. 1981	ONV Náchod	Verněřovice	Lípa velkolistá	503	21
Adršpašská lípa	26. 11. 1981	ONV Náchod	Horní Adršpach	Lípa velkolistá	678	13

Zdroj: Plán péče CHKO

2.4.6.10 Odpadové hospodářství

Komunální a stavební odpady

Svoz komunálních odpadů je zajištěn v území MAS jedinou firmou, s níž sjednávají cenu za svoz jednotlivá města a obce samostatně. Každá obec samostatně upravuje podmínky a výši poplatků za svoz komunálního odpadu. Směsný komunální odpad je ukládán do sběrných nádob – popelnic a kontejnerů. K likvidaci je komunální odpad odvážen do vzdálenosti cca 50 km na skládku v Křovicích u Dobrušky, v Kryblících u Trutnova nebo ve Rtyni v Podkrkonoší.

Ve všech obcích v území MAS se třídí sklo (v rozlišení na bílé a barevné), plasty a tetrapaky (společné odkládání), papír. V některých obcích se třídí kovové obaly, textil a je zaveden zpětný odběr elektrozařízení včetně baterií. V regionu je problémem nízká vytríděnost odpadu. Množství vytríděného odpadu na 1 obyvatele (tzv. měrná produkce) je ve srovnání s KHK a ČR (viz tabulka níže) nižší u papíru a výrazně nižší u kovů a vyšší u skla, plastů a nápojových kartonů.

Tabulka č. 2.29: Celková a měrná produkce separovaného sběru odpadu, jehož původcem je obec (evidovaná a dopočtená produkce vytríděných odpadů), rok 2012

Druh odpadu/ 16667 obyvatel (k 31.12.2012 ČSÚ)	Celková produkce za území MAS [t] (2012)	Měrná produkce za území MAS [kg/obyv.]	Měrná produkce za kraj [kg/obyv.]	Měrná produkce za ČR [kg/obyv.]
Papír	189,66	11,38	26,69	29,56
Plast	188,97	11,34	12,77	10,01
Sklo	251,82	15,11	12,78	10,96
Nápojové kartony	7,75	0,46	0,37	0,28
Kovy	110,75	6,64	47,95	40,61

zdroj: Databáze ISOH (MŽP, CENIA)

V **Heřmánkovicích je v provozu třídírna odpadů**, v níž se dotřídí odpady svezené z kontejnerů na tříděný odpad. Obyvatelé některých obcí mohou do třídírny odpadů odvézt stavební suť, velkoobjemový komunální odpad a nebezpečné odpady, pokud nebyla vytvořena podnikatelskými aktivitami. V některých obcích jsou zřízeny **sběrné dvory nebo sběrná místa (Broumov, Heřmánkovice, Meziměstí, Teplice nad Metují)**, kde vytřídí i další druhy odpadů. K odložení kovů je možné využít **sběrný a výkupný v Hejtmánkovicích, v Heřmánkovicích a v Jetřichově** (zde vykupují i autovraky).

V roce 2015 byla uvedena do provozu **kompostárna v Křinicích**, která umožňuje třídit biologicky rozložitelný odpad. Nevyřešené zůstává ukládání zeminy související s realizací staveb a její následné využití.

Odpady z podnikání

Odpad z podnikání je likvidován většinou nezávisle na systému likvidace komunálního odpadu. Výjimku tvoří podnikatelé, kteří likvidují svůj odpad (či jeho část) podobný komunálnímu odpadu pomocí popelnic. Tito podnikatelé často nemají řešení likvidaci odpadu z podnikání odděleně od odpadu vzniklého v domácnosti. Podnikatelé se mohou na základě písemné smlouvy s obcí zapojit do systému stanoveného obcí a odkládat tříděné odpady do kontejnerů na veřejném prostranství, které jsou určené k ukládání tříděných odpadů z domácností.

Odpad ze zemědělství

U některých zemědělců stále přetrvává situace, že jsou statková hnojiva odpadem. Jedná se především o zimní období, kdy někteří zemědělci **nemají odpovídající kapacity jímek na exkrementy**, čímž dochází k vyvážení na zamrzlou zem či na sníh a následně při jarním tání ke znečišťování i nezemědělských ploch (zejména vodních toků) při jejich intenzivním odtoku. Problémem je pasení dobytka u vodních toků a melioračních příkopů a skladování hnoje na nevhodných místech - tím dochází ke znečišťování povrchových a podzemních vod.

Staré zátěže

Staré skládky jsou významným problémem v území zejména s ohledem na ohrožení zdrojů podzemních vod. Některé skládky jsou již rekultivovány (např. Broumov – Benešov, Skládka Jetřichov Pasa se dokončuje). Na území CHKO se stále nalézají staré skládky, které byly v minulosti pouze překryty zeminou (Dolní Adršpach, Starostín, Teplice n. M., Hejtmánkovice). Tyto skládky mohou v budoucnu působit potíže zejména ve vztahu k podzemní vodě. Je vhodné pokračovat dále v jejich monitoringu.

Největší starou zátěží na území CHKO Broumovsko byla skládka zbytků na chemickou ochranu rostlin a galvanických kalů v Jetřichově-Pasa na lesním půdním fondu v bývalém písničku. Rekultivace skládky byla zahájena v letech 2003–2004, v současné době se dokončuje, po celou dobu probíhá její monitoring.

2.4.6.11 Environmentální vzdělávání a osvěta (EVVO)

Z dotazníkového šetření v obcích MAS Broumovsko+ vyplývá, že většina oslovených respondentů vnímá přírodu a krajinu jako nejatraktivnější atribut života na Broumovsku. Tento fakt je důležitým stavebním kamenem pro aktivity v oblasti vzdělávání, osvěty a informovanosti v oblasti problematiky životního prostředí. Aktivity EVVO je důležité a potřebné zaměřit zejména:

- a) na obyvatele Broumovska (např. třídění odpadu, předcházení vzniku nepovolených skládek, vzhled obcí, údržba krajiny a veřejných prostranství v obcích, souvislosti cestovního ruchu a ochrany přírody),
- b) na návštěvníky regionu (např. k tématům, která budou rozšiřovat nabídku služeb).

V průběhu školního roku poskytuje environmentální výchovu **Dům dětí a mládeže Ulita** v Broumově s pobočkami v Meziměstí a Teplicích nad Metují, Zámek v Adršpachu, a od r. 2015 bude EVVO poskytovat i **Klášter Broumov, kulturní a vzdělávací centrum**. Klášter Broumov má v nabídce programy pro mateřské školy - například *Voda Voděnka* (vodní ekosystémy), *Flora* (rostlinná příroda), *Příběh obilí* nebo *Šest smyslů – vnímej přírodu* (zážitkové poznávání přírody). Pro první stupeň základních škol jsou určeny například programy *Broumovsko skrytou kamerou* (po stopách jelena, zajíce nebo rysa dalekohledem nebo pomocí fotopastí), nebo *Na obědě u benediktinů* (stravování v minulosti). Na druhý stupeň základních škol cílí například program *Krajinou děsnou v širé pustině* (divočina ve střední Evropě v minulosti i současnosti, vývoj krajiny po osídlení). Klášter Broumov bude nabízet i programy pro střední i vysoké školy.

Pro veřejnost Ulita pravidelně pořádá Cestu broumovskými památkami a parky. Pro žáky základních škol nabízí programy *Co ukrývá popelnice* (třídění odpadu), *S žabičkou v rybníce* (vodní ekosystémy), *Kouzlo stromů* (stromy a lesy), *Ptáčci zpěváci* a další.

2.4.7 Život v obcích

2.4.7.1 Volnočasová a spolková činnost

V obcích MAS působí řada volnočasových a sportovních organizací. Ve všech 14 obcích vyjma obce Heřmánkovice je činné sdružení dobrovolných hasičů, jehož jednotky jsou organizační složkou spolku s názvem Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska.

Druhými nejpočetnějšími spolky jsou sdružení tělovýchovných jednot (Sokol, Slovan, Slavoj, Jiskra a Lokomotiva), které působí podle dotazníkového šetření ve všech obcích. Nejčastěji provozovanými sportovními odvětvími je lyžování – běžecké i sjezdové, fotbal, volejbal, cvičení žen apod. V Meziměstí působí rybářský svaz, v Broumově Junák – středisko šedého vlka, lyžařský oddíl, cykloteam Broumov a klub modelářů. V Božanově působí B-klub, v Martínkovicích myslivecké sdružení a v Heřmánkovicích Kulturní centrum Heřmánek. Opět je potřeba zmínit i působení Domu dětí a mládeže Ulita v Broumově s pobočkami v Meziměstí a Teplicích nad Metují.

2.4.7.2 Kulturní zařízení

Tabulka č. 2.30: Přehled kulturních a společenských zařízení v obcích MAS Broumovsko+

Název obce	Kulturní dům	Knihovna	Veřejný internet	Kino, divadlo	Venkovní zázemí pro setkávání	Zařízení pro volnočasové aktivity
Vernéřovice	ano	ne	ano	ne	ano	ano
Adršpach	ne	ano	ano	ne	ne	ne
Božanov	ano	ne	ano	ne	ano	ano
Broumov	ano	ano	ano	ano	ano	ano
Hejtmánkovice	ano	ano	ano	ne	ne	ano
Heřmánkovice	ano	ano	ano	ne	ano	ano
Jetřichov	ano	ano	ne	ne	ne	ne
Hynčice	ano	ano	ano	ne	ano	ano
Křinice	ano	ano	ne	ne	ano	ano
Martínkovice	ano	ano	ano	ne	ano	ano
Meziměstí	ano	ano	ano	ano	ne	ano
Otovice	ano	ano	ano	ne	ne	ano
Šonov	ano	ano	ano	ne	ne	ne
Teplice n/M	ne	ano	ano	ano	ano	ne

Zdroj: Dotazníkové šetření v obcích 2013

Nejdostupnějším kulturním zařízením v obcích jsou městské a obecní knihovny, které chybí pouze ve Vernéřovicích a Božanově. Zařízení typu kulturní (společenský) dům nebo společenský sál chybí ve třech obcích. Omezenější je počet sálů pro divadelní, filmová či hudební představení. Sál tohoto typu je v Broumově, Meziměstí a Teplicích nad Metují. Veřejný internet je dostupný ve všech obcích vyjma obcí Jetřichov a Křinice. Venkovní zázemí pro setkávání občanů obce má sedm obcí, tedy necelá polovina. Zařízení pro volnočasové aktivity má devět obcí.

2.4.7.3 Sportovní zařízení

Vybavení měst a obcí sportovními zařízeními souvisí jednak s velikostní strukturou obcí a s turistickým významem celé oblasti. Údaje o sportovní infrastruktuře byla získána z dotazníkového šetření v obcích.

Ve všech obcích Broumovska jsou volná hřiště využívána většinou jako fotbalová, s minimálním doplňkovým vybavením. V Broumově je krytá sportovní hala, v Martínkovicích a Božanově víceúčelové hřiště s umělým povrchem, v Meziměstí Areál zdraví s třemi venkovními bazény a dalšími hřišti pro malé sporty, atletické hřiště a fotbalové hřiště s umělým povrchem. Tělocvična

(včetně školních s přístupem veřejnosti) je v deseti obcích. Venkovní koupaliště nebo venkovní bazén je v Heřmánkovicích, Meziměstí a Teplicích nad Metují. V obcích MAS Broumovsko+ se nachází i další specifická sportovní infrastruktura, jako např. golfové hřiště v Broumově, jízdárna v Hejtmánkovicích, sportovní střelnice v Meziměstí, cyklostezka v Broumově, Otovicích, Meziměstí a Adršpachu. Hřiště na území MAS nejsou vždy plně vybavena mobiliářem a nejsou rovnoměrně rozmístěna po celém území.

Na území MAS chybí krytá sportoviště nabízející alternativu trávení volného času při nepřízní počasí nebo v zimním období, jako např. krytý bazén, krytá tenisová hala a další.

Tabulka č. 2.31: Sportovní infrastruktura v obcích (zdroj vlastní šetření MAS)

Název obce	Koupaliště a bazény	Hřiště	Tělocvična (vč. školních s přístupem veřejnosti)	Stadiony kryté	Stadiony otevřené	Ostatní sportovní infrastruktura ¹³
Adršpach	0	2	2	0	0	2
Božanov	0	1	1	0	1	0
Broumov	0	11	6	0	3	5
Hejtmánkovice	0	0	0	0	1	1
Heřmánkovice	1	0	1	0	1	2
Hynčice	0	1	0	0	0	0
Jetřichov	0	1	1	0	0	0
Křinice	0	1	1	0	0	0
Martínkovice	0	1	1	0	1	1
Meziměstí	1	7	1	0	1	3
Otovice	0	0	0	0	1	1
Šonov	0	1	0	0	0	0
Teplice nad Metují	1	3	1	1	1	3
Vernéřovice	0	1	1	0	0	0
Obce v území MAS	4	30	16	1	9	17

Zdroj: Dotazníkové šetření v obcích 2013

2.4.7.4 Kulturní, společenské a sportovní akce

Kulturní a společenský život v obcích na území MAS Broumovsko+ je velice bohatý a pestrý. Mezi nejčastější akce patří pořádání koncertů, plesů, rozsvěcení vánočního stromu, setkání seniorů, poutě, divadelní představení, horolezecký festival, cyklistické závody, turistické

¹³ např. golfové hřiště, jízdárna, bowling, sportovní střelnice, cyklostezka, letecké sporty,

pochody, turnaje a pravidelné zápasy místních klubů ve fotbale, volejbale, běžné jsou soutěže v hasičském sportu atp. a řada různých akcí pro děti – pálení čarodějnic, dětské karnevaly, maskarní bály, dětské dny. Kompletní přehled kulturních a sportovních akcí je uveden v následující tabulce.

Tabulka č. 2.32: Přehled kulturních, sportovních a společenských akcí v MAS Broumovsko+

Obec	Kulturní, sportovní a společenské akce
Území MAS a DSO	Festival Za poklady Broumovska (v 10 kostelích jednotlivých obcí)
Vernéřovice	Posvícenská zábava, maskarní ples, pálení čarodějnic, fotbalový turnaj, šachový turnaj, turnaj ve stolním tenise
Adršpach	Běh Adršpach – Chvaleč-Adršpach, lukostřelba
Božanov	Den pro obec, obecní ples, Den matek, dětský den, Božanovský zelák, posezení s důchodci, rozloučení s létem, pálení čarodějnic, Poslední kop, turnaj ve stolním tenise, karneval na ledě, sjezd na čemkoliv
Broumov	Malé letní divadelní, divadelní představení, koncerty, Pálení čarodějnic, Velikonoční slavnosti, Svatováclavské slavnosti, adventní koncert, Noc otevřených kostelů, Ples města, Dlabání dýní, jarmarky s regionálními produkty, Běh Emericha Ratha, Pochod Broumovskem, Mistrovství republiky Romů v malé kopané, O pohár starosty v požárním sportu
Hejtmánkovice	Hasičská soutěž O pohár starosty, pohár starosty ve fotbale, Vánoční posezení, Vánoční besídka pro děti, rozsvícení Vánočního stromu, Okolo Broumova – cyklistický závod
Heřmánkovice	Maskarní ples, dlabání dýní, závod psích spřežení, Vánoční koncerty v kostele, fotbalové utkání, Dětský den, Mikulášská nadílka, divadelní představení, obecní plesy, pálení čarodějnic atp.
Jetřichov	obecní ples, Memoriál Jiřího Němečka, hasičská soutěž
Hynčice	Turnaj v kulečnicku, turnaj v malé kopané, dětský karneval, oslavy MDŽ, otevírání a zavírání studánky, Mikuláš pro děti, výlet s dětmi
Křinice	Myslivecký, hasičský a obecní ples, pouť, dožínky, Dětský den, Pochod Hvězdeckým pohořím, soutěž O pohár starostky v požárním sportu
Martínkovice	Novoroční koncert, obecní a farní ples, Martínkovický košť, dětský karneval, Josefovský bál, Den matek, dětský den, Martínkovický ventilek, nohejbalový turnaj, Hobby jezdecký den, Hubertova jízda atp.
Meziměstí	Meziměstské divadelní hry, Noci s Andersenem, Sportovní dny Meziměstí, Mezinárodní běh Měška a Doubravky, Meziměstské škarpál, Triatlon, Hasičská soutěž O pohár starostky města Meziměstí, Mezinárodní olympiáda mateřských školek atd.
Otovice	Soutěž v požárním sportu, Štědrovečerní zpívání, oslava Dne matek
Šonov	Pálení čarodějnic, dětský karneval, výstava drobného zvířectva, rozsvícení Vánočního stromu, Kulturní akce – SG Pitaš, rybářské závody
Teplice nad Metují	Mezinárodní horolezecký festival, Rallye Sudety, Zahrádkářská výstava, Trilogie MTB – cyklozávod, Bufo cross – běh teplickými horami, Bouldering – lezení na umělé stěně

Zdroj: Dotazníkové šetření v obcích 2013

2.4.7.5 Zdravotnické služby

Vybavení zdravotnickými službami je zajištěno především ve městech regionu (Broumov, Meziměstí, Teplice nad Metují). Praktický lékař ordinuje navíc také v obci Adršpach. Dětský lékař ordinuje výlučně ve městech regionu. Gynekologická ordinace stejně jako specializovaní lékaři jsou pouze ve městech Broumov a Meziměstí. Stomatolog kromě třech měst ordinuje také v obci Adršpach. Státní ústav pro kontrolu léčiv eviduje na území MAS lékárny ve 3

městech regionu. Základní zdravotní služby jsou zajištěny ve městě Broumov a městě Meziměstí. **Celkem v 10 obcích neordinuje lékař a v 11 není lékárna.** Největší z nich je obec Hejtmánkovice s 654 obyvateli. Avšak obyvatelé této obce mají velmi krátkou dojezdovou vzdálenost do města Broumova. Obyvatelé obcí bez zdravotnického zařízení tak musí i za základními zdravotními službami dojíždět. V Broumově zajišťuje služby **nemocnice**, která je organizačně zařazena pod Oblastní nemocnici Náchod, a. s., jejímž zřizovatelem je Královéhradecký kraj. V Broumově je výjezdové stanoviště Zdravotnické záchranné služby Královéhradeckého kraje.

Tabulka č. 2.33: Přehled zastoupení lékařských služeb obyvatelům v obcích MAS Broumovsko+

Název Obce	Praktický lékař	Dětský lékař	Gynekolog	Stomatolog	Lékař specialista	Lékárna
Verněřovice	-	-	-	-	-	-
Adršpach	x	-	-	x	-	-
Božanov	-	-	-	-	-	-
Broumov	x	x	x	x	x	x
Hejtmánkovice	-	-	-	-	-	-
Heřmánkovice	-	-	-	-	-	-
Jetřichov	-	-	-	-	-	-
Hynčice	-	-	-	-	-	-
Křínice	-	-	-	-	-	-
Martínkovice	-	-	-	-	-	-
Meziměstí	x	x	x	x	x	x
Otovice	-	-	-	-	-	-
Šonov	-	-	-	-	-	-
Teplíce nad Metují	x	x	-	x	-	x

Zdroj: Dotazníkové šetření v obcích 2013

V Broumově také působí **Psychologická poradna pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy** (Lidická 174), a to v rámci Sítě manželských a rodinných poraden Královéhradeckého kraje, CSPS o.p.s. Jejím cílem je poskytování odborného sociálního poradenství občanům, kteří se ocitli v náročné sociální a životní situaci. Výchovnou, poradenskou a terapeutickou činností podporuje soudržnost rodin a mezilidských vztahů. Poskytovanými službami pomáhá tyto nepříznivé sociální situace zvládat. Avšak služby jsou zajišťovány externími pracovníky, kteří do Broumova dojíždějí.

Složitější situace je v oblasti poradenství pro duševně nemocné pacienty. Počet těchto nemocných každým rokem narůstá a s tím i závažnost onemocnění. Do Broumova dojíždí 1 – 2 x týdně psychiatr, který poskytuje lékařské služby ve své ordinaci. Docházka do ordinace duševně nemocných osob však závisí na dobrovolnosti. Zcela zde chybí terénní služba, která by zajišťovala dojížděku přímo za pacienty. Důvodem absence této terénní služby je především dojezdová vzdálenost terénní služby z měst (např. Hradce Králové) a také finanční otázka. Podmínkou dojíždění terénní služby je povinná spoluúčast měst a obcí.

Z dotazníkového šetření v obcích MAS vyplynulo, že spokojenost či nespokojenost obyvatel s dostupností a kvalitou zdravotních služeb je zhruba vyrovnaná. Logicky spokojenější byli obyvatelé větších měst, kde jsou zdravotní služby zastoupeny, než menších obcí, kde žádné zdravotní služby nejsou.

2.4.7.6 Sociální a návazné služby

Centrem regionu pro oblast sociálních služeb je město Broumov. Spolu s Broumovem poskytují sociální služby města Teplice nad Metují a Meziměstí. Tato města jsou převažujícími zřizovateli zařízení sociálních služeb v území, vykonávají státní správu v oblasti sociální péče a zajišťují základní i odborné sociální poradenství. Ostatní obce, potažmo jejich úřady, poskytují ojediněle pomoc starším občanům v podobě poradenství, zajištění stravování, ubytování či pomoci při hledání vhodných zařízení sociálních služeb, popř. také odkazují osoby přímo na odbor sociálních věcí a zdravotnictví v Broumově (MěÚ Broumov).

Město Broumov je zřizovatelem příspěvkové **organizace Centrum sociálních služeb NADĚJE Broumov (CSSNB) poskytující sociální služby - pečovatelskou službu a domov pro seniory.**

Pečovatelská služba je určena osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, a rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Pečovatelská služba je dle zájmu poskytována nejen na katastrálním území města Broumova, ale i případně v obcích Broumovska, které o tuto službu projeví zájem a uzavrou s CSSNB smlouvu o poskytování pečovatelské služby. Pečovatelská služba svou činností nejen v Broumově, ale i v obcích Meziměstí a Teplice nad Metují hraje v poskytování sociálních služeb v rámci celého území MAS ústřední roli.

Domov pro seniory v Broumově je pobytové zařízení s celoročním nepřetržitým provozem. Svým obyvatelům s vyšším stupněm závislosti na péči jiné fyzické osoby zajišťuje komplexní individuální péči a podporu při jejich každodenních činnostech, při naplňování jejich potřeb a zájmů a zabezpečuje jim prožívání důstojného a bezpečného života. Současně také nabízí aktivizační, terapeutické aj. činnosti. Kapacita zařízení je 34 lůžek. Snaží se vytvářet atmosféru otevřeného domácího prostředí, které umožní svým obyvatelům žít příjemný a důstojný život. Obyvateli domova jsou senioři z obcí v regionu, převážně města Broumova.

Město Broumov vlastní dva domy s pečovatelskou službou (DPS) čítající 53 bytů určených převážně pro seniory a zdravotně postižené občany. Místa v DPS je možné poskytnout i občanům jiných obcí na základě přísl. dohody. I další obce jako např. Šonov či Božanov se snaží problematiku seniorů řešit zřízením vlastních DPS. Ovšem DPS nelze považovat za registrovanou sociální službu, nýbrž pouze za zajištění nízkonákladového bydlení potřebným občanům. O jeho rozšíření o sociální služby (např. pečovatelskou službu) rozhodují obyvatelé těchto objektů dle vlastních potřeb.

V Broumově je Královéhradeckým krajem zřízen **Dětský domov, mateřská škola a školní jídelna Broumov (Masarykova 246)**, které poskytuje domov dětem od 6 měsíců do 22 let.

Vzhledem k socioekonomické struktuře obyvatel (vysoká nezaměstnanost, stárnutí obyvatelstva, sociálně vyloučené lokality) **je v regionu nabídka převyšující poptávku po sociálním bydlení.**

Občanské sdružení dětí a mládeže ZAČÍT SPOLU poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Zařízení poskytuje volnočasové a vzdělávací aktivity a pořádá společenské akce. Zároveň své klienty aktivizuje a pomáhá a rozvíjí romskou komunitu na Broumovsku.

V rámci projektu Města Broumova "**Rozvoj sociálních služeb pro město Broumov**" vzniklo v bývalých prostorách ZŠ Broumov (Velká Ves, Lidická 174) nové středisko sociálních služeb pod názvem Centrum pro rodinu. Prostřednictvím Centra jsou od 1. 10. 2011 poskytovány nové sociální služby, zajišťované dodavatelsky obecně prospěšnou společností Romodrom, primárně zaměřené na obyvatele vyloučených lokalit Broumova i další osoby a rodiny s dětmi, které jsou ohroženy sociálním vyloučením z důvodu dlouhodobé nezaměstnanosti, nízkého stupně vzdělání, problémů ve výchově dětí, rizikového způsobu života, zadlužení a dalšími sociálními problémy. Tyto služby zajišťuje i pro další obyvatele regionu.

Významným zařízením je též zařízení sociálních služeb **Domov Dolní zámek v Teplicích nad Metují**, které poskytuje pobytovou sociální službu domov se zvláštním režimem pro osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách.

Stěžejním orgánem pro oblast sociálních služeb je odbor sociálních věcí a zdravotnictví (OSVZ) v Broumově, v rámci něhož fungují tři sociální pracovníci. Součástí OSVZ je oddělení sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) zabývající se právě sociálně-právní ochranou nezletilých dětí a sociální prací s rodinami.

Tabulka č. 2.34: Přehled poskytovatelů sociálních služeb v MAS Broumovsko+

Obec	Poskytovatel soc. služby	Poskytovaná služba	Kapacita služby
Broumov	Centrum sociálních služeb Naděje Broumov	Domovy pro seniory	34
		Pečovatelská služba	80
	Občanské sdružení dětí a mládeže ZAČÍT SPOLU	SAS pro rodiny s dětmi	20
		Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	80
	Romodrom o. p. s.	SAS pro rodiny s dětmi	50
		Terénní programy	15
		Odborné sociální poradenství	20
	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR	Odborné sociální poradenství	25
Meziměstí	Pečovatelská služba Město Meziměstí	Pečovatelská služba	8
Teplice nad Metují	Pečovatelská služba Město Teplice nad Metují	Pečovatelská služba	50
	Domov Dolní zámek	Domovy se zvláštním režimem	49

Zdroj: ČSÚ a vlastní šetření

Nově v Broumově působí **sociálně-zdravotní komise** jakožto pracovní skupina, jejímž předmětem je vzájemná spolupráce jednotlivých aktérů v oblasti řešení sociální a zdravotní problematiky na Broumovsku.

V Broumově se pravidelně schází **Klub seniorů** a působí zde **Občanské sdružení zdravotně postižených Broumov**. K Dispozici je poradna pro sluchově postižené občany zajišťující též servisní činnost v oblasti kompenzačních pomůcek pro sluchově postižené.

V rámci Královéhradeckého kraje na území MAS externě působí další organizace poskytující registrované sociální služby, ovšem nemají zde oficiální sídlo. Svou činnost obvykle provozují v rámci terénních programů nebo na základě individuálních potřeb místních klientů. Jedná se o **organizace Salinger, z. s.** provozující sociálně aktivizační služby v oblasti dysfunkčních rodin s nezletilými dětmi. Taktéž **Středisko pro ranou péči Liberec, o.p.s.** individuálně poskytuje poradenskou konzultační činnost v rodinách svých klientů na území Broumovska. **Lexus o. s. Hradec Králové** se svou hlavní činností v regionu snaží o minimalizaci negativních dopadů užívání drog.

Na první pohled se může jevit síť sociálních služeb na Broumovsku jako pestře zastoupená. Avšak vzhledem k problémům regionu (sociální složení obyvatel, věková struktura, úroveň vzdělání) je to **sociální síť řídká a její kapacity nedostačující**. Zásadním důvodem je **nedostatek finančních prostředků**. Při financování sociálních služeb je nejčastěji nutná spoluúčast obcí. Další důvod spočívá v příhraniční poloze regionu, jeho odloučenosti od větších českých center, a tím spojená omezená možnost dojíždění pracovníků neziskových organizací, které by svou činností uspokojovaly vysokou poptávku po sociálních službách. Zároveň pro místní občany je velmi problematická **dojezdová vzdálenost za sociální službou do vzdálenějších obcí**. V území MAS zcela chybí sociální služby typu azylové domy, odlehčovací služby, případně služby pro osoby se zdravotním postižením typu stacionářů. Problematika tzv. sociálního bydlení (nízkonákladové bydlení pro jednotlivce, osamělé rodiče s dětmi aj.) není v rámci regionu MAS řešena vůbec.

2.4.8 Průmysl, zaměstnanost a podnikání

Průmysl na Broumovsku se začal rozvíjet jako řemeslné činnosti doplňující tradiční zemědělství a lesnictví. Tak postupně vznikl z domácího tkalcovství **textilní průmysl** a z řemesel souvisejících s těžbou dřeva **dřevozpracující průmysl**. Zcela specifické a tradiční je na Broumovsku **zpracování pískovce**. Vedle průmyslu zpracovávajícího místní suroviny se postupně vyvinul kovo zpracující průmysl, zaměřený na materiálově nenáročné, přesné strojírenství.

Textilní průmysl se rozvíjel již od středověku jako domácí soukenictví. S rozvojem průmyslu a železnice se stala v 2. polovině 19. století hlavní textilní surovinou bavlna. Hlavními středisky byly Broumov, Meziměstí, Teplice n. M. s pobočkami i v menších obcích. **Po r. 1990 prošel textilní průmysl řadou změn, některé provozovny zanikly nebo byly uzavřeny**. Hlavní výrobce **Veba a. s.** a zároveň největší firma Broumovska, zaměstnávající přes 1300 lidí, však patří k nemnoha prosperujícím textilním podnikům v ČR a většinu své kvalitní produkce vyváží do zahraničí.

Dřevozpracující průmysl v současné době na Broumovsku zastupuje například firma **Dřevoterm, s.r.o.**, která v roce 2007 vybudovala manipulační sklad spolu s moderní pilařskou linkou v Meziměstí. Firma **Lesní společnost Broumov – Holding a.s.** provozuje v Meziměstí

manipulační sklad se dřevem (hrubá příprava dříví na další zpracování). Mezi další významné průmyslové podniky s dlouholetou historií patří například stávající společnost **Hobra Školník, s.r.o.** Závod vznikl okolo roku 1930. Důvodem byla potřeba zpracovat dřevěný odpad z polomů způsobených vichřicí. Výrobním programem byl sortiment ze dřeva a později dřevovláknité desky, které byly vyráběny s přestávkami až do roku 1965. Souběžně byla v roce 1950 zahájena výroba filtračních desek na bázi celulózy a azbestu. Jejich výroba byla ukončena roku 1986. Od roku 1945 patřila firma pod různými jmény (Krkonošské papírny, Vertex) státu. V roce 1998 byla pak továrna odkoupena firmou HOBRA - Školník s.r.o.

Tradiční průmysl zpracování kamene kombinuje **těžbu a zpracování kamene**. Průmysl kamenosochařský tradičně zpracovává vysoce **kvalitní místní pískovce** (lom Božanov, lom Libná). Nejdůležitější firmou je **Granit Lipnice**, který těží v uvedených lomech a zároveň zpracovává kámen v Teplicích nad Metují. Vysoce kvalitní zdejší pískovec se používá na úpravu uměleckých památek i výstavbu prestižních budov. V Teplicích nad Metují sídlí i kamenická **firma Bradle**. Největší výrobce drceného kameniva pro stavební účely a pro zimní údržbu komunikací je umístěn v Rožmitále (melafyry a porfyry). Drobnou těžbu kamene provozují i **Lesy ČR Broumov – na údržbu lesních cest**. V roce 2001 byla zapsána do obchodního rejstříku firma **Pískovce s.r.o.** se sídlem v Broumově.

Vedle průmyslu zpracovávajícího místní suroviny se v minulosti postupně vyvinul **kovozpracující průmysl**, zaměřený na materiálově nenáročné, přesné strojírenství, **KOOH-I-NOOR** v Broumově, **Cedima** v Meziměstí i druhý největší zaměstnavatel v regionu **Continental Automotive Czech Republic** v Adršpachu.

V oblasti dále fungují **opravárenská družstva a autoservisy** (Broumov) i jednotlivé drobné autoopravárenské dílny v soukromých rukou (Jetřichov, Teplice n. M., Broumov).

Stavební průmysl je zastoupen několika stavebními firmami (**Broumovské stavební sdružení s.r.o** Broumov, **Broumstav, s.r.o.**, Martínkovice, **Ing. Radek Myška**, Teplice nad Metují, **SVOBODA, dopravní a inženýrské stavby, a.s.** Meziměstí aj.).

Další významnou oblastí podnikání je oblast **služeb**. V této oblasti podniká větší počet fyzických i právnických osob v regionu. Jedná se především o služby v oblasti cestovního ruchu (hotely, penziony, restaurace apod.), v oblasti volnočasových a sportovních aktivit (provozování lyžařských vleků, koupaliště, lyžařských tras apod.), řemeslné služby (zednické, klempířské, pokrývačské, truhlářské práce apod.), autodoprava (autobusová a nákladní doprava).

Jedna z oblastí je i agroturistika, kterou mohou návštěvníci regionu zažít na **Ekofarmě Bošina** ve Verněřovicích. Na farmě, kde chovají hovězí skot, mají dětský koutek, prodejnu a na požádání pořádají prohlídky po farmě. Další farmu, tentokrát ovčí, ve které se vyrábí ovčí sýry, jogurty a další mléčné výrobky naleznou zájemci v Šonově – kde sídlí **rodinná farma Menčíkovi**. I zde je možné si farmu prohlédnout a nakoupit jejich výrobky. Zemědělská usedlost, kde by dle zvyklostí cestovního ruchu bylo možné například kosit seno či podobně v regionu zatím nefunguje. Agroturistika jako taková tu zatím buduje kořeny – navštívit se dají také **Statek Tilie** v Radešově nebo včelí farma Verněřovice **Vlkovi**.

Další oblastí v zemědělském podnikání je i chov koní. Na Broumovsku jsou menší chovy (1 -3 koně) – 13 chovatelů (Božanov, Šonov, Otovice, Křinice, Martínkovice ale i několik větších chovatelů (Hejtmánkovice, Adršpach, Jetřichov). V souvislosti s těmito oblastmi přichází v úvahu **budování hipostezek**, které zatím na území nejsou.

V oblasti **potravinářského průmyslu** působí v regionu **Pekárny a cukrárny Náchod, s.r.o., Pivovar Broumov, s.r.o.** a **PEPSICO CZ, s.r.o.**, s provozovnou Teplice nad Metují, která využívá vodu z podzemních vrtů ke stáčení minerální a pitné vody do lahví a k výrobě nealkoholických nápojů. Zpracováním masa a mléka se zabývají drobní farmáři, např. výrobou ovčích sýrů a jogurtů se zabývá **farma Menčíkových** v Šonově, hovězí maso a výrobky z něj zpracovává **farma Bošinových** ve Verněřovicích.

Bohaté podzemní **zdroje pitné vody** jsou využity **a. s. Vodovody a kanalizace Náchod** k zásobování pitnou vodou nejen Broumova, ale prostřednictvím Východočeské vodárenské soustavy k zásobování dalších částí Královéhradeckého kraje.

Tabulka č. 2.35: Přehled vybraných zaměstnavatelů (nad 100 zaměstnanců)

Firma	Převažující činnost
VEBA, textilní závody a.s. Broumov	Výroba bavlněných žakárových tkanin
CDS s.r.o. Náchod	silniční osobní a nákladní doprava+opravy a údržba motorových vozidel
CEDIMA Meziměstí s.r.o.	Strojírenská výroba, výroba zdvojených podlah, výroba příčkových systémů
Diakonie Broumov	Poskytování humanitární a charitativní pomoci potřebným lidem v sociální nouzi
Město Broumov	samospráva a přenesená působnost státní správy
Pekárny a cukrárny Náchod s.r.o.	pekárenská a cukrárenská výroba
Continental Automotive Czech Republic, s.r.o.	vývoj, výroba a odbyt ostříkovačů, čerpadel, hydraulických zdvihových ostříkovačů
PROMA – REHA, s.r.o.	výroba zdravotního vybavení a nábytku
ONN a.s., Nemocnice Broumov	Zdravotní péče

Tabulka č. 2.36: Přehled vybraných zaměstnavatelů (od 25 do 99 zaměstnanců)

Firma	Převažující činnost
B S B spol. s r.o. Hejtmánkovice	lisování umělých hmot
BRAHA plasty, s.r.o., Broumov	lisování umělých hmot
Broumovské stavební sdružení s.r.o., Broumov	provádění staveb, vč. jejich změn
BROUMSTAV s.r.o. Martínkovice	provádění staveb, vč. jejich změn
SVOBODA – dopravní a inženýrské stavby a.s., Meziměstí	provádění staveb, vč. jejich změn
Dřevoterm s.r.o. Březová	výroba látkových svinovacích rolet a dřevovýroba

Firma	Převažující činnost
PEPSICO CZ, s.r.o. provozovna Teplice nad Metují	stáčení minerální a pitné vody do lahví a výroba nealkoholických nápojů
HOBRA - Školník s.r.o. provozovna Broumov	filtrační média, filtrační zařízení a technologie, žáruvzdorné a izolační materiály
LUTOMA s.r.o., Broumov	nakládání s odpadem, zprostředkování velkoobchodu, obchodní činnosti
KOH-I-NOOR HARDTMUTH a.s. provozovna Broumov	výroba rýsoadel, výroba drobných dílů na soustružných automatech a galvanická povrchová úprava drobných dílů
KOMAP s.r.o., Dědov	výroba kovových konstrukcí a kovových výrobků (výroba potrubních dílů)
Lesní společnost Broumov - Holding a.s., Broumov	činnost související s těžbou dřeva, pěstební práce v lese, prodej sortimentu surového dřeva
Maryan Beachwear Group CZ s.r.o. Broumov	výroba dámských a dívčích plavek
Město Meziměstí	samospráva a přenesená působnost státní správy
Město Teplice nad Metují	samospráva a přenesená působnost státní správy
Pivovar Broumov s.r.o.	výroba piva
P TRANSPORT Broumov	silniční osobní a nákladní doprava
Z - Trade s.r.o. Broumov	distribuce a obchod spotřebním zbožím

Tabulka č. 2.37: Přehled vybraných zaměstnavatelů - region Broumovsko (od 20 do 24 zaměstnanců včetně)

Firma	Převažující činnost
BRONAS s.r.o. Heřmánkovice	nástrojařství a kovoobrábění
PRIKNER-tepelné zpracování kovů s.r.o. Martínkovice	povrchová úprava a zušlechťování kovů
Veratex s.r.o. Teplice nad Metují	výroba textilních výrobků kromě oděvů
Detas, s.r.o. Broumov	Výroba strojů a zařízení

Zdroj: Vlastní průzkum k 30. 9. 2014, webové stránky podniků, webové stránky Podnikatelského klubu Broumovska

V území je velké množství nevyužitých nebo podvyužitých budov a areálů (tzv. brownfieldů), které jsou popsány v kapitole 2.5.2.3 Zanedbané plochy – brownfieldy.

2.4.8.1 Skladba ekonomických subjektů

Tabulka č. 2.38: Počet podnikatelských subjektů v daných oblastech v obcích MAS Broumovsko+

Název obce	A Zemědělství, lesnictví, rybářství	C Zpracovatelský průmysl	F Stavebnictví	G Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	I Ubytování, stravování a pohostinství	Počet ekonomických subjektů na 100 obyvatel
Verněřovice	10	3	4	1	3	9,9
Adršpach	12	5	14	4	13	8,1
Božanov	9	1	4	3	6	9,2
Broumov	58	84	129	127	55	10,4
Hejtmánkovice	15	12	9	12	6	8,4
Heřmánkovice	12	4	18	7	2	8,9
Jetřichov	5	5	10	5	4	9,5
Hynčice	3	4	3	1	0	9,3
Křinice	10	7	9	2	5	9,5
Martínkovice	13	8	5	4	1	8,7
Meziměstí	19	20	33	29	14	12,8
Otovice	12	7	4	3	2	9,1
Šonov	8	3	5	5	3	7,8
Teplice nad Metují	25	23	27	23	27	8,5
CELKEM	291	186	274	276	141	

Zdroj: ČSÚ k 31. 12. 2013, vlastní výpočty

K 31. 12. 2012 bylo dle údajů ČSÚ v oblasti evidováno celkem **1 662 ekonomických subjektů** se zjištěnou aktivitou. Nejvyšší počet subjektů byl zaznamenán ve městech regionu – Broumově (748), Teplicích nad Metují (199) a v Meziměstí (200). Největší podnikatelská aktivita (počet ekonomických subjektů na 100 obyvatel) byla zaznamenána v Meziměstí (2555 obyvatel), dále ve městě Broumov (7 753 obyvatel) a poté v obci Verněřovice (337 obyvatel). **Největší zastoupení zde mají firmy z oblasti stavebnictví v oblasti velkoobchodu a maloobchodu a zemědělství, lesnictví a rybářství.** Dále jsou zastoupeny subjekty v oblasti zpracovatelského průmyslu, ubytování, stravování a pohostinství a nakonec v profesních, vědeckých a technických činnostech.

Ve skladbě firem v jednotlivých obcích lze sledovat některé logické závislosti. Nejvyšší podíl ekonomických subjektů ve všech oblastech má největší město Broumov, ve kterém žije téměř polovina obyvatel celého území MAS. Nejvyšší podíl firem z oblasti zemědělství a lesnictví je

kromě měst (Broumova, Teplic nad Metují a Meziměstí) v obcích Martínkovice, Hejtmánkovice a Otovice. Z těchto obcí obec Martínkovice a Otovice nejsou horskými oblastmi.

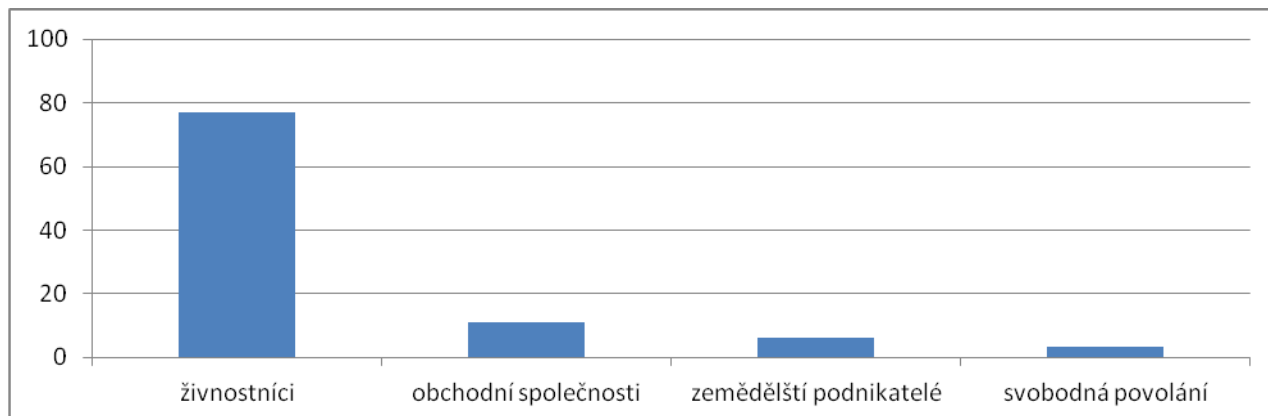
Nejvyšší podíl firem z oblasti zpracovatelského průmyslu má kromě třech výše uvedených měst obec Hejtmánkovice. Nejvyšší podíl firem z oblasti stavebnictví mají kromě třech měst obce Hejtmánkovice, Jetřichov a Adršpach. Nejvyšší podíl firem z oblasti velkoobchod a maloobchod mají kromě třech měst obec Hejtmánkovice, Hejtmánkovice a Jetřichov. Nejvyšší podíl firem z oblasti ubytování, stravování a pohostinství mají kromě města Broumova a Teplic nad Metují obec Adršpach a následně město Meziměstí.

Z výše uvedeného vyplývá, že **kromě oblasti ubytování, stravování a pohostinství jsou vždy na prvních třech místech v počtu podnikatelských subjektů města v regionu** (Broumov, Teplice nad Metují a Meziměstí). V těchto třech městech žije 72 % obyvatel celého regionu a to je hlavním důvodem vysokého počtu podnikatelských subjektů právě v těchto městech.

Ze srovnání **vývoje mezi lety 2008 a 2013 plyne, že počet ekonomicky aktivních subjektů klesl za 4 roky o 4,5 %.** Jedinou oblastí, ve které se zvýšil počet podnikatelských subjektů, je **oblast ubytování, stravování a pohostinství.** Tento nárůst souvisí s rozvojem cestovního ruchu v regionu. Ve všech ostatních oblastech došlo ke snížení počtu ekonomických subjektů.

Podle právní formy jsou zcela dominantní formou ekonomických subjektů živnostníci (76,8 %), výrazně méně častá je forma obchodní společnosti (11 %), zemědělských podnikatelů (6 %) a svobodných povolání (3,5 %). Ostatní právní formy jsou zanedbatelné. **V území je vysoké procento živnostníků, je nutné podporovat rozvoj jejich podnikatelské činnosti například modernizací provozoven, nákupem nového vybavení a technologií.**

Graf č. 2.7: Právní formy ekonomických subjektů v procentech

2.4.8.2 Nezaměstnanost

Mezi jednotlivými obcemi v rámci MAS existují v míře nezaměstnanosti poměrně velké rozdíly. Nejvyšší nezaměstnanost byla v roce 2009 v Hynčicích (20,4 %). Dále byla nezaměstnanost vysoká v obci Božanov – v r. 2009 – 19,5 %, následně pak v obci Vernéřovice v r. 2009 – 16,8 %. Poměrně nízká míra nezaměstnanosti je v obcích Hejtmánkovice, Otovice a v Meziměstí, kde v r. 2008 klesla míra nezaměstnanosti až na 5,3 %, což je hodnota hluboko pod průměrem ČR v daném roce. Míra nezaměstnanosti i v rámci jednotlivých obcí podléhá velkým výkyvům.

K dramatickým výkyvům došlo v r. 2009, kdy se v některých obcích míra nezaměstnanosti zdvojnásobila, někde dokonce více než ztrojnásobila¹⁴ (Verněřovice, Hynčice). **Celkově je míra nezaměstnanosti v MAS výrazně vyšší než v České republice.**

Tabulka č. 2.39: Registrovaná míra nezaměstnanosti v obcích MAS v letech 2008 – 2013

Název obce	2008	2009	2010	2011	2013
Verněřovice	5,4	16,8	11,4	8,4	7,4
Adršpach	7,0	9,3	9,3	9,0	6,3
Božanov	8,7	19,5	14,1	14,8	8,2
Broumov	6,8	10,7	11,7	11,2	11,2
Hejtmánkovice	5,3	8,7	9,3	7,4	5,0
Heřmánkovice	7,4	12,9	11,3	10,6	7,4
Jetřichov	6,3	9,3	10,1	8,9	8,8
Hynčice	6,5	20,4	17,2	17,2	11,7
Křínice	7,8	10,6	14,0	11,7	10,4
Martínkovice	6,3	10,9	12,9	9,8	9,2
Meziměstí	5,3	7,8	8,2	8,2	8,6
Otovice	5,3	7,9	7,9	6,9	4,2
Šonov	7,3	12,0	11,3	10,7	9,9
Teplice nad Metují	7,2	10,4	10,4	8,7	8,7
Celkem MAS	6,61	11,94	11,36	10,25	8,36
Královéhradecký kraj	3,9	7,7	6,9	7,1	7,3
Česká republika	8,9	7,7	6,0	6,0	8,2

Zdroj: ČSÚ

Tabulka č. 2.40: Struktura uchazečů o zaměstnání v MAS Broumovsko+

	Míra nezaměstnanosti v %		Počet uchazečů			Průměrný věk uchazečů
	muži	ženy	celkem	do 18 let	50 a více let	
2008	6,06	7,35	602	14	152	39,96
2009	11,99	11,83	954	14	199	37,35
2010	10,78	12,2	995	14	235	38,85
2011	10,05	10,52	922	9	195	38,57

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že se v letech 2008 – 2010 mírně zvyšoval počet uchazečů o zaměstnání. K mírnému snížení počtu uchazečů (o 3,5 %) došlo v r. 2011. Uchazeči ve věku 50 let a více tvoří 23 % z celkového počtu uchazečů.

Největším problémem na Broumovsku je zaměstnávání osob se základním vzděláním. Celkový počet nezaměstnaných se základním vzděláním je k 30. 3. 2015 419 z celkového počtu 1400

¹⁴ Na velké meziroční procentuální změny míry nezaměstnanosti má vliv počet obyvatel v malých obcích. Nárůst počtu nezaměstnaných o 1 člověka tak odpovídá procentuálnímu nárůstu až o 0,8 %.

nezaměstnaných. **Míra nezaměstnanosti osob s nejnižším vzděláním v celé ČR byla k 31. 12. 2012 28,5 %.**

Pro část těchto nezaměstnaných jsou jedinou možností pracovního uplatnění veřejně prospěšné práce, které využívají téměř všechny obce a města v regionu. Jejich využití se pak odráží v míře nezaměstnanosti jednotlivých obcí.

Dalším problémem je zaměstnávání osob s kvalifikovaným zdravotním postižením (fyzickým, duševním i smyslovým). Uplatnění těchto osob je možné např. v chráněných dílnách (Náchod, Centrum služeb Broumov). Nabídka je však nedostatečná.

Velkým rizikovým faktorem je dominantní postavení největších zaměstnavatelů v regionu, případné omezení fungování těchto podniků a s tím spojené propouštění zaměstnanců by mělo významný vliv na míru nezaměstnanosti v regionu.

Vysoká míra nezaměstnanosti, která je často dlouhodobá nebo opakovaná, má řadu vážných dopadů. Vedle materiální chudoby se jedná o sociální důsledky a psychické důsledky (rezignace na další hledání práce, ztráta pracovních návyků, podléhání závislostem aj.). Tyto důsledky se pak zpětně negativně odrážejí ve snížených šancích pro začlenění na trh práce. Tyto problémy se násobí u obyvatel sociálně vyloučených lokalit, kteří musí řešit neexistenci zázemí pro řešení základních lidských potřeb, tudíž složitě pak hledají sílu i motivaci řešit svou situaci na trhu práce.

Velké riziko je v počtu nezaměstnaných, ale ve skutečnosti se v procentu nezaměstnaných odráží nedostatek pracovních příležitostí.

2.4.8.3 Vyjížd'ka za prací a do škol

Tabulka č. 2.41: Počty vyjíždějících do zaměstnání a škol a podíl vyjíždějících do zaměstnání na ekonomicky aktivních k datu sčítání v roce 2011

Název obce	Vyjíždějící do zaměstnání			
	celkem	v rámci obce	mimo obec	vyjíždějících do zam. mimo obec / počet zaměst. v %
Adršpach	382	348	34	12,60
Božanov	65	5	60	40,54
Broumov	1065	588	477	14,35
Hejtmánkovice	131	21	110	36,67
Heřmánkovice	69	15	54	24,88
Hynčice	73	49	24	32,88
Jetřichov	85	16	69	35,94
Křinice	59	0	59	31,72
Martínkovice	91	29	62	28,05
Meziměstí	495	167	328	29,60
Otovice	58	3	53	29,94
Šonov	50	9	41	29,29
Teplice nad Metují	275	119	156	20,77
Vernéřovice	59	4	55	39,86
Celkem MAS	2957	1373	1582	29,08

Královéhradecký kraj	95 349	36 927	58 422	24,45
Česká republika	2 062 124	924 948	596 686	24,83

Zdroj: <http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/home>

Tabulka výše uvádí celkové počty vyjíždějících osob do zaměstnání k datu sčítání obyvatelstva v roce 2011. Zároveň udává i podíl vyjíždějících do zaměstnání mimo obec na celkovém počtu zaměstnaných. Ten je v MAS vyšší než průměr za Královéhradecký kraj i za celou ČR. **Nejnižší podíl vyjíždějících do zaměstnání mimo obec má obec Adršpach (12,60 %)**, neboť v obci se nachází provoz jednoho z nejvýznamnějších zaměstnavatelů v regionu Continental Automotive Czech Republic, s.r.o. Dále má poměrně nízký podíl vyjíždějících do zaměstnání mimo obec město Broumov (14,35 %) vyplývající z velikosti města a jeho postavení centra regionu Broumovska a s tím spojená přítomnost zaměstnavatelů s velkým počtem zaměstnaných osob (např. Veba a.s.) **Naopak velký podíl vyjíždějících do zaměstnání mimo obec má obec Božanov (40,54 %) a obec Vernéřovice (39,86 %)**. Vyšší hodnoty odpovídají venkovskému charakteru obcí s absencí sousedících větších obcí s dostatkem pracovních příležitostí. Známa je přitom obecná zákonitost, kdy s rostoucí velikostí obce (a tedy obecně i počtu pracovních příležitostí) klesá podíl vyjíždějících za prací mimo obec na celkovém počtu zaměstnaných. Tato zákonitost zde však neplatí zcela. Město Meziměstí, druhá největší obec (město) má tento podíl poměrně vysoký (29,60 %).

2.4.8.4 Zemědělství

Období po 2. světové válce spojené s odsunem původního německého obyvatelstva, znárodněním církevních pozemků, dosídlováním pohraničí a počátky kolektivizace vesnice znamenalo pro zemědělství na Broumovsku výraznou změnu k horšímu z hlediska výsledků hospodaření i vzhledu hospodářských budov a celých obcí. Od konce 50. let 20. století se stala kolektivizace neúprosně masovou a subjekty, které vznikly, prošly několika změnami organizační formy, poslední ještě v r. 1991. Současně prožil broumovský venkov **v druhé polovině 20. století období „vylidňování“ obcí a chátrání veřejných i soukromých staveb, na něž obce a především občané dodnes doplácí**. Přesto byl v zemědělství neustále zaměstnán velký počet lidí, hlavně nekvalifikovaných. **V současné době figuruje zemědělství, lesnictví a rybolov jako odvětví s třetím nejvyšším počtem podnikajících právnických i fyzických osob.**

Broumovsko patří mezi typické oblasti, jimž vtiskla tvář středověká kolonizace. Vesnice byly zakládány od 13. století českým a německým obyvatelstvem a doplňovány centrálními sídlišti městského charakteru, v nichž se soustřeďovala řemeslná výroba a probíhaly místní trhy. Broumovský urbář z let 1676 až 1677 ukazuje na značně rozšířené rybníkářství a chov ovcí, dokládá ale i nezemědělské provozy, například dehtářské pece, vodní mlýny a pily. V novověku přistoupila k zemědělství jako další faktor formující tvář krajiny a osídlení textilní výroba.

Devadesátá léta minulého století přinesla další výraznou změnu v zemědělství. Před transformací zemědělství v roce 1992 hospodařilo na Broumovsku osm statků a pět družstev, Státní statek Broumov patřil se svými 16 000 ha k největším v republice. Vlivem politických změn došlo k narovnání vlastnických práv k půdě a transformaci zemědělských podniků. **Došlo k**

rozpadu velkých zemědělských podniků hospodařících na státní půdě na menší společnosti, zemědělská družstva byla zlikvidována, nebo došlo alespoň k jejich značné redukci. Pozemky ve vlastnictví státu převzal Pozemkový fond ČR, část z nich pronajal nově vzniklým zemědělským subjektům, větší část byla navrácena původním majitelům v restitucích. Úroveň hospodaření zemědělských subjektů je různá, v současné době je na dobré úrovni. **Jedním z kritických faktorů znehodnocujících krajinu a zemědělskou půdu je přílišné zornění zemědělského půdního fondu.** Přestože se v posledních dvaceti letech i díky dotační politice státu snížil podíl orné půdy, zůstávají v některých částech Broumovského výběžku neúnosně velké hony, které jsou příčinou vodní (Teplicko, Policko, okolí Heřmánkovic a Otovic) a větrné eroze (JV část Broumovské kotliny). Nástrojem pro vytvoření podmínek racionálního hospodaření na zemědělské půdě, který také zajišťuje zlepšení životního prostředí, ochranu a zúrodnění půdního fondu, zvelebení krajiny a zvýšení ekologické stability, jsou **komplexní pozemkové úpravy**. Blíže o pozemkových úpravách v oblasti ŽP. Alternativním využitím příliš rozsáhlé plochy orné půdy je **zřizování protierozních pásů a biokoridorů**. Takovéto využití zemědělské půdy kromě ekologické a stabilizační role představuje i možnost získat vhodné doplňkové místní zdroje energie. Dalším ekologickým zdrojem energie, a zároveň alternativou ke klasickému zemědělství, může být **pěstování energetických plodin**.

Aktuální stav zemědělské výroby

Zemědělská výroba zaznamenala v posledních letech výrazný útlum, ovlivněný změnami zemědělské politiky státu, vlastnických vztahů k půdě (velké množství půdy se dostalo do vlastnictví lidí, kteří zemědělsky nehospodaří) a ekonomickými podmínkami. V souladu s dotační zemědělskou politikou státu je **patrný nárůst uvádění půdy do klidu, tj. převod orné půdy do kultury louka a pastvina. Dále roste tlak ze strany vlastníků pozemků na zalesnění pozemků méně vhodných pro zemědělskou výrobu** (horší přístupnost, malá výnosnost), což souvisí s poskytovanými dotacemi a nezájmem vlastníků půdy o zemědělské hospodaření. Území MAS Broumovsko+ patří s výjimkou jihovýchodní části Broumovské kotliny do obilnářského výrobního typu. Nejrozšířenější půdní typy na Broumovsku jsou hnědé půdy. V oblasti Broumovské kotliny se pěstují obiloviny (hlavně pšenice a ječmen), dále píce a z technických plodin především řepka olejka. Chová se skot (krávy bez tržní produkce mléka), v menší míře prasata, ovce a koně. Zbytek území je charakteristický pěstováním pícnin. Značnou plochu zaujímají louky a pastviny. Z obilovin se nejvíce pěstuje pšenice, v menší míře ječmen. Dále se pěstuje řepka olejka a kukuřice. Nevhodná skladba plodin je příčinou eroze. Z hospodářských zvířat se chová skot (především jalovice a krávy bez tržní produkce mléka). Chovem prasat, ovcí a koní se zabývají malí a střední soukromí zemědělci.

V této oblasti je nutné modernizovat zemědělské objekty určené ke skladování plodin, ustájení hospodářských zvířat a dalším zemědělským činnostem a podporovat diverzifikaci činnosti zemědělských subjektů. Nezbytná je také modernizace zemědělské a lesnické techniky tak, aby se zefektivnila zemědělská výroba.

Tabulka č. 2.42: Nejvýznamnější zemědělské subjekty v MAS Broumovsko+:

Název subjektu	Místo podnikání	Zaměření zemědělského podnikání
Zemědělské družstvo Šonov u Broumova	Šonov	Živočišná a rostlinná výroba
Velká Ves, a.s.	Otovice	Živočišná a rostlinná výroba
Ekospol, s.r.o.	Meziměstí	Živočišná a rostlinná výroba
Ing. Jan Bošina	Vernéřovice	Živočišná a rostlinná výroba
Jaroslav Adamíra	Martínkovice	Živočišná a rostlinná výroba
Monika Menčíková	Šonov	Živočišná a rostlinná výroba
Šefc s.r.o.	Teplice nad Metují - Lachov	Živočišná a rostlinná výroba
Josef Vlach	Jetřichov	Živočišná a rostlinná výroba
Petr Žoček	Martínkovice	Rostlinná výroba
Radek Žoček	Martínkovice	Rostlinná výroba
Jiří Šlesarik	Broumov - Rožmitál	Živočišná a rostlinná výroba
Jakub Tůma	Teplice nad Metují - Dědov	Živočišná a rostlinná výroba
Bernard Lainka	Teplice nad Metují - Zdoňov	Živočišná a rostlinná výroba
Tomáš David	Božanov	Živočišná a rostlinná výroba
Jaroslav Šafář	Martínkovice	Rostlinná výroba

Zdroj: Zemědělská agentura, pozemkový úřad Náchod

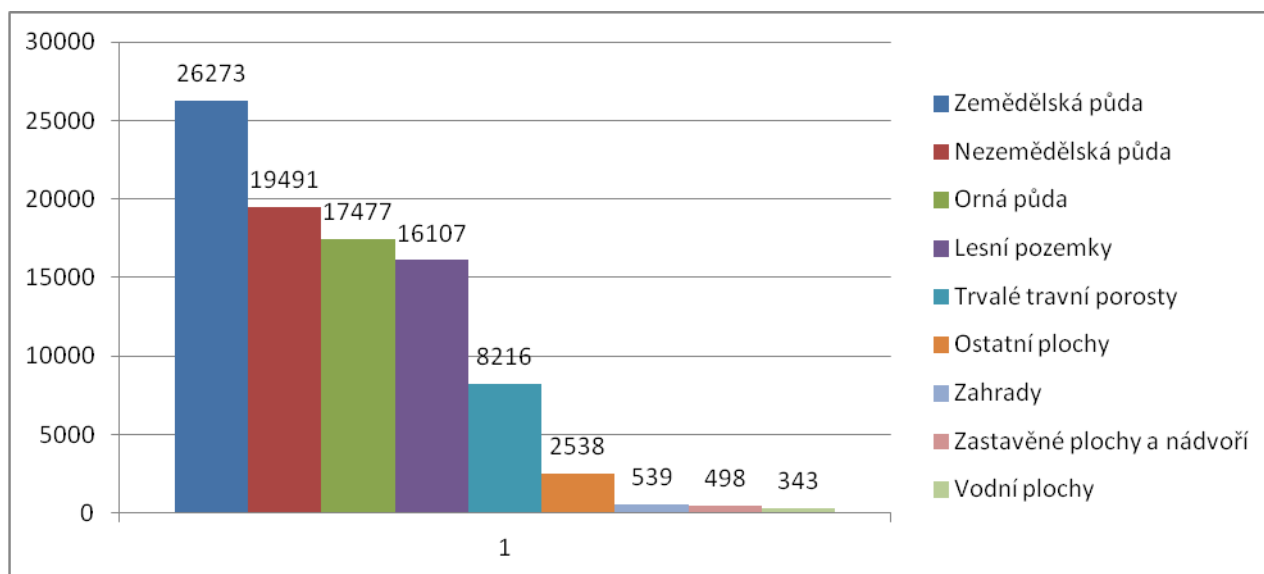
Výměrou svých zemědělských pozemků obce Broumovska zaujímají zhruba 1/3 území okresu Náchod. Plocha orné půdy na Broumovsku zaujímá přibližně 5,1 % orné půdy v Královéhradeckém kraji a necelých 29 % orné půdy v okrese Náchod. **Velký vliv na ráz krajiny Broumovska mají louky a pastviny.**

Tabulka č. 2.43: Struktura pozemků v MAS Broumovsko+ (v ha):

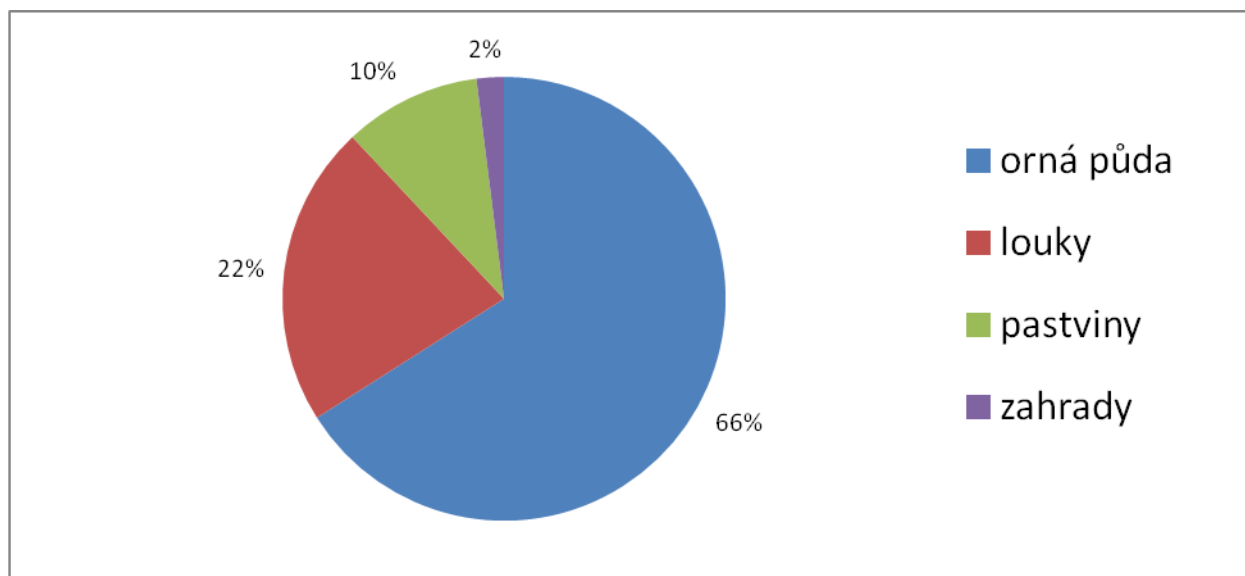
Název obce	Orná půda	Zahrady	Ovočné sady	Trvalé travní porosty	Zemědělská půda	Lesní pozemky	Vodní plochy	Zastavěné plochy a nádvoří	Ostatní plochy	Nezemědělská půda
Adršpach	467	5	-	429	901	952	10	13	96	1071
Božanov	939	9	-	246	1194	616	9	12	90	726
Broumov	1021	93	5	357	1476	371	30	83	266	750
Hejtmánkovice	645	25	5	230	905	323	10	14	50	397
Heřmánkovice	618	21	3	221	863	1011	7	15	97	1130
Jetřichov	414	15	-	137	567	271	13	12	62	358
Hynčice	55	3	1	104	162	97	2	5	23	128
Křinice	824	13	-	156	993	536	31	14	73	654
Martínkovice	778	13	-	153	944	363	10	15	84	472
Meziměstí	633	50	1	657	1341	1018	20	38	154	1231
Otovice	661	7	-	213	882	87	12	12	66	178
Šonov	688	19	4	457	1167	769	5	13	120	907
Teplice n/M	1740	40	5	1149	2933	2324	33	47	267	2671
Vernéřovice	469	10	-	115	594	285	4	10	47	346

Zdroj: ČSÚ

Graf č. 2.8: Struktura pozemků v MAS celkem (údaje v ha)

Graf č. 2.9: Struktura zemědělské půdy v MAS

2.4.8.5 Lesnictví

Až do kolonizace benediktinským řádem z kláštera v Praze – Břevnově koncem 12. století, kdy začaly být lesy ve větší míře mýceny a přeměňovány na zemědělskou půdu, bylo území Broumova pokryto hlubokými pohraničními hvozdy. Po osídlení zdejší krajiny byly lidské zásahy do lesů značné. Spotřeba dřeva byla vysoká, neboť dřevo bylo základním stavebním materiálem, dále se z něho vyráběl nábytek a nástroje. Lesní hospodářství se až do poloviny 18. století omezovalo na těžbu dříví pro potřeby panských a klášterních statků, menší množství dřeva z lesů brali i poddaní. Těžilo se hlavně v blízkých a přístupných místech, což vedlo k ústupu lesa v nižších polohách. **Teprve od konce 18. století s rozvojem průmyslu se objevují snahy o intenzivnější lesní hospodaření a využívání lesů i v odlehlých a nesnadno přístupných partiích.** Spotřeba dřeva nabyla velkého rozsahu a nepříznivě ovlivňovala lesní hospodářství v okolních lesích. Obrovské dřevní zásoby pralesa skalních měst Adršpachu a Teplic byly

pravděpodobně zpracovány na dřevěné uhlí pro železářskou huť, která kdysi existovala v teplickém údolí Bučnice. Pro výrobu potaše byly na Broumovsku vyhledávány a myčeny javory.

Za posledních 30 let prodělalo lesnictví na Broumovsku poměrně výrazné změny, které se týkají vlastnické a organizační struktury v souvislosti se společenskými změnami a používaných technologií, ale i celkového přístupu k lesu. Způsob hospodaření v lesích je v oblasti ovlivňován **třemi základními faktory**. Na prvním místě **fyzickým stavem lesů**, primárně druhovou skladbou, věkovou strukturou, zdravotním stavem lesa a ostatními přírodními faktory, zejména kalamitami, ale výrazně také přístupností, tj. terénními podmínkami a stavem lesní cestní sítě. Dalším podstatným faktorem ovlivňujícím hospodaření je **způsob ochrany**, kdy zejména v lesích v I. zónách CHKO a maloplošných chráněných územích je přístup hospodáře do značné míry limitován ochrannými podmínkami upřesněnými v plánech péče. Nezanedbatelným faktorem je však také **forma vlastnictví lesů** a přístup jednotlivých hospodářů a majetkových správců k lesu s ohledem na aktuální situaci na trhu se dřívím a možnosti odbytu vytěžených sortimentů.

Lesy na území MAS mají také společenskou funkci, území je turisticky atraktivní.

Všechny lesy na Broumovsku byly ještě počátkem devadesátých let 20. století spravovány v rámci Východočeských státních lesů. V 90. letech došlo k transformaci a správu státních lesů převzal státní podnik Lesy ČR. Státní lesy v CHKO Broumovsko byly spravovány prostřednictvím Lesní správy Broumov, která zanikla sloučením s Lesní správou Dvůr Králové nad Labem, která spravuje státní lesy v CHKO Broumovsko od roku 2005. Od roku 1991 postupně přebíraly od státu své historické majetky obce v oblasti a také soukromé fyzické osoby v rámci restitucí. Od roku 2000 byly obcím navraceny i majetky, které obce nabyly jako přídělky po druhé světové válce a do roku 2007 byly tyto nároky vypořádány. **Na Broumovsku je v současné době (2015) stále většina lesa v majetkové správě LČR.** Ty aktuálně spravují rozsáhlé lesní komplexy patřící v minulosti církvi a šlechtě, menší podíl představují lesy vzniklé poválečným zalesněním opuštěné zemědělské půdy, nepřídělené drobné lesní majetky zabavené sudetským Němcům, odúmrti apod. Státní lesy tvoří většinou ucelené souvislé komplexy (část Adršpašsko-teplických skal, lesy Broumovských stěn, Javoří hory). **Významnými vlastníky lesů jsou obce a města.** Rozloha obecních lesů se v regionu pohybuje obvykle od 50 do 200 ha a lesy jsou vždy v blízkosti příslušné obce. Výjimkou je rozsáhlý majetek města Teplice nad Metují (téměř 1500 ha). Drobný podíl státních lesů v oblasti spravuje také AOPK ČR, která získala lesy částečně výkupy v NPR Adršpašsko-teplické skály od soukromých fyzických osob a od města Teplice nad Metují a částečně převodem majetkové správy k pozemkům spravovaným dříve Okresním úřadem Náchod v souvislosti se vznikem krajů. K menším změnám vlastnictví lesů dochází i v současnosti, především v případech drobných soukromých vlastníků.

Řádné hospodaření v lesích ovlivňují nedořešené církevní restituce a z toho vyplývající problémy. V ojedinělých případech dochází k těžbě dřeva nepovolené státní správou a k těžbě dřeva bez souhlasu vlastníka (krádež dřeva). Lesy jsou také ohroženy kalamitami (z důvodu silného větru, sněhu atd.). Nově zakládané lesní porosty ohrožuje **nedostatečná následná péče** a škody způsobené zvěří na lesních porostech.

Lesní pozemky zabírají skoro 35 % rozlohy Broumovska. Těžba dřeva je velmi intenzivní, ale bohužel se i mimořádně kvalitní dřevo většinou vyváží jako surovina a jeho zpracování probíhá mimo region.¹⁵ V území je potřeba podpory pěstební činnosti v lesích

2.4.8.6 Regionální značení v regionu

Hlavním cílem regionálního značení je zviditelnit jednotlivé regiony (jak tradiční, známé např. svou zachovalou přírodou, zdravým prostředím, lidovými tradicemi, nebo i "nové" či zapomenuté) a upozornit na zajímavé produkty, které zde vznikají. Do systému regionálních značek se od roku 2004 zapojilo již 22 regionů, přičemž **region Broumovsko se do systému zapojil v roce 2011.**

Systém regionálního značení výrobků a služeb je koordinován na národní úrovni **Asociací regionálních značek, o.s.**, která je sdružením regionů s vlastní značkou. Značení je určeno jak návštěvníkům regionů, kterým dovoluje objevovat region a užívat si jeho atmosféru novým netradičním způsobem, tak i místním obyvatelům, kteří mohou nákupem značených výrobků podporovat „své“ místní výrobce. Výrobci získají díky značce různé výhody, zejména jednotnou propagaci své produkce, nové kontakty a možnost nových forem spolupráce. Výrobky i výrobci musí splnit určitá kvalitativní a environmentální kritéria (více na <http://www.regionalni-znacky.cz/broumovsko/>).

Tabulka č. 2.44: Výčet regionálních produktů Broumovsko

Regionální produkt	Výrobce	Certifikát od	Obec
Stínící technika Pavon s potiskem z kolekce Rosenberg	Dřevoterm s. r. o.	1. 8. 2011	Březová
Biodžemy	Statek Tilia	1. 12. 2011	Radešov
Broušené sklo	Jaromír Beran-Broušení a prodej skla	1. 12. 2011	Bezděkov nad Metují
Kanafasové a žakárové produkty	Textil Zítka	1. 12. 2011	Police nad Metují
Radešovský chléb	Statek Tilia	1. 12. 2011	Radešov
Toma Natura-Pramenitá voda	Pepsico CZ, s. r. o., závod Teplice nad Metují	6. 12. 2011	Teplice nad Metují
Dekorace a užitné předměty ze železného drátu	Kateřina Smutná	4. 2. 2013	Hronov
Fotografie s motivem Broumovska	Jan Zálíš	4. 2. 2013	Křinice
Lotrandova mast	Nutricius s. r. o.	4. 2. 2013	Broumov
Rokytnický med I	Včelí farma Rokytník	4. 2. 2013	Rokytník
Výrobky z Kvíčerovské pekárny	Kvíčerovská pekárna s. r. o.	4. 2. 2013	Broumov
Vyzrálé bio hovězí maso	Ekofarma Bošina	4. 2. 2013	Vernéřovice

¹⁵ Zdroj: Správa CHKO Broumovsko (Rozbory Chráněné krajinné oblasti Broumovsko)

Regionální produkt	Výrobce	Certifikát od	Obec
AGUAFLAM	HS Flamingo	1. 8. 2013	Broumov
Dekorační doplňky	Lýdie Birkeová-Mrázová	1. 8. 2013	Hronov
Krbová kamna HS Flamingo	HS Flamingo	1. 8. 2013	Broumov
Ovčí sýry, jogurty, jogurtová mléka, tvarohy, tvarohové dezerty-probiotické, žinčice	Monika Menčíková-farma Šonov	1. 8. 2013	Šonov u Broumova
Razítka	Martina Nosková	1. 8. 2013	Teplice nad Metují
Včelí produkty	Ekofarma Vlkovi	1. 8. 2013	Verněřovice
Vlněné výrobky, výrobky z vrbového proutí	Jakub Tůma-ekofarma Tůmovi	1. 8. 2013	Dědov-Javor
Fermentované salámy	Madegroup	6. 11. 2011	Police nad Metují
Měkké salámy	Madegroup	6. 11. 2011	Police nad Metují
Výrobky z ovčího rouna a tkané výrobky z přírodního materiálu	Ines Šťovíčková	30. 6. 2011	Broumov

Zdroj:web Agentury pro rozvoj Broumovska, s.r.o.

Region Broumovsko a s ním spojené regionální značení přesahuje hranice MAS Broumovsko +. Regionální produkty spadající pod MAS Broumovsko + jsou zvýrazněny tučně. Celkem se jedná o 11 produktů z celkových 22, tedy přesně o polovinu výrobků.

Mezi prodejní místa regionálních výrobků patří Informační centrum Teplice nad Metují, ck.broumovsko s.r.o. a Turistické informační centrum Police nad Metují. **Dále se v prostorách Benediktinského opatství sv. Václava konají 2x ročně farmářské trhy, kde jsou regionální výrobky prezentovány a kde je taktéž možné je zakoupit.**

2.4.8.7 Sociální podnikání

Sociální podnikání jsou podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Hraje důležitou roli v místním rozvoji Broumovska a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj sociálního podniku. Pro sociální podnik je stejně důležité dosahování zisku i zvýšení veřejného prospěchu. Sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, který je formulován v základacích dokumentech.

V Broumově funguje tiskařské centrum společnosti **Centrum služeb Broumov s.r.o.** Tento sociální podnik byl realizován prostřednictvím Evropského fondu pro regionálního rozvoj - Integrovaný operační program v oblastech intervence zaměstnanosti a sociálních služeb a je provázán s aktivitami, které jsou realizovány prostřednictvím Evropského sociálního fondu - Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost. V současné době jsou zde zaměstnáni 4 lidé, z toho 3 s kvalifikovaným zdravotním omezením.

Na území MAS Broumovsko+ je potřeba iniciovat a rozvíjet i tento způsob podnikání, neboť je to jeden z nástrojů pro snižování sociálního vyloučení či rizika sociálního vyloučení.

2.4.9 Školství

Na území MAS se nachází 14 mateřských škol v 11 obcích. Základní školy pouze s 1. stupněm se nacházejí ve 3 obcích a základní školy s 1. i 2. stupněm ve 4 obcích. Střední školství je na Broumovsku zastoupeno Gymnáziem v Broumově, střední odborné školství pak Střední školou hotelnictví a společného stravování v Teplicích nad Metují. V území MAS se nenachází žádné zařízení pro děti do tří let.

Potřeby v oblasti školství budou detailně popsány v Místním akčním plánu vzdělávání.

2.4.9.1 Předškolní, základní a zájmové vzdělávání

Ve sledovaném území Broumovska se nachází **14 mateřských škol v 11 obcích**. Kromě obcí Hynčice, Křinice a Otovice jsou mateřské školy ve všech obcích MAS. V době zpracování ISÚ se **naplněnost mateřských škol v ORP Broumov pohybuje okolo 90 %**. Mateřské školy ve Verněřovicích, Adršpachu, Jetřichově, Martínkovicích a Teplicích nad Metují jsou **sloučeny se základními školami** a tvoří tak jeden právní subjekt. V Broumově existují 2 mateřské školy. MŠ, která je **zřízena Městem Broumov, má celkem 5 pracovišť**. Druhá MŠ je zřízena **při dětském domově** a jejím zřizovatelem je KÚ KHK. V Meziměstí existují 2 mateřské školy. Celková maximální kapacita mateřských škol na území MAS Broumovsko+ je 661 míst.

Po optimalizaci školské soustavy na Broumovsku působí **6 úplných základních škol** (školy s 1. i 2. stupněm) a **3 neúplné základní školy** (pouze s 1. stupněm), a to v Jetřichově, Verněřovicích a Adršpachu. Ve městě Broumov působí tři základní školy, z nichž jedna poskytuje speciálně pedagogickou péči žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Stávající **síť základních škol pokrývá potřeby regionu Broumovska** a je **postačující pro stávající počet žáků**. Integrovaný způsob autobusové a vlakové dopravy Iredo zajišťuje pro žáky a studenty návaznost a hustou síť spojů ve vytížených ranních a odpoledních hodinách.

Město Broumov je zřizovatelem místní **Základní umělecké školy**, která má také detašovaná pracoviště ve Verněřovicích, Meziměstí a Teplicích nad Metují. Zájmové vzdělávání a volnočasové aktivity nabízí obyvatelům regionu také, jehož zřizovatelem je město Broumov. Zájemci mohou navštěvovat až 85 kroužků. DDM Ulita Broumov nabízí své aktivity rovněž v Meziměstí a Teplicích nad Metují.

Tabulka č. 2.45: Školy a školská zařízení na území MAS Broumovsko+

Obec	Základní škola/ZUŠ/DDM	Kapacita	Mateřská škola	Kapacita
Verněřovice	Základní škola a Mateřská škola Verněřovice	30	Jeden právní subjekt se ZŠ	21
Adršpach	Základní škola a mateřská škola Adršpach	25	Jeden právní subjekt se ZŠ	28
Božanov			Mateřská škola Božanov	18
Broumov			Mateřská škola Broumov	263

Rozmístění škol je silně závislé na velikosti obcí. Základní školy pouze s 1. stupněm se nacházejí ve 3 obcích a základní školy s 1. i 2. stupněm ve 4 obcích. Největší obcí bez základní školy je obec Hejtmánkovice se 642 obyvateli, nicméně tato obec má malou dojezdovou vzdálenost do města Broumova. **Nejhorší je dostupnost ZŠ pro žáky z obcí Šonov a Hejtmánkovice. Dostupnost 2. stupně ZŠ je problematická především pro žáky z obce Hejtmánkovice a Šonov.** Byť v porovnání s jinými oblastmi ČR je dopravní obslužnost regionu dobrá, přesto je značná část žáků odkázána na dojíždění, což může být především v zimních měsících problém. Dostatečnou kapacitu a dobrou dostupnost předškolních zařízení a základních škol pozitivně hodnotili i respondenti dotazníkového šetření v obcích MAS Broumovsko+.

V následujících letech lze očekávat postupný úbytek počtu živě narozených dětí, a tím i **pokles počtu žáků**. Úbytek počtu dětí se postupně přenesse i na střední stupeň škol. Dopad demografického vývoje na školská zařízení v regionu může být zmírněn zajištěním kvalitní dopravní dostupnosti pro žáky a studenty ze vzdálenějších obcí.

V souvislosti s populačním vývojem a kapacitou základních škol v regionu **lze předpokládat tlak na redukci počtu škol**, především v malých vesnických školách, v nichž většinou probíhá výuka v malotřídkách. Problematika redukce sítě škol je **veřejností vnímána negativně** a je potřeba k této problematice přistupovat velmi citlivě. V té souvislosti je nutné konstatovat, že **dostupnost vzdělání (především předškolního a základního) je jedním z klíčových ukazatelů atraktivity venkova. Zároveň školy hrají významnou roli v kulturním životě obcí. V případě jejich uzavření proto může hrozit odchod mladých rodin do měst.**

2.4.9.2 Střední školství

Střední školství je na Broumovsku zastoupeno **Gymnáziem v Broumově**, střední odborné školství pak **Střední školou hotelnictví a společného stravování v Teplicích nad Metují** – tato střední škola nabízí i obory vzdělání s výučním listem. Dle srovnání výsledků státních maturit je úroveň středního školství ve srovnání s průměrem Královéhradeckého kraje nadprůměrná. Hlavní záměr Gymnázia je udržet v regionu osmiletý a čtyřletý program. Tato snaha vychází ze specifické situace na Broumovsku – nejbližší gymnázium je v Náchodě vzdáleném 30 km z Broumova. Žáci z odlehlejších obcí nemají možnost do Náchoda dojíždět. Střední škola hotelnictví a společného stravování má mnohaletou tradici ve výuce gastronomických oborů. Při Základní škole, Broumov, Kladská 164 je zřízeno **odloučené pracoviště SOU Nové Město nad Metují** – obor kuchař, stravovací a ubytovací služby, zámečnick.

Na území MAS Broumovsko+ je potřeba iniciovat a rozvíjet spolupráci středního školství s významnými zaměstnavateli.

Tabulka č. 2.46: Seznam středních škol v MAS Broumovsko+

Název školy	Obec	Kapacita SŠ	Délka studia	Vyučované obory
Gymnázium Broumov, Hradební 218, 550 01 Broumov	Broumov	400	8 leté studium 4 leté studium	Gymnázium všeobecné 4 roky, Gymnázium všeobecné 8 let
Střední škola hotelnictví a společného stravování v Teplicích nad Metují	Teplice nad Metují	300	2 – 4 leté obory	Hotelnictví, gastronomie, kuchař - číšník

Zdroj: webové stránky škol

2.4.9.3 Vyjíždka žáků a studentů do škol

Tabulka udává celkové počty vyjíždějících žáků a studentů do škol k datu sčítání lidu v roce 2011. Dojíždka do škol je zcela závislá na dostupnosti škol v jednotlivých obcích. Z obcí, které nemají školu, proto musí vyjíždět všechny děti. Za dalším vzděláním vyjíždí většina učňů a studentů nad 15 let z důvodů chybějících škol poskytujících střední a střední odborné vzdělání v území působnosti MAS.

Tabulka č. 2.47: Počty vyjíždějících do škol k datu sčítání v roce 2011

Název obce	vyjíždějící celkem	vyjíždějící do škol		
		celkem	v rámci obce	mimo obec
Adršpach	424	42	0	42
Božanov	90	25	0	25
Broumov	1531	466	181	285
Hejtmánkovice	175	44	0	44
Heřmánkovice	97	28	0	28
Hynčice	85	12	0	12
Jetřichov	133	48	3	45
Křinice	79	20	0	20
Martínkovice	146	55	15	40
Meziměstí	660	165	31	134
Otovice	73	15	0	15
Šonov	60	10	0	10
Teplice nad Metují	438	163	98	65
Verněřovice	83	24	0	24
Celkem MAS	4074	1117	328	789
Královéhradecký kraj	134 112	38 763	13 654	25 109
Česká republika	2 846 076	783 952	354 218	429 734

Zdroj: ČSÚ, Sčítání lidu, domů a bytů, <http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/home>

2.4.10 Řízení obcí, informovanost a spolupráce

2.4.10.1 Hospodaření obcí

Kvalitní a odpovědné finanční řízení obcí a dlouhodobě udržitelný a realistický způsob jejich hospodaření je základním předpokladem pro jejich budoucí rozvoj.

Od ledna 2013 platí v České republice nově nastavené rozpočtové určení daní (RUD)¹⁶. Toto opatření negativně postihlo zejména málo lidnaté obce s velkým katastrem, zejména v pohraničí. Tyto skutečnosti se promítly i do hospodaření obcí v územní působnosti MAS Broumovsko+.

Tabulka č. 2.48: Analýza daňových příjmů obcí v MAS Broumovsko+ v letech 2012 – 2013

Název obce	2012		obyvatel k 1.1.2013/ rozloha území v ha	2013		nárůst daňových příjmů 2013/2012 (v %)
	Celkové příjmy (tis. Kč)	Z toho daňové (tis. Kč)		Celkové příjmy (tis. Kč)	Z toho daňové (tis. Kč)	
Adršpach	18 693	6 377	517/1972	18 655	7 011	9,9
Božanov	6 950	4 401	353/1920	7 377	4 916	11,7
Broumov	150 498	74 659	7793/2227	156 035	89 508	19,9
Hejtmánkovice	41 964	6 333	654/1302	15 537	8 637	36,4
Heřmánkovice	9 201	4 805	478/1993	9 192	5 500	14,5
Hynčice	2 267	1 461	189/290	2 848	1 796	22,9
Jetřichov	12 105	3 799	458/925	6 023	4 657	22,6
Křinice	7 993	3 815	428/1645	9 650	5 109	33,9
Martínkovice	7 185	4 923	521/1416	7 381	6 405	30,1
Meziměstí	38 333	21 487	2573/2572	48 481	26 932	25,3
Otovice	3 987	3 324	364/1059	6 916	3 785	13,9
Šonov	5 034	3 638	304/2072	11 014	4 152	14,1
Teplice nad Metují	35 963	18 617	1692/5604	36 368	22 572	21,2
Vernéřovice	3 553	2 823	343/941	4 665	3 551	25,8

Zdroj: <http://monitor.statnipokladna.cz/2014/>, http://mesta.obce.cz/vyhledavani_r.asp

Celostátní meziroční nárůst daňových příjmů ve srovnání let 2012 a 2013 činil 11,1 % (Zdroj dat: MF ČR). **Meziroční nárůst daňových příjmů obcí v územní působnosti MAS Broumovsko+ činil dle výše uvedených údajů 21,2 %.** K výraznějšímu nárůstu daňových příjmů došlo zejména v obcích v bezprostředním okolí měst, kde byl zaznamenán díky příznivému hypotéčnímu trhu odchod části lidí (potencionálních stavebníků) do obcí v blízkém okolí (např. Hejtmánkovice, Křinice, Martínkovice), kde bylo možné získat pozemek na výstavbu rodinného domku či nemovitost k bydlení za nižší pořizovací cenu než v Broumově.

¹⁶ Motivem k novému nastavení určení daní, byla tzv. U-křivka daňových výnosů na obyvatele, kdy nejmenší obce a pak velká města dostávaly v přepočtu na obyvatele z daní nejvíce a naopak nejhůře na tom byly obce o velikosti cca 5 tis. obyvatel. Nejdůležitější roli ve vazbě na výši daňových příjmů však stále hraje počet obyvatel, avšak díky postupným přechodovým koeficientům nedochází ke skokům na hranici počtu obyvatel, jak tomu bývalo v minulosti. Do koeficientu se dostalo nově kritérium počtu žáků v obci, nově byl stanoven strop u kritéria rozlohy katastru obce na hodnotu 10 ha na obyvatele.

Tabulka č. 2.49: Analýza kapitálových výdajů obcí v MAS Broumovsko+ v letech 2012 – 2013

	2012			2013		
Název obce	Celkové výdaje (tis. Kč)	Z toho kapitálové (tis. Kč)	kapitálové/celkové výdaje %	Celkové výdaje (tis. Kč)	Z toho kapitálové (tis. Kč)	kapitálové/celkové výdaje %
Adršpach	37 556	20 160	53,7	21 037	5 272	25,1
Božanov	6 708	3 004	44,8	6 514	1 392	21,4
Broumov	145 777	10 327	7,1	144 133	17 375	12,1
Hejtmánkovice	52 062	42 957	82,5	15 566	5 067	32,6
Heřmánkovice	11 142	5 401	48,5	8 180	2 100	25,7
Hynčice	2 296	88	3,8	2 591	2	0,1
Jetřichov	12 123	8 051	66,4	6 308	2 514	39,9
Křinice	5 260	289	5,5	9 579	2 322	24,2
Martínkovice	6 289	693	11,0	6 808	1 002	14,7
Meziměstí	31 814	1 307	4,1	43 187	7 875	18,2
Otovice	4 602	223	4,8	5 053	1 207	23,9
Šonov	4 129	590	14,3	10 274	6 138	59,7
Teplice n/M	35 085	4 230	12,1	33 084	5 407	16,3
Vernéřovice	3 115	0	0	4 313	517	12,0

Zdroj: <http://monitor.statnipokladna.cz/2014/>

Navzdory relativně velkému meziročnímu přírůstku celostátních daňových příjmů obcí (o 14,5 mld. Kč) je patrné **meziroční snížení objemu kapitálových výdajů obcí**, v porovnání roku 2012 a 2013 (Zdroj dat: MF ČR). Podobný trend je zřejmý i z výše uvedené tabulky týkající se obcí v územní působnosti MAS Broumovsko+, kdy došlo k meziročnímu snížení objemu kapitálových výdajů o cca 39 mil. Kč. Svou roli sehrála dotační politika - realizace větších investic již v roce 2012 (Adršpach, Božanov, Hejtmánkovice, Heřmánkovice, Jetřichov), dále přesun části dalších povinností ze státu na obce od roku 2013, pak částečně vyšší opatrnost obcí v souvislosti s výkyvy v celkových příjmech, zejména daňových (recese 2009-2011) a také náročný proces zadávání veřejných zakázek a v důsledku toho odkládání některých investičních záměrů. Na druhou stranu je otázkou, zda poměrně vysoký podíl kapitálových výdajů obcí je dlouhodobě únosný. **Většina kapitálových výdajů obcí směřuje do přírůstku majetku a nový majetek je spojen s budoucími provozními náklady.** I přes tyto skutečnosti např. obce Broumov, Meziměstí, Šonov, Křinice navýšily v roce 2013 svůj objem kapitálových výdajů oproti předchozímu roku.

2.4.10.2 Informovanost

Informovanost občanů patří k základním předpokladům pro jejich zapojení do života obce, identifikaci s místním prostředím, kvalitní výběr představitelů obce a jejich odpovědné rozhodování. Téměř všechny obce v MAS (vyjma obce Hejtmánkovice) mají obecní kroniku. Velmi významnou roli v informovanosti hrají **obecní zpravodaje**, které vycházejí ve 12 obcích, chybí pouze v Hynčicích a Vernéřovicích. Frekvence jejich vydávání je různá – od 12 vydání

ročně v Broumově, Hejtmánkovicích po 3-4 vydání ročně v Božanově. Jak vyplývá již z kapitoly Technická infrastruktura, 12 obcí má k dispozici **obecní rozhlas**. Ve 2 obcích (Otovice a Božanov) funguje **obecní SMS informační systém**.

Tabulka č. 2.50: Internetové stránky obcí MAS Broumovsko+

Obec	Internetové stránky
Adršpach	http://www.obecadrspach.cz/
Božanov	http://www.obecbozanov.cz/
Broumov	http://www.broumov.net.cz/
Hejtmánkovice	http://www.hejtmankovice.cz/
Heřmankovice	http://www.hermankovice.cz/
Hynčice	http://mesta.obce.cz/hyncice/
Jetřichov	http://www.jetrichov.cz/
Křinice	http://www.krinice.cz/
Martínkovice	http://www.martinkovice.cz/
Meziměstí	http://www.mezimesti.cz/
Otovice	http://www.obecotovice.cz/
Šonov	http://www.sonov.cz/
Teplice nad Metují	http://www.teplicenadmetuji.cz/
Vernéřovice	http://www.vernerovice.cz/

Zdroj: Internetové stránky obcí

Všechny obce mají své internetové stránky. Jejich obsahová náplň i frekvence aktualizace je velmi různorodá.

2.4.10.3 Spolupráce

Partnerství a spolupráce komunity na místní i regionální úrovni jsou považovány za důležitý předpoklad úspěšného rozvoje regionu. Jak již bylo v úvodu tohoto dokumentu uvedeno, vznik MAS Broumovsko+ je spojen se snahou formálně ukotvit mezisektorovou spolupráci na Broumovsku. MAS při realizaci svých integrovaných strategií rozvoje velmi úzce spolupracuje s CHKO Broumovsko, Agenturou pro rozvoj Broumovska či Podnikatelským klubem Broumovska. Na regionální úrovni pak MAS Broumovsko+ spolupracuje na základě partnerské smlouvy s MAS Mezi Úpou a Metují a MAS Království Jestřebí hory.

Regionální i nadregionální meziobecní spolupráce

Všechny obce na území MAS jsou součástí dobrovolného svazku obcí DSO Broumovsko. V rámci této platformy rozvíjejí meziobecní spolupráci. Hlavními oblastmi, které obce řeší společně, jsou

cestovní ruch a odpadové hospodářství - DSO Broumovsko je činné ve Společnosti pro destinační management a v oblasti odpadového hospodářství spolupracují obce na Broumovska na podpoře separace odpadu. Dalšími oblastmi meziobecní spolupráce jsou pak školství, sociální oblast, ochrana životního prostředí a další.

Hlavním nástrojem meziobecní spolupráce, který obce využívají, je sladování činností samospráv na pravidelných členských schůzích DSO Broumovsko a společnými žádostmi o dotace z různých dotačních titulů, jejichž cílem je získat co nejvíce dotačních prostředků pro členské obce. Ve významných záležitostech nejednají obce samy za sebe, ale vystupují jako jednotný celek. V letech 2014 - 2015 vzniká realizací projektu Svazu měst a obcí Podpora meziobecní spolupráce strategický dokument, který bude podkladem k možnosti čerpání z různých dotačních titulů.

Obce v MAS Broumovsko jsou sdruženy v nadnárodním dobrovolném zájmovém sdružení měst a obcí **Euroregionu Glacensis**. Jeho hlavním úkolem je podpora česko-polské přeshraniční spolupráce a rozvoje příhraničního území, která jsou spjata úzkými geografickými a historicko-politickými vazbami. Vzhledem k tomu, že území MAS ze 2/3 obklopuje Polská republika, je celé území zapojeno do příhraniční spolupráce.

Celkem 8 obcí MAS, konkrétně Adršpach, Božanov, Teplice nad Metují, Meziměstí, Hejtmánkovice, Hejtmánkovice, Broumov, Křinice jsou členy Svazu měst a obcí České republiky. Cílem Svazu je obhajovat společné zájmy a práva měst a obcí, a vytvářet tak příznivé podmínky k jejich rozvoji, podílet se na přípravě zákonů a dalších opatření, které mají dopad na místní samosprávu, a posilovat tak vliv obcí v legislativní oblasti a další.

Město Broumov a obec Křinice jsou zároveň členy **Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska**. Toto sdružení je dobrovolnou, zájmovou, nestranickou a nevládní organizací sdružující především historické obce nebo jejich částí, na jejichž území jsou zachovány významné kulturní hodnoty, zejména nemovité památky.

Tabulka č. 2.51: Partnerská města obcí MAS Broumovsko+

Název obce	Partnerské město
Hejtmánkovice	Ścinawka Średnia
Hynčice	Suszyna, Raszków
Křinice	Ratno Dolne
Martínkovice	Ścinawka Dolna
Meziměstí	Mieroszów
Otovice	Tłumaczów
Broumov	Nowa Ruda, Forchheim
Teplice nad Metují	Jaworzyna Śląska
Šonov	Radków

Zdroj: Internetové stránky obcí, <http://www.partnerskamesta.cz/mapa/default.aspx>

Spolupráce podnikatelských subjektů

Na území MAS Broumovsko+ působí **Podnikatelský klub Broumovska (PKB)**. PKB spolupracuje s ostatními podnikatelskými sdruženími, včetně **Hospodářské komory Královéhradeckého kraje (HK KHK)**. Hospodářská komora KHK je subjektem zastupujícím podnikatelskou veřejnost v Královéhradeckém kraji. Podnikatelské subjekty v MAS Broumovsko+ zastupuje HK KHK jednatelemství Náchod.

Cílem sdružení je úsilí o **ochranu a podporu zájmů hospodářské činnosti na území Broumovska** a oblastí, která jsou s ním spjata svými překrývajícími se zájmy, posilování vzájemné komunikace mezi podnikateli na Broumovsku při projednávání aktuálních trendů rozvoje podnikání v regionu, podnikatelského klimatu, rozvojové koncepce Broumovska s důrazem na vytváření příznivých podmínek pro podnikání a podporu vzájemné výměny zkušeností při formálních i neformálních setkáváních, podpora spolupráce veřejné a soukromé sféry při rozvoji Broumovska, včetně přeshraniční spolupráce.

Podnikatelský klub Broumovska provozuje regionální burzu práce (prace.broumovsko.cz). Tato burza zprostředkovává nabídku a poptávku práce (brigády) v regionu. Funguje jako registr míst a životopisů. Dále funguje jako poradna pro obyvatele shánějící práci (jak správně napsat životopis a průvodní dopis, jak se chovat u výběrového řízení, jak uspět u přijímacího pohovoru, jak vyjednávat o mzdě apod.). Na regionální burze lze získat užitečné informace, které pomohou najít dobrou práci.

2.4.11 Bezpečnost

Vymahatelnost práva, předcházení trestné činnosti a pocit bezpečí občanů patří k základním rysům kvality života a má rovněž výrazný vliv na atraktivitu území. Téma bezpečnosti obcí Broumovska bylo často zmiňováno i v dotazníkovém šetření s obyvateli MAS. Respondenti zmiňovali téma **nedostatečného zajištění bezpečnosti mezi třemi největšími negativy regionu**.

Tabulka č. 2.52: Rizikovost obvodních oddělení (obce v MAS Broumovsko+)

Obvodní oddělení	Počet trestných činů v roce 2012	Index kriminality (na 10 000 obyvatel)	Objasněnost případů v %
Broumov	444	303,1	58
Police nad Metují	143	139,1	60

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR, mapakriminality.cz

Veřejně dostupné údaje o statistice kriminality jsou dostupné na úrovni okresů, ORP a nově též obvodních oddělení Policie ČR. Území MAS spadá do působnosti obvodního oddělení v Broumově a obvodního oddělení Police nad Metují (pouze město Teplice nad Metují a obec Adršpach).

Tabulka č. 2.53: Základní statistika trestných činů v období červen 2013 – červen 2014 na obvodních odděleních Broumov a Police nad Metují

kategorie trestných činů	Broumov				Police nad Metují			
	zjištěno		objasněno		zjištěno		objasněno	
	počet	index	počet	%	počet	index	počet	%
Vraždy	0	0	0	-	0	0	0	-
Násilné činy	27	18,4	21	78	8	7,8	5	63
Násilí proti úřední osobě - příslušníkovi Policie ČR	1	0,7	1	100	0	0	0	-
Úmyslné ublížení na zdraví	9	6,1	5	56	4	3,9	3	75
Nebezpečné vyhrožování	4	2,7	4	100	2	1,9	1	50
Vydírání	4	2,7	3	75	1	1	1	100
Porušování domovní svobody	5	3,4	4	80	0	0	0	-
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	2	1,4	0	0	0	0	0	-
Mravnostní činy	7	4,8	9	129	2	1,9	2	100
Znásilnění	1	0,7	2	200	0	0	0	-
Pohlavní zneužívání ostatní	3	2	3	100	0	0	0	-
Krádeže vloupáním	124	84,7	27	22	21	20,4	13	62
Krádeže vloupáním do rodinných domů	14	9,6	2	14	4	3,9	3	75
Krádeže motorových vozidel dvoustopých	6	4,1	2	33	3	2,9	1	33
Krádeže věcí z automobilů	19	13	5	26	4	3,9	1	25
Krádeže jízdních kol	2	1,4	0	0	2	1,9	1	50
Majetkové činy celkem	217	148,1	66	30	69	67,1	37	54
Podvod	1	0,7	1	100	2	1,9	2	100
Poškození cizí věci	8	5,5	2	25	4	3,9	3	75
Ostatní činy	54	36,9	44	81	18	17,5	14	78
Výtržnictví	6	4,1	6	100	1	1	0	0
Výroba, držení a distribuce drog	13	8,9	11	85	6	5,8	6	100
Zbývající činy	61	41,6	59	97	18	17,5	14	78
Ohrožení pod vlivem návykové látky, opilství	12	8,2	12	100	4	3,9	3	75
Dopravní nehody silniční z nedbalosti	16	10,9	14	88	7	6,8	6	86
Zanedbání povinné výživy	23	15,7	23	100	4	3,9	4	100
Hospodářské činy	78	53,2	60	77	28	27,2	14	50
TRESTNÉ ČINY CELKEM	444	303,1	259	58	143	139,1	86	60
Královéhradecký kraj - TRESTNÉ ČINY CELKEM	10776	194,5	5643	52				
Česká republika - TRESTNÉ ČINY CELKEM	325366	306,5	129181	40				

Index označuje počet trestných činů na 10 000 obyvatel.

Zdroj: www.mapakriminality.cz

Jak je z tabulky výše zřejmé, obvodní oddělení Policie ČR Broumov má **vyšší míru kriminality** ve srovnání s Královéhradeckým krajem, ale srovnatelnou s Českou republikou. Obvodní oddělení Police nad Metují (z území MAS pouze obec Adršpach a město Teplice nad Metují) má nižší kriminalitu než Královéhradecký kraj a výrazně nižší než Česká republika. Násilné trestné činy jsou nejčastěji úmyslná ublížení na zdraví, nebezpečné vyhrožování a vydírání. Na Broumovsku byly bohužel zjištěny i tři případy pohlavního zneužívání. Z majetkových trestných činů jsou nejčastější poškození cizí věci, podvod, krádeže motorových vozidel a věcí z nich. U krádeží vloupáním se nejčastějším cílem zlodějů stávají rodinné domy.

Tabulka č. 2.54: Statistika kriminality v okrese Náchod v letech 2009 až 2012

Rok	Kriminalita celkem	Obecná kriminalita	Hospodářská kriminalita	Loupeže	Vloupání do bytů a rodinných domů	Znásilnění	Vraždy
2009	2522	1762	305	29	72	-	1
2010	2280	1723	274	26	71	3	2
2011	2280	1709	279	20	59	9	2
2012	2205	1639	236	30	80	21	2

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ - <http://vdb.czso.cz/vdbvo/>

V tabulce výše je uveden i vývoj kriminality v okrese Náchod v letech 2009 – 2012. Ze srovnání vyplývá, že celkový počet trestných činů postupně klesá.

Městská policie působí pouze v Broumově. Pouze město Broumov má nainstalovaný kamerový systém, který přispívá k ochraně majetku, ochraně osob, prevenci proti vandalismu, ochraně pořádku na veřejnosti, odhalování, prevenci a postihu trestné činnosti, získávání důkazů pro orgány činné v trestním řízení.

Velkým problémem na území MAS je přestupková činnost. Počet projednávaných přestupků každým rokem stoupá (viz tabulka níže). Přestupkovou činnost projednává Městský úřad v Broumově, MěÚ v Meziměstí (od r. 2014 MěÚ Broumov) a MěÚ v Teplicích nad Metují.

Tabulka č. 2.55: Přestupková činnost v MAS Broumovsko v letech 2009 – 2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Broumov	554	550	562	584	632
Meziměstí	40	29	54	36	35
Teplice nad Metují	20	15	30	22	19

Zdroj: MěÚ Broumov, Meziměstí a Teplice nad Metují, oddělení přestupkové agendy

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že **přestupková činnost vzrůstá především na úseku, který spravuje MěÚ Broumov**. Nejvyšší podíl přestupků je proti občanskému soužití, proti majetku a na úseku dopravy.

Z příhraniční polohy regionu vyplývá nutnost rozvoje a podpory spolupráce policie na české a polské straně.

2.4.12 Cestovní ruch a kulturní dědictví

Území MAS Broumovsko+ je vyhledávaným cílem turistů. Cestovní ruch je založen na unikátním **přírodním a kulturním dědictví**, jeho hlavní nevýhodou je však výrazná sezónnost. **K 31. 12. 2013 činil v ČR počet návštěv kulturních památek a pamětových institucí zpřístupněných za vstupné 26 553 793 osob.**

2.4.12.1 Přírodní atraktivita

Hlavní přírodní zajímavosti souvisejí s **pískovcovými útvary**. Ty jsou známé a natolik významné, že lokality, v nichž se vyskytují, byly prohlášeny národními přírodními rezervacemi. Celé území MAS je součástí Chráněné krajinné oblasti Broumovsko (bližší popis v kapitole Životní prostředí). **Pro využití přírodních zajímavostí pro cestovní ruch je nezbytné najít shodu s ochranou přírody.** To je možné při vhodné interpretaci přírodních atraktivit pro cestovní ruch se zaměřením na konkrétní segmenty turistů. K interpretaci přírodních atraktivit významně přispěje získání statutu **Geopark Broumovsko**. V roce 2014 podalo území regionu Broumovska přihlášku a v listopadu roku 2014 se stalo kandidátským územím pro získání statutu národního Geoparku.

Hlavní témata přírodních atraktivit v cestovním ruchu:

- CHKO Broumovsko
- NPR Adršpašsko-teplické skály
- NPR Broumovské stěny
- PP Křížová cesta v Dolním Adršpachu
- PP Mořská transgrese ve Verněřovicích
- lokality: Adršpašsko-teplické skály, Hvězda, Koruna, Božanovský Špičák, Ruprechtický Špičák, cesta po hřebeni Broumovských stěn
- Geopark Broumovsko, geotopy využitelné pro geoturistiku

Blízké sousedství Polska nabízí doplnění nabídky např. o **Národní park Stolové hory**.

2.4.12.2 Kulturní atraktivita

Cestovní ruch na území MAS těží také z bohatého kulturního dědictví. Při kolonizaci území ve 13. století vznikly **vsí lánového typu**, kolonisté obvykle zakládali **dvorcové statky tzv. franckého typu**, tři nebo čtyři obdélníkové budovy uspořádané do čtverce. V 17. a 18. století byly v souvislosti s rozvojem broumovského opatství v území postaveny **barokní kostely (tzv. Broumovská skupina)**. Na území MAS je 8 z 9 těchto kostelů. **Klášter, většina z kostelů a jiné kulturní památky jsou ve špatném technickém stavu.** Během 19. století došlo k architektonickému rozvoji celého území. V této době byly postaveny **klasicistní statky broumovského typu**, tyto budovy jsou pro region typické. Na nepříznivém stavu řady objektů se do současné doby projevují změny vlastnictví související s konfiskací majetku po roce 1945 a znárodněním po roce 1948. Některé průmyslové a zemědělské objekty nenašly své další využití po roce 1989.

Hlavní témata architektonických a stavebních atraktivit v cestovním ruchu:

- NKP Klášter v Broumově
- NKP Hřbitovní kostel Panny Marie v Broumově
- Broumovská skupina barokních kostelů (K. a K. I. Dientzenhofer),
- Děkanský kostel sv. Petra a Pavla v Broumově, kostel sv. Ducha v Broumově,
- Kostel sv. Vavřince v Teplicích n. Met., kostel Nejsvětější Trojice v Teplicích n. Metujích – Zdoňově,
- Městská památková zóna v Broumově – gotický půdorys města, Mariánský sloup na náměstí v Broumově,
- venkovské statky broumovského typu
- Vesnická památková rezervace Křinice
- Zámek v Adršpachu

Blízké sousedství Polska nabízí doplnění nabídky např. o poutní místo Vambeřice, podzemní město Osówka nebo zámek Książ u Walbrzychu.

Zásadním projektem realizovaným v současné době je **Vzdělávací a kulturní centrum Broumov – revitalizace kláštera**. Projekt řešil rekonstrukci velké části nevyužívaných ploch areálu benediktinského kláštera. Z nevyužitých místností a chodeb byly zřízeny přednáškové sály, výstavní plochy, keramické dílny a studovny. Byla rekonstruována zahrada kláštera v podobě z poloviny 19. století. Nynější revitalizace, financovaná z evropských dotací, představuje pro benediktinský řád největší opravy za více než sto let. V obnovených částech kláštera jsou nové rozvody elektřiny, vody, odpadů i nové vytápění. V klášterní zahradě prošly opravou poničené obvodové zdi. Projekt dotovaný z Integrovaného operačního programu v celkovém rozsahu 242 miliónů korun, z čehož příspěvek Evropské unie činí 206 miliónů korun, byl zaměřen na vzorové využití národní kulturní památky Broumovského kláštera s cílem vytvořit zde centrum environmentálního vzdělávání a místo pro pořádání kulturních, vzdělávacích a společenských akcí. Příjemcem dotace je Benediktinské opatství svatého Václava v Broumově.

2.4.12.3 Kulturně společenské aktivity

Zlepšení možností využití volného času sportem a kulturou je významné pro prodloužení pobytu a všestranné naplnění programu návštěvníků Broumovska. Kulturními aktivitami se rozumí činnost obyvatel směřující k využití volného času, přičemž kulturní aktivity, které přesahují místní význam, mohou být využity v cestovním ruchu. Přehled kulturních a společenských akcí v regionu je uveden v tabulce č. 2.32.

Následující výčet obsahuje nejvýznamnější kulturně – společenské aktivity využitelné v cestovním ruchu:

- Hudební festival Za poklady Broumovska
- Mezinárodní horolezecký filmový festival v Teplicích nad Metují
- divadelní přehlídka Malé letní divadlení v Broumově (červencová týdenní divadelní přehlídka)
- divadelní přehlídka Meziměstské divadelní hry

- Muzeum Broumovska
- Muzeum horolezectví v Adršpachu (sezónní)
- Pivovar Broumov-Olivětín včetně muzea
- vzdělávací aktivity ve Vzdělávacím a kulturním centru Klášter Broumov např. fotografické a řezbářské workshopy, malířské plenéry
- kultura v klášterní Zahradě např. zahájení turistické sezóny, Vinum et cetera – ochutnávka vín
- prohlídkové okruhy v broumovském klášteře

2.4.12.4 Sportovní aktivity a jejich infrastruktura

Vedle tradičních sportovních aktivit se v posledních letech na Broumovsku rozvíjejí další sporty. Vzhledem k velikosti regionu však návštěvníci ne vždy nacházejí nabídku srovnatelnou s jinými lokalitami.

Pro období v hlavní turistické sezóně **nenabízí region dostatek možností pro deštivé počasí** (tzv. mokrý program – například krytý plavecký bazén, krytá sportoviště pro jednotlivé sporty) a totéž platí pro období mimo hlavní letní turistickou sezónu (např. zcela chybí wellness nabídka, tělocvičny zůstávají pro cestovní ruch zcela nevyužity v důsledku nedostatečné spolupráce s poskytovateli služeb). **Vzhledem k podhorské poloze regionu je možnost nabídky tzv. mokrého programu zcela určující pro rozvoj cestovního ruchu po velkou část roku** (nabídka pro tzv. mokrý program je označena MP). Přehled zázemí pro sportovní aktivity na území MAS je uveden v tabulce č. 2.31. Následující výčet obsahuje nejvýznamnější sportovní aktivity a zázemí pro ně využitelné v cestovním ruchu:

- podmínky pro horolezectví,
- koupaliště v Meziměstí,
- horolezecké stěny v Broumově a ve Walzlovce v Meziměstí , (MP)
- sportovní stělnice ve Walzlovce v Meziměstí, (MP)
- bowling ve Walzlovce v Meziměstí, (MP)
- od r. 2015 krytý 25 m bazén v Broumově, (MP)
- Sportovní hala a Sokolovna v Broumově, (MP)
- Ricochet a spinning na hřišti TJ Slovan Broumov, (MP)
- Sportovní centrum v Teplicích nad Metují,
- Jízdárna v Hejtmánkovicích,
- golfové hřiště v Broumově – Velké Vsi,
- půjčovny kol a dalšího sportovního vybavení v Broumově a Adršpachu,
- MTB Rallye Sudety,
- lyžařské vleky v Teplicích nad Metují a v Hejtmánkovicích – Janovičkách,
- upravované trasy pro běžecké lyžování,
- letiště v Broumově,
- školní atletické hřiště v Broumově,
- hřiště v Meziměstí,
- sportovní hřiště v obcích, tenisová a volejbalová hřiště,
- cyklostezky Teplice nad Metují – Adršpach, Meziměstí - Starostín, Broumov – Otovice (hranice s Polskem).

2.4.12.5 Další turistické atraktivity

V regionu je velmi **hustá síť značených pěších turistických cest**, cyklotrasy vedou převážně po lesních a polních cestách a po komunikacích. V krajině je cca **10 vyznačených cyklotras**, z toho dvě mezinárodní (Stěny a Stolové hory) propojují Broumovsko a polské příhraničí. Dokončená je cyklostezka Teplice nad Metují – Adršpach a cyklotrasa Broumov Olivětín - Otovice. **V počtu cyklostezek, v jejich délce a propojení do sítí zaostává Broumovsko za jinými regiony**, částečně i díky členitosti terénu. Tato členitost je naopak zajímavá pro náročnější cyklisty a pro ty, kdo hledají klidná místa s nádhernými vyhlídkami do krajiny. V regionu zcela chybí stezka pro in-line bruslení. Pro zimní sporty slouží **dva lyžařské vleky** a udržované trati pro běžecké lyžování v Javořích horách a na Teplicku. Pokud jsou dobré sněhové podmínky, lze lyžovat i na nevyznačených místech, přitom je třeba dbát bezpečnosti v horských a skalnatých terénech.

Významnými nabídkami pro cestovní ruch jsou nástroje pro interpretaci místního přírodního a kulturního dědictví – muzea a naučné stezky. Na území MAS jsou tato muzea: **Muzeum Broumova, Muzeum horolezectví a stálá expozice pivovarnictví v areálu broumovského pivovaru**, a tyto naučné stezky: **Stezka Josefa Vavrouška** v Teplických skalách, **Geopark Vižňov a Lom Rožmitál, Naučná stezka Bischofstein a stezka Proč chodit daleko?** v Křinicích.

Muzeum Broumova sídlí v broumovském klášteře a je otevřeno sezónně od května do září. Má kvalitní sbírkový fond - soubor uměleckých předmětů gotiky, renesance a baroka, zbraní, betlémů, střeleckých terčů, broumovského kroje, lidové a měšťanské kultury 19. století. Muzeum horolezectví v Adršpachu je vůbec první svého druhu v České republice. Jeho expozice jsou věnovány pískovcovému lezení v Adršpašsko-teplických skalách. K vidění je nejen vývoj jistících technik a pomůcek, sedáků, bot, ale také třeba historická kovárna potřebná k vytváření lezeckých cest. Muzeum je otevřeno v sezóně. V pivovaru v Broumově - Olivětíně je také otevřena malá stálá expozice pivovarnictví, zaměřená zejména na historii pivovaru.

Stezka Josefa Vavrouška v Teplických skalách předkládá na 14 zastaveních s barevnými tabulemi informace o květeně, zvířetě, neživé přírodě a lidech, kteří objevovali nejdívočejší skalní město střední Evropy – Adršpašsko-teplické skály. Naučná stezka Geopark Vižňov poskytuje informace a praktické ukázky horninového prostředí Broumovského výběžku. Naučná stezka v Lomu Rožmitál představuje ekologickou obnovu území po těžbě, geologickou stavbu a vývoj pohraniční části východočeského regionu. Cestou lze pozorovat těžební práce v lomu. Naučná stezka Bischofstein prezentuje na 4 panelech jedinečnou lokalitu na okraji NPR Adršpašsko-teplické skály. Bohaté obrazové tabule se zabývají mimo jiné životem v rašelinném jezírku nebo historií skalního hradu. Křinická stezka Proč chodit daleko? vede převážně po neznačených turistických cestách a začíná v horní části obce. Je zaměřena na místní historii, drobné památky ve volné krajině a místní těžbu nerostů. Hlavní témata pro cestovní ruch v této oblasti jsou:

- hustá síť značených turistických cest, trasy pro pěší turistiku s vyhlídkami do krajiny,
- rozvíjející se síť cyklotras (např. Kamenná cesta, Okruh Stěny, Javoří hory, na Mioszów a do Radkówa v Polsku, Kolem skal, broumovská skupina kostelů) a cyklostezek (cyklostezky Teplice n. Met. – Adršpach, Meziměstí - Starostín, Broumov – Otovice - hranice s Polskem),
- lyžařské vleky v Teplicích nad Metují a v Heřmánkovcích – Janovičkách,

- upravované trasy pro běžecké lyžování rozhledny a vyhlídková místa (např. Ruprechtický Špičák, Hvězda, Supí koš, Křížový vrch v Dolním Adršpachu, Koruna),
- naučné stezky (např. Geopark Vižňov, Lom v Rožmitále, Křinická naučná stezka),
- Muzeum Broumovska, Pivovar Broumov-Olivětín včetně muzea,
- mini-zoologická zahrada ve Velké Vsi.

2.4.12.6 Ubytovací a stravovací kapacity pro ČR

Ubytovací a stravovací kapacita je v regionu nestabilizovaná, k čemuž přispívá krátká turistická sezóna. Zatímco v době špiček, tj. např. v době polských státních a církevních svátků, je stravovacích zařízení naprostý nedostatek, v době jarních a podzimních měsíců jsou kapacity nevyužité. Pro další rozvoj ubytovacích a stravovacích kapacit je důležité vnímání cestovního ruchu místními obyvateli, protože v části některých soukromých objektů (např. venkovské statky) by mohly vzniknout ubytovací kapacity, které by mohly pokrýt poptávku v době jejich tzv. špiček.

Ubytovací a stravovací kapacity v území MAS Broumovsko+ lze charakterizovat:

- jako dostatečné v části Adršpach – Teplice n. Metují,
- jako nedostačující v Broumovské kotlině.

Tabulka č. 2.56: Hromadná ubytovací zařízení (počty) k 31. 12. 2012

Obec kód	Název obce	Hromadná ubytovací zařízení				
		hotely, motely	penziony	turistické ubytovna	kempy, chatové osady	ostatní
547786	Adršpach	1	3	0	0	0
573914	Božanov	0	0	0	0	1
573922	Broumov	2	0	0	0	0
574031	Hejtmánkovice	0	0	0	0	1
574058	Heřmánkovice	0	2	0	0	0
574163	Hynčice	0	0	0	0	0
574155	Jetřichov	0	0	0	0	0
574171	Křinice	0	0	0	0	0
574228	Martínkovice	0	2	0	1	0
574252	Meziměstí	0	1	0	0	0
574317	Otovice	0	0	0	0	0
574511	Šonov	0	0	0	0	0
574538	Teplice n. Metují	2	13	3	3	1
547743	Vernéřovice	0	0	0	0	0
za území MAS celkem 36		5	21	3	4	3

Zdroj: Český statistický úřad

Tabulka č. 2.57: Hromadná ubytovací zařízení v roce 2013 – počty přenocování, příjezdů hostů a průměrná délka pobytu

Počet přenocování	
Hromadná ubytovací zařízení celkem	82 287
Hotel, motel, hotel	29 056
Penzion	21 131
Ostatní hromadná ubytovací zařízení jinde neuvedená	15 601
Počet příjezdů hostů	
Hromadná ubytovací zařízení celkem	29 523
Hotel, motel, hotel	11 434
Penzion	7 925
Ostatní hromadná ubytovací zařízení jinde neuvedená	4 392
Průměrná délka pobytu	
Hromadná ubytovací zařízení celkem	2,787217
Hotel, motel, hotel	2,541193
Penzion	2,666372
Ostatní hromadná ubytovací zařízení jinde neuvedená	3,55214

Zdroj: Český statistický úřad

Tabulka č. 2.58: Stravovací zařízení v Broumově a okolních obcích (analýza VKC Klášter Broumov)

	Počet zařízení celkem	z toho v Broumově
Restaurace	24	8
Kavárna	1	1
Hospody	8	2
Bufety / Bistra	2	2
Bary	3	2

Přehled stravovacích zařízení v jednotlivých obcích MAS je uveden v kapitole Občanská vybavenost obcí a základní služby obyvatelům. Pouze v obci Hynčice se nenachází žádné stravovací zařízení, ve všech ostatních je možnost stravování zajištěna.

Na území MAS Broumovsko+ se v posledních letech rozvíjí **infrastruktura vhodná pro kongresovou turistiku**. Určující pro další udržitelný provoz této infrastruktury a pro ekonomický přínos regionu bude zvládnutí marketingových aktivit. Nezbytná je rovněž spolupráce v marketingu cestovního ruchu v rámci Broumovska, která může díky synergickým efektům pomoci rozvoji kongresové turistiky, pro niž nebyly v předcházejících letech na Broumovsku dostatečné kapacity:

- od 2014 školicí centrum resortu Hotel VEBA (70 míst),
- od 2015 Vzdělávací a kulturní centrum Klášter Broumov (450 míst),
- Walzlówka Meziměstí (250 míst),
- Infocentrum Broumov – víceúčelový sál (280 míst),
- pro dopravu letiště v Broumově.

2.4.12.7 Informační zdroje zaměřené na CR nebo v CR využitelné

Tradičním zdrojem informací pro návštěvníky, kteří na Broumovsko přijedou, jsou informační centra. Všechna jsou vybavena internetem a kvalifikovaným personálem. **Infocentra v regionu navzájem spolupracují, vyměňují si a vzájemně zveřejňují informace.** Webové stránky obcí poskytují základní informace o dané obci. Webové stránky poskytovatelů služeb nemají vždy odpovídající grafickou úroveň a nejsou optimalizované, tj. neumísťují se na výhodných pozicích vyhledávačů. **Poskytovatelé služeb nevyužívají dostatečně na webových stránkách výhodnost vzájemných odkazů a vzájemného umísťování informací,** tj. ani na internetu nevyužívají zapojení v sítích. Nedostatečně využívají poskytovatelé služeb poskytování informací po sociálních sítích. Ojedinělým informačním zdrojem je regionálně zaměřený zpravodajský server.

Přehled informačních zdrojů:

- a) Infocentra v Adršpachu, Broumově a Teplicích n. Met.,
- b) Internetový zpravodajský server nase.broumovsko.cz,
- c) Webové stránky měst a obcí, infocenter, poskytovatelů služeb,
- d) tematicky zaměřené webové stránky (např. bike resort Broumovsko, Geopark Broumovsko),
- e) tištěné turistické noviny Letní/Zimní.broumovsko,
- f) tištěný Magazín Broumovsko využívaný regionálními podnikateli pro jejich zákazníky, avšak obsahově podporující cestovní ruch,
- g) příležitostně využívané brožury, letáky, inzerce,
- h) nové technologie (QR kódy, kvesty).

2.4.12.8 Management cestovního ruchu

Management cestovního ruchu v území zajišťuje **Společnost pro destinační management Broumovska o. p. s.** (dále jen SDMB), která se věnuje udržitelnému rozvoji cestovního ruchu v regionu Broumovska – hranice CHKO Broumovsko (území přesahující území MAS). Cílem SDMB je propagovat Broumovsko na nadregionální i národní úrovni, spolupracovat s aktéry cestovního ruchu a vytvořit z Broumovska konkurenceschopnou destinaci České republiky. Mezi hlavní aktivity patří vydání zimních a letních turistických novin, rozvoj projektu Bike resort Broumovsko, rozvoj projektu Geopark Broumovsko, spolupráce s Agenturou CzechTourism na projektu filmového turismu, péče o poskytovatele služeb v cestovním ruchu, správa webových portálů www.broumovsko.cz, www.bikeresort.cz a www.geopark.broumovsko.cz, aktualizace a péče o facebookové profily Broumovska a Bike resortu Broumovska, práce na projektu regionální značky, účast na veletrzích, seminářích a odborných konferencích. Spolupráce s odborem cestovního ruchu Královéhradeckého kraje a dalšími destinačními společnostmi v regionu. **V rámci spolupráce s MAS Broumovsko+ byly uskutečněny první kroky v projektu Geoparku Broumovska, v oblasti cestovního ruchu jsou dotační programy MAS využívány na vzdělávací projekty.** SDMB podala žádost o statut Geopark Broumovsko – kandidátské území, a to rovněž pro celé území CHKO. Tento statut byl Radou národních geoparků schválen v listopadu 2014. Nejpozději do 5 let musí být podána žádost o státu národního geoparku.

2.4.12.9 Propojení rozvoje CR a ochrany přírody

Broumovsko je mimořádně atraktivním územím pro aktivnější způsoby volnočasových aktivit a cestovního ruchu. Cestovní ruch je jedním ze směrů ekonomického rozvoje regionu, avšak za předpokladu prodloužení turistické sezóny a nárůstu počtu návštěvníků. To přináší tlak na pohyb lidí v krajině a budování další turistické a volnočasové infrastruktury. Současně je nezbytností k rozvoji atraktivity území pro volnočasové aktivity a cestovní ruch udržení kvalitního životního prostředí. **V souvislosti s požadavky na ochranu přírody v CHKO Broumovsko je nezbytné předcházet nežádoucí koncentraci lidí v nejatraktivnějších lokalitách.** To lze dosáhnout:

- vyhledáváním nových témat vhodných k interpretaci území (např. geopark, geoturistika, singeltrek, barokní památky v obcích, statky broumovského typu, rozšíření venkovských expozic zaměřených na tradice, řemesla apod.),
- budováním návštěvnické infrastruktury v místech, která umožní rozložit počty návštěvníků (např. hřiště, cyklostezky, naučné stezky, nabídka kulturních a sportovních aktivit).

2.5 Vyhodnocení rozvojového potenciálu

2.5.1 Územní plánování

Tabulka č. 2.59: Vybavenost obcí MAS Broumovsko+ územními plány

Název obce	Územní plán		Urbanistická studie	
	Poslední aktualizace	Zhotovitel	ANO/NE	Rok zpracování
Adršpach	11. 4. 2014	SURPMO a.s.	ANO	2014
Božanov	4. 8. 2014	Atelier TSUNAMI	NE	
Broumov	13. 5. 2014	SURPMO a.s.	ANO	2013
Hejtmánkovice	19. 7. 2008	URBAPLAN	NE	
Heřmánkovice	23. 3. 2011	ARCHTEAM	NE	
Hynčice	6. 1. 2011	Ing. arch. D. Vaníčková	NE	
Jetřichov	18. 4. 2011	AURUM	NE	
Křinice	9. 7. 2009	AURUM	NE	
Martínkovice	17. 2. 2010	ARCHTEAM	ANO	2014
Meziměstí	13. 8. 2008	URBAPLAN	ANO	2012
Otovice	6. 1. 2010	Ing. arch. K. Novotný	NE	
Šonov	25. 10. 2010	Ing. arch. M. Vojtěch	NE	
Teplice n/Mí	31. 12. 2012	SURPMO a.s.	NE	
Vernéřovice	12. 4. 2011	Ing. arch. B. Prokop	NE	

Vysvětlivky: ÚP – územní plán dle 183/2006 Sb., ÚPO – územní plán obce, ÚPSÚ – územní plán sídelního útvaru

Zdroj: <http://www.uur.cz/iLAS>, dotazníkové šetření na obcích

Z tabulky vyplývá, že všechny obce na území MAS mají územní plán zpracovaný. **Ve všech případech se jedná o nejnovější typ územního plánu, jejichž stáří je do 6 let.** Nejstarší územní plán má město Meziměstí a obec Hejtmánkovice (rok 2008). Zpracovatelé územních plánů nepochází z regionu, nejčastější jsou ateliery z Hradce a Pardubic. Nejblíže má sídlo Atelier Tsunami z Náchoda.

2.5.2 Rozvojová území

2.5.2.1 Rekreační zóny

Mezi nejvýznamnější turistické atraktivity nadregionálního významu patří přírodně cenné lokality, které jsou součástí CHKO Broumovsko. Zejména se jedná o oblasti Adršpašsko – teplické skály a Broumovské stěny. Tyto lokality patří k turisticky nejnavštěvovanějším částem regionu MAS. Tyto i další významné přírodní i kulturní památky regionu v současné době pokrývá připravovaný národní **Geopark Broumovsko**. Jedním z hlavních účelů tohoto geoparku je přiblížit návštěvníkům regionu i další přírodní a kulturní atraktivity Broumovska a zvýšit tak turistickou atraktivitu i dalších oblastí Broumovska. Další rekreační oblastí s výrazným kulturním

potenciálem je komplex národní kulturní památky **Benediktinského kláštera** v Broumově. Přestože patří tento komplex mezi nejnavštěvovanější kulturní památky regionu, nejedná se o standardní rekreační zónu. Potenciál tohoto prostoru tkví zejména v kulturní a vzdělávací oblasti, kdy toto místo může být (resp. se stává) významným národním centrem umění, vzdělávání, dialogu, setkávání i spolupráce a je důležité zde vytvořit takové materiální, organizační, personální i technické zázemí, které bude vytvářet podmínky pro tvořivost kulturních, vzdělávacích i společenských místních i „přespolních“ aktérů.

2.5.2.2 Památkové zóny a rezervace

Na území MAS Broumovsko+ se nachází jedna městská památková zóna – Broumov a vesnická památková rezervace Křinice.

Území Městské památkové zóny Broumov bylo prohlášené Vyhláškou o prohlášení památkových zón ve vybraných městech a obcích Východočeského kraje dne 1. 11. 1990.

Do MPZ patří historické jádro města Broumova, které je na seznamu chráněných památek jako městská památková zóna. Má půdorys tzv. slezského typu – dvě hlavní ulice, které se sbíhají u Horní a Dolní brány a procházejí zastavěným prostorem. Vymezuje tak náměstí (velké a malé) lemované měšťanskými domy. Tyto domy se dochovaly na středověkých parcelách. Dominantou Broumova je **benediktinský klášter** (národní kulturní památka, přístupný), v jehož prostorách nalezneme Muzeum Broumovska s kvalitním sbírkovým fondem. Významnou národní památkou je i **hřbitovní kostel Panny Marie** - nejstarší celodřevěná sakrální stavba v Čechách.

Území Vesnické památkové rezervace Křinice bylo vyhlášeno nařízením Vlády ČR č. 127/1995 Sb. dne 24.5.1995. Vesnická památková rezervace představuje protáhlou vesnici s údolním lánovým půdorysem středověkého původu, charakterizovanou rozptýlenou dvorcovou zástavbou s nezastavěnými nárožími doplněnou o drobnější objekty situované zpravidla při místní komunikaci sledující Křinický potok. Mimořádně významný a hodnotný soubor lidové architektury v současnosti reprezentují především zděné obytné a hospodářské stavby pocházející především z 18. a 19. stol.

2.5.2.3 Zanedbané plochy - brownfieldy

Jak již bylo v předchozích kapitolách uvedeno, jedním ze specifík území je velké množství nevyužívaných objektů a ploch. **Velká část těchto ploch a území souvisí s textilním průmyslem**, který byl, díky restrukturalizaci průmyslu i zvyšující se konkurenci v tomto odvětví, v regionu utlumen. Nevyužité textilní průmyslové objekty se nachází v Jetřichově, Martínkovicích nebo Teplicích nad Metují. Další množinou nevyužitých objektů a ploch jsou bývalé **zemědělské areály státních statků** (velkokapacitní kravíny, vepřiny, drůbežárny atd.) – například v Božanově, Křinicích, Martínkovicích, Meziměstí, Šonově nebo Teplicích nad Metují. Většina z těchto areálů je ve velmi špatném technickém stavu a některé s sebou nesou i staré ekologické zátěže.

Obecně lze říci, že výše uvedené objekty a plochy v sobě mají určitý potenciál pro další využití v podnikatelské, kulturní či volnočasové oblasti. Využití tohoto potenciálu dokumentuje

zejména **Centrum Walzel v Meziměstí**. Tato bývalá tkalcovna, která se nacházela v dezolátním stavu, prošla rekonstrukcí a v současné době se zde nachází restaurace Švejk, solná jeskyně, střelnice, lezecká stěna, boulderingová stěna, fitness, cvičební sál, bowling bar, víceúčelový sál, Coop DISKONT, vinotéka, školící místnost salon Walzel, který je vhodný taktéž pro svatby, narozeniny a jiné akce.

Obdobnému využití jiných průmyslových či zemědělských objektů brání zejména vlastnické poměry popř. ekonomická náročnost rekonstrukce. Důležitým a nezbytným nástrojem využití potenciálu dnes zanedbaných budov a ploch je také **mezisektorová spolupráce podnikatelů, obcí i místních spolků a občanů**.

Tabulka č. 2.60: Přehled brownfieldů na území MAS Broumovsko+

Obec	Název brownfieldu	Umístění
Božanov	areál bývalého kravína	Božanov, parcela č. 288/2
	areál bývalého vepřína	Božanov, parcela č. 911/5
	areál bývalého chovu slepic	Božanov, parcela č. 335
Broumov	Pivovarská restaurace Broumov - Olivětín	Osvobození 64, Broumov - Olivětín
	areál bývalé moštárny v Olivětíně	Alšova 174, Broumov - Olivětín
	areál Slévárenská 82	Slévárenská 82, Broumov - Olivětín
	areál bývalého rekreačního tábora Broumov - Olivětín	za Olivětínským pivovarem směrem na Benešov při pravé straně
	budova bývalého státního statku, později FÚ u klášterního schodiště	
	areál bývalého mlýna pod Černou stezkou, Broumov - Olivětín	Černá stezka 47, Broumov - Olivětín
	objekt bývalých jatek, Broumov	Dvořákova 88, Broumov
	bývalý měšťanský pivovar	ul. Klášterní, Broumov
	budova bývalé restaurace Winterswijk a přilehlý dům	U Horní brány 25, Pivovarská 22, Broumov
	objekt bývalé výdejny plynu	ul. Dvořákova, Broumov
	objekt bývalé trafostanice	ul. Dvořákova, Broumov
	areál bývalé "Drutky"	ul. Žižkova, Broumov
	bývalý autoservis "Pyramida"	Masarykova 235, Broumov
	bytový dům u nádraží	Nádražní 114, Broumov
	dřevěné haly za nádražím	Broumov, k.ú. Velká Ves u Broumova, parcela č. 328 a 329
	objekty za nádražím	Broumov, k.ú. Velká Ves u Broumova, parcela č. 328, 329, 133
	bývalá kancelářská budova, areál "Rouče"	Smetanova 299, Broumov
Heřmánkovice	bývalé koupaliště	k.ú. Heřmánkovice, p.č. 1483/3
	hasičská zbrojnice	k.ú. Heřmánkovice, st. p.č. 68/2
	bytový dům	Heřmánkovice 286
Hynčice	areál strojřen	Hynčice 54, 86 a okolí
Jetřichov	bývalá textilní továrna	Jetřichov 18
Křínice	areál bývalé drůbežárny	k.ú. Křínice, st. P.č. 406 a 404/1
Martínkovice	areál bývalé textilky VEBA	Martínkovice 191

Obec	Název brownfieldu	Umístění
	areál kravína	k.ú. Martínkovice, p.č. 366/1, 366/2, 367/1, 367/2, 367/3, 368, 425, 426, 816/1, 816/2, 816/5
	areál velkokapacitního kravína	k.ú. Martínkovice, p.č. 85/1, 85/9, 122/1, 122/2, 125/1, 397/1, 400/1, 400/2, 401, 422, 423, 424, 432, 928/4, 937/1, 937/2, 937/3, 937/4, 937/5, 937/7, 937/8, 1910
	areál odchovny ml. dobytka	k.ú. Martínkovice, p.č. 409, 1160/4
Meziměstí	bývalé zemědělské zásobování	k.ú. Meziměstí, p.č. st. 324 a okolí
Otovice	areál statku broumovského typu	Otovice 11 - k.ú. Otovice u Broumova, p.č. st. 92, st.93, p.č. 419/3, 420
Šonov	bývalá fara	k.ú. Šonov u Broumova, p.č. 1478, 1479
	bývalá šolcovna - hospodářské stavby	Šonov, č.p. 221,222 - k.ú. Šonov u Broumova, p.č. 142/1, 142/2, 142/3
	bývalý mlýn	Šonov, č.p. 286
Teplice nad Metují	bývalá tírna lnu	k.ú. Dolní Teplice, st.p.č. 77/1, 77/2, 77/3, 78/1, 78/2, 78/3 a přilehlý areál p.č. 274
	bývalý nízkokapacitní chlév	k.ú. Horní Teplice, st.p.č. 12
	stodoly ve Zdoňově	k.ú. Zdoňov, st.p.č. 231 a st.p.č. 279
	bývalé hospodářství Dědov - Státní statek Teplice nad Metují	k.ú. Javor, st.p.č. 88 a přilehlý areál p.č. 440/1

Zdroj: vlastní šetření, 2015

2.5.3 Lidský potenciál

Pro úspěšnou realizaci SCLLD i dlouhodobý udržitelný rozvoj území Broumovska je naprosto zásadní zapojit do činnosti MAS co nejširší spektrum místních aktérů. Cílem této kapitoly je analyzovat potenciál jednotlivých skupin místních rozvojových aktérů.

Tabulka č. 2.61: Přehled klíčových aktérů pro realizaci SCLLD

Klíčový aktér	Potenciál
Veřejný sektor	
DSO Broumovsko	Schopnost a možnost iniciovat a realizovat nadregionální projekty meziobecní spolupráce ve všech oblastech rozvoje.
obce a města na území MAS	Schopnost a možnost iniciovat a realizovat projekty ve všech oblastech rozvoje.
Neziskové organizace a církve	
MAS Broumovsko+	Schopnost a možnost animace
NNO v kultuře a cestovním ruchu	Tyto organizace jsou důležité pro naplňování cílů SCLLD zejména v oblasti rozvoje infrastruktury a nabídky doprovodných služeb pro návštěvníky regionu.

NNO v zájmových činnostech (spolková činnost v obcích, hasičská a myslivecká sdružení, sportovní kluby a oddíly atd.)		Tato sdružení jsou prakticky ve všech obcích. Vedle své hlavní činnosti jsou také významným (a někde i jediným) iniciátorem kulturního a společenského dění v obci. Potenciál těchto aktérů tkví také v dobrovolné práci na kulturních, sportovních i environmentálních aktivitách obce. Důležitou složkou aktivit těchto spolků je i nabídka volnočasových aktivit pro dospělé i děti.
NNO v sociální oblasti		Tyto organizace jsou důležité pro naplňování cílů SCLLD zejména v oblasti rozvoje sociálních služeb pro obyvatele regionu.
církev a církevní organizace		Ve většině obcí na území MAS je kostel, který spravuje Římskokatolická farnost Broumov. Potenciál farnosti je zejména schopnost a možnost tyto kulturní památky rekonstruovat. V Broumově se nachází klášter, který vlastní a spravuje Benediktinské opatství sv. Václava. Potenciál opatství je zejména schopnost a možnost klášter rekonstruovat a využívat velké prostory pro realizaci projektů v různých oblastech.
Podnikatelské subjekty		
zemědělství a lesnictví podnikatelé	zemědělství a lesnictví podnikatelé v regionu	Tito podnikatelé jsou nezastupitelnou skupinou aktérů pro naplňování cílů SCLLD zejména v oblasti péče o krajinu a posilování ekonomické soběstačnosti regionu.
podnikatelé mimo zemědělskou a lesnickou činnost	podnikatelé mimo zemědělskou a lesnickou činnost v regionu	Tito podnikatelé jsou nezastupitelnou skupinou aktérů pro naplňování cílů SCLLD zejména v oblasti rozvoje infrastruktury a nabídky doprovodných služeb pro návštěvníky regionu.

2.5.4 Oblasti rozvoje území

Ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020 je Broumovsko zařazeno mezi **komplexně nekonkurenceschopné mikroregiony**, tedy slabé mikroregiony, hospodářsky problémové, které při republikovém srovnání vykazují z hlediska vybraných hospodářských a sociálních ukazatelů podstatně nižší úroveň, než je průměrná úroveň v ČR. Jako jiné regiony s tímto označením je rovněž Broumovsko charakterizované nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti, nízkou životní úrovní, nízkým stupněm ekonomické výkonnosti, nízkým průměrným příjmem obyvatel a nepříznivým demografickým vývojem. Tuto charakteristiku navíc zvýrazňuje nižší než průměrná úroveň vzdělání obyvatelstva.

Svým charakterem patří ve Strategii regionálního rozvoje ČR Broumovsko mezi **periferní venkovské oblasti** (odlehlý venkov), které charakterizuje řídké obydlení, izolovanost od spádových měst a hlavních dopravních sítí. Nedostatečné dopravní napojení na regionální centra, což vyvolává potíže při dojíždě za prací. Odlehlost se podílí na udržování vyšší než průměrné nezaměstnanosti, nízké úrovni příjmů obyvatel, základních služeb a celkovém útlumu ekonomických aktivit v území, který není plně kompenzován příjmy z cestovního ruchu a zemědělství. Periferní regiony trpí nezájmem investorů, kteří do nich neumísťují nové výroby.

Na všechny tyto skutečnosti SCLLD MAS Broumovsko+ reaguje, analyzuje je a definuje opatření na jejich řešení. Na základě zpracovaných analýz jsou v rámci tohoto dokumentu definovány čtyři následující oblasti rozvoje.

2.5.4.1 Kvalita života v regionu

Pro kvalitu života v regionu jsou důležité atributy, které obyvatelům Broumovska pomáhají řešit běžné i výjimečné životní situace. Jedná o sociální či vzdělávací infrastrukturu, kvalitu služeb, technickou infrastrukturu, stav silniční sítě, dopravní obslužnost, odpadové hospodářství, kvalitu bydlení i vzhled obcí a měst. Zajištění těchto atributů je základním předpokladem k tomu, aby lidé z Broumovska neodcházeli a aby se stalo území MAS atraktivním místem k životu. Účelem této oblasti rozvoje území je tedy definovat témata, která obcím a městům Broumovska pomohou ke zvýšení jejich atraktivity pro všechny věkové skupiny obyvatelstva.

Mezi tato témata patří obnova stávající sociální, vzdělávací i volnočasové infrastruktury, která často neodpovídá stávajícím trendům i požadavkům místních obyvatel i návštěvníků regionu. V souladu s rozvojem sociální infrastruktury je důležité rozvíjet kvalitní sociální i zdravotní služby, které reagují na potřeby lidí z území. Velkým rozvojovým tématem je kvalita silniční sítě a zvyšování bezpečnosti silničního provozu s ohledem na všechny formy individuální i veřejné dopravy.

Pro zvyšování kvality života v obcích i ochrany životního prostředí je důležité také vytvářet podmínky pro rozvoj nemotorové dopravy (zejména cyklostezky). Pro udržení mladých lidí i zkvalitnění sociálního klimatu v regionu je nutné zvýšit nabídku různých nízkoprahových forem bydlení (sociální bydlení, startovací byty, prostupné i malometrážní bydlení). Důležitou složkou této oblasti rozvoje je také podpora volnočasových, kulturních a společenských aktivit, což souvisí také s rozvojem spolkového života. Důležité je také podporovat aktivity zkvalitňující místní samosprávu a iniciující mezisektorovou i občanskou spolupráci.

2.5.4.2 Podnikání, zemědělství a zaměstnanost

Na území MAS se nachází stabilní velcí zaměstnavatelé, kteří jsou schopni vzájemně komunikovat a řešit společné zájmy (existence Podnikatelského klubu Broumovska). Díky těmto zaměstnavatelům jsou částečně vytvořeny podmínky pro zaměstnanost v regionu a nabídku pracovních příležitostí v některých oborech. V souvislosti s tím je třeba neustále rozšiřovat a podporovat vzdělávání a profesní rozvoj zaměstnanců.

Na druhou stranu je na Broumovsku vysoká nezaměstnanost, která souvisí s vyšším počtem ekonomicky neaktivních osob v produktivním věku. Jedním z důvodů je nesoulad profesní kvalifikace uchazečů o zaměstnání a volných pracovních míst. S touto problematikou souvisí nutnost zvyšování kvalifikace osob na trhu práce, podpora znevýhodněných osob a navazování spolupráce se zaměstnavateli (např. propojení potřeb zaměstnavatelů se školstvím). Překážkou rozvoje podnikání v regionu není pouze nedostatečně kvalifikovaná pracovní síla, ale hlavně zastaralé a nedostatečné vybavení některých firem. Z tohoto důvodu je potřebné rozvíjet podnikatelské aktivity a zlepšit vybavení provozoven.

Dále je vhodné podporovat výstavbu a obnovu objektů, strojů a technologií nejen pro zemědělskou a lesnickou činnost. V oblasti lesnictví je žádoucí podporovat obnovu lesů po kalamitách, posilování jejich společenských funkcí a podpora pěstební činnosti (kvalitní lesní školky). V regionu jsou velmi dobré podmínky pro rozvoj cestovního ruchu, který podporuje i ucelený destinační management. Pro území je velmi důležitý rozvoj služeb v této oblasti. Pro všechny oblasti podnikání je nezbytné podporovat vytváření a rozvoj dalších nástrojů propagace a marketingu.

2.5.4.3 Životní prostředí a ochrana krajiny

Broumovsko je mimořádně atraktivním územím z hlediska kulturního a přírodního dědictví a kvality životního prostředí. Nachází se zde dostatek zdrojů kvalitní pitné vody. Přírodní dědictví lze využít pro cestovní ruch, přírodní zdroje pro místní produkci. Obyvatelé regionu vnímají jako důležitou celkovou péči o krajinu a ochranu životního prostředí a podporu opatření na její údržbu. Neméně důležitá je podpora šetrného využívání přírodních zdrojů, podpora šetrného rekreačního využití CHKO při zachování principu trvalé udržitelnosti, ochrana a zachování typického krajinného rázu, zachování (případně obnovy) přírodních prvků v krajině, ochrana a zachování všech vyskytujících se přirozených lesních společenstev a zvyšování ekologické stability lesních porostů změnou prostorové a druhové skladby porostů. V této otázce je nutné posilování spolupráce s CHKO Broumovsko.

V oblasti ochrany ovzduší zůstávají přetrvávajícím problémem lokální zdroje vytápění. Obce Broumovska mají zajištěné nakládání s komunálními odpady a zajištěn systém ochrany obyvatel před povodněmi. V území je množství vytríděného odpadu na 1 obyvatele nižší, než je celostátní průměr. Proto je nutné podporovat opatření pro efektivnější nakládání nejen s komunálními, ale i dalšími odpady a podporovat systém třídění odpadů. V současné době obce Broumovska investují do vodohospodářské infrastruktury, především výstavby ČOV a kanalizací. Vybudování kanalizací v obcích je vzhledem k terénu a rozložení jednotlivých sídel včetně rozmístění domů v obcích velmi nákladné (tzv. lánové obce umístěné podle vodního toku a místní komunikace).

2.5.4.4 Cestovní ruch a kulturní dědictví

Cestovní ruch je jedním ze směrů ekonomického rozvoje regionu. Území MAS Broumovsko+ je oblast s velkým množstvím nadregionálně významných kulturních i přírodních atraktivit, což vytváří potenciál pro rozvoj cestovního ruchu. Na jedné straně je důležité se zaměřit na vytváření podmínek pro jeho koordinovaný rozvoj, tedy další rozvoj služeb destinačního managementu, prostřednictvím kterých mimo jiné vznikne společná propagace i interpretace Broumovska pro potenciální návštěvníky regionu. Na druhé straně je důležité rozvojový potenciál cestovního ruchu podpořit zkvalitněním infrastruktury cestovního ruchu. Důležitým tématem infrastruktury cestovního ruchu je zejména zkvalitnění a rozšíření ubytovacích kapacit, rozšíření sítě cyklistických, pěších i hipotras a hipostezek, naučných stezek, muzeí a expozic a zkvalitnění volnočasové infrastruktury, zejména v souvislosti s prodloužením turistické sezóny a nabídkou atraktivit v nepříznivém počasí.

Území MAS Broumovsko disponuje množstvím nadregionálně i regionálně významných kulturních památek, spjatých zejména s církevní, duchovní i hospodářskou kolonizací regionu. Některé z kulturních památek se již podařilo zachránit a další v současné době procházejí rekonstrukcí. Nicméně řada historicky či kulturně cenných staveb se stále nachází ve špatném technickém stavu a je tedy nutné ve stavebně - technické obnově kulturního dědictví pokračovat. Důležitým aspektem obnovy kulturního dědictví je i jeho další využití ke kulturním, spolkovým, obecním či sociálním účelům, což přispěje ke zkvalitnění kulturního, sociálního i občanského klimatu v obcích a městech Broumovska.

2.5.5 Finanční potenciál

Subjekty v území, které jsou schopné sdružit vlastní prostředky, jsou hlavně obce a podnikatelské subjekty. Tato skutečnost se ukázala v minulém programovacím období, kdy právě **obce a podnikatelské subjekty byly schopny realizovat projekty z vlastních i dotačních zdrojů**. Velmi výrazným zdrojem financí tak pro obce i další subjekty v MAS zůstávají dotace z veřejných zdrojů (krajských, národních, evropských), v současné době především z fondů EU přes různé operační programy. **Území MAS je tedy schopno generovat dostatek finančních prostředků pro realizaci rozvojových projektů**, jejichž nositeli mohou být jak veřejné organizace (obce, příspěvkové organizace), tak soukromé (podnikatelské subjekty, neziskový sektor).

Finanční možnosti zejména malých obcí jsou však omezené a bez dotační podpory nelze některé investiční akce realizovat. U dalších obcí mohou být další výdaje limitované právě probíhajícími významnými investičními akcemi, které znemožňují alokovat finanční prostředky do dalších oblastí. **V minulém programovacím období 2007 – 2013 bylo na území MAS realizováno velké množství rozvojových projektů financovaných z širokého spektra veřejných zdrojů**. Největší projekty byly realizovány s podporou strukturálních fondů, z nichž se nejvíce podílely na financování projektů programy ROP Severovýchod, PRV, OP Životní prostředí a OP podnikání a inovace. Na čerpání prostředků za strukturálních fondů se podílela většina obcí z území MAS.

Velkou absorpční kapacitu prokázaly i soukromé subjekty realizující projekty podpořené ze strukturálních fondů.

V tabulce níže jsou uvedeny údaje o financování projektů z Programu Leader v období 2008 – 2014.

Tabulka č. 2.62: *Financování projektů Leader 2008-20014*

Žadatelé	Vlastní podíl	Celkem
Obce	11 126 433,-	28 254 754,-
NNO	1 167 821,-	7 195 599,-
Podnikatelé	11 501 856,-	22 373 660,-
	23 796 110,-	57 824 013,-

2.6 SWOT analýza území MAS

SWOT analýza vychází z analytické části této strategie a analýzy problémů a potřeb. První návrh SWOT analýzy byl vytvořen při **veřejném setkání všech aktérů z území MAS, které se konalo dne 16. 1. 2014**. Na tomto setkání byly zároveň utvořeny pracovní skupiny k jednotlivým oblastem rozvoje území. Finální verze SWOT analýzy vznikla na základě socioekonomické analýzy území MAS, analýzy problémů a potřeb diskuse pracovních skupin.

Tabulka č. 2.63: SWOT analýza území MAS Broumovsko+

Silné stránky	Slabé stránky
v regionu není velké město	odchod mladých lidí
nižší hustota obyvatelstva	vysoký počet osob ze sociálně znevýhodněného prostředí
dostatek zdrojů kvalitní pitné vody	stárnutí populace
dostatečné pokrytí mobilním signálem	nízká vzdělanost obyvatel
dostupný internet	úbytek obyvatel
existence veřejného osvětlení a vodovodu ve všech obcích	vyšší míra rodin na hranici chudoby
budování kanalizací v obcích	nízká kupní síla
lepší průjezdnost z vnitrozemí	nevýhodná příhraniční poloha
hustá síť cyklotras a turistických tras	zastaralost distribuční sítě nízkého napětí
hustá síť silnic	špatný stav veřejného osvětlení
dostupnost veřejné dopravy	nedostatečná údržba silnic II. a III. Třídy (vč. Místních a účelových)
dobré silniční spojení polského příhraničí s turisticky významnými lokalitami	chybějící napojení železniční osobní dopravy na Polsko
kvalitní životní prostředí	nedostatek chodníků, cyklopruhů
ochrana přírody a krajiny	vysoká intenzita dopravy v malých obcích
zajištění nakládání s komunálními odpady	stav místních komunikací
optimalizovaná ČOV v Broumově	nedostatečná kapacita parkovacích ploch u turistických cílů
údržba krajiny	nízká bezpečnost pěší a cyklistické dopravy
systém ochrany obyvatel před povodněmi	nevyhovující stav železničních tratí
větší nabídka volnočasových aktivit pro děti a mládež	zaostalá základní infrastruktura v malých obcích
existence spádové nemocnice	nedostatek sociálních bytů
existence sociálních služeb	neudržovaná krajina
dostupnost základní lékařské péče	lokální znečištění ovzduší lokálním topením
bohatá nabídka kulturních a sportovních aktivit	narušený přirozený vodní režim
stabilní síť maloobchodů s ostatním zbožím	absence čištění odpadních vod v některých částech obcí
existence Domova pro seniory	nízká vytríděnost odpadů
stabilní velcí zaměstnavatelé	ohrožení podzemních vod starými skládkami
regionální znační výrobků	vysoká nezaměstnanost
volné pozemky a objekty k využití	chybějící denní stacionář a odlehčovací služba pro seniory a ZP
vhodné podmínky pro zemědělství a lesnictví	absence specializovaných lékařských služeb
stabilní podnikatelské prostředí	nedostatečná maloobchodní síť v malých sídlech (potravin)
dostatečná kapacita sítě ZŠ a MŠ	nedostatečné pokrytí regionu sociálními službami
kvalita středoškolského vzdělání	vliv nedořešených církevních restitucí na hospodaření ve státních lesích
shodné území MAS, ORP, DSO	nevhodná skladba zemědělských plodin

Silné stránky	Slabé stránky
otevřené hranice a přeshraniční spolupráce	malé využití chátrajících objektů
aktivní DSO	půdní eroze způsobená intenzivním zemědělstvím na velkých plochách
schopnost komunikovat a řešit společné zájmy	vyšší míra nezaměstnanosti
kulturní a přírodní dědictví	nedostatek pracovních příležitostí pro osoby se základním vzděláním a zdravotním postižením
destinační management	špatná dostupnost odborného středního školství
podmínky pro rozvoj cestovního ruchu	dlouhodobé finanční zatížení obcí v souvislosti s rozsáhlými investicemi (kanalizace)
	kriminalita a vandalismus
	nedostatek policistů
	vysoká přestupková činnost
	špatný technický stav kulturních památek
	nedostatek kapacit pro volnočasové aktivity a cestovní ruch v případě špatného počasí
	sezónnost cestovního ruchu
Příležitosti	Hrozby
využití potenciálu mladých lidí	špatný demografický vývoj
zlepšení dostupnosti dobudováním dálniční sítě	zhoršení sociální struktury obyvatelstva
využití potenciálu železnice	rušení spojů veřejné dopravy
zkvalitňování dopravní sítě vč. Veřejné dopravy	devastace přírodních zdrojů a znehodnocení krajiny činností člověka
zlepšení kvality přístupových komunikací k výrobním objektům	těžba břidlicového plynu v regionu a okolí
další rozvoj cyklotras a naučných stezek	nespolupráce polských orgánů při ochraně životního prostředí
zlepšení vzhledu krajiny rozčleněním větších územních celků	ohrožení povodněmi a suchy
využití odpadů pro kompostování	rušení zdravotnických služeb
využití místních přírodních zdrojů pro místní produkci	zhoršení dostupnosti lékařských služeb
prostor pro uplatnění a život kvalifikovaných lidí	vznik nestabilního podnikatelského prostředí
propojení potřeb zaměstnavatelů se školstvím	úbytek pracovních příležitostí
využití volných objektů	redukce počtu škol
využití potenciálu lidí s nízkým vzděláním	nestabilní legislativa
rozvoj sociálního podnikání	rasismus, extremismus
využití potenciálu přeshraniční spolupráce	
rozvoj spolupráce v regionu	
rozvoj spolupráce mezi českou a polskou policií	
využití kulturního a přírodního dědictví pro cestovní ruch	
rozvoj služeb v rámci cestovního ruchu	
rozvoj destinačního managementu	
využití potenciálu vzdělávacího centra v Broumovském klášteře	
rozvoj infrastruktury pro cestovní ruch	

2.7 Analýza problémů a potřeb území

Oblasti (1) Kvalita života v regionu, (2) Podnikání, zemědělství a zaměstnanost, (3) Životní prostředí a ochrana krajiny a (4) Cestovní ruch a kulturní dědictví byly identifikovány jako hlavní

oblasti rozvoje území. Obsahová náplň jednotlivých oblastí rozvoje území byla popsána v kapitole 2.5.4. Smyslem této kapitoly je definovat problémy a rozvojové potřeby území MAS Broumovsko+. Analýza problémů a potřeb je zpracována po jednotlivých výše zmíněných oblastech a doplněna o dílčí SWOT analýzy.

2.7.1 Oblast rozvoje území - Kvalita života v regionu

2.7.1.1 Obyvatelstvo

Ze srovnání vývoje počtu obyvatel za posledních 20 let je zřejmý **negativní populační vývoj** v MAS Broumovsko+. Zatímco v rámci celé ČR vzrostl počet obyvatel za stejné období o 1,8 %, na území MAS se naopak počet obyvatel snížil o 6,7 %.

Došlo tedy k výraznému poklesu počtu obyvatel s dlouhodobou tendencí, výraznému stárnutí obyvatelstva, odchodu mladších věkových kategorií obyvatelstva s dopady do nižší vzdělanostní struktury obyvatelstva, trvalé tendenci ke snižování hustoty osídlení regionu.

Převládající trend stárnutí obyvatelstva je jedním z nejvýznamnějších procesů, které mohou do budoucna negativně ovlivnit celkový vývoj regionu s významnými dopady na mnoho oblastí kvality života (sociální věci, zdravotnictví, ekonomický vývoj apod.)

Pro zamezení výše uvedeného trendu je třeba zlepšení resp. udržení stávajících atributů kvality života v obcích regionu - bydlení, školství, zaměstnání, podmínky pro volnočasové aktivity, služby. Občanská vybavenost musí pokrývat nároky obyvatelstva na spokojený život, což zvýší atraktivitu Broumovska jako místa k životu.

Broumovsko je specifickým regionem v rámci ČR, jehož odloučená příhraniční poloha jej výrazně znevýhodňuje v řadě oblastí. **Nejméně 10 % z celkového počtu obyvatel tvoří obyvatelé přímo ohrožení sociálním vyloučením** s nízkým stupněm vzdělání, bez kvalifikace, pracovních návyků a prakticky bez možnosti uplatnění na běžném trhu práce. Nezaměstnanost uvedené skupiny obyvatel lze odhadovat na 80 – 90 %. Tyto faktory mají za následek výrazné sociální znevýhodnění poměrně velkého počtu jednotlivců i rodin, které je dáno řadou faktorů: nízké příjmy - závislost na sociálních dávkách, značná zadluženost, problémy s řešením bydlení. **Tito obyvatelé jsou nejčastěji kumulováni v různých lokalitách Broumova i okolních obcí, které lze označit jako vyloučené.** Jedná se zpravidla o jednotlivé bytové domy, s byty nízké úrovně a kvality. To s sebou přináší návazné negativní sociální jevy, provázející sociální vyloučení – problémy v občanském soužití v rámci komunity, konflikty v rodinách, domácí násilí, neúplné či disfunkční rodiny, závislosti na návykových látkách či hracích automatech, selhávání péče o děti, výchovné problémy, ohrožení dětí i dospělých kriminalitou a sociálně patologickými jevy. **Tyto negativní jevy je nutné soustavně monitorovat a eliminovat především formou preventivních opatření** (činnost odboru SVZ, orgánu SPOD, sociálních služeb, projekty na podporu sociálních služeb či prevenci kriminality). Přes veškeré aktivity města je však region Broumovska výrazně handicapován oproti jiným regionům z důvodu nedostatku či **špatné dostupnosti odborných sociálních služeb**, které by pomáhaly řešit neuspokojivou situaci ve vyloučených lokalitách. **Zvyšování dostupnosti uvedených sociálních služeb v regionu je jednou z priorit rozvoje Broumovska.** Vedle toho je současně nezbytné

hledat možnosti, způsoby i finanční prostředky na podporu vzniku nových pracovních míst, jelikož snížení nezaměstnanosti by jistě výrazně pozitivně ovlivnilo kvalitu života na Broumovsku.

2.7.1.2 Školství

Broumovsko je oblastí s nejnižší vzdělanostní úrovní obyvatelstva v ČR a tudíž je nutné této oblasti věnovat zvýšenou pozornost.

V regionu není žádná vyšší odborná škola ani vysoká škola. Velká část studentů proto musí za vzděláním dojíždět, a to mimo území MAS. V území chybí možnosti učňovského a středního odborného technického vzdělání. Středoškolská síť je nedostatečná a je třeba ve spolupráci s podniky, místní samosprávou a státní správou hledat nové možnosti učňovského a středního vzdělání v regionu nebo dosažitelném okolí a najít optimální strukturu středního vzdělání pro region.

Ve vesnických základních školách je velmi malý počet žáků. Dopad negativního demografického vývoje na školská zařízení v regionu může být zmírněn zajištěním kvalitní dopravní dostupnosti pro žáky a studenty ze vzdálenějších obcí. Dostupnost vzdělání (především předškolního a základního) je jedním z klíčových ukazatelů atraktivity venkova. Zároveň školy hrají významnou roli v kulturním životě obcí. V případě jejich uzavření proto může hrozit odchod mladých rodin do měst. V oblasti školství je nutné **zlepšit vybavenost škol** a zajistit jejich rekonstrukce nebo postupnou obnovu. Důležité je rovněž vytvoření zázemí pro rozvoj volnočasových aktivit dětí a žáků i celoživotního vzdělávání všech věkových skupin obyvatel regionu.

2.7.1.3 Služby

Na území MAS Broumovsko+ jsou poskytovány různé služby občanské vybavenosti a obchodu, jejich zastoupení však pro většinu měst a obcí není vyhovující a nepokrývá potřeby regionu. **Za službami je nutné dojíždět do větších měst, která nemohou kapacitně a v dostatečné kvalitě vyhovět stávajícím požadavkům obyvatel.** Kvalita i diverzifikace občanské vybavenosti obcí do 500 obyvatel je přímo úměrná velikosti obce, její poloze a vzdálenosti od měst v regionu, v nichž jsou sledované služby poskytovány. V těchto menších obcích chybí zastoupení poboček pošty, u obcí s více jak 500 obyvateli jsou pobočky pošty zastoupeny ve všech, vyjma obce Hejtmánkovice. Stálý obchod s potravinami je provozován pouze v pěti obcích do 500 obyvatel.

Na území MAS chybí krytá sportoviště nabízející alternativu trávení volného času při nepřízní počasí nebo v zimním období, jako např. krytý bazén, krytá tenisová hala a další. Vzhledem k nedostatku sportovišť při nepřízní počasí bude nutné modernizovat k tomuto účelu stávající objekty v obcích nebo vybudovat nové, sloužící občanům regionu i jeho návštěvníkům.

Dále je nutná **revitalizace veřejných prostranství měst a obcí včetně nevyužitých či chátrajících objektů**, modernizace či pořízení stávajícího, resp. nového vybavení pro společenské aktivity. V rámci udržení společenského života v obcích je třeba rozvíjet nové atraktivní formy spolkové činnosti, nová sportovní odvětví pro přilákání především mladých lidí a zapojení větší části obyvatelstva do dění v obci.

Podpoře aktivního přístupu obyvatel ke spolkové činnosti v obcích může přispět i **spolupráce mezi představiteli spolků, zástupců obcí a zástupců podnikatelských subjektů**. S tím souvisí i získání zdrojů financování na jejich činnost od obce, ale i od zástupců podnikatelských subjektů.

2.7.1.4 Sociální služby a zdravotnictví

Síť sociálních služeb v regionu je velmi řídká a kapacitami nedostačující. Dům s pečovatelskou službou je zastoupen pouze ve městech Broumov a Meziměstí. Terénní sociální služby jsou zastoupeny v městech (Broumov, Teplice nad Metují a Meziměstí). V celém regionu není denní stacionář pro seniory, hospic, azylový dům, ústav sociální péče pro dospělé nebo pro mládež. Z analýz vyplývá, že rozsah a nabídka sociálních služeb je dlouhodobě nedostatečná.

Velmi nedostatečné je poradenství v oblasti péče o duševně nemocné pacienty. Počet těchto nemocných každým rokem narůstá a s tím i závažnost onemocnění. Do Broumova dojíždí 1 – 2 x týdně psychiatr, který poskytuje lékařské služby ve své ordinaci. Docházka do ordinace duševně nemocných osob však závisí na dobrovolnosti. Zcela zde chybí terénní služba, která by zajišťovala dojížděku přímo za pacienty. Důvodem absence této terénní služby je především dojezdová vzdálenost terénní služby z měst (např. Hradec Králové) a také finanční otázka. Podmínkou dojíždění terénní služby je povinná spoluúčast měst a obcí.

Důležité je podporovat rozšíření a nabídku sociálních služeb v regionu a podpořit možnost dojíždění pracovníků neziskových organizací, které by svou činností uspokojovaly vysokou poptávku po sociálních službách. Nevyužívané objekty v majetku především obcí zrekonstruovat na **azylové domy, odlehčovací služby, případně služby pro osoby se zdravotním postižením typu stacionářů**. Dále je nezbytné **řešit problematiku tzv. sociálního bydlení** a to výstavbou či přestavbou domů sloužících pro nízkonákladové bydlení pro jednotlivce, osamělé rodiče s dětmi aj.

Síť zdravotnických zařízení není dostačující. Základní zdravotní péči zajišťují spádová města, což kapacitně nepokrývá potřeby regionu. Zajištění rovnoměrně dostupné základní zdravotní péče je proto problematické. Vybavení zdravotnickými službami je zajištěno především ve městech regionu (Broumov, Meziměstí, Teplice nad Metují). Praktický lékař ordinuje navíc také v obci Adršpach. Dětský lékař ordinuje výlučně ve městech regionu. Gynekologická ordinace stejně jako specializovaní lékaři jsou pouze ve městech Broumov a Meziměstí. Stomatolog kromě třech měst ordinuje také v obci Adršpach. **Je tedy nutné udržet stávající síť praktických, ale i specializovaných lékařů**, příp. podpořit jejich rozšíření do dalších obcí. Vzhledem k tomu, že obyvatelé menších obcí musí za zdravotnickými službami dojíždět, je třeba udržet stávající dopravní obslužnost obcí a měst.

2.7.1.5 Doprava

Stále přetrvává **horší dostupnost Broumovska** z jiných regionů ČR, zejména ze směru od Jičína, Mladé Boleslavi a Trutnova. Dostupnost směrem od Olomouce je lepší přes polské území než přes území ČR. Ani dopravní dostupnost z Polska není dobrá (špatný stav komunikací, neexistující dostupnost hromadnou dopravou). **Špatný stav komunikací II. a III. třídy není pouze ve směru z Polska, ale obecně se to týká celého regionu MAS**. Ke zlepšení celkové

dopravní dostupnosti regionu Broumovska je třeba zajistit zkvalitnění regionální dopravní infrastruktury. Tím se zvýší dopravní dostupnost, atraktivita regionu pro investory i návštěvníky a mobilita pracovní síly.

Rekonstrukcí stávající nevyhovující či budování nové infrastruktury, převážně silnic II. a III. třídy, místních komunikací, infrastruktury pro chodce a dalších dopravních staveb včetně železnice, letiště a infrastruktury pro veřejnou dopravu dojde ke zlepšení dopravních vazeb a zvýšení bezpečnosti všech druhů dopravy. Dále je žádoucí **rozvoj cyklistické dopravy** na území regionu a to jak pro dojížděky obyvatel do zaměstnání či škol, tak i z hlediska cestovního ruchu. Jedná se především o další budování nových cyklostezek a propojení se stávajícími trasami. Území je vhodné pro rozvoj cykloturistiky, optimální je spojení s pěší turistikou. V oblasti je množství cest s minimální intenzitou automobilové dopravy, které lze pro účely cykloturistiky využít.

2.7.1.6 Technická infrastruktura

Region není soběstačný v zásobování elektrickou energií z vlastních zdrojů. Na území MAS je zastaralá distribuční síť - průměrné stáří sítě NN v některých lokalitách přesahuje 40 let.

Zastaralé jsou také části vodovodních sítí a veřejného osvětlení. V některých obcích není vyřešen stav čištění odpadních vod. V obcích MAS je tedy **nutná podpora investic do vodohospodářské infrastruktury**, zejména na zajištění spolehlivého odvádění a čištění odpadních vod v jednotlivých obcích pomocí kanalizačních sítí a jejich **napojení na ČOV a dobudování vodovodních systémů**.

Další **rozvoj plynofikace** bude zapotřebí orientovat především na **lokality, které jsou investičně průchodné**, tzn., jednak s dostatečným předpokládaným odběrem plynu v návaznosti na investiční náročnost realizace místní plynovodní sítě, dále pak dosahu páteřního VTL/STL (středotlakého) plynovodu.

Energetické a technické systémy včetně veřejného osvětlení v obcích bude nutné **rekonstruovat**, příp. bude nutná podpora využívání alternativních zdrojů energie či ekologických technologií.

2.7.1.7 Bezpečnost

Území MAS Broumovsko+ má vyšší míru kriminality ve srovnání s Královéhradeckým krajem, ale srovnatelnou s Českou republikou. Pouze město Broumov má nainstalovaný kamerový systém, který přispívá k ochraně majetku, ochraně osob, prevenci proti vandalismu, ochraně pořádku na veřejnosti, odhalování, prevenci a postihu trestné činnosti, získávání důkazů pro orgány činné v trestním řízení. V ostatních obcích kamerový systém zcela chybí. Stejně je to i s existencí městské policie, zastoupena je také pouze ve městě Broumov. Velkým problémem na území MAS je i přestupková činnost. Počet projednávaných přestupků každým rokem stoupá. **V oblasti bezpečnosti je důležitá nejen spolupráce obcí a Policie ČR, ale také Policie ČR a policie Polska.** V rámci prevence kriminality, kterou mimo jiné podporuje Ministerstvo vnitra je žádoucí, aby **byl kamerový systém zaveden do dalších obcí regionu.**

Tabulka č. 2.64: SWOT analýza oblasti rozvoje území - Kvalita života v regionu

Silné stránky	Slabé stránky
– shodné území MAS, ORP, DSO – kvalitní životní prostředí – otevřené hranice a přeshraniční spolupráce – větší nabídka volnočasových aktivit pro děti a mládež – existence spádové nemocnice – dostatek zdrojů kvalitní pitné vody – existence sociálních služeb – dostatečná kapacita sítě ZŠ a MŠ – dostupnost základní lékařské péče – aktivní DSO – bohatá nabídka kulturních aktivit – zajištěné nakládání s komunálními odpady – v regionu není velké město – schopnost komunikovat a řešit spol. zájmy – kvalita středoškolského vzdělání – lepší průjezdnost z vnitrozemí přes vrchol Pasa – návrat či udržení mladých lidí v regionu – nižší hustota obyvatelstva – hustá síť silnic – dostupnost veřejné dopravy – existence domova pro seniory v Broumově – dostupný internet – shodný management – síť potravinářských obchodů	– kriminalita a vandalismus – nedostatečná údržba silnic II. a III. třídy – i místních a účelových – odchod mladých lidí – zaostalá základní infrastruktura v malých obcích – vysoký počet osob ze soc. znevýhodněného prostředí – stárnutí populace – nedostatek policistů – špatná dostupnost odborného středního školství – úbytek obyvatel – denní stacionář a odlehčovací služba pro seniory a ZP – vyšší míra rodin na hranici chudoby – absence specializovaných lékařských služeb – malá ochota vidět silné stránky regionu – chybí železniční napojení na Polsko – zvýšená příhraniční kriminalita – špatná dopravní obslužnost – nedostatek chodníků – zrušení železničních spojů – zpřetrhání mezigeneračních tradic – spolupráce policistů ČR – Polsko – nevýhodná příhraniční poloha – nedostatek služeb – nedostatek sociálních bytů – vysoká přestupková činnost – vysokorychlostní internet (pokrytí regionu) – pokrytí regionu mobilní sítí – pokrytí regionu soc. službami
Příležitosti	Hrozby
– zlepšení dostupnosti dobudováním dálniční sítě – využití potenciálu mladých lidí – církevní restituce – zkvalitňování dopravní sítě včetně veřejné dopravy – využití volných objektů – využití potenciálu přeshraniční spolupráce – digitalizace katastrálních map – využití potenciálu vzdělávacího centra v Broumovském klášteře – rozvoj spolupráce v regionu – využití potenciálu lidí s nízkým vzděláním – pozemkové úpravy (řešení hospodářsko-technické úpravy pozemků - HTUP)	– rušení středních škol – rušení zdravotních služeb – nestabilní legislativa – rušení spojů veřejné dopravy – rasismus, extremismus – špatný demografický vývoj – centralizace – migrace nepřizpůsobivých občanů

Problémy a potřeby popsané výše v této oblasti budou řešeny prostřednictvím Programového rámce IROP a OPZ v rámci následujících cílů a opatření:

Programový rámec	Specifický cíl SCLLD	Opatření SCLLD
IROP	Rozvoj infrastruktury pro občanskou vybavenost, technické infrastruktury a obnova veřejných prostranství	Rozvoj bytového fondu, výstavba a obnova nízkonákladových, bezbariérových a sociálních bytů
IROP	Rozvoj infrastruktury pro občanskou vybavenost, technické infrastruktury a obnova veřejných prostranství	Zvyšování bezpečnosti dopravy a podpora cyklodopravy
IROP	Rozvoj podnikatelských aktivit a jejich zázemí	Výstavba, obnova a pořízení vybavení provozoven pro nezemědělské činnosti, včetně podpory sociálního podnikání
IROP	Obnova kulturního dědictví	Stavební obnova kulturních a historických památek (movitých i nemovitých), včetně obnovy jejich okolí a souvisejících ploch
OPZ	Zvyšování kvality života v regionu	Podpora zvyšování kvality a rozvoje sociálních a návazných služeb a komunitní sociální práce
OPZ	Rozvoj podnikatelských aktivit a jejich zázemí	Výstavba, obnova a pořízení vybavení provozoven nezemědělských podnikatelů, včetně podpory sociálního podnikání
OPZ	Zvyšování kvality celoživotního vzdělávání a uplatnitelnosti na trhu práce	Zvyšování kvalifikace a podpora osob znevýhodněných na trhu práce a rozvoj spolupráce se zaměstnavateli

2.7.2 Oblast rozvoje území – Podnikání, zemědělství a zaměstnanost

Podpora rozvoje hospodářské činnosti ze strany MAS je pro rozvoj území klíčová. Migrace za zaměstnáním je nejčastějším důvodem pro stěhování obyvatel z území MAS. V současné době obce realizují téměř všechny investice prostřednictvím dotačních titulů, je však pravděpodobné, že podpora ČR ze strany EU v takovém rozsahu nebude trvalá. Koncepční, systematické úsilí vedoucí ke zvyšování životní úrovně obyvatel a v konečném důsledku také k posílení daňových příjmů obcí je jedinou racionální cestou k udržitelnosti rozvoje a částečné ekonomické soběstačnosti území.

Do budoucna by měl být **podpořen rozvoj mikropodniků a podnikatelům by měl být poskytován poradenský a vzdělávací servis**. Vzhledem k přetrvávajícímu zemědělskému rázu

oblasti se pozornost musí zaměřit i na **podporu místních zemědělců**. Zemědělství je druhým nejčastějším oborem podnikání v regionu, proto je potřeba zajistit jeho efektivnost a dlouhodobou konkurenceschopnost. Konkurenceschopnost je možné zvyšovat podporou **modernizace zemědělských podniků a podporou zemědělské výroby včetně jejich technického a technologického vybavení, dále také rozvíjením moderních forem zemědělství**. V rámci podpory podnikání by bylo dobré rozšířit informační www portál s databází místních firem na firmy z celého území. Je nutné rovněž pracovat na **propagaci regionální značky a registraci většího množství regionálních výrobků**. Bylo by vhodné nadále organizovat pravidelné **farmářské trhy** pro podporu odbytu místních zemědělců a drobných řemeslníků a zpracovat koncept sítě společného odbytu lokálních produktů, případně i nově vzniklých sociálních podniků.

Broumovsko se dlouhodobě vyznačuje vyšší mírou nezaměstnanosti, která se pohybuje okolo 11 %. To je dáno nedostatkem pracovních příležitostí, zejména pak pro lidi s nízkým stupněm kvalifikace či bez vzdělání, kterých je v naší spádové oblasti opět poměrně vysoké procento. Nezaměstnanost je problém, který regionální aktéři vnímají velmi intenzivně. Nezaměstnanost se odráží do sociální situace obyvatel a přináší sekundární problémy i obcím. Vysoká míra nezaměstnanosti, resp. snížení zaměstnaného obyvatelstva má dopad i na daňové příjmy obcí. **Nutné tedy bude přispívat ke zvýšení zaměstnanosti nezaměstnaných osob nebo osob ohrožených na trhu práce prostřednictvím efektivního a cíleného využití nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti. Dále také integrace sociálně vyloučených skupin na trhu práce.**

Pro Broumovsko je také typická nižší míra zaměstnanosti, která souvisí s vyšším počtem ekonomicky neaktivních osob v produktivním věku. Jedním z důvodů je nesoulad profesní kvalifikace uchazečů o zaměstnání a volných pracovních míst. Překážkou rozvoje podnikání v regionu není pouze nedostatečně kvalifikovaná pracovní síla, ale také zastaralé a nedostatečné vybavení jednotlivých firem, což snižuje jejich konkurenceschopnost. **Problémem je také nízký stupeň podnikatelské aktivity.**

V této příhraniční oblasti lze díky restrukturalizaci průmyslu a zemědělské výstavbě z dob hospodaření státních statků najít velké množství brownfields. Vhodnou přestavbou a rekonstrukcí lze tyto **brownfields přeměnit na objekty s novým funkčním využitím**, konkrétně k podnikatelským účelům.

Tabulka č. 2.65: SWOT analýza oblasti rozvoje území – Podnikání, zemědělství a zaměstnanost

Silné stránky	Slabé stránky
– shodné území MAS, ORP, DSO – kvalitní životní prostředí – otevřené hranice a přeshraniční spolupráce – stabilní velcí zaměstnavatelé – destinační management – podmínky pro rozvoj cestovního ruchu – regionální značení výrobků – aktivní DSO – schopnost komunikovat a řešit spol. zájmy – lepší průjezdnost z vnitrozemí přes vrchol Pasa – návrat či udržení mladých lidí v regionu – dostatečná nabídka pracovních příležitostí – dostatečné pokrytí mobilním signálem – stabilní síť maloobchodů s ostatním zbožím – vhodné podmínky pro zemědělství a lesnictví – kvalitní lesní školky – stabilita podnikatelské infrastruktury – dostupný internet – shodný management – rozvinuté pastevectví – síť potravinářských obchodů – méně nákladná pracovní síla	– odchod mladých lidí – špatný systém hospodaření ve státních lesích – vysoká nezaměstnanost – nedostatek kapacit pro volnočasové aktivity a cestovní ruch v případě špatného počasí – nízká vzdělanost obyvatel – nevhodná skladba zemědělských plodin – malé využití chátrajících objektů – nedostatek kvalifikovaných pracovních příležitostí – malá ochota vidět silné stránky regionu – nedostatečné využití přírodních krás pro cestovní ruch – sezónnost cestovního ruchu – nízká kupní síla – chybí železniční napojení na Polsko – maloobchodní síť v malých sídlech (potraviny) – nízké procento živočišné výroby – nedostatek drobných výrobců (pekař, cukrář) – nevýhodná příhraniční poloha – nedostatek služeb – málo lidí pracuje v zemědělství – vysokorychlostní internet (pokrytí regionu) – pokrytí regionu mobilní sítí
Příležitosti	Hrozby
– využití kulturního a přírodního dědictví pro cestovní ruch – využití dotačních programů – využití místních přírodních zdrojů pro místní produkci – zlepšení dostupnosti dobudováním dálniční sítě – využití potenciálu mladých lidí – prostor pro uplatnění a život kvalifikovaných lidí – propojení potřeb zaměstnavatelů se školstvím – rozvoj služeb v rámci cestovního ruchu – církevní restituce – využití potenciálu železnice – rozvoj destinačního managementu – využití volných objektů – využití potenciálu přeshraniční spolupráce – zlepšení kvality přístupových komunikací k výrobním objektům – rozvoj spolupráce v regionu – využití potenciálu lidí s nízkým vzděláním – pozemkové úpravy (řešení hospodářsko-technické úpravy pozemků - HTUP)	– devastace přírodních zdrojů a znehodnocení krajiny činností člověka – nestabilní legislativa – nestabilní podnikatelské prostředí – centralizace – špatná komunikace ústředních orgánů státní správy

Problémy a potřeby popsané výše v této oblasti budou řešeny prostřednictvím Programového rámce PRV a OPZ v rámci následujících cílů a opatření:

Programový rámec	Specifický cíl SCLLD	Opatření SCLLD
PRV	Rozvoj podnikatelských aktivit a jejich zázemí	Výstavba, obnova a pořízení vybavení provozoven pro nezemědělské činnosti, včetně podpory sociálního podnikání
PRV	Modernizace a rozvoj zemědělství a lesnictví	Zvýšení konkurenceschopností zemědělství a lesnictví
OPZ	Zvyšování kvality celoživotního vzdělávání a uplatnitelnosti na trhu práce	Zvyšování kvalifikace a podpora osob znevýhodněných na trhu práce a rozvoj spolupráce se zaměstnavateli

2.7.3 Oblast rozvoje území – Životní prostředí a ochrana krajiny

2.7.3.1 Krajina

V rámci území MAS Broumovsko+ přetrvává **nedostatečné porozumění místních obyvatel pro cíle**, k nimž byla zřízena **CHKO Broumovsko**, tj. ochranu a postupnou obnovu hodnot krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků, vytvoření a rozvíjení ekologicky optimálního systému všestranného využívání krajiny a jejích přírodních zdrojů v oblasti. Rozvoj měst a obcí probíhá často bez přihlédnutí k potřebám ochrany krajiny. Nedaří se **omezit nepovolenou jízdu motocyklů a čtyřkolek v terénu**. Ojediněle nedostatečná je spolupráce státní správy ochrany přírody se samosprávami měst a obcí, s podnikatelskými subjekty v regionu.

Nezbytností je tedy realizace aktivit vedoucích k naplnění cílů zřízení CHKO Broumovsko, např. **ochrana a zachování krajinného rázu**, udržení **pestrosti krajiny**, **výzkum**. Pro další rozvoj regionu je nezbytností podpora **šetrného rekreačního a volnočasového využití území v CHKO při zachování principu trvalé udržitelnosti**. K tomu napomůže **vzdělávání a osvěta v oblasti ochrany přírody a krajiny** s vytvořením nezbytného **zázemí pro tyto činnosti**.

Charakteristické rysy **krajiny ohrožuje těžba surovin** (lomy, doly, písničky) jak na území regionu, tak v posledních letech se rozvíjející těžba kamene v nejbližším polském příhraničí (Tlumaczow).

2.7.3.2Vodstvo

Činností lidí jsou **ohroženy povrchové vody**. Při dlouhodobých nebo přívalemých deštích dochází k **vylití vodních toků z koryt** s následnými materiálními škodami. V důsledku složení geologického podloží je pro řeku Stěnavu a její přítoky charakteristický **rychlý a strmý nástup povodňových vln** s následnými značnými škodami ve městech a obcích. V případě **ohrožení podzemních zásob vod** – jejich kvality i množství – je ohroženo jímání vody pro veřejné zásobování, což ohrožuje zásobování pitnou vodou obyvatel v regionu, ale v důsledku dodávek podzemní vody do **Vodárenské soustavy Východní Čechy ohrožení zásobování pitnou vodou pro další části Královéhradeckého kraje**. Pro zásoby podzemních vod znamenají významné ohrožení **sklárky vzniklé v minulosti i úniky nebezpečných látek a jiné důsledky činnosti člověka v současnosti**. Nezbytná je ochrana přírodě blízkého charakteru vodních toků, mokřadů a vodních ploch, postupná **obnova přirozeného vodního režimu v krajině**. Vzhledem k významu zásob podzemních vod je potřebné podporovat **monitorovací síť režimu odtoku povrchových a podzemních vod, výzkum režimů povrchových a podzemních vod**. Nezbytná je podpora šetrného využívání přírodních zdrojů.

2.7.3.3Půdní podmínky, lesní porosty

Vodní eroze a související půdní sesuvy ohrožující zemědělský a lesní půdní fond. Většina měst a obcí nezahájila komplexní pozemkové úpravy. Monokulturní lesní porosty jsou ohroženy větrnými smrštěmi způsobujícími **rozsáhlé polomy**. **Řádné hospodaření v lesích ovlivňují nedořešené církevní restituce** a z toho vyplývající problémy. V ojedinělých případech dochází k těžbě dřeva nepovolené státní správou a k těžbě dřeva bez souhlasu vlastníka (krádež dřeva). Nově zakládané lesní porosty ohrožuje **nedostatečná následná péče** a škody způsobené zvěří na lesních porostech.

Prevenčí před vodní erozí a souvisejícími půdními sesuvy ohrožujícími zemědělský a lesní půdní fond je **zavádění zatravněných pásů vedených po vrstevnici** a celoplošné zatravnění orné půdy. Pro města a obce je významné zahájit, popř. dokončit **komplexní pozemkové úpravy a realizovat výstupy** z nich vyplývající. Pozornost je nutné věnovat **zalesňování a péči o nově založené lesní porosty**. K řádnému hospodaření v lesích je potřebné zajistit **infrastrukturu související se správou lesů** (např. péče o lesní cesty).

2.7.3.4Fauna a flóra

Pro území je podmínkou zajištění **nekonfliktního způsobu hospodaření a podnikání** vzhledem k výskytu chráněných druhů rostlin a živočichů. Zvěř ohrožuje **nedostatek úkrytů (remízky)** a lesní pich. **Chráněné druhy ptáků jsou ohroženy neukázněností lidí** při jejich hnízdění. Narůstá počet dopravních nehod v důsledku střetu se zvěří. **Nedořešené jsou náhrady škody způsobené zvláště chráněnými živočichy** (volavka, kormorán, dravci), což přispívá k jejich ohrožení zabíjením.

Podporu je nutné věnovat opatřením k ochraně a zachování lesních společenstev a zvyšování **ekologické stability lesních porostů** změnou prostorové a druhové skladby porostů. Je potřebné realizovat opatření k ochraně a **zachování typických nelesních ekosystémů**,

udržování a zvyšování jejich přirozené druhové pestrosti, zejména druhově bohatých luk a mokřadů, **zvyšování ekologické stability zemědělské krajiny** s důrazem na průchodnost krajiny pro migrující organismy. Rovněž je potřebné udržovat, příp. vytvářet vhodné životní podmínky pro vzácné a chráněné druhy rostlin a živočichů a jejich společenstva, s důrazem na evropsky významné druhy.

2.7.3.5 Odpady

Ve srovnání s průměrem v kraji i ČR je **vytřídnost separovaného odpadu** na území MAS nízká. Nezbytností je tak **udržet a zlepšit množství vytřídněného odpadu**. **Staré skládky** ohrožují zdroje podzemních vod. Vzhledem k ochraně přírody nelze v regionu ukládat **kaly z čistíren odpadních vod**. Ojedinele dochází k zakládání **nepovolených skládek**.

Je nutné pokračovat v monitoringu starých skládek. Je nutné řešit **ukládání zeminy související s realizací staveb a její následné využití**. Zlepšit je potřebné také osvětu související se svozem a tříděním komunálního odpadu.

2.7.3.6 Čištění odpadních vod

V regionu lze vybudovat kanalizace v obcích vzhledem k terénu a rozložení jednotlivých sídel včetně rozmístění domů v obcích (tzv. lánové obce umístěné podle vodního toku a místní komunikace) jen se zvýšenými náklady. Nevyhovující je technický stav stávající kanalizace a provozování kanalizace, která odvádí částečně předčištěné nebo zcela nečištěné odpadní vody do místních recipientů. Periferní části měst a obcí zůstávají často bez napojení na čistírny odpadních vod.

2.7.3.7 Čistota ovzduší

Z různých příčin (např. ekonomických – cena zdrojů) dochází přes provedenou plynofikaci ke **spalování plastů a dalších odpadů v lokálních kotlích**. K této problematice není v regionu zajištěna dostatečná **osvěta**. Je nezbytné omezovat **spalování plastů a dalších odpadů v lokálních kotlích**.

Tabulka č. 2.66: SWOT analýza oblasti rozvoje území – Životní prostředí a ochrana krajiny

Silné stránky	Slabé stránky
– kulturní a přírodní dědictví – shodné území MAS, ORP, DSO – kvalitní životní prostředí – otevřené hranice a přeshraniční spolupráce – dostatek zdrojů kvalitní pitné vody – aktivní DSO – ochrana přírody a krajiny – zajištěné nakládání s komunálními odpady – schopnost komunikovat a řešit spol. zájmy – optimalizovaná ČOV v Broumově – volné pozemky a objekty k využití – údržba krajiny – systém ochrany obyvatel před povodněmi – shodný management	– špatný systém hospodaření ve státních lesích – nevhodná skladba zemědělských plodin – malá ochota vidět silné stránky regionu – nedostatečné využití přírodních krás pro cestovní ruch – čištění odpadních vod na vesnicích – devastace lesních a polních cest – neudržovaná krajina – lokální znečištění ovzduší lokálním topením
Příležitosti	Hrozby
– využití kulturního a přírodního dědictví pro cestovní ruch – využití dotačních programů – využití místních přírodních zdrojů pro místní produkci – využití potenciálu přeshraniční spolupráce – zlepšení vzhledu krajiny rozčleněním větších územních celků – využití odpadů pro kompostování – využití potenciálu vzdělávacího centra v Broumovském klášteře – rozvoj spolupráce v regionu – pozemkové úpravy (řešení hospodářsko-technické úpravy pozemků - HTUP)	– devastace přírodních zdrojů a znehodnocení krajiny činností člověka – těžba břidlicového plynu v regionu a okolí – nestabilní legislativa – rozšiřování lomu u česko – polské hranice – nespolečenská polských orgánů při ochraně živ. prostředí – vyhlášení aktivních záplavových zón – ohrožení povodněmi – neřešení vodohospodářských staveb – špatná komunikace ústředních orgánů státní správy

Problémy a potřeby popsané výše v této oblasti budou řešeny prostřednictvím Programového rámce OPZP a PRV v rámci následujících cílů a opatření:

Programový rámec	Specifický cíl SCLLD	Opatření SCLLD
OPZP a PRV	Posilování péče o krajinu a ochrana životního prostředí	Podpora opatření na údržbu a ochranu přírody a krajiny (včetně ochrany zdrojů pitné vody)
PRV	Modernizace a rozvoj zemědělství a lesnictví	Podpora obnovy lesů po kalamitách, posilování společenských a retenčních funkcí lesů, podpora pěstební činnosti (lesní školky)

2.7.4 Oblast rozvoje území – Cestovní ruch a kulturní dědictví

2.7.4.1 Přírodní atraktivita

Celé území MAS je součástí Chráněné krajinné oblasti Broumovsko, takže pro využití přírodních zajímavostí pro cestovní ruch je nezbytné najít shodu se státní ochranou přírody. Do hlavních lokalit NPR Adršpašsko-teplické skály přijíždí velký počet návštěvníků v hlavní turistické sezóně a v době polských státních a církevních svátků. Hlavní turistická sezóna od poloviny června do konce srpna je krátká a je žádoucí ji prodloužit. V území MAS není dostatečně zpracovaná a využitá interpretace přírodních atraktivit pro cestovní ruch a se zaměřením na vhodné segmenty návštěvníků. Jako doplněk k přírodním atraktivitám není dostatečně rozvinuta nabídka programů při deštivém počasí (tzv. mokrá program) a je třeba ji rozšířit. Je tedy nezbytný **rozvoj interpretace přírodních atraktivit pro cestovní ruch** a se zaměřením na vhodné segmenty návštěvníků, **hledání shody se státní ochranou přírody** (Správa CHKO) v rozvoji cestovního ruchu, např. zvýšením snahy využít přírodní zajímavosti CHKO Broumovsko v cestovním ruchu. Další z priorit je **rozvíjení programů environmentální výchovy a vzdělávání jak pro místní obyvatele, tak pro návštěvníky**. Důležité je podporovat rozvoj vhodných programů pro návštěvníky NPR Adršpašsko-teplických skal, které umožní rozmělnit návštěvnost v hlavní turistické sezóně a v době polských státních a církevních svátků. Využití nových témat souvisejících s nabídkou přírodních atraktivit (např. geotopy, téma geoparku).

2.7.4.2 Kulturní atraktivita

V Broumově jsou dvě národní kulturní památky – Klášter v Broumově a Hřbitovní kostel Panny Marie. Nejvyšší počet návštěvníků architektonických, stavebních, církevních a kulturních památek se soustřeďuje na Národní kulturní památku Klášter v Broumově, a to zejména v hlavní turistické sezóně a v době polských státních a církevních svátků. I v hlavní turistické sezóně je počet návštěvníků závislý na počasí. Kulturní atraktivita nacházejí doposud malé využití v cestovním ruchu. Nedostatečně využity pro cestovní ruch jsou témata církevní turistiky (např. kopie Turínského plátna v broumovském Klášteře), téma lánových vsí a statků Broumovského typu, osídlování Broumovska. Nedostatečně je využitý potenciál návštěvníků z Polska. V marketingu cestovního ruchu celého regionu převládá zaměření na Českou republiku. Většina ze skupiny Broumovských barokních kostelů a část Kláštera v Broumově je ve špatném stavebním stavu. Ve špatném stavebním stavu je část statků broumovského typu.

Hlavní priority území v této oblasti jsou **stavební obnova kostelů a dalších církevních objektů**, pokračování ve **stavební obnově NKP Klášter v Broumově**, **obnova a využití dalších stavebních památek** (např. zámek v Adršpachu), pokračování v **revitalizaci Městské památkové zóny v Broumově**, především obnově zadních traktů domů, místních komunikací v zóně, pokračování ve vhodné **obnově venkovských statků broumovského typu** a uchování jedinečnosti vzhledu a originality měst a obcí Broumovska.

2.7.4.3 Další turistické atraktivity, organizace cestovního ruchu

V území se obtížně rozbíhá spolupráce poskytovatelů služeb a společný marketing se setkává s malou podporou poskytovatelů služeb. Společnost pro destinační management již funguje jako samostatný subjekt. V regionu však chybí monitoring návštěvnosti. **Region i poskytovatelé služeb jsou nedostatečně začleněni do tzv. sítě v cestovním ruchu** (např. síť aktérů, projektů, tematické). Problémem je také **nedostatečný marketing zaměřený na zahraniční návštěvníky** a znalost cizích jazyků poskytovateli služeb. Nedostatečná je nabídka doprovodných služeb v CR (hlídání dětí, půjčovna automobilů apod.), nabídka atraktivit mimo hlavní turistickou sezónu a večerních programů pro návštěvníky regionu. **Je vhodné rozvíjet také téma agroturistiky, služby pro rodiny s dětmi a aktivní mladé turisty, finančně zajistit hlavní letní programy - festivaly Za poklady Broumovska a Festivalu horolezeckých filmů.**

2.7.4.4 Sportovní aktivity a jejich infrastruktura

Vzhledem k poloze a velikosti regionu zaostává Broumovsko v nabídce ve srovnání s jinými lokalitami v ČR (např. sjezdovky, upravené běžkařské tratě). Zaostává ve srovnání s jinými regiony ČR rovněž v rozvoji cyklostezek a cyklotras, stezky pro in-line bruslení. Doposud není dostatečně připravována trasa pro singeltrek. Malá je nabídka venkovních koupališť. Letiště v Broumově má nedostatečné zázemí pro sportovní aktivity (sportovní létání, seskoky padákem).

Pro období v hlavní turistické sezóně **nenabízí region dostatek možností pro deštivé počasí** (tzv. mokrá program) a totéž platí pro období mimo hlavní turistickou sezónu

2.7.4.5 Ubytovací a stravovací kapacity pro cestovní ruch

Kapacity ubytovací a stravovací **nejsou stabilizované v důsledku krátké turistické sezóny**. Není dostatečná nabídka a struktura nabídky ubytovacích a stravovacích služeb v části území mimo Adršpach a Teplice nad Metují. Neexistuje certifikace služeb v cestovním ruchu. Prioritou jsou tedy aktivity vedoucí k prodloužení turistické sezóny, rozšíření nabídky doprovodných služeb a programů pro návštěvníky a zvýšení počtu ubytovacích a stravovacích míst a zlepšení jejich struktury.

2.7.4.6 Informační zdroje zaměřené na CR nebo v CR využitelné

Stabilita služeb poskytovaných v oblasti informací pro cestovní ruch je problematická (např. aktuálnost všech webových stránek, jejich grafický vzhled, udržení místního zpravodajského serveru, turistických novin apod.). Vydávání informačních materiálů poskytovateli služeb, městy a obcemi není navzájem provázané, tím **není využíván případný synergický efekt**. **Nedostatečný je marketing regionu na sociálních sítích**. Důležité je zaměřit se na využívání moderních technologií a spolupráci v oblasti informací pro cestovní ruch mezi poskytovateli služeb navzájem, i mezi veřejnou správou a podnikatelským sektorem.

Tabulka č. 2.67: SWOT analýza oblasti rozvoje území – Cestovní ruch a kulturní dědictví

Silné stránky	Slabé stránky
– kulturní a přírodní dědictví – shodné území MAS, ORP, DSO – kvalitní životní prostředí – otevřené hranice a přeshraniční spolupráce – destinační management – podmínky pro rozvoj cestovního ruchu – aktivní DSO – bohatá nabídka kulturních aktivit – schopnost komunikovat a řešit spol. zájmy – lepší průjezdnost z vnitrozemí přes vrchol Pasa – síť cyklotras – dostupnost veřejné dopravy – shodný management	– kriminalita a vandalismus – nedostatečná údržba silnic II. III. třídy, místních a účelových – zaostalá základní infrastruktura v malých obcích – špatný technický stav kulturních památek – nedostatek kapacit pro volnočasové aktivity a cestovní ruch v případě špatného počasí – malé využití chátrajících objektů – malá ochota vidět silné stránky regionu – nedostatečné využití přírodních krás pro cestovní ruch – sezónnost cestovního ruchu – chybí železniční napojení na Polsko – špatná dopravní obslužnost – zrušení železničních spojů – nevýhodná příhraniční poloha – nedostatek služeb – vysokorychlostní internet (pokrytí regionu) – pokrytí regionu mobilní sítí
Příležitosti	Hrozby
– využití kulturního a přírodního dědictví pro cestovní ruch – využití dotačních programů – zlepšení dostupnosti dobudováním dálniční sítě – rozvoj služeb v rámci cestovního ruchu – rozvoj destinačního managementu – zkvalitňování dopravní sítě včetně veřejné dopravy – využití volných objektů – využití potenciálu přeshraniční spolupráce – rozvoj spolupráce v regionu – další rozvoj cyklotras a naučných stezek	– nestabilní legislativa – nestabilní podnikatelské prostředí – špatná komunikace ústředních orgánů státní správy

Problémy a potřeby popsané výše v této oblasti budou řešeny prostřednictvím Programového rámce PRV, IROP a OPZ v rámci následujících cílů a opatření:

Programový rámec	Specifický cíl SCLLD	Opatření SCLLD
PRV	Rozvoj podnikatelských aktivit a jejich zázemí	Výstavba, obnova a pořízení vybavení provozoven pro nezemědělské činnosti, včetně podpory sociálního podnikání
PRV	Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu	Rozšíření a zvýšení kvality ubytovacích a stravovacích kapacit
IROP	Obnova kulturního dědictví	Stavební obnova kulturních a historických památek (movitých i nemovitých), včetně obnovy jejich okolí a souvisejících ploch

3. Strategická část

3.1 Popis strategické části

Strategická část má následující strukturu:

Vize, která

- jasně a stručně vyjadřuje, čeho bude realizací rozvojové strategie a činností MAS Broumovsko+ dosaženo.

Mise, která

- definuje principy naplňování vize
- je obsahově definována oblastmi rozvoje území

Strategické cíle, které

- naplňují vizi a misi
- a definují směry jednotlivých oblastí rozvoje území

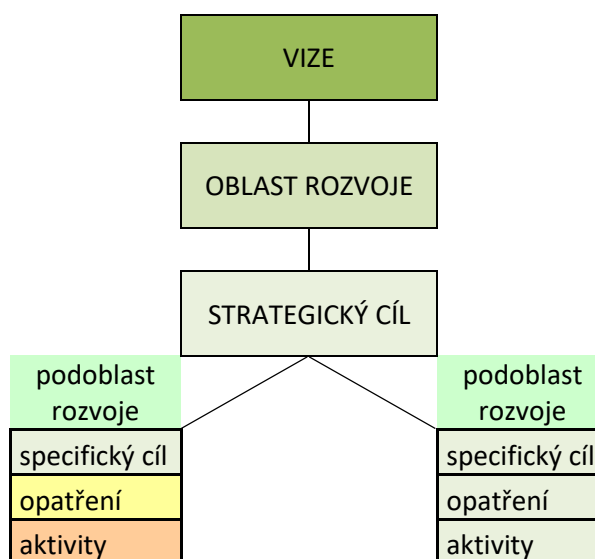
Specifické cíle, které

- naplňují jednotlivé strategické cíle,
- jsou tematicky rozděleny v podoblastech rozvoje
- specifikují kroky, jimiž bude naplnění strategických cílů rozvojové strategie (a tedy i vize) dosaženo.

V následující kapitole jsou výše uvedené cíle, vize a mise představeny a podrobněji popsány včetně

- **opatření a aktivit**, jejichž uskutečněním bude vytyčených strategických cílů, specifických cílů i vize dosaženo,
- **monitorovacích indikátorů**, prostřednictvím kterých bude realizace jednotlivých cílů monitorována a hodnocena

Obrázek č. 3.1: schéma návrhové části strategie a hierarchie cílů

3.2 Vize a mise

3.2.1 Vize do roku 2029

V červnu 2014 přijala MAS **Vizi do roku 2029**, jejímiž klíčovými slovy jsou: **Kořeny, hodnoty, identita, tradice a klid**.

Broumovsko je plné aktivního přístupu k životu. Vychází z místních tradic, hodnot a kořenů, které jsou poznávány, pochopeny a dále rozvíjeny. Je vytvořena silná regionální identita obyvatelstva.

Struktura místního obyvatelstva překonává zátěže minulého vývoje. Obyvatelé mají vazbu na region. Aktivní regionální patrioti spolupracují a podněcují spolkový komunitní život. Sebevědomí a odpovědní lidé se identifikují s Broumovskem a zůstávají zde žít.

Broumovsko je ekonomicky pružné, konkurenceschopné, je zde dostatek pracovních příležitostí a aktivní sféra místních podnikatelských subjektů. Je nastavena dynamická rovnováha mezi výrobními obory, službami a cestovním ruchem. Broumovsko je lákavou destinací pro turisty z ČR a zahraničí.

Přírodní i kulturně-historické hodnoty krajiny Broumavska i jeho sídel jsou zachovány a rozvíjeny. Broumovsko je dobře dostupné. Infrastruktura je v souladu s krajinou, jejími hodnotami a tradicí a nenarušuje klidný ráz místního prostředí.

3.2.2 Mise do roku 2023

V červnu 2014 MAS přijala svou následující **Misi do roku 2023**.

MAS Broumovsko+ působí na stejném území jako DSO Broumovsko a obě organizace vzájemně koordinují svoji činnost. MAS je zapojena do všech relevantních nástrojů komunitně vedeného místního rozvoje a realizuje i vlastní projekty, na jejichž potřebě panuje shoda v území a které mají široký regionální dopad. Podstatnou částí práce MAS je iniciace a propojování rozvojových aktivit všech subjektů z regionu (obce, NNO, podnikatelé) a jejich zastřešujících organizací. Na tyto aktivity je zajištěno dostatečné množství finančních prostředků a kapacita managementu MAS, díky čemuž pracovníci MAS aktivně působí na celém území. Management MAS je profesionální a vstřícný k žadatelům a má základní přehled o dotačních možnostech a o subjektech poskytujících dotační poradenství. MAS spolupracuje s dalšími (především sousedními) MAS v ČR i v zahraničí na realizaci společných projektů a vzájemné výměně zkušeností.

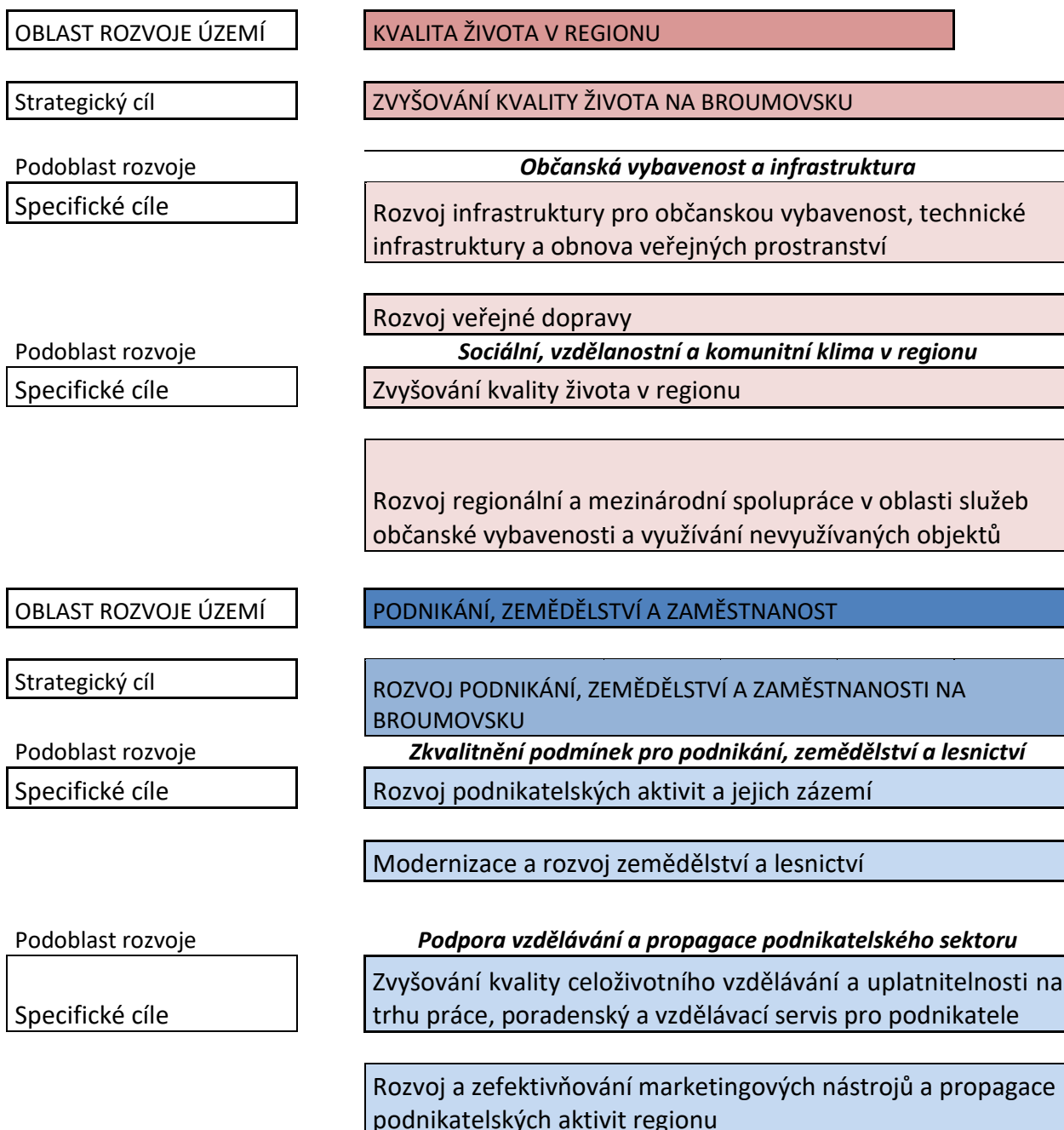
3.3 Provázání strategických cílů a oblastí rozvoje území MAS Broumovsko+

V analytické části strategie byly identifikovány tyto **oblasti rozvoje**:

- 1) Kvalita života v regionu
- 2) Podnikání, zemědělství a zaměstnanost
- 3) Životní prostředí a ochrana krajiny
- 4) Cestovní ruch a kulturní dědictví

Propojení těchto oblastí rozvoje se strategickými a specifickými cíli ukazuje následující diagram.

Obrázek č. 3.2: Propojení oblastí

OBLAST ROZVOJE ÚZEMÍ	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A OCHRANA KRAJINY
Strategický cíl	OCHRANA A ZVYŠOVÁNÍ KVALITY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ NA BROUMOVSKU
Podoblast rozvoje	<i>Investice do zvyšování ochrany životního prostředí</i>
Specifické cíle	Posilování péče o krajinu a ochrana životního prostředí
	Zefektivnění systému nakládání s odpady
Podoblast rozvoje	<i>Spolupráce vzdělávání v oblasti péče o životní prostředí</i>
Specifické cíle	Posilování dopadů environmentálního vzdělávání
	Rozvoj regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí
OBLAST ROZVOJE ÚZEMÍ	CESTOVNÍ RUCH A KULTURNÍ DĚDICTVÍ
Strategický cíl	POSÍLENÍ CESTOVNÍHO RUCHU A OBNOVA KULTURNÍHO DĚDICTVÍ BROUMOVSKA
Podoblast rozvoje	<i>Cestovní ruch</i>
Specifické cíle	Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu
	Rozvoj služeb pro cestovní ruch
Podoblast rozvoje	<i>Kulturní dědictví</i>
Specifický cíl	Obnova kulturního dědictví
Podoblast rozvoje	<i>Spolupráce v oblasti cestovního ruchu a péče o kulturní dědictví</i>
Specifický cíl	Rozvoj regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti cestovního ruchu a obnovy a interpretace kulturního dědictví

3.4 Popis strategických a specifických cílů

Realizací SCLLD budou naplňovány čtyři základní strategické cíle:

3. Zvyšování kvality života na Broumovsku
4. Rozvoj podnikání, zemědělství a zaměstnanosti na Broumovsku
5. Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku
6. Posílení cestovního ruchu a obnova kulturního dědictví Broumova

Strategické cíle odpovídají oblastem rozvoje (viz výše). Každému strategickému cíli odpovídá několik cílů specifických a jim jsou podřazena opatření a aktivity.

3.4.1 Strategický cíl 1 – Zvyšování kvality života na Broumovsku

Strategický cíl Zvyšování kvality života na Broumovsku je zaměřen na oblast infrastruktury a občanské vybavenosti a pokrývá tak například oblasti infrastruktury, veřejných prostranství, bytového fondu, komunikací, veřejné dopravy, vzdělávání, kultury, veřejné zprávy a nevládních neziskových organizací atp. Důraz je kladen i na rozvoj spolupráce v této oblasti.

Strategický cíl	1. Zvyšování kvality života na Broumovsku
Specifický cíl	1.1 Rozvoj infrastruktury pro občanskou vybavenost, technické infrastruktury a obnova veřejných prostranství
Opatření /Aktivity	1.1.1 Obnova bytů a rodinných domů na Broumovsku • <i>Výstavba, obnova, rekonstrukce rodinných domů a bytů</i> • <i>Pořízení, obnova a rekonstrukce bytů na sociální bydlení</i>
	1.1.2 Rozvoj infrastruktury pro veřejné služby a volný čas • <i>Podpora rozvoje infrastruktury pro vzdělávání</i> • <i>Podpora rozvoje infrastruktury pro sociální oblast</i> • <i>Podpora rozvoje infrastruktury pro zdravotní oblast</i> • <i>Podpora rozvoje infrastruktury volného času (hřiště, sportoviště, bazény, koupaliště) a občanské vybavenosti</i> • <i>Podpora veřejné správy</i>
	1.1.3 Obnova veřejných prostranství a výsadba zeleně • <i>Výsadby zeleně v intravilánu obce</i> • <i>Rekonstrukce veřejného osvětlení</i> • <i>Obnova a nové vybavení veřejných prostranství mobiliářem</i>

	1.1.4 Podpora znovuvyužívání brownfieldů • <i>Dokumentace brownfieldů a jejich využití k podnikatelské činnosti a veřejně prospěšným aktivitám</i> • <i>Propagace možností využití brownfieldů na Broumovsku</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	1.2 Rozvoj veřejné dopravy, zvyšování bezpečnosti dopravy a podpora cyklodopravy
Opatření /Aktivity	1.2.1 Doprava na Broumovsku – bezpečnost, cyklodoprava, veřejná doprava • <i>Zvyšování bezpečnosti dopravy, zejména výstavba chodníků podél frekventovaných cest v malých obcích, bezpečných přechodů pro chodce a stavební úpravy nebezpečných křižovatek a úseků cest s vyšší mírou nehodovosti</i> • <i>Výstavba a modernizace cyklostezek a cyklotras</i> • <i>Podpora nemotorové dopravy a alternativních způsobů dopravy při dojíždce do škol a zaměstnání</i> • <i>Výstavba a modernizace přestupních terminálů a rozvoj návaznosti a provázanosti automobilové dopravy, veřejné dopravy a cyklodopravy</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	1.3 Zvyšování kvality života v regionu
Opatření /Aktivity	1.3.1 Rozvoj vzdělávání na Broumovsku, včetně potřebného vybavení • <i>Podpora rozvoje čtenářské, matematické a jazykové gramotnosti na základních školách</i> • <i>Podpora inkluzivního / společného vzdělávání</i> • <i>Podpora polytechnického vzdělávání</i> • <i>Podpora spolupráce s místními i regionálními školami různých úrovní</i> • <i>Rozvoj mimoškolního a celoživotního vzdělávání</i> 1.3.2 Rozvoj sociálních a návazných služeb na Broumovsku • <i>Podpora zvyšování kvality a kapacit sociálních a návazných služeb</i> • <i>Podpora aktivit zlepšujících nebo obnovujících schopnost sociálního fungování komunit v jejich přirozeném prostředí, zejména formou komunitní sociální práce a zřizování, rozvoje a zvyšování kvality činnosti komunitních center</i>

	1.3.3 Podpora mladých rodin • Podpora školních družin a klubů pro děti a mládež • Podpora pobytových i příměstských dětských táborů • Podpora dětských skupin a individuální péče o děti
	1.3.4 Podpora pořádání kulturních aktivit • Aktivizace a podpora spolkové činnosti v obcích
	1.3.5 Zvyšování kvality veřejné správy • Vzdělávání pracovníků veřejné správy • Zvyšování kvality veřejné správy • Zpracování rozvojových dokumentů
	1.3.6 Podpora činnosti NNO na Broumovsku • Zajištění prostředků pro činnost neziskových organizací a zájmových spolků • Propagace činnosti NNO • Zapojení dobrovolníků do činnosti NNO
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	1.4 Rozvoj regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti služeb občanské vybavenosti a využívání nevyužívaných objektů
Opatření /Aktivity	1.4.1 Podpora projektů regionální a mezinárodní spolupráce • Aktivita, které přispějí ke vzájemné výměně zkušeností

3.4.2 Strategický cíl 2 – Rozvoj podnikání, zemědělství, potravinářství a zaměstnanosti na Broumovsku

Strategický cíl Rozvoj podnikání, zemědělství, potravinářství a zaměstnanosti na Broumovsku je zaměřen na oblast podnikatelských aktivit, pokrývá také například oblasti modernizace a rozvoje zemědělství, lesnictví a potravinářství, celoživotního vzdělávání, zvyšování kvalifikace a podporu osob znevýhodněných na trhu práce atp. Zahrnuje také marketingové činnosti na podporu podnikání v regionu a rozvoj spolupráce.

Strategický cíl	2. Rozvoj podnikání, zemědělství, potravinářství a zaměstnanosti na Broumovsku
Specifický cíl	2.1 Rozvoj podnikatelských aktivit a jejich zázemí
Opatření /Aktivity	2.1.1 Rozvoj nezemědělského podnikání • <i>Založení či rekonstrukce provozovny pro nezemědělské podnikatelské činnosti</i> • <i>Vybavení provozovny pro nezemědělské činnosti</i> • <i>Vznik, rozvoj a rozšíření kapacit sociálních podniků – investiční a provozní podpora</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet podniků pobírajících podporu
Specifický cíl	2.2 Modernizace a rozvoj zemědělství a lesnictví
Opatření /Aktivity	2.2.1 Rozvoj zemědělství na Broumovsku • <i>Výstavba a obnova objektů, pořízení vybavení, strojů a technologií pro zemědělskou činnost</i> • <i>Vzdělávání pracovníků v zemědělství</i> • <i>Činnosti rozšiřující činnost zemědělských subjektů na jinou podnikatelskou činnost</i>
	2.2.2 Rozvoj lesnictví na Broumovsku • <i>Výstavba a obnova objektů, pořízení vybavení, strojů a technologií pro lesnickou činnost</i> • <i>Pořízení stromů a technologií určených pro hospodaření na lesních pozemcích</i> • <i>Vzdělávání pracovníků v lesnictví</i> • <i>Obnova lesů po kalamitách, posilování společenských funkcí lesů, souvisejících objektů a technického vybavení</i> • <i>Podpora pěstební činnosti (lesní školky)</i> • <i>Zavádění preventivních protipovodňových opatření v lesích</i>

	2.2.3 Obnova a zvyšování hustoty cestní sítě • <i>Obnova, rekonstrukce a budování infrastruktury vedoucí ke zlepšení kvality či zvýšení hustoty lesních a polních cest, výstavba či obnova souvisejících objektů a technického vybavení</i> • <i>Příprava a realizace pozemkových úprav</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	2.3 Rozvoj potravinářství
Opatření /Aktivity	2.3.1 Rozvoj potravinářství • <i>Založení či rekonstrukce provozovny pro potravinářské podnikatelské činnosti</i> • <i>Vybavení provozovny pro potravinářské činnosti</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	2.4 Zvyšování kvality celoživotního vzdělávání a uplatnitelnosti na trhu práce
Opatření /Aktivity	2.4.1 Snižování nezaměstnanosti na Broumovsku • <i>Rekvalifikace a další profesní vzdělávání, kariérní poradenství, osvojování kompetencí</i> • <i>Opatření pro zvyšování uplatnitelnosti nezaměstnaných a dlouhodobě nezaměstnaných</i> • <i>Snižování rizika nezaměstnanosti pro absolventy škol – např. propojení potřeb zaměstnavatelů se školstvím - aktivity vedoucí k zapojení zaměstnavatelů v regionu do přípravy např. polytechnického a dalšího exkluzivního vzdělávání na základních a středních školách</i> 2.4.2 Vzdělávání a profesní rozvoj zaměstnanců • <i>Vzdělávací kurzy pro zaměstnance, individuální poradenství, tvorba a zavádění systémů kvality</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	2.5 Rozvoj a zefektivňování marketingových nástrojů a propagace podnikatelských aktivit regionu
Opatření /Aktivity	2.5.1 Rozvoj systému regionálního značení výrobků • <i>Výzvy k předkládání žádostí o udělení certifikátu</i>

	• <i>Propagace regionálního značení výrobků</i>
	2.5.2 Podpora vytváření a rozvoje dalších nástrojů propagace a marketingu podnikatelských aktivit regionu • <i>Aktivita Podnikatelského klubu Broumova</i>
	2.5.3 Podpora vytváření místních dodavatelských řetězců (výroba – zpracování – prodej - propagace) • <i>Investice, které se týkají zpracování, uvádění na trh nebo vývoje zemědělských produktů</i> • <i>Podpora organizace potravinového řetězce</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	2.6 Rozvoj regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti podnikání, zemědělství a zaměstnanosti
Opatření /Aktivity	2.6.1 Podpora projektů regionální a mezinárodní spolupráce • <i>Předávání zkušeností mezi jednotlivými podnikatelskými subjekty</i>

3.4.3 Strategický cíl 3 – Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku

Strategický cíl Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku zahrnuje oblasti jako například posilování péče o krajinu a ochrana životního prostředí. Důraz klade také na oblasti odpadového hospodářství a environmentálního vzdělání a výchovy a na rozvoj spolupráce.

Strategický cíl	3. Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku
Specifický cíl	3.1. Posilování péče o krajinu a ochrana životního prostředí
Opatření /Aktivity	3.1.1 Podpora opatření na údržbu a ochranu přírody a krajiny (včetně ochrany zdrojů pitné vody) • <i>Liniové a skupinové výsadby dřevin, založení nebo obnova krajinného prvku</i> • <i>Výstavba a modernizace úpraven vody a zvyšování kvality zdrojů pitné vody</i> • <i>Modernizace systémů pro ochranu zdrojů pitné vody</i>

	3.1.2 Podpora protipovodňových opatření v krajině i sídlech • <i>Plošná povrchová vsakovací a retenční zařízení</i> • <i>Budování a modernizace systému předpovědní povodňové služby</i>
	3.1.3 Investice do vodohospodářské infrastruktury (výstavba a optimalizace ČOV a kanalizací) • <i>Výstavba kanalizace za předpokladu existence vyhovující čistírny odpadních vod</i> • <i>Modernizace a intenzifikace ČOV</i>
	3.1.4 Podpora modernizace a zvyšování účinnosti energetické infrastruktury (včetně lokálních zdrojů topení) a využívání OZE • <i>Náhrada nebo rekonstrukce spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování</i> • <i>Pořízení dodatečných technologií a změny technologických postupů</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	3.2 Zefektivnění systému nakládání s odpady
Opatření /Aktivity	3.2.1 Podpora opatření pro efektivnější nakládání s komunálními a dalšími odpady (sběrné dvory, třídící linky, systémy nakládání s odpady) • <i>Výstavba a modernizace zařízení pro sběr, třídění odpadu a úpravu odpadů</i> • <i>Budování nových a modernizace stávajících sběrných dvorů</i>
	3.2.2 Podpora systému třídění odpadů (včetně bioodpadů) • <i>Třídící a dotřídňovací linky zabezpečující kvalitní výstupní surovinu a linky s navazujícími technologiemi pro úpravu odpadů</i> • <i>Podpora vzniku a zvyšování kapacit kompostáren včetně potřebného vybavení</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	3.3 Posilování dopadů environmentálního vzdělávání
Opatření /Aktivity	3.3.1 Podpora EVVO • <i>Podpora informačních a vzdělávacích akcí a dalších nástrojů EVVO</i>

	3.3.2 Zpracování studií obnovy a ochrany přírody a krajiny • <i>Vymezení plochy pro stavby a opatření protipovodňové ochrany</i> • <i>Územní studie, zaměřené na veřejnou infrastrukturu nebo na řešení krajiny</i>
	3.3.3 Posilování spolupráce s CHKO Broumovsko • <i>Konzultační činnost před realizací projektů k ochraně přírody a krajiny</i> • <i>Společné pořádání a vzájemná propagace vzdělávacích a informačních akcí</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	3.4 Rozvoj regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí
Opatření /Aktivity	3.4.1 Podpora projektů regionální a mezinárodní spolupráce • <i>Koordinační schůzky v rámci regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí</i>

3.4.4 Strategický cíl 4 – Posílení cestovního ruchu a obnova kulturního dědictví Broumovska

Strategický cíl Posílení cestovního ruchu a obnova kulturního dědictví Broumovska zahrnuje rozvoj oblastí jako například infrastruktura cestovního ruchu (služby, ubytování, naučné stezky, interpretace místního dědictví), obnova kulturního dědictví (památek), podpora propagace regionu a podpora rozvoje spolupráce v této oblasti.

Strategický cíl	4. Posílení cestovního ruchu a obnova kulturního dědictví Broumovska
Specifický cíl	4.1 Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu
Opatření /Aktivity	4.1.1 Rozšíření a zvýšení kvality ubytovacích a stravovacích kapacit <i>Investice v oblasti stravování a pohostinství</i> <i>Zvyšování kapacit a zkvalitňování ubytovacích služeb</i>
	4.1.2 Rozvoj muzeí na Broumovsku <i>Rekonstrukce stávajících expozic a depozitářů</i> <i>Budování nových expozic a depozitářů</i>
	4.1.3 Vytváření a obnova naučných stezek pro interpretaci místního přírodního a kulturního dědictví <i>Obnovení stávajících naučných stezek a budování nových v souvislosti s propagací regionu</i>
	4.1.4 Rozvoj a zvyšování kvality infrastruktury pro alternativní formy dopravy (pěší stezky, cyklostezky, cyklotrasy, hipostezky a další) <i>Výstavba a modernizace cyklostezek a cyklotras Obnova a doplňování značení pro stávající a značení nových (pěších a hipo a dalších) stezek, včetně potřebných terénních a stavebních úprav</i>
	4.1.5 Budování a modernizace doplňkové infrastruktury cestovního ruchu (odpočívadla, parkoviště, infrastruktura pro zimní sporty) <i>Vybudování odpočívadel pro turisty, kteří navštíví kulturní či přírodní atraktivitu</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	4.2 Rozvoj služeb pro cestovní ruch
Opatření /Aktivity	4.2.1 Podpora opatření pro propagaci CR v regionu <i>Rozvoj služeb destinačního managementu</i>

	• <i>Tvorba propagačních materiálů a marketingových nástrojů</i> • <i>Účast na veletrzích ČR</i>
	4.2.2 Zpracování studií obnovy, ochrany a interpretace kulturního dědictví • <i>Zpracování studií a analýz</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	4.3 Obnova kulturního dědictví
Opatření /Aktivity	4.3.1 Obnova movitých i nemovitých památek • <i>Restaurování památek, zejména kláštera benediktinů v Broumově a kostelů tzv. Broumovské skupiny (kostely v těchto obcích: Martínkovice, Otovice, Heřmánkovice, Vižňov, Šonov, Božanov, Vernéřovice, Ruprechtice)</i> • <i>Zvýšení ochrany památek a jejich zabezpečení</i>
MI výsledku	Poměr území MAS, na kterém byly realizovány projekty v tomto cíli
MI výstupu	Počet realizovaných projektů
Specifický cíl	4.4 Rozvoj regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti cestovního ruchu a obnovy a interpretace kulturního dědictví
Opatření /Aktivity	4.4.1 Podpora projektů regionální a mezinárodní spolupráce • <i>Aktivní spolupráce mezi jednotlivými aktéry v cestovním ruchu v regionu včetně přeshraniční spolupráce</i>

3.5 Popis integračních rysů SCLLD

Cílem této kapitoly je definovat a popsat prvky, atributy či jevy, které budou v rámci realizace SCLLD MAS Broumovsko+ nástrojem pro zkvalitnění i zintenzivnění spolupráce a integrace veřejných i neveřejných subjektů působících na Broumovsku a zajistí sjednocující charakter aktivit:

3.5.1 Destinační management cestovního ruchu

Integrační rys aktivit vyvíjených v rámci destinačního managementu spočívá v propojování aktivit aktérů cestovního ruchu, tj. měst, obcí a poskytovatelů služeb v cestovním ruchu. Platformou pro tuto spolupráci je Společnost pro destinační management Broumovska, o.p.s. (dále též SDMB), která se věnuje udržitelnému rozvoji cestovního ruchu v regionu Broumovska. Cílem SDMB je propagovat Broumovsko na nadregionální i národní úrovni, spolupracovat s aktéry cestovního ruchu a vytvořit z Broumovska konkurenceschopnou destinaci České republiky.

Mezi hlavní aktivity patří vydávání zimních a letních turistických novin, rozvoj projektu Bike resort Broumovsko, rozvoj projektu Geopark Broumovsko, spolupráce s Agenturou CzechTourism na projektu filmového turismu, péče o poskytovatele služeb v cestovním ruchu, správa webových portálů www.broumovsko.cz, www.bikeresort.cz a www.geopark.broumovsko.cz, aktualizace a péče o facebookové profily Broumovska a Bike resortu Broumovska, práce na projektu regionální značky, účast na veletrzích, seminářích a odborných konferencích.

Spolupráce s odborem cestovního ruchu Královéhradeckého kraje a dalšími destinačními společnostmi v regionu. Z výše uvedených informací vyplývá, že SDMB je platformou a nástrojem pro rozvoj a koordinaci cestovního ruchu na Broumovsku. Aktivity naplňující specifické cíle a strategický cíl v oblasti rozvoje území Cestovní ruch a kulturní dědictví budou realizovány na platformě SDMB.

3.5.2 Regionální produkt Broumovsko

Integrační rys aktivit vyvíjených v rámci regionálního značení produktů na Broumovsku spočívá v podpoře místních výrobců prostřednictvím marketingové značky Regionální produkt Broumovsko, která je součástí systému regionálního značení výrobků a služeb. Tento systém na národní úrovni koordinuje Asociace regionálních značek o.s. V rámci Broumovska území spojené s touto regionální značkou přesahuje hranice územní působnosti MAS Broumovsko+, nicméně i přes to je a bude tato značka hlavním nástrojem propagace výrobků a služeb místních podnikatelských subjektů.

Mezi prodejní místa regionálních výrobků patří Informační centrum Teplice nad Metují, ck.broumovsko s. r. o. a Turistické informační centrum Police nad Metují. **Dále se v prostorách Benediktinského opatství sv. Václava konají 2x ročně farmářské trhy, kde jsou regionální výrobky prezentovány a kde je také možné je zakoupit.**

Značka Regionální produkt Broumovsko bude hlavním nástrojem propagace místních výrobků a podnikatelů v oblasti rozvoje území Podnikání, zemědělství a zaměstnanost.

3.5.3 Geopark Broumovsko

Integrační rys aktivity spočívá v novém tématu pro cestovní ruch, kterým je geoturistika, a ve využívání a interpretaci přírodních i kulturních zajímavostí regionu v rámci národní i celosvětové sítě geoparků. V roce 2014 schválila Rada národních geoparků žádost o statut Geoparku Broumovsko. Nejpozději do 5 let musí být podána žádost o statut národního geoparku. MAS Broumovsko patřila od počátku k iniciátorům projektu vzniku Geoparku Broumovsko.

Geopark je efektivním nástrojem pro integrovanou a efektivní propagaci místního přírodního i kulturního dědictví, a to jak pro návštěvníky regionu, tak i pro místní obyvatele. Geopark tak bude nástroj pro integraci aktivit v oblasti rozvoje území Cestovní ruch a kulturní dědictví, tak i v oblasti rozvoje území Životní prostředí a ochrana krajiny, neboť cílem geoparku je v neposlední řadě také propagace odpovědného přístupu k životnímu prostředí.

3.5.4 Místní akční plán rozvoje vzdělávání na území ORP Broumov

Integrační rys aktivity spočívá ve sladění priorit a vizí jednotlivých škol v území ORP s požadavky žáků, studentů a rodičů s přihlédnutím k celkovému rozvoji území. V roce 2015 MAS podala žádost na zpracování Místního akčního plánu vzdělávání na území MAS (SO ORP Broumov), jehož účelem bude systémové zlepšení kvality škol, dostupnost kvalitního vzdělávání každého dítěte, zavedení priorit vzdělávací politiky do praxe škol, zlepšení spolupráce v území, zavedení metodiky akčního plánování na úrovni školy a území, „objevení“ a podpora systémových lídrů v místě.

3.6 Popis inovativních rysů SCLLD

Při realizaci SCLLD bude využíváno následujících inovativních prvků a postupů.

Tabulka č. 3.6: Inovativní prvky a postupy

název inovativního prvku/postupu	popis
Rozvoj sociálního podnikání	Sociální podnikání je příležitostí k zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce. Dále se může uplatnit například ve vzdělávání, v péči o zdraví, v ochraně životního prostředí, v boji s chudobou, při řešení energetických problémů, v ochraně lidských práv, při prosazování rovných příležitostí, v péči o znevýhodněné osoby apod. Sociální podnikání bude jedním z nástrojů snižování nezaměstnanosti a sociálního vyloučení v území MAS Broumovsko+.
<i>Inovativní prvek bude využit při naplnění strategického cíle Rozvoj podnikání, zemědělství a zaměstnanosti na Broumovsku</i>	
název inovativního prvku/postupu	popis
Destinační management cestovního ruchu	Destinační management je zaměřen na udržitelný rozvoj cestovního ruchu v regionu Broumovska. Cílem destinačního managementu je propagovat Broumovsko na nadregionální i národní úrovni, spolupracovat s aktéry cestovního ruchu a vytvořit z Broumovska konkurenceschopnou destinaci České republiky.
<i>Inovativní prvek bude využit při naplnění strategického cíle Posílení cestovního ruchu a obnova kulturního dědictví Broumovska</i>	
název inovativního prvku/postupu	popis
Geopark jako nástroj interpretace a propagace území	MAS vytvořila realizaci projektu Geoturistika: první kroky podklady pro přihlášku k získání statutu národního geoparku. Geopark přináší pro území inovativní možnost turisticky využívat přírodní i kulturní zajímavosti regionu způsobem neohrožujícím jejich budoucnost.
<i>Inovativní prvek bude využit při naplnění strategických cílů Posílení cestovního ruchu a obnova kulturního dědictví Broumovska a Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku</i>	
název inovativního prvku/postupu	popis
Zapojení veřejnosti	V letech 2013 – 2015 se MAS podílela na realizaci projektu „Zvyšování kapacit evropského venkova“. Tento projekt řešil vytvoření vzdělávacího modulu pro zvýšení aktivity obyvatel ve venkovských oblastech – tedy postupy při realizaci projektového záměru za účasti veřejnosti (viz www.quapro.cz).
<i>Inovativní prvek bude využit při naplnění všech strategických cílů.</i>	

název inovativního prvku/postupu	popis
Místní akční plány rozvoje vzdělávání v SO ORP Broumov	V roce 2015 MAS podala žádost na zpracování Místního akčního plánu vzdělávání na území MAS (ORP Broumov), jehož účelem bude systémové zlepšení kvality škol, dostupnost kvalitního vzdělávání každého dítěte, zavedení priorit vzdělávací politiky do praxe škol, zlepšení spolupráce v území, zavedení metodiky akčního plánování na úrovni školy a území, „objevení“ a podpora systémových lídrů v místě.
<i>Inovativní prvek bude využit při naplnění strategických cílů: Zvyšování kvality života na Broumovsku a Rozvoj podnikání, zemědělství a zaměstnanosti na Broumovsku</i>	

3.7 Návaznost SCLLD na jiné strategické dokumenty

3.7.1 Strategické dokumenty obcí a měst na území MAS Broumovsko+

SCLLD MAS Broumovsko+ byla zpracována s intenzivním zapojením všech místních partnerů (viz kapitola 1.4) a s využitím strategických dokumentů obcí a měst a meziobecní spolupráce, které byly podkladem pro její zpracování. SCLLD MAS Broumovsko+ řeší témata obsažená v těchto strategiích, navazuje na ně a integruje dílčí navrhovaná řešení do strategie uplatňované na celém území MAS .

Tabulka č. 3.7: Strategické dokumenty

Název strategického dokumentu	Obsah strategického dokumentu
Strategický rozvojový plán města Broumova do roku 2029	Plán byl zpracován v roce 2012. Zabývá se těmito oblastmi: Správa města Ekonomika, kultura a cestovní ruch Sociální a zdravotní služby Kvalita života
Strategický plán rozvoje sociálních služeb Broumovska	Plán byl zpracován v roce 2010. Obsahuje analýzu sociálních služeb a cíle v oblastech: Služby pro rodiny s dětmi a mládež Služby pro seniory Služby pro osoby se zdravotním postižením Služby pro osoby nacházející se v obtížné životní situaci a osoby ohrožené sociálním vyloučením
Strategický plán sociálního začleňování Města Broumov	Dokument pochází z roku 2010 a byl aktualizován v letech 2012 a 2013. Popisuje místní strategický plán sociálního začleňování, včetně oblasti vzdělávání, mimoškolní činnosti, sociálních a zdravotních služeb, zaměstnanosti a bydlení.
Program regenerace městské památkové zóny Broumov 2014 - 2018	Program byl zpracován v letech 2012 - 2013. Analyzuje situaci v MPZ (centrum města Broumova) a navrhuje urbanistické řešení daného prostoru.

Název strategického dokumentu	Obsah strategického dokumentu
Program rozvoje obce Božanov 2012-2022	Strategický dokument vznikl v letech 2010 – 2011, prioritními oblastmi jsou: Kvalita služeb a bydlení Infrastruktura a životní prostředí Kulturně-společenský život a volnočasové aktivity Rozvoj drobného podnikání a služeb
Strategie území správního obvodu ORP Broumov v oblasti předškolní výchovy a základního školství, v oblasti sociálních služeb, v oblasti odpadového hospodářství a v oblasti servisu samosprávám	V letech 2014 – 2015 byla prostřednictvím projektu „Systémová podpora meziobecní spolupráce v ČR v rámci správních obvodů ORP“ zpracována strategie území správního obvodu ORP Broumovsko na roky 2015 - 2024. Tento dokument řeší oblasti odpadového hospodářství, sociální oblasti, školství a servisu samosprávám pro všechny obce správního obvodu.
Program rozvoje Broumovska	Dokument vypracovaný v roce 2004 se zabývá těmito oblastmi: Podnikání Zemědělství Krajina Kvalita života Výchova – vzdělávání Volný čas
Integrovaný plán rozvoje Broumovska (IPRB)	Dokument byl platný v letech 2007 – 2013, na jeho zpracování se podílely kromě hlavního zpracovatele DSO Broumovsko, také ostatní subjekty z regionu. Dotýká se těchto oblastí: Cestovní ruch a volný čas Doprava Podnikatelské prostředí a zemědělství Infrastruktura a životní prostředí Občanská vybavenost a kvalita života

3.7.2 Nadřazené strategické dokumenty zahrnující širší území

V této podkapitole jsou uvedeny ty strategie, které zahrnují širší území, než je území MAS. Významnou strategií pro MAS Broumovsko+ je Plán péče o CHKO Broumovsko 2013 – 2022 – celé území MAS je v CHKO a zároveň je ochrana přírody a krajiny jedním ze strategických cílů SCLLD. Druhou významnou strategií je Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje – tyto dvě strategie jsou uvedeny podrobněji. Strategii rozvoje Královéhradeckého kraje doplňují na krajské úrovni další dílčí strategie, soulad s nimi je popsán podle vazby na jednotlivé oblasti rozvoje. Na celostátní úrovni je podrobněji zpracována Strategie regionálního rozvoje 2014 – 2020. Tato strategie je základním koncepčním dokumentem v oblasti regionálního rozvoje a

nástrojem realizace regionální politiky a koordinace působení ostatních veřejných politik na regionální rozvoj.

3.7.2.1 Národní strategické dokumenty

Tabulka č. 3.8: Strategie regionálního rozvoje

Název strategického dokumentu	Strategie regionálního rozvoje 2014 – 2020
Strategické oblasti dokumentu	Prioritní oblast Regionální konkurenceschopnost - <i>Využití potenciálu rozvojových území</i> - <i>Rozvoj klíčové infrastruktury neregionálního významu</i> Prioritní oblast Územní soudržnost - <i>Zkvalitnění sociálního prostředí rozvojových území</i> - <i>Vyvážený rozvoj stabilizovaných území</i> - <i>Oživení periferních území</i> Prioritní oblast Environmentální udržitelnost - <i>Ochrana a udržitelné využívání zdrojů v regionech</i> - <i>Ochrana přírody a krajiny, kvalitní a bezpečné prostředí pro život</i> Prioritní oblast Veřejná správa a spolupráce - <i>Zkvalitnění institucionálního rámce pro rozvoj regionů</i> - <i>Podpora spolupráce na místní a regionální úrovni</i>
Soulad se SCLLD MAS Broumovsko+	Hlavním průřezovým cílem je podpořit aktivity vedoucí ke zvýšení regionální konkurenceschopnosti a vypořádat se se selektivně působícími, negativními dopady hospodářského vývoje a hrozbou prohlubování regionálních disparit a narušením územní a sociální soudržnosti. Strategické i specifické cíle MAS Broumovsko+ řeší odpovídající témata na regionální úrovni. Oba dokumenty jsou v souladu a SCLLD MAS Broumovsko+ přispěje k naplnění cílů Strategie regionálního rozvoje na území Broumova.

3.7.2.2 Krajské či regionální strategické dokumenty

Tabulka č. 3.9: Plán péče o CHKO

Název strategického dokumentu	Plán péče o CHKO Broumovsko 2013-2022
Strategické oblasti dokumentu	1. Ochrana přírody a lidské činnosti ovlivňující stav přírody a krajiny - <i>ochrana a zachování unikátní geomorfologie s typickými kuestami, stolovými horami a skalními městy, a to v celé její rozmanitosti až po jednotlivé geomorfologické jevy,</i>

	– ochrana a zachování jedinečných společenstev vázaných na typickou geomorfologii a specifické (často inverzní) mikroklima, např. skalních společenstev, reliktních borů, společenstev balvanitých sutí, – ochrana a zachování typického krajinného rázu (zejména historickým vývojem podmíněné struktury a charakteru sídel) a udržení pestrosti krajiny, včetně zachování (případně obnovy) přírodních prvků v krajině, – ochrana a zachování všech vyskytujících se přirozených lesních společenstev a zvyšování ekologické stability lesních porostů změnou prostorové a druhové skladby porostů, – ochrana a zachování typických nelesních ekosystémů, udržování a zvyšování jejich přirozené druhové pestrosti, zejména druhově bohatých luk a mokřadů, zvyšování ekologické stability zemědělské krajiny s důrazem na průchodnost krajiny pro migrující organizmy, – ochrana přírodě blízkého charakteru vodních toků, mokřadů a vodních ploch, – postupná obnova přirozeného vodního režimu v krajině, – udržování, příp. vytváření vhodných životních podmínek pro vzácné a chráněné druhy rostlin a živočichů a jejich společenstva, s důrazem na evropsky významné druhy – podpora šetrného využívání přírodních zdrojů – podpora šetrného rekreačního využití CHKO při zachování principu trvalé udržitelnosti
Soulad se SCLLD MAS Broumovsko+	Plán péče je základním strategickým dokumentem CHKO Broumovsko. Strategické priority jsou zaměřeny na ochranu přírody – geomorfologie, ekosystémů a krajinného rázu a tím i na lidské činnosti, které stav přírody a krajiny ovlivňují. Strategické i specifické cíle MAS Broumovsko+ řeší tuto oblast ve strategickém cíli <i>Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku</i>. Oba dokumenty jsou v souladu a SCLLD MAS Broumovsko+ přispěje k naplnění cílů Plánu péče CHKO Broumovsko na svém území.

Tabulka č. 3.10: Strategie rozvoje KHK

Název strategického dokumentu	Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje
Strategické oblasti dokumentu	1. Konkurenceschopnost a inovace – zvýšit konkurenceschopnost ekonomiky a podpořit rozvoj podnikatelského prostředí na území Královehradeckého kraje – rozvinout funkční a efektivní inovační a výzkumný systém Královehradeckého kraje jako předpoklad přechodu ke znalostní ekonomice – zvýšit zaměstnanost v Královehradeckém kraji zlepšením vzdělanostní struktury obyvatel a jejím propojením na regionální trh práce – zatraktivnit Královehradecký kraj pro další rozvoj cestovního

	<i>ruchu jako významné složky regionální ekonomiky</i> 2. Dopravní dostupnost a mobilita – <i>napojit Královéhradecký kraj na nadřazenou dopravní síť meziregionálního a přeshraničního významu</i> – <i>zlepšit stav regionální dopravní infrastruktury s ohledem na plynulost dopravy a bezpečnost a zdraví obyvatel</i> – <i>zajistit dostatečnou dopravní obslužnost kraje veřejnou dopravou šetrnou k životnímu prostředí a zvýšit její atraktivitu</i> 3. Veřejné služby a občanská společnost – <i>zkvalitnit poskytování zdravotní péče v Královéhradeckém kraji a podporovat zdravý životní styl jeho obyvatel</i> – <i>zvýšit kvalitu sociálního prostředí a zajistit kvalitní a dostupné sociální služby pro obyvatele Královéhradeckého kraje</i> – <i>zajistit dostatečnou bezpečnost a ochranu obyvatel kraje včetně jejich majetku a předcházet mimořádným událostem</i> – <i>podporovat rozvoj kultury a sportu a rozšířit nabídku trávení volného času pro obyvatele kraje i jeho návštěvníky</i> 4. Environmentální prostředí a síť – <i>zlepšit stav vodohospodářské infrastruktury na území kraje a zajistit dostatečnou ochranu před povodněmi</i> – <i>zefektivnit odpadové hospodářství a eliminovat ekologické zátěže na území Královéhradeckého kraje</i> – <i>zajistit udržitelné zásobování s energiemi a jejich šetrné využívání na celém území Královéhradeckého kraje</i> – <i>chránit všechny složky životního prostředí, šetrně pečovat o krajinu a přírodní ekosystémy na území kraje a podporovat rozvoj EVVO</i> – <i>zvýšit konkurenceschopnost zemědělství a lesnictví a podporovat rozvoj jejich mimoprodukčních funkcí</i> 5. Vyvážený rozvoj a správa regionu – <i>zlepšit fungování veřejné správy v Královéhradeckém kraji na všech jeho úrovních včetně veřejného financování</i> – <i>zajistit vyvážený a integrovaný rozvoj všech částí Královéhradeckého kraje s ohledem na jejich regionální disparity</i> – <i>Rozvinout aktivní síťování a všechny typy partnerských forem spolupráce na regionální a meziregionální úrovni</i>
Soulad se SCLLD MAS Broumovsko+	SRKHK je základním strategickým rozvojovým dokumentem Královéhradeckého kraje. Strategické oblasti jsou zaměřeny na rozvoj zaměstnanosti, podnikání, rozvoj sídel, péči o životní prostředí i technickou infrastrukturu. Strategické i specifické cíle MAS Broumovsko+ řeší stejná témata na regionální úrovni. Oba dokumenty jsou v souladu a SCLLD MAS Broumovsko+ přispěje k naplnění cílů SRKHK na území Broumovska.

Strategii rozvoje Královéhradeckého kraje doplňují na krajské úrovni další dílčí strategie.

Oblast rozvoje území SCLLD: Kvalita života v regionu

Tabulka č. 3.11: Kvalita života v regionu

Název strategie	období	Hlavní cíle/priority strategie	Soulad s SCLLD
Regionální inovační strategie Královéhradeckého kraje 2010-2015	2010 - 2015	Priorita 1 – Efektivní využití kapacit a potenciálu institucí sekundárního a terciárního vzdělávání a výzkumných organizací Priorita 2 – Vytváření podmínek pro spolupráci v oblasti inovací Priorita 3 – Posilování inovační výkonnosti progresivních odvětví Priorita 4 – Rozvoj inovačního prostředí – poradenské služby, publicita	strategie jsou v souladu, společným cílem je především zvyšování kvality výuky
Dopravní studie projektu "Brána k sousedům"		Návrh klade velký důraz na využití železniční dopravy v regionu jako environmentálně šetrného způsobu dopravy s možností zvýšení její efektivity a flexibility.	strategie jsou v souladu, společným cílem je například podpora veřejné dopravy
Koncepce zdravotnictví Královéhradeckého kraje 2011-2015	2011 - 2015	Globální cíl strategie je zajistit odpovídající síť zdravotnických služeb ZHKHK a Královéhradeckého kraje v souladu s vývojem potřeb obyvatel kraje a maximální ekonomickou efektivitou poskytovaných služeb.	obecný cíl strategie je v souladu s vizí a strategickými cíli SCLLD MAS Broumovsko+, která konkretizuje potřeby obyvatel a navrhovaná řešení v rámci územní působnosti MAS
Plán rozvoje sociálních služeb v Královéhradeckém kraji 2011 – 2016	2011 - 2016	Dokument klade důraz na rozvoj ambulantních služeb, zvýšit jejich dostupnost a kvalitu.	strategie jsou v souladu, SCLLD se k oblasti vztahuje specifickým cílem Zvyšování kvality života v regionu, podcílem Podpora zvyšování kvality a rozvoje sociálních a návazných služeb
Strategie protidrogové politiky Královéhradeckého kraje na období 2011 – 2015	2011 - 2015	Hlavními cíli jsou: snížit míru experimentálního a příležitostného užívání drog zejména u mladých lidí, snížit míru problémového a intenzivního užívání drog, snížit potenciální rizika spojená s užíváním drog pro jedince a společnost, snížit dostupnost drog především pro mladé lidi.	strategie nejsou v nesouladu

Název strategie	období	Hlavní cíle/priority strategie	Soulad s SCLLD
Koncepce prevence kriminality na léta 2012 až 2016 v Královéhradeckém kraji	2012 - 2016	Obecnými cíly koncepce: bude vybudována funkční nabídka programů pro definované cílové skupiny založená na efektivní komunikaci a spolupráci všech subjektů působících v oblasti prevence kriminality v Královéhradeckém kraji. Kriminalita v kraji bude mít snižující tendenci.	strategie nejsou v nesouladu
Strategie integrace sociálně vyloučených lokalit v Královéhradeckém kraji	2011 - 2016	Prioritními oblastmi pro naplňování vize strategie jsou: kvalita bydlení a zdravotní stav vzdělání integrace na trh práce oddlužení spolupráce s obcemi	strategie jsou v souladu, obzvláště se strategickým cílem Zvyšování kvality života na Broumovsku
Koncepce rodinné politiky Královéhradeckého kraje 2012 - 2016	2012 - 2016	Hlavními prioritami strategie jsou: Institucionální a koncepční zajištění rodinné politiky na regionální (krajské) úrovni, Podpora vytváření vhodných socioekonomických podmínek pro fungování rodiny, Podpora sociálního začleňování pečujících osob, Podpora prarodinných aktivit v Královéhradeckém kraji a financování služeb pro rodinu, Sociálně-právní ochrana dětí na regionální (krajské) úrovni, Podpora rodin se specifickými potřebami, Kraj příznivý celé rodině, spolupráce, medializace a propagace témat rodinné politiky.	strategie jsou v souladu, obzvláště se strategickým cílem Zvyšování kvality života na Broumovsku

Oblast rozvoje území SCLLD: Podnikání, zemědělství a zaměstnanost

Tabulka č. 3.12: Podnikání, zemědělství a zaměstnanost

Název strategie	Období	Hlavní cíle/priority strategie	Soulad s SCLLD
Koncepce zemědělské politiky Královéhradeckého kraje	vznik v roce 2004	Koncepce rozvíjí návrhy a opatření pro další rozvoj zemědělské politiky Královéhradeckého kraje	strategie nejsou v nesouladu

Oblast rozvoje území SCLLD: Životní prostředí a ochrana krajiny

Tabulka č. 3.13: Životní prostředí a ochrana krajiny

Název strategie	Období	Hlavní cíle/priority strategie	Soulad s SCLLD
Koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO) v Královéhradeckém kraji	vznik v roce 2004, akční plán na roky 2013 - 2015	Cíle této koncepce jsou: Podpora environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty vede ke zvyšování ekologického vědomí obyvatel kraje, k jejich zapojení do rozhodování, k vytváření občanské společnosti a ke zodpovědnému jednání ve prospěch udržitelného rozvoje jednotlivých míst, obcí a kraje podle principů Agendy 21. To je považováno za prioritní podmínku udržitelného (ekologicky asociálně odpovědného) rozvoje Královéhradeckého kraje jako nejširšího cíle v rozvoji kraje.	strategie je v souladu s celým strategickým cílem Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku, zejména s cílem 1.3 Posilování dopadů environmentálního vzdělávání
Integrovaný krajský program snižování emisí a Krajský program ke zlepšení kvality ovzduší KHK	vznik v roce 2004, poslední aktualizace 2012	Základním cílem programu je snižování emisí a zlepšení ovzduší v kraji	strategie je v souladu se strategickým cílem Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku, zejména s cílem 3.1 Posilování péče o krajinu a ochrana životního prostředí a strategický cílem Posílení cestovního ruchu a obnova kulturního dědictví na Broumovsku, zejména s cílem 4.1 Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu (cyklostezky a cyklotrasy)
Koncepce ochrany přírody a krajiny Královéhradeckého kraje	vznik v roce 2004	Koncepce navrhuje konkrétní opatření ochrany přírody a krajiny	strategie je v souladu s celým strategickým cílem Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku
Plán odpadového hospodářství Královéhradeckého kraje	2004 - 2014	Plán stanovuje cíle v souladu s celostátním POH.	strategie jsou v souladu, SCLLD se k oblasti vztahuje specifickým cílem Zefektivnění systému nakládání s odpady
Územní energetická koncepce Královéhradeckého kraje	aktualizováno v roce 2009	Koncepce se zabývá možnými zdroji a způsoby nakládání s energiemi	strategie nejsou v nesouladu

Oblast rozvoje území SCLLD: Cestovní ruch a kulturní dědictví

Tabulka č. 3.14: Cestovní ruch a kulturní dědictví

Název strategie	Období	Hlavní cíle/priority strategie	Soulad s SCLLD
Program rozvoje cestovního ruchu Královéhradeckého kraje pro období 2014 - 2020	2014 - 2020	Strategie identifikuje 3 strategické oblasti: Infrastruktura cestovního ruchu, Tvorba turistické nabídky a její propagace, Koordinace rozvoje cestovního ruchu.	cíle strategií se vzájemně podporují, například s cílem 3.1 Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu, nebo s cílem 3. 2 Rozvoj služeb pro cestovní ruch
Koncepce cyklopravy Královéhradeckého kraje	2009 - 2015	Globálním cílem je plošné pokrytí území kraje systémem bezpečných a pokud možno atraktivních cest, sjízdných za každého počasí, které zabezpečí cyklistům průjezd územím kraje s minimálním kontaktem s motorovou dopravou	strategie jsou v souladu, společným cílem je podpora infrastruktury pro alternativní formy dopravy (např. cyklostezky a cyklotrasy)

3.8 Zdroje inspirace a výměny zkušeností

Při realizaci SCLLD budou využívány především inspirace a zkušenosti, které MAS čerpala při své dosavadní činnosti a v nichž bude pokračovat i v dalším období.

Tabulka č. 3.15: Zdroje inspirace a výměny zkušeností

Odborné konference obnovy a rozvoje venkova	
LEADERfest	Národní setkání zástupců MAS i dalších zástupců venkova pracujících metodou LEADER. Akci pořádá Národní síť Místních akčních skupin ČR. Dosud poslední (čtvrté) setkání proběhlo v roce 2013 ve Velkém Meziříčí. Zástupci MAS Broumovsko se zúčastnili LEADERfestu v letech 2010 v Lázních Bělohrad.
Výstava Země živitelka	Zástupci MAS Broumovsko+ se aktivně zúčastnili výstavy Země živitelka v letech 2011 a 2013. Každý rok se této výstavy účastní i prostřednictvím zaslání propagačních materiálů z regionu Broumova.
Krajské sítě a platformy výměny zkušeností a spolupráce	
Krajská síť NS MAS ČR Královéhradeckého kraje	MAS z Královéhradeckého kraje jsou součástí krajské organizace NS MAS ČR. Cílem krajské organizace je přenos informací a zkušeností z aktivit národní sítě i jednotlivých MAS v Královéhradeckém kraji.

Exkurze a semináře	
Exkurze v jiných MAS	V období 2007 – 2013 MAS Broumovsko+ uspořádala tři exkurze do jiných MAS. Konkrétně se jednalo o MAS Obecně prospěšná společnost pro Český ráj, MAS Vladař a LGD Partnerstwo sowiogórskie. I v období 2014 – 2020 proběhnou exkurze do jiných MAS. Účelem těchto exkurzí bude výměna zkušeností s realizací SCLLD i činnosti managementu MAS. Partnerskou smlouvu má MAS Broumovsko+ podepsanou s MAS Mezi Úpou a Metují a MAS Království Jestřebí hory.
Semináře	V období 2007 – 2013 se MAS Broumovsko+ podílela na vzdělávacích aktivitách, jejichž cílem bylo přenos zkušeností a inspirace s obnovou a rozvojem venkova. Dále se MAS účastnila školení týkající se novely občanského zákoníku, standardizace MAS a účetnictví neziskových organizací. MAS také pravidelně pořádala odborné semináře pro žadatele PRV a jejich příjemce.

4. Akční plán

Pro realizaci SCLLD budou využity Programové rámce IROP, OPZ, PRV, OPZP. Jejich popis je uveden v následujících kapitolách.

Tabulka č. 4.1 Znázornění vazeb na opatření / fiche mimo programové rámce a popis integrovaného přístupu napříč programovými rámci:

Cíle / opatření SCLLD	PR IROP				PR OPZ				PR PRV							PR OPZP	
	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	4.1	
Strategický cíl: 1. Zvyšování kvality života na Broumovsku																	
1.1.1	1					2		2									
1.1.2																	
1.1.3				2	2	2											
1.1.4			2				2		2	2				2			
1.2.1		1						2	2	2				2			
1.3.1																	
1.3.2					1	1											
1.3.3	2				1	1											
1.3.4				2	2	2											
1.3.5					2	2											
1.3.6			2		2	2	2	2									
1.4.1					2	2	2	2									
Strategický cíl: 2. Rozvoj podnikání, zemědělství a zaměstnanosti na Broumovsku																	
2.1.1			1				1		1								
2.2.1										1							
2.2.2											1			1			
2.2.3											1	1	1				
2.3.1									2	2							
2.4.1							1	2	2								
2.4.2			2				2		2								
2.5.1			2				2		2	2							
2.5.2			2				2	2	2	2							
2.5.3										2							
2.6.1			2				2	2	2	2							
Strategický cíl: 3. Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku																	
3.1.1																1	
3.1.2											2	2	2			2	
3.1.3																	
3.1.4	2																
3.2.1																	
3.2.2																	
3.3.1											2	2	2			2	
3.3.2											2	2	2			2	
3.3.3				2							2	2	2			2	
3.4.1																2	
Strategický cíl: 4. Posílení cestovního ruchu a obnova kulturního dědictví Broumova																	
4.1.1									2								
4.1.2				2													
4.1.3				2													
4.1.4				2													
4.1.5				2					2								
4.2.1				2											2		
4.2.2				2											2		
4.3.1				1													
4.1.1			2	2			2									1	

Legenda: 1 = vazba opatření/fichí PR na opatření SCLLD; 2 = vazba opatření SCLLD nerealizovaných prostřednictvím PR na opatření/fiche PR – při jejich realizaci bude kladen důraz na synergický efekt pro projekty realizované prostřednictvím PR (přenos zkušeností, výměna informací, propagace výsledků realizovaných projektů, informování žadatelů o dobré praxi apod.)

4.1 Programový rámec IROP

Tabulka č. 4.2: Přehled opatření IROP

Provázanost na specifický cíl strategie a opatření	Specifický cíl: 1.1 Rozvoj infrastruktury pro občanskou vybavenost, technické infrastruktury a obnova veřejných prostranství Opatření: 1.1.1. Obnova bytů a rodinných domů na Broumovsku
Název opatření	1.1 Sociální byty
Vazba na specifický cíl IROP:	4.1 Posílení komunitně vedeného místního rozvoje za účelem zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a aktivizace místního potenciálu 2.1 Zvýšení kvality a dostupnosti služeb vedoucí k sociální inkluzi
Popis opatření	Cílem opatření je dostupné nájemní sociální bydlení, které umožní sociálně vyloučeným osobám a osobám ohroženým sociálním vyloučením vstup do nájemního bydlení. Na území MAS žije nejméně 10 % obyvatel přímo ohrožených sociálním vyloučením, kteří mají problémy s řešením bydlení. Proto je nutné řešit problematiku tzv. sociálního bydlení, zejména pro cílové skupiny: osoby sociálně vyloučené, osoby ohrožené sociálním vyloučením, osoby se zdravotním postižením a osoby v bytové nouzi. Předmětem opatření bude pořízení bytů, bytových domů, nebytových prostor a jejich adaptace pro potřeby sociálního bydlení a pořízení nezbytného základního vybavení. Sociální byty musí splňovat parametry sociálního bydlení stanovené pro IROP. Pro podrobné zdůvodnění potřeb viz: Kap. 2.7.1.4 Sociální služby a zdravotnictví Kap. 2.6 SWOT analýza – slabé stránky
Typy projektů	- nákup a rekonstrukce jednotlivých bytů pro účely sociálního bydlení včetně pořízení základního vybavení - rekonstrukce bytového domu, při které dojde ke změně dispozic bytových jednotek (například rozdělení větších bytů na menší) za účelem vytvoření sociálních bytů včetně pořízení základního vybavení a úpravy společných prostor bytového domu - nákup nemovitosti kolaudované pro bydlení nebo jiný účel včetně souvisejících pozemků a její rekonstrukce na bytový

	dům se sociálními byty
Příjemci podpory:	Obce a NNO, církve, církevní organizace Příjemci podpory mohou být omezeni ve výzvě MAS.
Minimální a maximální výše:	MAS předpokládá stanovení limitů, informace budou uveřejněny ve výzvě
Principy pro určení preferenčních kritérií	Preferenční kritéria budou nastavena ve výzvě MAS
Výsledky	Indikátory výsledku
	Kód NČI2014+ 5 53 20
	Průměrný počet osob využívajících sociální bydlení (osoby/rok)
	Výchozí hodnota 0 Cílová hodnota 8,4
	Kód NČI2014+ 5 53 10
	Nárůst kapacity sociálních bytů (lůžka)
	Výchozí hodnota 0 Cílová hodnota 12
	Indikátor výstupu
	Kód NČI2014+ 5 53 01
	Počet podpořených bytů pro sociální bydlení (bytové jednotky)
	Výchozí hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 6

Provázanost na specifický cíl strategie a opatření	Specifický cíl: 1.2 Rozvoj veřejné dopravy, zvyšování bezpečnosti dopravy a podpora cyklodopravy Opatření: 1.2.1 Doprava na Broumovsku – bezpečnost, cyklodoprava, veřejná doprava
Název opatření	1.2 Doprava
Vazba na specifický cíl IROP:	4.1 Posílení komunitně vedeného místního rozvoje za účelem zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a aktivizace místního potenciálu 1.2 Zvýšení podílu udržitelných forem dopravy
Popis opatření	Cílem tohoto opatření je podpora udržitelných forem dopravy, které snižují zátěž životního prostředí a eliminují negativní vlivy na lidské zdraví. Pro zvýšení bezpečnosti chodců je žádoucí budovat bezbariérové chodníky a bezpečnostní prvky. Pěší doprava v rámci jednotlivých obcí, kterou využívají trvalí obyvatelé

	regionu, je většinou vedena podél komunikací. Infrastruktura pro nemotorovou dopravu často není v dobrém stavu. Pro chodce jsou nebezpečné úseky frekventovaných silnic v obcích, kde nejsou chodníky. V menších obcích také nejsou přechody pro chodce. Předmětem opatření bude zvyšování bezpečnosti dopravy • <i>Zvyšování bezpečnosti dopravy, např. bezbariérový přístup zastávek, zvuková a jiná signalizace pro nevidomé, přizpůsobení komunikací pro nemotorovou dopravu osobám s omezenou pohyblivostí nebo orientací</i> Pro podrobné zdůvodnění potřeb viz: Kap. 2.4.3 Doprava, zejména 2.4.3.6 Bezpečnost pěší a cyklistické dopravy
Typy projektů	Zvyšování bezpečnosti dopravy: - bezbariérový přístup zastávek - rekonstrukce, modernizace a výstavba chodníků přizpůsobených osobám s omezenou schopností pohybu a orientace - přechody pro chodce a místa pro přecházení a související bezpečnostní prvky - lávky pro chodce přes silnice, místní komunikace a železniční dráhu
Příjemci podpory:	Kraje, obce, dobrovolné svazky obcí, organizace zřizované nebo zakládané kraji, obcemi, nebo dobrovolnými svazky obcí Příjemci podpory mohou být omezeni ve výzvě MAS.
Minimální a maximální výše:	MAS předpokládá stanovení limitů, informace budou uveřejněny ve výzvě
Principy pro určení preferenčních kritérií	Preferenční kritéria budou nastavena ve výzvě MAS
Výsledky	Indikátory výsledku
	Kód NČI2014+ 7 51 20
	Podíl veřejné osobní dopravy na celkových výkonech v osobní dopravě (%)
	Výchozí hodnota (k 31. 12. 2011) 30 %
	Cílová hodnota (k 31. 12. 2023) 35 %
	Indikátory výstupu
	Kód NČI2014+ 7 50 01
	Počet realizací vedoucích ke zvýšení bezpečnosti v dopravě (realizace)
	Výchozí hodnota 0
	Cílová hodnota 3

Provázanost na specifický cíl	Specifický cíl: 2.1 Rozvoj podnikatelských aktivit a jejich zázemí
--------------------------------------	---

strategie a opatření	Opatření: 2.1.1 Rozvoj nezemědělského podnikání
Název opatření	1.3 Sociální podniky - investiční
Vazba na specifický cíl IROP:	4.1 Posílení komunitně vedeného místního rozvoje za účelem zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a aktivizace místního potenciálu 2.2 Vznik nových a rozvoj existujících podnikatelských aktivit v oblasti sociálního podnikání
Popis opatření	Cílem opatření je vznik a rozvoj sociálních podniků, které umožní sociálně vyloučeným osobám a osobám ohroženým sociálním vyloučením vstup na trh práce a do podnikatelského prostředí. Prostřednictvím sociálního podnikání tak lze přispívat k řešení nezaměstnanosti osob sociálně vyloučených, sociálním vyloučením ohrožených a osob se zdravotním postižením. Vedle podpory vzniku nových podnikatelských aktivit je potřeba podpořit rozvoj, rozšiřování kapacit a inovativní řešení ve stávajících sociálních podnicích. Broumovsko se vyznačuje vysokou mírou nezaměstnanosti, která je dlouhodobě vyšší než míra nezaměstnanosti v ČR a KHK. To je dáno nedostatkem pracovních příležitostí, zejména pak pro lidi s nízkým stupněm kvalifikace či bez vzdělání, kterých je na území MAS poměrně vysoké procento. Sociální podnikání může být vhodným řešením problémů místních komunit a napomoci sociálnímu začlenění a pracovnímu uplatnění osob obtížně umísitelných na pracovním trhu. Pro podrobné zdůvodnění potřeb viz: Kap. 2.4.8.2 Nezaměstnanost Kap. 2.4.8.7 Sociální podnikání Kap. 2.6 SWOT analýza území MAS (Slabé stránky, Příležitosti) Kap. 2.7.1.1 Obyvatelstvo Předmětem opatření bude výstavba, rekonstrukce a vybavení sociálních podniků. Podpora je cílena na vznik a rozvoj sociálních podniků. Podnik musí plnit principy sociálního podnikání, které jsou závazné a budou sledovány v průběhu realizace a udržitelnosti projektu.
Typy projektů	- Nákup objektů, zařízení, vybavení a stavební úpravy za účelem vzniku nového sociálního podniku - Nákup objektů, zařízení, vybavení a stavební úpravy za účelem rozšíření personální a produkční kapacity stávajícího sociálního podniku - Nákup objektů, zařízení, vybavení a stavební úpravy za účelem rozšíření stávajících nebo vzniku nových podnikatelských

	aktivit OSVČ
Příjemci podpory:	Osoby samostatně výdělečně činné; malé a střední podniky; obce; kraje; organizace zřizované nebo zakládané kraji, obcemi, dobrovolnými svazky obcí; DSO; NNO; církve; církevní organizace Příjemci podpory mohou být omezeni ve výzvě MAS.
Minimální a maximální výše:	MAS předpokládá stanovení limitů, informace budou uveřejněny ve výzvě
Principy pro určení preferenčních kritérií	Preferenční kritéria budou nastavena ve výzvě MAS
Výsledky	Indikátor výsledku
	Kód NČI2014+ 1 04 11
	Míra nezaměstnanosti osob s nejnižším vzděláním (%) Výchozí hodnota (k 31. 12. 2012) 28,5 % Cílová hodnota (k 31. 12. 2023) 22 %
	Indikátory výstupu
	Kód NČI2014+ 1 00 00
	Počet podniků pobírajících podporu (podniky) Výchozí hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 1
	Kód NČI2014+ 1 01 02
	Počet podniků pobírajících granty (podniky) Výchozí hodnota 0 Cílová hodnota 1
	Kód NČI2014+ 1 04 00
	Zvýšení zaměstnanosti v podporovaných podnicích (FTE) Výchozí hodnota 0 Cílová hodnota 3
	Kód NČI2014+ 1 03 00
	Soukromé investice odpovídající veřejné podpoře podniků (granty) (EUR) Výchozí hodnota 0 Cílová hodnota 4243
	Kód NČI2014+ 1 04 03
	Zvýšení zaměstnanosti v podporovaných podnicích se zaměřením na znevýhodněné skupiny (FTE) Výchozí hodnota 0 Cílová hodnota 1

Provázanost na specifický cíl strategie a opatření	Specifický cíl: 4.3 Obnova kulturního dědictví Opatření: 4.3.1 Obnova movitých i nemovitých památek
---	---

Název opatření	1.4 Kulturní dědictví
Vazba na specifický cíl IROP:	4.1 Posílení komunitně vedeného místního rozvoje za účelem zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a aktivizace místního potenciálu 3.1 Zefektivnění prezentace, posílení ochrany a rozvoje kulturního dědictví
Popis opatření	Cílem opatření je zachovat, ochránit a rozvíjet potenciál kulturního dědictví. Využití kulturního dědictví v ekonomice regionu je limitováno jeho stavem. Nutným předpokladem je obnova a revitalizace památkového fondu. Obnovou a zatraktivněním památek bude dosaženo žádoucího synergického efektu mezi revitalizací kulturního dědictví a rozvojem regionu. Na území MAS jsou dvě národní kulturní památky – Broumovský klášter a Hřbitovní kostel Panny Marie v Broumově. Na indikativním seznamu národních kulturních památek je na území MAS osm venkovských kostelů: kostel sv. Václava v Broumově, kostely v Božanově, Heřmánkovicích, Otovicích, Ruprechticích, Šonově, Verněřovicích a Vižňově. Většina výše zmíněných nemovitých památek je ve velmi špatném stavebně technickém stavu. Jedinou movitou památkou na indikativním seznamu NKP je kopie Turínského plátna, která je umístěna v broumovském klášteře. Pro podrobné zdůvodnění potřeb viz: Kap. 2.7.4.2 Kulturní atraktivita Kap. 2.6 SWOT analýza území MAS (Silné stránky, Slabé stránky, Příležitosti) Předmětem opatření bude zejména obnova památek (stavba, rekonstrukce a stavební úpravy, odstraňování nepůvodních a nevyhovujících stavebních prvků či staveb, realizace inženýrských sítí, restaurátorské a konzervační práce), zvýšení ochrany památek a jejich zabezpečení a digitalizace památek a mobiliáře. Součástí opatření není úprava příslušejícího pozemku či realizace infrastrukturního opatření.
Typy projektů	- revitalizace a zatraktivnění národní kulturní památky - revitalizace a zatraktivnění památky zapsané na Indikativním seznamu národních kulturních památek
Příjemci podpory:	Vlastníci památek, nebo subjekty s právem hospodaření (dle zápisu v katastru nemovitostí), kromě fyzických osob nepodnikajících Příjemci podpory mohou být omezeni ve výzvě MAS.
Minimální a	MAS předpokládá stanovení limitů, informace budou uveřejněny ve

maximální výše:	výzvě
Principy pro určení preferenčních kritérií	Preferenční kritéria budou nastavena ve výzvě MAS
Výsledky	Indikátor výsledku
	Kód NČI2014+ 9 10 10
	Počet návštěv kulturních památek a paměťových institucí zpřístupněných za vstupné (návštěvy/rok) Výchozí hodnota (k 31.12.2013) 26 553 793 Cílová hodnota (k 31.12.2023) 27 500 000
	Indikátory výstupu
	Kód NČI2014+ 9 05 01
	Počet revitalizovaných památkových objektů (objekty) Výchozí hodnota 0 Rok 2018 1 Cílová hodnota 2
	Kód NČI2014+ 9 10 05
	Zvýšení očekávaného počtu návštěv podporovaných kulturních a přírodních památek a atrakcí (návštěvy/rok) Výchozí hodnota 0 Cílová hodnota 900

4.2 Programový rámec OPZ

Tabulka č. 4.3: Programový rámec OPZ

Provázanost na specifický cíl strategie a opatření	Specifický cíl: 1.3 Zvyšování kvality života v regionu Opatření: 1.3.2 Rozvoj sociálních a návazných služeb na Broumovsku
Opatření SCLLD	2.1 Sociální a návazné služby
Popis vazby opatření na specifický cíl 2.3.1 OPZ	Vzhledem k problémům regionu (sociální složení obyvatel, věková struktura, úroveň vzdělání, více viz kap. 2.4.1.5 Sociální struktura obyvatelstva) je síť sociálních služeb řídká a její kapacity nedostačující. Situace je komplikovaná také příhraniční polohou regionu a jeho odloučeností od větších českých center. To je spojeno s omezenou možností dojíždění pracovníků neziskových organizací, které by svou činností uspokojovaly vysokou poptávku po sociálních službách. Zároveň pro místní občany je velmi problematická dojezdová vzdálenost za sociální službou do vzdálenějších obcí. V území MAS zcela chybí tento typ sociálních služeb: odborné sociální poradenství, kontaktní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, sociální rehabilitace, sociálně terapeutické dílny, služby následné péče, podpora samostatného bydlení, osobní asistence, odlehčovací služby, azylové bydlení. Po odborném zhodnocení situace v území MAS se jako nejpotřebnější jeví sociální rehabilitace s důrazem na podporu samostatného bydlení.
Popis cíle opatření	Cílem opatření je zlepšení sociálních služeb na území MAS. V rámci tohoto opatření budou podporovány sociální a návazné služby a komunitní sociální práce dle zákona 108/2006 Sb. a další činnosti, které přispějí k sociálnímu začleňování osob nad rámec/mimo režim tohoto zákona. Podporovány budou pouze sociální služby poskytované terénní a ambulantní formou. Jako pobytové budou podporovány jen odlehčovací služby podle § 44 zákona 108/2006 Sb.
Popis provázanosti navrhovaných opatření	Toto opatření má vazbu na: 1) ostatní opatření CLLD, programový rámec OPZ Zajištění podpory vybraných sociálních služeb poskytovaných terénní a ambulantní formou v území je provázáno s ostatními opatřeními CLLD, programový rámec OPZ. Zajištění těchto služeb a podpora pracovních míst a zaměstnanosti v regionu, a to zejména pro osoby sociálně vyloučené a sociálním vyloučením ohrožené (řeší opatření programového rámce 2.3 Sociální podnikání a 2.4 Zaměstnanost), je důležitým předpokladem sociálního začleňování. Cílovou skupinou opatření 2.1 Sociální služby jsou osoby sociálně vyloučené a sociálním vyloučením ohrožené, tato cílová skupina je podporována také v opatření 2.3 Sociální podnikání, kde je klíčovou aktivitou vytvoření a zachování pracovních míst pro cílové skupiny, a 2.4 Zaměstnanost, kde je cílem zvýšení počtu pracovních míst a snížení

	nezaměstnanosti. 2) opatření CLLD, programový rámec IROP – prioritní osa 4 Komunitně vedený místní rozvoj, SC 4.1 Posílení komunitně vedeného místního rozvoje za účelem zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a aktivizace místního potenciálu, opatření SCLLD 1.1 Sociální byty. Smyslem podpory opatření OPZ 2.1 Sociální služby a opatření IROP 1.1 Sociální byty je vytvoření a zajištění standardních a nezbytných podmínek pro aktivní začleňování osob a sociálních skupin do společnosti. Klíčovou aktivitou opatření IROP 1.1 Sociální byty je pořízení bytů, bytových domů, nebytových prostor a jejich adaptace pro potřeby sociálního bydlení. Cílem tohoto opatření je dostupné nájemní sociální bydlení, které umožní sociálně vyloučeným osobám a osobám ohroženým sociálním vyloučením vstup do nájemního bydlení. Přístup ke kvalitnímu bydlení pro znevýhodněné osoby a dostupnost sociálních služeb je spolu s inkluzivním trhem práce základem aktivního začleňování vyloučených osob.
Priorizace navrhovaných opatření	Opatření bude financováno z alokované částky. V případě navýšení alokace bude opatření podpořeno podle zájmu navýšením cca o 1500 tis. Kč
Časový harmonogram realizace opatření ve vazbě na finanční plán	V rámci tohoto opatření budou vyhlášeny dvě výzvy: Výzva č. 1 - červen 2018 – alokace 2 932,5 tis. Kč Výzva č. 2 – prosinec 2020 – alokace 2 932,5 tis. Kč MAS předpokládá podporu dvou a půl letých projektů. Důvodem rozdělení alokace mezi dvě výzvy je záměr MAS podporovat projekty v rámci tohoto opatření po dobu pěti let. V návaznosti na plán výzev MAS předpokládá rovnoměrné čerpání prostředků v letech 2019 až 2023. Více viz kap. 4.2.2 Plán výzev.
Popis možných zaměření projektů	Podporovány budou tři oblasti aktivit: 1) Sociální služby v souladu se zákonem 108/2006 Sb. se zaměřením na sociální začlenění a prevenci soc. vyloučení – konkrétně odborné sociální poradenství, terénní programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, raná péče, kontaktní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, sociální rehabilitace, sociálně terapeutické dílny, služby následné péče, podpora samostatného bydlení, osobní asistence, odlehčovací služby 2) Komunitní sociální práce – konkrétně aktivity, které směřují k profesionální realizaci sociální práce jako aktivity zaměřené na pomoc komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování v jejich přirozeném prostředí 3) Další programy a činnosti nad rámec/mimo režim zákona 108/2006 Sb. – zejména programy a aktivity podporující: neformální péči, prevenci a řešení problémů v sociálně vyloučených lokalitách, mladé lidi ze sociálně znevýhodněného prostředí, sekundární a terciální prevenci pro osoby

	s chronickým duševním onemocněním a jejich rodinné příslušníky a osoby ohrožené závislostmi nebo závislé na návykových látkách, probační a resocializační programy pro osoby s alternativními tresty a opouštějící zařízení pro výkon trestu odnětí svobody, vzdělávání osob z cílových skupin (viz níže), aktivizační, asistenční a motivační programy přispívající k sociálnímu začlenění, předcházení ekonomické nestabilitě osob z cílových skupin, mimosoudní způsob řešení konfliktů, rozvoj sociálního/dostupného/podporovaného/prostupného bydlení, optimalizaci zajištění činností a výkonu sociální práce
Podporované cílové skupiny	Osoby sociálně vyloučené, osoby sociálním vyloučením ohrožené, osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách Osoby se zdravotním postižením, osoby s kombinovanými diagnózami, osoby ohrožené specifickými zdravotními riziky Imigranti a azylanti Bezdomovci a osoby žijící v nevyhovujícím nebo nejistém ubytování Oběti trestné činnosti Osoby pečující o malé děti nebo jiné závislé osoby, rodiče samoživitelé Osoby dlouhodobě či opakovaně nezaměstnané Osoby ohrožené předlužeností Osoby ohrožené domácím násilím a závislostmi Osoby v nebo po výkonu trestu Osoby opouštějící institucionální zařízení Osoby ohrožené vícenásobnými riziky sociální pracovníci, pracovníci v sociálních službách, neformální pečovatelé Podporované cílové skupiny mohou být rozšířeny dle výzvy ŘO.
Typy příjemců podpory	Poskytovatelé sociálních služeb registrovaní dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách Nestátní neziskové organizace Obce dle zákona č. 128/2000, o obcích Organizace zřizované obcemi působící v sociální oblasti Dobrovolné svazky obcí Pro projekty zaměřené na poskytování sociálních služeb jsou oprávněnými žadateli pouze poskytovatelé sociálních služeb registrovaní podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
Absorpční kapacita MAS	Absorpční kapacita je v území MAS vysoká, tomu odpovídá i výše alokace. V území kromě měst a obcí působí také několik neziskových organizací zabývajících se poskytováním sociálních a návazných služeb, komunitní sociální prací a několik dalších zařízení sociální péče – tyto organizace mají buď sídlo na území MAS, nebo do území dojíždí dle potřeby klientů (viz kapitola 2.4.7.6 Sociální a návazné služby). U těchto organizací předpokládáme větší část čerpání finanční alokace. Dále bude opatření naplňováno několika obcemi poskytujícími sociální služby. Projekty naplňující cíle tohoto opatření jsou uvedeny v zásobníku projektů.

Vliv opatření na naplňování horizontálních témat OPZ	Rovnost mužů a žen – neutrální: V rámci OPZ je žádoucí, aby princip rovnosti žen a mužů byl respektován a podporován. Nesmí být podpořen žádný projekt, u kterého by byl identifikován negativní dopad na rovné příležitosti žen a mužů, přičemž by bylo krajně neetické, kdyby tento princip nebyl v oblasti sociálních služeb identifikován. Opatření má na toto horizontální téma neutrální vliv. Nediskriminace – pozitivní: základním principem tohoto opatření je prospěch znevýhodněných komunit. Zákaz diskriminace v souladu s českým i evropským právem a podpora rovných příležitostí budou respektovány a podporovány ve všech opatřeních financovaných z OPZ. Opatření je zaměřeno na zlepšení přístupu ke kvalitním a udržitelným sociálním službám a dalším navazujícím službám podporujícím sociální začleňování. Opatření má na toto horizontální téma pozitivní vliv. Udržitelný rozvoj - neutrální. Opatření nemá přímý dopad na ochranu životního prostředí a změnu klimatu, neboť je primárně zaměřeno na podporu nehmotných investic. Nesmí být podpořeny projekty s identifikovaným negativním dopadem na udržitelný rozvoj.
Principy pro určení preferenčních kritérií	Preferovány budou projekty, které: - vytvoří pracovní místo - mají dopad více jak na dvě obce - řeší aktivitu, která není v dané obci (regionu) dostupná
Výsledky	Indikátor výsledku
	Kód NČI2014+ 6 70 10
	Využívání podpořených služeb (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 30
	Kód NČI2014+ 6 73 15
	Bývalí účastníci projektů v oblasti sociálních služeb, u nichž služba naplnila svůj účel (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 43
	Kód NČI2014+ 6 73 10
	Bývalí účastníci projektů, u nichž intervence formou sociální práce naplnila svůj účel (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 43
	Indikátory výstupu
	Kód NČI2014+ 6 00 00
	Celkový počet účastníků (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0

	Cílová hodnota k 31. 12. 2023 54
	Kód NČI2014+ 6 70 01
	Kapacita podpořených služeb (místa) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 2
	Kód NČI2014+ 6 20 00
	Počet projektů, které zcela nebo zčásti provádějí sociální partneři nebo nevládní organizace (projekty) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 2
	Kód NČI2014+ 6 74 01
	Nové nebo inovované sociální služby týkající se bydlení (služby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 1

Provázanost na specifický cíl strategie a opatření	Specifický cíl: 1.3 Zvyšování kvality života v regionu Opatření: 1.3.3 Podpora mladých rodin
Opatření SCLLD	2.2 Prorodinná opatření
Popis vazby opatření na specifický cíl 2.3.1 OPZ	Prorodinná opatření jsou navázána na několik problémů popsanych ve strategii. Na Broumovsku dochází k výrazným změnám ve věkové struktuře obyvatel, neboť se zvyšuje zastoupení starších věkových kategorií a snižuje se procento dětí v populaci. Převládající trend stárnutí obyvatelstva je jedním z nejvýznamnějších procesů, které mohou do budoucna negativně ovlivnit celkový vývoj regionu s významnými dopady na mnoho oblastí kvality života (sociální věci, zdravotnictví, ekonomický vývoj apod.) V roce 2001 žilo na 100 dětí v regionu 68 osob starších 65 let, v roce 2013 to bylo téměř 118 osob starších 65 let na 100 dětí. Více viz kapitola 2.4.1.3 Věková struktura obyvatelstva. Na území MAS je významným problémem vysoká nezaměstnanost, míra nezaměstnanosti v MAS je dlouhodobě výrazně vyšší než míra nezaměstnanosti v České republice. Míra nezaměstnanosti žen je, také kvůli chybějící kapacitě institucionálních forem zařízení pro děti, dlouhodobě vyšší než mužů. Více viz kapitola 2.4.8.2 Nezaměstnanost.
Popis cíle opatření	Cílem opatření je zlepšení nabídky služeb zařízení pro rodiny s dětmi na území MAS. V rámci tohoto opatření budou podporována zařízení, která doplní chybějící kapacitu stávajících institucionálních forem zařízení (typu školní družiny, kluby), příměstské tábory v době školních prázdnin, dětské skupiny pro podniky i veřejnost a individuální péče o děti.
Popis provázanosti navrhovaných opatření	Toto opatření má vazbu na 1) programový rámec OPZ opatření 2.4 Zaměstnanost a 2.3 Sociální podnikání Opatření 2.2 Prorodinná opatření má návaznost na opatření programového rámce 2.4 Zaměstnanost, neboť se obě tyto opatření mj. zaměřují na podporu zaměstnanosti a sladování pracovního a rodinného života. Cílem opatření 2.4 Zaměstnanost je snižování nezaměstnanosti v území MAS, kde je míra nezaměstnanosti žen, také kvůli chybějící kapacitě institucionálních forem zařízení pro děti, dlouhodobě vyšší než mužů. Aktivita v opatření 2.2 Prorodinná opatření přispívají podporou zařízení, která doplní chybějící kapacitu stávajících institucionálních forem zařízení, příměstských táborů v době školních prázdnin, dětských skupin pro podniky i veřejnost a a podporou individuální péče o děti k možnostem přístupu na trh práce pro osoby pečující o děti ve společné domácnosti. Tím přispívají k naplňování cíle opatření 2.4 Zaměstnanost. Opatření 2.2 Prorodinná opatření má návaznost také na opatření 2.3 Sociální podnikání. Klíčovou aktivitou opatření 2.3 je vytvoření a zachování pracovních míst. Využívání aktivit opatření 2.2 může napomoci

	zaměstnancům sociálních podniků dlouhodobému udržení se na trhu práce. 2) programový rámec PRV opatření 3.1 Investice do nezemědělské činnosti a 3.2 Rozvoj zemědělství na Broumovsku Tato opatření přispívají podporou hmotných a nehmotných investic k rozvoji podnikatelských aktivit a jejich zázemí pro oblasti zemědělského i nezemědělského podnikání. Prostřednictvím aktivit opatření 2.2 Prorodinná opatření je podpořena možnost přístupu osob pečující o malé děti, osob navracejících se na trh práce po mateřské a rodičovské dovolené a osob pečující o jiné závislé osoby na trh práce, který je v území podporován a rozvíjen prostřednictvím výše zmíněných opatření PRV 3.1 a 3.2.
Priorizace navrhovaných opatření	Opatření bude financováno z alokované částky. V případě navýšení alokace bude opatření podpořeno podle zájmu navýšením cca o 500 tis. Kč
Časový harmonogram realizace opatření ve vazbě na finanční plán	V rámci tohoto opatření budou vyhlášeny dvě výzvy: Výzva č. 1 – listopad 2016 – alokace 1 380 tis. Kč Výzva č. 2 – listopad 2019 – alokace 1 380 tis. Kč MAS předpokládá podporu tříletých projektů. Důvodem rozdělení alokace mezi dvě výzvy je záměr MAS podporovat projekty v rámci tohoto opatření po dobu šesti let. V návaznosti na plán výzev MAS předpokládá čerpání prostředků od poloviny roku 2017 do poloviny roku 2023. Více viz kap. 4.2.2 Plán výzev.
Popis možných zaměření projektů	Podporovány budou dvě oblasti aktivit: 1) Podpora zařízení, která doplní chybějící kapacitu stávajících institucionálních forem zařízení (typu školní družiny, kluby), s možností podpory příměstských táborů v době školních prázdnin 2) Podpora dětských skupin pro podniky i veřejnost - vznik, transformace a provoz dětských skupin dle zákona č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině - podpora živností volných a vázaných dle živnostenského zákona
Podporované cílové skupiny	Osoby pečující o malé děti Osoby vracející se na trh práce po návratu z mateřské/rodičovské dovolené Osoby pečující o jiné závislé osoby Podporované cílové skupiny mohou být rozšířeny dle výzvy ŘO.
Typy příjemců podpory	Nestátní neziskové organizace Obce dle zákona č. 128/2000, o obcích Dobrovolné svazky obcí Školy a školská zařízení OSVČ Obchodní korporace

	Typy příjemců mohou být ve výzvě specifikovány dle jednotlivých aktivit.
Absorpční kapacita MAS	Na území MAS je 14 obcí, z nichž 2 (Křinice, Otovice) nemají žádné školní ani předškolní zařízení. 7 obcí zřizuje kromě MŠ také ZŠ, ať již jako sloučené zařízení nebo samostatné. Tři z těchto ZŠ poskytují vzdělání pouze pro 1. stupeň, ostatní jsou školy úplné. Na území MAS je 18 školních družin a klubů a 1 středisko volného času. MAS eviduje zájem zejména měst a obcí jako zřizovatelů MŠ a ZŠ a střediska volného času o možnost pořádat příměstské tábory, zvyšovat kapacitu stávajících zařízení péče o děti i vytvářet neformální zařízení péče o děti (dětské skupiny, kluby apod.).
Vliv opatření na naplňování horizontálních témat OPZ	Rovnost mužů a žen – pozitivní: toto opatření je mimo jiné zaměřené zejména na ženy ohrožené na trhu práce. V rámci OPZ je žádoucí, aby princip rovnosti žen a mužů byl respektován a podporován. Nesmí být podpořen žádný projekt, u kterého by byl identifikován negativní dopad na rovné příležitosti žen a mužů, přičemž toto opatření je primárně zaměřeno na snížení rozdílů v postavení žen a mužů na trhu práce, protože v rámci tohoto opatření budou podporována zařízení, která doplní chybějící kapacitu stávajících institucionálních forem zařízení, příměstské tábory v době školních prázdnin, dětské skupiny pro podniky i veřejnost a individuální péče o děti. Opatření má na toto horizontální téma pozitivní vliv. Nediskriminace – neutrální: toto opatření není primárně zaměřeno na diskriminované skupiny. Zákaz diskriminace v souladu s českým i evropským právem a podpora rovných příležitostí budou respektovány a podporovány ve všech opatřeních financovaných z OPZ. Udržitelný rozvoj – neutrální: Opatření je primárně zaměřeno na podporu nehmotných investic, a proto nemá přímý dopad na ochranu životního prostředí a změny klimatu. Opatření má na toto horizontální téma neutrální vliv.
Principy pro určení preferenčních kritérií	Preferovány budou projekty, které: - vytvoří pracovní místo - mají dopad více jak na dvě obce - řeší aktivitu, která není v dané obci (regionu) dostupná
Výsledky	Indikátor výsledku
	Kód NČI2014+ 5 01 10
	Počet osob využívajících zařízení péče o děti předškolního věku (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 10
	Kód NČI2014+ 6 26 00
	Účastníci, kteří získali kvalifikaci po ukončení své účasti (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 5
	Kód NČI2014+ 6 27 00

	Účastníci zaměstnaní po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 8
	Kód NČI2014+ 6 28 00
	Znevýhodnění účastníci, kteří po ukončení své účasti hledají zaměstnání, jsou v procesu vzdělávání/odborné přípravy, rozšiřují si kvalifikaci nebo jsou zaměstnaní, a to i OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 34
	Kód NČI2014+ 6 29 00
	Účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 1. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 7
	Kód NČI2014+ 6 32 00
	Znevýhodnění účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 5
	Indikátory výstupu
	Kód NČI2014+ 6 00 00
	Celkový počet účastníků (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 168
	Kód NČI2014+ 5 00 01
	Kapacita podporovaných zařízení péče o děti nebo vzdělávacích zařízení (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 102
	Kód NČI2014+ 5 01 00
	Počet podpořených zařízení péče o děti předškolního věku (zařízení) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 2

Provázanost na specifický cíl strategie a opatření	Specifický cíl: 2.1 Rozvoj podnikatelských aktivit a jejich zázemí Opatření: 2.1.1 Rozvoj nezemědělského podnikání
Opatření SCLLD	2.3 Sociální podnikání
Popis vazby opatření na specifický cíl 2.3.1 OPZ	V regionu je dlouhodobě vyšší nezaměstnanost v porovnání s mírou nezaměstnanosti v kraji a ČR. Největším problémem na Broumovsku je zaměstnávání znevýhodněných osob. (Více viz kap. 2.4.8.2 Nezaměstnanost) Uplatnění těchto osob je možné např. v chráněných dílnách (Náchod, Centrum služeb Broumov), v regionu funguje jeden sociální podnik. Nabídka je však nedostatečná.
Popis cíle opatření	Cílem opatření je rozvoj podnikatelských aktivit v oblasti sociálního podnikání. V rámci tohoto opatření budou podporovány takové projekty, které umožní vznik a rozvoj sociálních podniků.
Popis provázanosti navrhovaných opatření	Toto opatření má vazbu na: 1) ostatní opatření CLLD, programový rámec OPZ Podpora sociálního podnikání v území je provázána s ostatními opatřeními CLLD, programový rámec OPZ. Provázání s opatřením 2.1 Sociální služby: Budou-li v území tyto služby zajištěny, bude následně možné zajistit podporu pracovních míst a zaměstnanosti v regionu, a to zejména pro osoby sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené. Cílovou skupinou opatření 2.3 Sociální podnikání jsou osoby sociálně vyloučené a sociálním vyloučením ohrožené, tato cílová skupina je podporována také v opatření 2.1 Sociální služby, kde je jednou z klíčových aktivit podpora sociálních služeb se zaměřením na sociální začlenění a prevenci sociálního vyloučení. Provázání s opatřením 2.2 Prorodinná opatření: Klíčovou aktivitou opatření 2.3 je vytvoření a zachování pracovních míst. Využívání aktivit opatření 2.2 může napomoci zaměstnancům sociálních podniků dlouhodobému udržení se na trhu práce. Provázání s opatřením 2.4 Zaměstnanost: Cílem opatření 2.4 Zaměstnanost je zvýšení počtu pracovních míst a snížení nezaměstnanosti, mezi klíčové aktivity tohoto opatření patří například příprava osob z cílových skupin ke vstupu či návratu na trh práce a podpora udržitelnosti cílových skupin na trhu práce. Jednou z klíčových aktivit opatření 2.3 Sociální podnikání je vytvoření a zachování pracovních míst pro cílové skupiny a jejich vzdělávání. Je zřejmé, že tyto aktivity se vzájemně doplňují a tato opatření působí v zájemné synergii. 2) opatření CLLD, programový rámec IROP – prioritní osa 4 Komunitně vedený místní rozvoj, SC 4.1 Posílení komunitně vedeného místního rozvoje za účelem zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a aktivizace místního potenciálu, opatření SCLLD 1.3 Sociální podniky

	– investiční Opatření OPZ 2.3 Sociální podnikání je zaměřeno na neinvestiční projekty, kdežto opatření v rámci IROP je zaměřeno na investiční projekty. Aktivita v oblasti sociálního podnikání jsou v rámci CLLD přímo podporovány opatřeními těchto dvou operačních programů, IROP se zaměřuje na projekty pořízení nebo rekonstrukce objektů k sociálnímu podnikání – klíčovou aktivitou je například nákup objektů, zařízení, vybavení a stavební úpravy za účelem vzniku nebo rozšíření sociálního podniku. OPZ komplementárně doplňuje podporu sociálního podnikání aktivitami vytvoření a zachování pracovních míst pro cílové skupiny, vzdělávání zaměstnanců sociálních podniků, marketing sociálního podniku a provozování sociálního podniku. Obě opatření tak přispívají k podpoře sociálního podnikání na území MAS. 3) opatření CLLD, programový rámec PRV 3.1 Investice do nezemědělské činnosti a 3.2 Rozvoj zemědělství na Broumovsku Tato opatření přispívají podporou hmotných a nehmotných investic k rozvoji podnikatelských aktivit a jejich zázemí pro oblasti zemědělského i nezemědělského podnikání. Sociální podniky využívající podporu z opatření 2.3 Sociální podnikání a 1.3 Sociální podniky – investiční mají možnost žádat o podporu z výše zmíněných opatření PRV, kde lze podpořit obnovu, výstavbu a pořízení vybavení zemědělských i nezemědělských provozoven.
Priorizace navrhovaných opatření	Opatření bude financováno z alokované částky. V případě navýšení alokace bude opatření podpořeno podle zájmu navýšením cca o 1 000 tis. Kč
Časový harmonogram realizace opatření ve vazbě na finanční plán	V rámci tohoto opatření bude vyhlášena jedna výzva: Výzva č. 1 – prosinec 2017 – alokace 3 450 tis. Kč MAS předpokládá podporu dvouletého projektu. V návaznosti na plán výzev MAS předpokládá čerpání prostředků od poloviny roku 2018 do poloviny roku 2020. Více viz kap. 4.2.2 Plán výzev.
Popis možných zaměření projektů	Vznik a rozvoj (rozšíření kapacity podniku) nových podnikatelských aktivit v oblasti sociálního podnikání – integrační sociální podniky a environmentální sociální podniky Sociální podniky musí splňovat současně tyto principy a charakteristiky sociálního podnikání: veřejně prospěšný cíl, sociální prospěch, ekonomický prospěch, environmentální prospěch, místní prospěch Doporučené klíčové aktivity: - vytvoření a zachování pracovních míst pro cílové skupiny (viz níže) - vzdělávání zaměstnanců z cílových skupin a vzdělávání ostatních zaměstnanců sociálního podniku financovaných z přímých nákladů projektu - marketing sociálního podniku - provozování sociálního podnikání
Podporované	Osoby sociálně vyloučené, osoby sociálním vyloučením ohrožené

cílové skupiny	Osoby dlouhodobě či opakovaně nezaměstnané Osoby se zdravotním postižením Osoby v nebo po výkonu trestu Osoby opouštějící institucionální zařízení Podporované cílové skupiny mohou být rozšířeny dle výzvy ŘO.
Typy příjemců podpory	OSVČ Obchodní korporace Typy příjemců mohou být ve výzvě specifikovány dle jednotlivých aktivit. Typy příjemců mohou být rozšířeny dle výzvy ŘO.
Absorpční kapacita MAS	Na území MAS se nachází jeden sociální podnik. V zásobníku projektů eviduje MAS projektový záměr na vytvoření jednoho nového sociálního podniku.
Vliv opatření na naplňování horizontálních témat OPZ	Rovnost mužů a žen – neutrální: toto opatření neupřednostňuje muže ani ženy, při realizaci tohoto opatření bude kladen důraz na respektování rovných příležitostí mezi muži a ženami. V rámci OPZ je žádoucí, aby princip rovnosti žen a mužů byl respektován a podporován. Nesmí být podpořen žádný projekt, u kterého by byl identifikován negativní dopad na rovné příležitosti žen a mužů. Opatření má na toto téma neutrální vliv. Nediskriminace – pozitivní: základním principem tohoto opatření je prospěch znevýhodněných komunit. Zákaz diskriminace v souladu s českým i evropským právem a podpora rovných příležitostí budou respektovány a podporovány ve všech opatřeních financovaných z OPZ. Opatření se zaměřuje na podporu podnikatelských aktivit v oblasti sociálního podnikání, které podporuje zvýšení uplatnitelnosti osob ohrožených sociálním vyloučením nebo sociálně vyloučených na trhu práce. Opatření má na toto horizontální téma pozitivní vliv. Udržitelný rozvoj – neutrální: Opatření je primárně zaměřeno na podporu nehmotných investic, a proto nemá přímý dopad na ochranu životního prostředí a změny klimatu. Opatření má na toto horizontální téma neutrální vliv.
Principy pro určení preferenčních kritérií	Preferovány budou projekty, které: - vytvoří pracovní místo - mají dopad více jak na dvě obce - řeší aktivitu, která není v dané obci (regionu) dostupná
Výsledky	Indikátor výsledku
	Kód NČI2014+ 6 26 00
	Účastníci, kteří získali kvalifikaci po ukončení své účasti (osoby)
	Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 2
	Kód NČI2014+ 6 27 00

	Účastníci zaměstnaní po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 2
	Kód NČI2014+ 6 28 00
	Znevýhodnění účastníci, kteří po ukončení své účasti hledají zaměstnání, jsou v procesu vzdělávání/odborné přípravy, rozšiřují si kvalifikaci nebo jsou zaměstnaní, a to i OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 2
	Kód NČI2014+ 6 29 00
	Účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 1. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 2
	Kód NČI2014+ 6 32 00
	Znevýhodnění účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 2
	Indikátory výstupu
	Kód NČI2014+ 6 00 00
	Celkový počet účastníků (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 2
	Kód NČI2014+ 1 02 12
	Počet podpořených již existujících sociálních podniků (organizace) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 1

Provázanost na specifický cíl strategie a opatření	Specifický cíl: 2.4 Zvyšování kvality celoživotního vzdělávání a uplatnitelnosti na trhu práce Opatření: 2.4.1 Snižování nezaměstnanosti na Broumovsku
Opatření SCLLD	2.4 Zaměstnanost
Popis vazby opatření na specifický cíl 2.3.1 OPZ	Celkově je míra nezaměstnanosti v MAS výrazně vyšší než v České republice. Uchazeči ve věku 50 let a více tvoří 23 % z celkového počtu uchazečů. Významným problémem na Broumovsku je zaměstnávání osob se základním vzděláním. Celkový počet nezaměstnaných se základním vzděláním je k 30. 3. 2015 419 z celkového počtu 1400 nezaměstnaných. Dalším problémem je zaměstnávání osob s kvalifikovaným zdravotním postižením (fyzickým, duševním i smyslovým). Pro odlehlost území je pro obyvatele obtížné za prací dojíždět. Více viz kap. 2.4.8.2 Nezaměstnanost
Popis cíle opatření	Cílem opatření je zvýšení počtu pracovních míst a snížení nezaměstnanosti v území.
Popis provázanosti navrhovaných opatření	Toto opatření má vazbu na: 1) ostatní opatření CLLD, programový rámec OPZ Opatření 2.4 Zaměstnanost má úzkou vazbu zejména na opatření programového rámce 2.3 Sociální podnikání, neboť obě tyto opatření jsou v principu zaměřeny na podporu zaměstnanosti osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených. Cílem opatření 2.4 Zaměstnanost je zvýšení počtu pracovních míst a snížení nezaměstnanosti, mezi klíčové aktivity tohoto opatření patří například příprava osob z cílových skupin ke vstupu či návratu na trh práce a podpora udržitelnosti cílových skupin na trhu práce. Jednou z klíčových aktivit opatření 2.3 Sociální podnikání je vytvoření a zachování pracovních míst pro cílové skupiny a jejich vzdělávání. Je zřejmé, že tyto aktivity se vzájemně doplňují a tato opatření působí v zájemné synergii. Důležitá je vazba i na opatření programového rámce 2.2 Prorodinná opatření, neboť v tomto opatření jsou mj. podporovány cílové skupiny osob pečujících o dítě a opatření je zaměřené na sladění pracovního a rodinného života. Aktivity v opatření 2.2 Prorodinná opatření přispívají podporou zařízení, která doplní chybějící kapacitu stávajících institucionálních forem zařízení, příměstských táborů v době školních prázdnin, dětských skupiny pro podniky i veřejnost a podporou individuální péče o děti k možnostem přístupu na trh práce pro osoby pečující o malé děti, osoby navracející se na trh práce po mateřské a rodičovské dovolené a osoby pečující o jiné závislé osoby na trh práce. Tím přispívají k naplňování cíle opatření 2.4 Zaměstnanost. 2) programový rámec IROP – prioritní osa 4 Komunitně vedený místní rozvoj, SC 4.1 Posílení komunitně vedeného místního rozvoje za

	účelem zvýšení kvality života ve venkovských oblastech a aktivizace místního potenciálu, opatření SCLLD 1.3 Sociální podniky – investiční Toto opatření podporuje zaměstnanost osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených a je zaměřeno na investiční podporu sociálním podnikům. IROP se zaměřuje na projekty pořízení nebo rekonstrukce objektů k sociálnímu podnikání – klíčovou aktivitou je například nákup objektů, zařízení, vybavení a stavební úpravy za účelem vzniku nebo rozšíření sociálního podniku. Prostřednictvím aktivit opatření 2.4 Zaměstnanost je podpořena možnost přístupu cílových skupin tohoto opatření na trh práce, který je v území podporován a rozvíjen prostřednictvím tohoto opatření IROP. 3) programový rámec PRV, opatření 3.1 Investice do nezemědělské činnosti a 3.2 Investice do zemědělských podniků Tato opatření přispívají podporou hmotných a nehmotných investic k rozvoji podnikatelských aktivit a jejich zázemí pro oblasti zemědělského i nezemědělského podnikání. Prostřednictvím aktivit opatření 2.4 Zaměstnanost je podpořena možnost přístupu cílových skupin tohoto opatření na trh práce, který je v území podporován a rozvíjen prostřednictvím výše zmíněných opatření PRV 3.1 a 3.2.
Priorizace navrhovaných opatření	Opatření bude financováno z alokované částky. V případě navýšení alokace bude opatření podpořeno podle zájmu navýšením cca o 1 500 tis. Kč
Časový harmonogram realizace opatření ve vazbě na finanční plán	V rámci tohoto opatření budou vyhlášeny dvě výzvy: Výzva č. 1 – květen 2017 – alokace 1 437,5 tis. Kč Výzva č. 2 – květen 2020 – alokace 1 437,5 tis. Kč MAS předpokládá podporu tříletých projektů. Důvodem rozdělení alokace mezi dvě výzvy je záměr MAS podporovat projekty v rámci tohoto opatření po dobu šesti let. V návaznosti na plán výzev MAS předpokládá čerpání prostředků od roku 2018 do roku 2023. Více viz kap. 4.2.2 Plán výzev.
Popis možných zaměření projektů	Podporovány budou následující okruhy činností: - Zvyšování uplatnitelnosti osob ohrožených sociálním vyloučením nebo osob sociálně vyloučených ve společnosti a na trhu práce - Bilanční a pracovní diagnostika, ergo diagnostika - Rekvalifikace a další profesní vzdělávání - Zprostředkování zaměstnání - Kariérové poradenství - Podpora spolupráce lokálních partnerů na trhu práce - Podpora vytváření nových pracovních míst - Podpora umístění na uvolněná pracovní místa - Prostupné zaměstnávání - Podpora zahájení podnikatelské činnosti - Doprovodná opatření

	Realizace nových či inovativních nástrojů na podporu zaměstnanosti
Podporované cílové skupiny	- Uchazeči o zaměstnání (osoby zařazené ÚP ČR do evidence uchazečů o zaměstnání) - Zájemci o zaměstnání (osoby zařazené ÚP ČR do evidence zájemců o zaměstnání) - Neaktivní osoby - osoby v produktivním věku, které nejsou ani zaměstnané (zaměstnáním se rozumí i výkon samostatně výdělečné činnosti) ani nezaměstnané (tj. evidované ÚP ČR jako uchazeč o zaměstnání) - Uchazeči a zájemci o zaměstnání a neaktivní osoby mladší 25 let - Osoby opouštějící institucionální zařízení - Osoby ohrožené vícenásobnými riziky - Osoby se zdravotním postižením - Osoby s kumulací hendikepů na trhu práce (tj. splňují alespoň dvě z níže uvedených charakteristik: uchazeči o zaměstnání vedení v evidenci déle než 5 měsíců, osoby mladší 25 let, osoby ve věku nad 54 let, osoby s nízkou úrovní kvalifikace (stupeň ISCED 0 - 2), osoby pečující o dítě mladší 15 let či o osobu blízkou, osoby z národnostních menšin či osoby z jiného sociokulturního prostředí) - Osoby jinak znevýhodněné - azylanti a imigranti, osoby před propuštěním z VTOS a propuštěné z VTOS, osoby závislé - Osoby vracející se na trh práce po návratu z mateřské/rodičovské dovolené (tj. nevykonávaly zaměstnání nebo samostatnou výdělečnou činnost po dobu mateřské/rodičovské dovolené a v řádu měsíců se u nich očekává návrat na trh práce) - Osoby sociálně vyloučené a osoby sociálním vyloučením ohrožené
Typy příjemců podpory	Nestátní neziskové organizace Obce dle zákona č. 128/2000, o obcích Organizace zřizované obcemi působící v sociální oblasti Dobrovolné svazky obcí Vzdělávací a poradenské instituce Školy a školská zařízení OSVČ Obchodní korporace Typy příjemců mohou být ve výzvě specifikovány dle jednotlivých aktivit.
Absorpční kapacita MAS	V zásobníku projektů eviduje MAS projektový záměr neziskové organizace na podporu zaměstnanosti osob dlouhodobě nezaměstnaných a ohrožených sociálním vyloučením, jehož celkové náklady převyšují alokovanou částku na toto opatření. MAS registruje zájem také dalších organizací činných v této oblasti. Svou animační činností (zejména přímá jednání s potenciálními žadateli aktivními v území) MAS vzbudí další absorpční kapacitu.
Vliv opatření na naplňování horizontálních témat OPZ	Rovnost mužů a žen – neutrální: toto opatření neupřednostňuje muže ani ženy, při realizaci tohoto opatření bude kladen důraz na respektování rovných příležitostí mezi muži a ženami. V rámci OPZ je žádoucí, aby princip rovnosti žen a mužů byl respektován a podporován. Nesmí být podpořen žádný projekt, u kterého by byl identifikován negativní dopad na rovné příležitosti žen a mužů, a proto i v rámci profesního vzdělávání či

	spolupráce uvnitř regionu bude tento princip respektován. Opatření má na toto horizontální téma neutrální vliv. Nediskriminace – pozitivní: základním principem tohoto opatření je prospěch znevýhodněných komunit. Zákaz diskriminace v souladu s českým i evropským právem a podpora rovných příležitostí budou respektovány a podporovány ve všech opatřeních financovaných z OPZ. Opatření se zaměřuje mj. na zvýšení participace mladých a starších osob, rodičů s dětmi, osob s nízkou kvalifikací a osob se zdravotním postižením na trhu práce či na zvýšení uplatnitelnosti osob ohrožených sociálním vyloučením nebo sociálně vyloučených na trhu práce. Opatření má na toto horizontální téma pozitivní vliv. Udržitelný rozvoj – Opatření je primárně zaměřeno na podporu nehmotných investic, a proto nemá přímý dopad na ochranu životního prostředí a změny klimatu. Nepřímý pozitivní dopad podporovaných projektů lze předpokládat v případě podpory nově vytvářených pracovních příležitostí v odvětvích, která nezatežují životní prostředí. Opatření má na toto horizontální téma neutrální až částečně pozitivní vliv.
Principy pro určení preferenčních kritérií	Preferovány budou projekty, které: - vytvoří pracovní místo - uplatňují inovační přístup - mají dopad více jak na dvě obce - přináší aktivitu, která na Broumovsku není
Výsledky	Indikátor výsledku
	Kód NČI2014+ 6 26 00
	Účastníci, kteří získali kvalifikaci po ukončení své účasti (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 8
	Kód NČI2014+ 6 27 00
	Účastníci zaměstnaní po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 5
	Kód NČI2014+ 6 28 00
	Znevýhodnění účastníci, kteří po ukončení své účasti hledají zaměstnání, jsou v procesu vzdělávání/odborné přípravy, rozšiřují si kvalifikaci nebo jsou zaměstnaní, a to i OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 17
	Kód NČI2014+ 6 29 00
	Účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 3
	Kód NČI2014+ 6 31 00

	Účastníci ve věku nad 54 let zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 1
	Kód NČI2014+ 6 32 00
	Znevýhodnění účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 2
	Indikátory výstupu
	Kód NČI2014+ 6 00 00
	Celkový počet účastníků (osoby) Výchozí hodnota k 1. 2. 2016 0 Cílová hodnota k 31. 12. 2023 26

4.2.1 Způsob výpočtu indikátorů

Opatření 2.1 Sociální a návazné služby

6 00 00 Celkový počet účastníků

Na základě průzkumu obvyklých cen v území byla stanovena hrubá mzda pracovníka na 24 300 Kč. Náklad na jednoho pracovníka na jeden měsíc (superhrubá mzda) byl vypočítán takto:

$$24\,300 * 1,34 = 32\,562 \text{ Kč.}$$

Ke každé mzdě musí být připočteny režijní náklady, které byly na základě průzkumu obvyklých cen v území stanoveny na 50 % ze superhrubé mzdy pracovníka. Celkový náklad na jednoho pracovníka na jeden měsíc byl vypočítán takto:

$$32\,562 + (0,5 * 32\,562) = 48\,843 \text{ Kč.}$$

Alokace opatření 2.1 Sociální služby je 5 865 000 Kč, MAS bude podporovat toto opatření po dobu 5 let (60 měsíců) ve dvou po sobě jdoucích výzvách. Z toho vyplývá podpoření 2 plných pracovních úvazků za dobu realizace opatření (jeden z pracovníků je metodik). Výpočet:

$$\frac{5865000}{(60 * 48843)} = 2,0013.$$

Na základě místní zkušenosti (konzultace s odborem sociálních věcí a zdravotnictví MěÚ Broumov) a vzhledem k povaze předpokládaných podporovaných služeb (sociální rehabilitace s důrazem na poradenství a podporu samostatného bydlení) byl stanoven poměr 9 klientů na 1 pracovníka a 6 klientů na metodika¹⁷ (včetně klientů s bagatelní podporou). Z toho vyplývá kapacita 9 + 6 (metodik) = **15 míst** (nejedná se o okamžitou kapacitu, ale počet uzavřených smluv s klienty v danou chvíli probíhajícího opatření).

Kapacita pro klienty s vyšší než bagatelní podporou byla stanovena na 80 % z celkové kapacity 15 míst, tj. cca 12 míst. Na základě zkušenosti potenciálních žadatelů využívá klient službu průměrně po dobu jednoho roku. Zároveň 10 % klientů využívá službu opakovaně. Celkový počet účastníků je proto vypočten následovně:

$$(12 - (0,1 * 12)) * 5 = 54$$

Celkový počet účastníků je 54 osob.

Průměrný náklad na jednoho účastníka je přibližně 108 tis. Kč. Průměrný klient bude podporován více než 1 rok (viz předpoklad výše - 10 % klientů využívá službu opakovaně). Předpokladem je podpora sociální rehabilitace s důrazem na poradenství a podporu samostatného bydlení, což jsou finančně náročné sociální služby s dlouhodobější podporou jednotlivých klientů.

¹⁷ Metodik nemůže mít na starosti plný počet klientů, je garantem kvality sociální služby, kontroluje průběh zajištění služby a vedení dokumentace o službě, vede úvodní pohovory s klienty a rozhoduje o jejich zařazení do služby, řeší stížnosti, mimořádné situace, jedná se zaměstnavateli a spolupracujícími subjekty, atd.

6 70 10 Využívání podpořených služeb

Dle indikátoru 6 00 00 je kapacita pro klienty s vyšší než bagatelní podporou 12 míst. Pro klienty s bagatelní podporou je tedy kapacita 3 místa ($15 - 12 = 3$) po celou dobu realizace projektů (5 let). Vzhledem k zamýšlenému typu podporovaných služeb (viz indikátor 6 00 00) MAS nepředpokládá podporu anonymních klientů. Na základě zkušeností potenciálních žadatelů budou podpořeni 2 klienti s bagatelní podporou na jedno kapacitní místo pro klienty s bagatelní podporou za rok. Vzhledem ke kapacitě 3 míst bude za rok podpořeno 6 klientů s bagatelní podporou, za celou dobu realizace projektů tak:

$$6 * 5 = 30 \text{ osob.}$$

6 70 01 Kapacita podpořených služeb

Dle indikátoru 6 00 00 byla stanovena podpora 2 plných pracovních úvazků za dobu realizace opatření. Každý z pracovníků je schopen v daný moment obsloužit 1 klienta, proto byla hodnota okamžité kapacity podpořených služeb stanovena na **2 místa**.

6 73 15 Bývalí účastníci projektů v oblasti sociálních služeb, u nichž služba naplnila svůj účel

Na základě zkušenosti potenciálních žadatelů byl stanoven předpoklad 80% pravděpodobnosti, že u bývalých účastníků projektů v oblasti sociálních služeb služba naplnila svůj účel. Cílová hodnota indikátoru byla v souladu s indikátorem 6 00 00 stanovena takto:

$$54 * 0,8 = 43 \text{ osob}$$

6 73 10 Bývalí účastníci projektů, u nichž intervence formou sociální práce naplnila svůj účel

Na základě zkušenosti potenciálních žadatelů byl stanoven předpoklad 80% pravděpodobnosti, že u bývalých účastníků projektů naplní intervence formou sociální práce svůj účel. Cílová hodnota indikátoru byla v souladu s indikátorem 6 00 00 stanovena takto:

$$54 * 0,8 = 43 \text{ osob}$$

Předpokladem je podpora pouze sociálních služeb, z toho důvodu je cílová hodnota indikátoru stejná s hodnotou v indikátoru 6 73 15.

6 74 01 Nové nebo inovované sociální služby týkající se bydlení

MAS předpokládá podporu sociálních služeb zaměřených na sociální rehabilitaci s důrazem na poradenství a podporu samostatného bydlení. Z tohoto důvodu byla cílová hodnota indikátoru stanovena na 1 novou nebo inovovanou sociální službu týkající se bydlení.

6 20 00 Počet projektů, které zcela nebo zčásti provádějí sociální partneři nebo nevládní organizace

MAS na základě alokace v opatření (5 865 tis. Kč) a průzkumu mezi potenciálními žadateli plánuje podpoření dvou projektů ve dvou výzvách. Předpokladem je, že oba podpořené projekty budou zcela nebo zčásti provádět nevládní organizace.

Opatření 2.2 Prorodinná opatření

6 00 00 Celkový počet účastníků

Celkový počet účastníků je stanoven jako součet počtu účastníků v jednotlivých plánovaných aktivitách (dle indikátoru 5 00 01): zařízení péče o děti zajišťující péči o děti v době mimo školní vyučování - 20 % alokace (tj. 552 tis. Kč), příměstské tábory - 50 % alokace (tj. 1 380 tis. Kč) a dětské skupiny - 30 % alokace (tj. 828 tis. Kč). Předpokladem je využívání aktivity po celou dobu délky projektu.

Počet účastníků v jednotlivých plánovaných aktivitách je vypočten následovně:

Celkový počet účastníků = alokace/průměrný náklad na jednotku/(délka projektu*počet vyhlášených výzev).

- Zařízení péče o děti zajišťující péči o děti v době mimo školní vyučování: Průměrný náklad na pobyt jednoho dítěte v zařízení byl na základě průzkumu obvyklých cen v území stanoven na 20 000 Kč/školní rok. Počet vytvořených míst v průběhu celého monitorovacího období je tedy 28 (552 tis. Kč/20 tis. Kč). Při předpokladu délky podpory tohoto opatření 2 roky je počet podpořených účastníků v této aktivitě 14 (28/2).
- Příměstské tábory: Průměrný náklad na pobyt jednoho dítěte na jednom turnusu tábora (pondělí - pátek) byl na základě průzkumu obvyklých cen v území stanoven na 800 Kč. MAS předpokládá, že jedno dítě navštíví 2 turnusy ročně. Počet vytvořených míst v průběhu celého monitorovacího období je 863 (1 380 tis. Kč/0,8 tis. Kč/2). Při předpokladu délky podpory tohoto opatření 6 let (2 projekty po 3 letech) je počet podpořených účastníků v této aktivitě 144.
- Dětské skupiny: Průměrný náklad na pobyt jednoho dítěte v dětské skupině byl na základě průzkumu obvyklých cen v území stanoven na 7 100 Kč/měsíc, tj. 85 200 Kč/rok. MAS předpokládá délku podpory jeden rok. Počet vytvořených míst v průběhu celého monitorovacího období je 9,7 (828 tis. Kč/85,2 tis. Kč.) Při předpokladu délky podpory tohoto opatření 1 rok je počet podpořených účastníků v této aktivitě 10.

Cílová hodnota indikátoru celkový počet účastníků je:

$$14 + 10 + 144 = 168 \text{ osob.}$$

5 00 01 Kapacita podpořených zařízení péče o děti nebo vzdělávacích zařízení

MAS předpokládá podporu zařízení s různou kapacitou osob. Průměrný počet osob (dětí) v zařízeních péče o děti zajišťující péči o děti v době mimo školní vyučování je 15. Průměrný počet osob v příměstských táborech na území MAS činí 25 a průměrný počet osob v dětských skupinách je 5. MAS předpokládá podporu právě těchto zařízení s tím, že finanční alokace mezi

témata projektů je dělena následovně (expertní odhad): zařízení péče o děti zajišťující péči o děti v době mimo školní vyučování - 20 %, příměstské tábory - 50 % a dětské skupiny - 30 %. Na základě výše uvedených informací byl proveden následující výpočet průměrné kapacity jednoho zařízení (vážený průměr):

$$\frac{15 * 0,2 + 25 * 0,5 + 5 * 0,3}{0,2 + 0,5 + 0,3} \cong 17 \text{ osob}$$

Průměrná kapacita jednoho zařízení byla stanovena na 17 osob. V indikátoru 5 01 00 byl počet podpořených zařízení v rámci opatření stanoven na 6. Cílová hodnota indikátoru 5 00 01 byla tedy stanovena jako součin průměrné kapacity jednoho zařízení a počtu podpořených zařízení, tj. cílová hodnota indikátoru činí **102 osob** (17*6).

5 01 00 Počet podpořených zařízení péče o děti předškolního věku

Na základě expertního odhadu potenciálních žadatelů stanovila MAS průměrnou výši nákladů na jeden projekt v rámci tohoto opatření na 460 tis. Kč. Alokace v opatření dosahuje 2 760 tis. Kč, proto MAS předpokládá podpoření 6 zařízení. Dalším předpokladem je 30% podíl zařízení péče o děti předškolního věku na celkovém počtu podpořených zařízení. Cílová hodnota indikátoru tak byla stanovena na **2 podpořená zařízení** péče o děti předškolního věku.

5 01 10 Počet osob využívajících zařízení péče o děti předškolního věku

V indikátoru 5 00 01 byl stanoven průměrný počet osob v dětských skupinách na 5 osob. Vzhledem k cílové hodnotě indikátoru 5 01 00, kde bylo stanoveno podpoření 2 zařízení péče o děti předškolního věku, lze stanovit hodnotu indikátoru jako součin průměrného počtu osob v dětských skupinách a počtu podpořených zařízení péče o děti předškolního věku, tj.

$$5 \text{ osob} \times 2 \text{ zařízení} = 10.$$

Předpokladem je, že má průměrně rodič jedno dítě předškolního věku využívající zařízení péče o děti předškolního věku. Dalším předpokladem je podpoření stejných rodičů po celou dobu projektu. Cílová hodnota indikátoru je tedy **10 osob** využívajících zařízení péče o děti předškolního věku.

6 26 00 Účastníci, kteří získali kvalifikaci po ukončení své účasti

Na základě odhadu potenciálních žadatelů byl stanoven předpoklad, že 3 % z celkového počtu účastníků (viz indikátor 6 00 00) získá kvalifikaci po ukončení své účasti. Cílová hodnota byla stanovena takto:

$$0,03 * 168 = 5.$$

Opatření 2.2 Prorodinná opatření není primárně cíleno na podporu zvyšování kvalifikace účastníků.

6 27 00 Účastníci zaměstnaní po ukončení své účasti, včetně OSVČ

Na základě odhadu potenciálních žadatelů byl stanoven předpoklad, že bude zaměstnaných 5 % účastníků po ukončení své účasti, včetně OSVČ, kteří byli původně nezaměstnaní. Cílová hodnota indikátoru byla stanovena na 8 osob.

MAS předpokládá podporu zejména účastníků, kteří byli původně zaměstnaní.

6 28 00 Znevýhodnění účastníci, kteří po ukončení své účasti hledají zaměstnání, jsou v procesu vzdělávání/ odborné přípravy, rozšiřují si kvalifikaci nebo jsou zaměstnaní, a to i OSVČ

Na základě odhadu potenciálních žadatelů MAS předpokládá 20% podíl znevýhodněných účastníků, kteří po ukončení své účasti hledají zaměstnání, jsou v procesu vzdělávání/ odborné přípravy, rozšiřují si kvalifikaci nebo jsou zaměstnaní, a to i OSVČ, z celkového počtu účastníků (viz indikátor 6 00 00). Cílová hodnota indikátoru byla stanovena následovně:

$$0,2 * 168 = 34 \text{ osob.}$$

6 29 00 Účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ

V indikátoru 6 27 00 byl stanoven počet účastníků zaměstnaných po ukončení své účasti, včetně OSVČ, na 8 osob. MAS stanovila předpoklad, že 85 % osob vyjádřených v indikátoru 6 27 00 bude zaměstnaných 6 měsíců po ukončení své účasti. Cílová hodnota indikátoru je 7 osob.

6 32 00 Znevýhodnění účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby)

Na základě předpokladu, že 70 % z účastníků stanovených v indikátoru 6 29 00, jsou znevýhodnění účastníci, byla stanovena cílová hodnota tohoto indikátoru na 5 znevýhodněných účastníků, kteří budou zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ.

Opatření 2.3 Sociální podnikání

6 00 00 Celkový počet účastníků

MAS plánuje podpoření jednoho projektu v jedné výzvě, přičemž se v rámci jednoho projektu předpokládá podpoření 1 zaměstnance zajišťujícího marketing, 1 zaměstnance zajišťujícího řízení podniku a 2 zaměstnanců z cílových skupin.

Ve výzvě MAS předpokládá podpoření jednoho dvouletého projektu. Vzhledem k alokaci výzvy (3 450 tis. Kč) je předpokládáno podpoření dvou účastníků. Výpočet byl proveden následovně:

- 15 % alokace výzvy připadá na marketing sociálního podniku (tj. 517,5 tis. Kč).
- 50 % alokace výzvy připadá na mzdu a vzdělávání zaměstnanců mimo cílovou skupinu, kteří zajišťují podporu zaměstnancům z cílových skupin, zajišťují marketing a řídí podnik (tj. 1 725 tis. Kč).
- 35 % alokace výzvy připadá na mzdu a vzdělávání zaměstnanců z cílových skupin (tj. 1 207,5 tis. Kč). Měsíční náklad na jednoho zaměstnance z cílových skupin je při jednom plném pracovním úvazku přibližně 25 tis. Kč).

Celkový počet účastníků, tedy počet zaměstnanců z cílových skupin, tak MAS stanovila následovně:

$$(1\,207,5 \text{ tis. Kč} / 24 \text{ měsíců}) / 25 \text{ tis. Kč} = 2,01 \text{ osob}$$

Celkový počet účastníků jsou **2 osoby**.

1 02 12 Počet podpořených již existujících sociálních podniků

Na území MAS existuje jeden fungující sociální podnik, u něhož zároveň MAS eviduje zájem o jeho rozšíření. Z tohoto důvodu lze předpokládat podpoření právě tohoto již existujícího sociálního podniku. Cílová hodnota indikátoru byla proto stanovena na 1 organizaci.

6 26 00 Účastníci, kteří získali kvalifikaci po ukončení své účasti

Jedním ze znaků sociálního podnikání je důraz na rozvoj pracovních kompetencí znevýhodněných zaměstnanců, kdy jsou zaměstnanci ze znevýhodněných skupin vzdělávání dle individuálních možností. MAS stanovila cílovou hodnotu indikátoru jako 100 % z celkového počtu účastníků, tj. 2 účastníci, kteří získali kvalifikaci po ukončení své účasti (jedná se o osoby z cílových skupin, viz indikátor 6 00 00).

6 27 00 Účastníci zaměstnaní po ukončení své účasti, včetně OSVČ

Na základě zkušeností potenciálních žadatelů byl stanoven předpoklad, že všichni účastníci (viz indikátor 6 00 00) budou zaměstnaní po ukončení své účasti, včetně OSVČ. Cílová hodnota indikátoru byla proto stanovena na 2 osoby.

6 28 00 Znevýhodnění účastníci, kteří po ukončení své účasti hledají zaměstnání, jsou v procesu vzdělávání/odborné přípravy, rozšiřují si kvalifikaci nebo jsou zaměstnaní, a to i OSVČ

Na základě odhadu potenciálních žadatelů MAS stanovila cílovou hodnotu indikátoru jako 100 % z celkového počtu účastníků, tj. 2 znevýhodnění účastníci, kteří po ukončení své účasti hledají zaměstnání, jsou v procesu vzdělávání/odborné přípravy, rozšiřují si kvalifikaci nebo jsou zaměstnaní, a to i OSVČ (jedná se o osoby z cílových skupin, viz indikátor 6 00 00).

6 29 00 Účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ

Na základě zkušeností potenciálních žadatelů byl stanoven předpoklad, že všichni účastníci (viz indikátor 6 00 00) budou zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ. Cílová hodnota indikátoru byla proto stanovena na 2 osoby.

6 32 00 Znevýhodnění účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ (osoby)

Předpokladem je, že všichni účastníci uvedení v indikátoru 6 29 00 jsou znevýhodnění účastníci. Cílová hodnota indikátoru byla proto stanovena na 2 osoby.

Opatření 2.4 Zaměstnanost

6 00 00 Celkový počet účastníků

MAS preferuje v opatření 2.4 Zaměstnanost především projekty zaměřené na dlouhodobější podporu jednotlivých podpořených osob. Z tohoto důvodu budou náklady na jednoho účastníka vyšší, konkrétně byly expertně stanoveny na 110 tis. Kč/účastník. Vzhledem k alokaci v tomto opatření (2 875 tis. Kč) MAS předpokládá podpoření 26 osob.

6 26 00 Účastníci, kteří získali kvalifikaci po ukončení své účasti

V indikátoru 6 00 00 MAS stanovila celkový počet účastníků na 26. Na základě zkušeností potenciálních žadatelů MAS předpokládá, že počet účastníků, kteří získají kvalifikaci po ukončení své účasti, bude 30 % z celkového počtu účastníků. Cílová hodnota indikátoru byla z tohoto důvodu stanovena na 8 osob.

6 27 00 Účastníci zaměstnaní po ukončení své účasti, včetně OSVČ

Po konzultaci s potenciálními žadateli bylo stanoveno, že počet účastníků zaměstnaných po ukončení své účasti, včetně OSVČ, bude 20 % z celkového počtu účastníků. Cílovou hodnotou je tedy 5 osob.

6 28 00 Znevýhodnění účastníci, kteří po ukončení své účasti hledají zaměstnání, jsou v procesu vzdělávání/odborné přípravy, rozšiřují si kvalifikaci nebo jsou zaměstnaní, a to i OSVČ

Po konzultaci s potenciálními žadateli byl stanoven předpoklad, že z celkového počtu účastníků, kteří nebudou patřit mezi účastníky zaměstnané po ukončení své účasti, včetně OSVČ (viz indikátor 6 27 00), se zařadí 80 % mezi znevýhodněné účastníky, kteří po ukončení své účasti hledají zaměstnání, jsou v procesu vzdělávání/odborné přípravy, rozšiřují si kvalifikaci nebo jsou zaměstnaní, a to i OSVČ (indikátor 6 28 00). Cílová hodnota indikátoru (17 osob) tak byla stanovena takto:

$$0,8 * (26 - 5) = 17.$$

6 29 00 Účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ

Po konzultaci s potenciálními žadateli byla cílová hodnota stanovena jako 60 % z účastníků, kteří budou zaměstnaní po ukončení své účasti, včetně OSVČ, tj. 3 osoby.

6 31 00 Účastníci ve věku nad 54 let zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ

Po konzultaci s potenciálními žadateli byla cílová hodnota stanovena na 1 účastníka ve věku nad 54 let zaměstnaného 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ. Opatření není primárně zaměřeno na podporu účastníků ve věku nad 54 let, proto hodnota indikátoru činí 1/3 z účastníků zaměstnaných 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ (viz indikátor 6 29 00).

6 32 00 Znevýhodnění účastníci zaměstnaní 6 měsíců po ukončení své účasti, včetně OSVČ

Cílová hodnota indikátoru byla stanovena na základě předpokladu, že 2/3 z celkového počtu účastníků zaměstnaných 6 měsíců po ukončení své účasti (viz indikátor 6 29 00) tvoří znevýhodnění účastníci. Cílovou hodnotou jsou tedy 2 osoby.

4.2.2 Plán výzev

Každé z opatření 2.1, 2.2 a 2.4 bude MAS podporovat ve dvou výzvách. V obou dvou výzvách jednotlivých opatření bude výše alokovaných prostředků stejná. Důvodem pro takovéto rozdělení alokace jednotlivých opatření je snaha MAS zajistit podporu aktivit v rámci těchto opatření po většinu období, pro které je SCLLD připravována, a udržet stejný rozsah podporovaných aktivit. Pro opatření 2.3 Sociální podnikání bude vyhlášena jedna výzva, předpokládaná délka trvání projektu je 2 roky.

Opatření 2.1 Sociální služby bude podporováno po dobu 5 let (MAS předpokládá projekty s průměrnou dobou realizace 30 měsíců) a opatření 2.2 Prorodinná opatření a 2.4 Zaměstnanost budou podporovány po dobu 6 let (projekty mohou trvat až 36 měsíců). MAS plánuje vyhlašovat výzvy již od podzimu roku 2016. Z kapacitních důvodů MAS budou vyhlašovány dvě výzvy ročně. Do roku 2018 budou v půlročních intervalech vyhlášeny výzvy na všechna opatření.

Tabulka č. 4.4: Plánovaný harmonogram výzev včetně alokací

Rok	Období	Opatření	Alokace
2016	Podzim	2.2 Prorodinná opatření (listopad)	1 380 000 Kč
2017	Jaro	2.4 Zaměstnanost (květen)	1 437 500 Kč
	Podzim	2.3 Sociální podniky (prosinec)	3 450 000 Kč
2018	Jaro	2.1 Sociální a návazné služby (červen)	2 932 500 Kč
	Podzim		
2019	Jaro		
	Podzim	2.2 Prorodinná opatření (listopad)	1 380 000 Kč
2020	Jaro	2.4 Zaměstnanost (květen)	1 437 500 Kč
	Podzim	2.1 Sociální a návazné služby (prosinec)	2 932 500 Kč
2021	jaro		
	Podzim		
2022	Jaro		
	Podzim		
2023	Jaro		
	Podzim		

4.3 Programový rámec PRV

Cíl Strategie se zaměřuje na oblasti zemědělství, lesnictví a potravinářství a další podnikání nezemědělské povahy (diverzifikace). Vzhledem k výši alokovaných prostředků PR PRV, databázi projektových záměrů a k prioritám území budou v rámci tohoto PR podporovány projektové záměry v oblasti zemědělství, lesnictví a další podnikání nezemědělské povahy.

V případě významného navýšení alokace bude zvážena možnost podpory aktivit pro zvýšení konkurenceschopnosti potravinářství.

Tabulka č. 4.5: Programový rámec PRV

Fiche č. 1	
Název Fiche	3.1 Investice do nezemědělské činnosti
Vymezení Fiche	Podpora zahrnuje investice na založení a rozvoj nezemědělských činností.
Název opatření SCLLD	2.1.1 Rozvoj nezemědělského podnikání
Vazba na článek Nařízení PRV	Článek 19, odstavec 1, písmeno b)
Strategický cíl SCLLD	<i>2 Rozvoj podnikání, zemědělství, potravinářství a zaměstnanosti na Broumovsku</i>
Specifický cíl SCLLD	2.1 Rozvoj podnikatelských aktivit a jejich zázemí
Oblasti podpory	Investice do vybraných nezemědělských činností dle Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) - obnova, výstavba, pořízení vybavení provozoven
Definice příjemce dotace	Podnikatelské subjekty (FO a PO) – mikropodniky a malé podniky ve venkovských oblastech, jakož i zemědělci
Min, max CZV na projekt v Kč	Min 50 tis. Kč Max. 5 000 tis. Kč
Principy pro určení preferenčních kritérií	Principy preferenčních kritérií: - doba realizace - finanční náročnost - vytvoření nového pracovního místa - využití stávající budovy či stavby - soulad s principem LEADER Preferenční kritéria budou stanovené až v konkrétní výzvě MAS
MI výsledku	94800 Pracovní místa vytvořená v rámci podpořených projektů (LEADER) (FTE = 1 plný pracovní úvazek) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 1
MI výstupu	93701 Počet podpořených zemědělských podniků/příjemců (podniky) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 1 Cílová hodnota 5

Fiche č. 2	
Název Fiche	3.2 Investice do zemědělských podniků
Vymezení Fiche	Podpora je zaměřena na zvýšení celkové výkonnosti a udržitelnosti zemědělského podniku.
Název opatření SCLLD	2.2.1 Rozvoj zemědělství na Broumovsku
Vazba na článek Nařízení PRV	Článek 17, odstavec 1., písmeno a).
Strategický cíl SCLLD	<i>2 Rozvoj podnikání, zemědělství, potravinářství a zaměstnanosti na Broumovsku</i>
Specifický cíl SCLLD	2.2 Modernizace a rozvoj zemědělství a lesnictví
Oblasti podpory	Podpora zahrnuje hmotné a nehmotné investice v živočišné a rostlinné výrobě, je určena na investice do zemědělských staveb a technologií pro živočišnou a rostlinnou výrobu a pro školkařskou produkci. Podporovány budou též investice na pořízení mobilních strojů pro zemědělskou výrobu a investice do pořízení peletovacích zařízení pro vlastní spotřebu v zemědělském podniku.
Definice příjemce dotace	Zemědělský podnikatel
Min, max CZV na projekt v Kč	Min 50 tis. Kč Max 5 000 tis. Kč
Principy pro určení preferenčních kritérií	Principy preferenčních kritérií: - doba realizace - finanční náročnost - vytvoření nového pracovního místa - využití stávající budovy či stavby nebo nová výstavba - soulad s principem LEADER Preferenční kritéria budou stanovené až v konkrétní výzvě MAS
MI výsledku	94800 Pracovní místa vytvořená v rámci podpořených projektů (LEADER) (FTE = 1 plný pracovní úvazek) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 1
MI výstupu	93701 Počet podpořených zemědělských podniků/příjemců (podniky) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 1 Cílová hodnota 6

Fiche č. 3	
Název Fiche	3.3 Lesnická infrastruktura
Vymezení Fiche	Podpora je zaměřena na investice, které se týkají infrastruktury související s rozvojem, modernizací nebo přizpůsobením se lesnictví, včetně přístupu k lesní půdě.
Název opatření SCLLD	2.2.3 Obnova a zvyšování hustoty cestní sítě
Vazba na článek Nařízení PRV	Článek 17, odstavec 1, písmeno c)
Strategický cíl SCLLD	<i>2 Rozvoj podnikání, zemědělství, potravinářství a zaměstnanosti na Broumovsku</i>
Specifický cíl SCLLD	2.2 Modernizace a rozvoj zemědělství a lesnictví
Oblasti podpory	Podpora zahrnuje hmotné a nehmotné investice, které souvisejí s rekonstrukcí a budováním lesnické infrastruktury vedoucí ke zlepšení kvality či zvýšení hustoty lesních cest. Kromě rekonstrukce a výstavby cest bude podporována i obnova či nová výstavba souvisejících objektů a lesnického a technického vybavení.
Definice příjemce dotace	Fyzické nebo právnické osoby hospodařící v lesích, které jsou ve vlastnictví soukromých osob nebo jejich sdružení nebo spolků s právní osobností, vysokých škol, obcí nebo jejich svazků
Min, max CZV na projekt v Kč	Min 50 tis. Kč Max 5 000 tis. Kč
Principy pro určení preferenčních kritérií	Principy preferenčních kritérií: - doba realizace - vliv na životní prostředí - finanční náročnost - soulad s principem LEADER Preferenční kritéria budou stanovené až v konkrétní výzvě MAS
MI výsledku	94302 Celková délka lesních cest (km) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 3
MI výstupu	93701 Počet podpořených zemědělských podniků/příjemců (podniky) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 2

Fiche č. 4	
Název Fiche	3.4 Zemědělská infrastruktura
Vymezení Fiche	Podpora je zaměřena na investice, které se týkají infrastruktury související s rozvojem, modernizací nebo přizpůsobením se zemědělství, včetně přístupu k zemědělské půdě.
Název opatření SCLLD	2.2.3 Obnova a zvyšování hustoty cestní sítě
Vazba na článek Nařízení PRV	Článek 17, odstavec 1, písmeno c)
Strategický cíl SCLLD	<i>2 Rozvoj podnikání, zemědělství, potravinářství a zaměstnanosti na Broumovsku</i>
Specifický cíl SCLLD	2.2 Modernizace a rozvoj zemědělství a lesnictví
Oblasti podpory	Podpora zahrnuje hmotné a nehmotné investice, které souvisejí s rekonstrukcí a budováním zemědělské infrastruktury vedoucí ke zlepšení kvality či zvýšení hustoty polních cest. Kromě rekonstrukce a výstavby polních cest bude podporována i obnova či nový výsadba souvisejících objektů a technického vybavení. Polní cesty musí být realizovány na území, kde byly dokončeny pozemkové úpravy a mimo intravilán obce.
Definice příjemce dotace	obec nebo zemědělský podnikatel
Min, max CZV na projekt v Kč	Min 50 tis. Kč Max 5 000 tis. Kč
Principy pro určení preferenčních kritérií	Principy preferenčních kritérií: - doba realizace - vliv na životní prostředí - finanční náročnost - soulad s principem LEADER Preferenční kritéria budou stanovené až v konkrétní výzvě MAS
MI výsledku	Celková délka polních cest (km) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 2
MI výstupu	93701 Počet podpořených zemědělských podniků/příjemců (podniky) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 2

Fiche č. 5	
Název Fiche	3.5 Pozemkové úpravy
Vymezení Fiche	Podpora je zaměřena na investice, které se týkají infrastruktury související s rozvojem, modernizací nebo přizpůsobením se zemědělství a lesnictví, včetně přístupu k zemědělské a lesní půdě a pozemkových úprav.
Název opatření SCLLD	2.2.3 Obnova a zvyšování hustoty cestní sítě
Vazba na článek Nařízení PRV	Článek 17, odstavec 1, písmeno c)
Strategický cíl SCLLD	<i>2 Rozvoj podnikání, zemědělství, potravinářství a zaměstnanosti na Broumovsku</i>
Specifický cíl SCLLD	2.2 Modernizace a rozvoj zemědělství a lesnictví
Oblasti podpory	Podpora zahrnuje investice, které se týkají infrastruktury související s rozvojem, modernizací nebo přizpůsobením se zemědělství, včetně přístupu k zemědělské a lesní půdě a pozemkových úprav. Realizace plánů společných zařízení, opatření zajišťující zpřístupnění zemědělských a lesních pozemků.
Definice příjemce dotace	obec nebo zemědělský podnikatel
Min, max CZV na projekt v Kč	Min 50 tis. Kč Max 5 000 tis. Kč
Principy pro určení preferenčních kritérií	Principy preferenčních kritérií: - doba realizace - vliv na životní prostředí - finanční náročnost - soulad s principem LEADER Preferenční kritéria budou stanovené až v konkrétní výzvě MAS
MI výsledku	94301 Celková délka cest zajišťující zpřístupnění pozemků, zvýšení prostupnosti krajiny a její diverzifikaci (km) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 1
MI výstupu	93701 Počet podpořených zemědělských podniků/příjemců (podniky) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 1

Fiche č. 6	
Název Fiche	3.6 Investice do lesnických technologií
Vymezení Fiche	Podpora je zaměřena na investice do lesnických technologií a do strojů a technologií vedoucích k efektivnímu zpracování dřeva.
Název opatření SCLLD	2.2.2 Rozvoj lesnictví na Broumovsku
Vazba na článek Nařízení PRV	Článek 26
Strategický cíl SCLLD	<i>2 Rozvoj podnikání, zemědělství, potravinářství a zaměstnanosti na Broumovsku</i>
Specifický cíl SCLLD	2.2 Modernizace a rozvoj zemědělství a lesnictví
Oblasti podpory	Podpora je poskytována na pořízení strojů a technologií určených pro hospodaření na lesních pozemcích (např. stroje a technologie pro obnovu, výchovu a těžbu lesních porostů včetně přibližování, stroje ke zpracování potěžebních zbytků, stroje pro přípravu půdy před zalesněním, stroje, technologie a zařízení pro lesní školkařskou činnost). Podpora se může týkat též výstavby či modernizace dřevozpracujících provozoven včetně technologického vybavení. Investice související s používáním dřeva jako suroviny nebo zdroje energie jsou omezeny na všechny pracovní operace před průmyslovým zpracováním; za průmyslové zpracování se nepovažuje mechanické zpracování dřeva na různé polotovary (např. výroba řeziva a jeho základní opracování). Investice související se zvyšováním ekonomické hodnoty lesů musejí být odůvodněné ve vztahu k očekávanému zlepšení lesů v jednom nebo více podnicích a mohou zahrnovat investice do strojů pro lesní těžební práce a postupů těžby, které jsou šetrné k půdě a zdrojům. Žadatel na lesních pozemcích hospodaří podle platného lesního hospodářského plánu, nebo podle převzaté platné lesní hospodářské osnovy - nevztahuje se na dřevozpracující provozovny.
Definice příjemce dotace	Soukromí držitelé lesů, obce, svazky obcí a malé a střední podniky zaměřené na investice, které zvyšují lesnický potenciál nebo souvisejí se zpracováním, mobilizací lesnických produktů a jejich uváděním na trh
Min, max CZV na projekt v Kč	Min 50 tis. Kč Max. 5 000 tis. Kč
Principy pro určení preferenčních kritérií	Principy preferenčních kritérií: - doba realizace - vytvoření pracovního místa - finanční náročnost - soulad s principem LEADER Preferenční kritéria budou stanovené až v konkrétní výzvě MAS
MI výsledku	94800 Pracovní místa vytvořená v rámci podpořených projektů (Leader) (FTE = plný pracovní úvazek) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 0

	Cílová hodnota 1
MI výstupu	93701 Počet podpořených zemědělských podniků/příjemců (podniky) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 2

Fiche č. 7	
Název Fiche	3.7 Spolupráce MAS
Vymezení Fiche	Tato Fiche je zaměřena na projekty spolupráce, které musí vykazovat hodnotu přidanou spoluprací, tzn., že výstupy projektu by bez této spolupráce v takové podobě nevznikly. MAS může spolupracovat i s jinými partnerstvími, avšak způsobilé pro podporu budou pouze výdaje realizované MAS, jejíž SCLLD byla schválena z PRV.
Název opatření SCLLD	4.4.1 Podpora projektů regionální a mezinárodní spolupráce
Vazba na článek Nařízení PRV	Článek 44
Strategický cíl SCLLD	<i>4 Posílení cestovního ruchu a obnova kulturního dědictví Broumovska</i>
Specifický cíl SCLLD	4.4 Rozvoj regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti cestovního ruchu a obnovy a interpretace kulturního dědictví
Oblasti podpory	Budou podporovány takové projekty spolupráce, které jsou v souladu se schválenou SCLLD, zejména s opatřením SCLLD 4.4.1 Podpora projektů regionální a mezinárodní spolupráce a aktivitou <i>Aktivní spolupráce mezi jednotlivými aktéry v cestovním ruchu v regionu včetně přeshraniční spolupráce</i>. Spolupráce bude zaměřena na opatření ve strategii, zejména na propagační a informační aktivity v oblasti cestovního ruchu a zajištění odbytu místní produkce, dále na vzdělávací aktivity např. přenos příkladů správné praxe. Vhodní partneři pro spolupráci jsou například polská LGD Sowiógorskie, která bude taktéž zapojena do nového programovacího období, české MAS (například sousedící MAS Stolové hory, se kterou navázala MAS Broumovsko+ 17. 10. 2013 spolupráci), DSO Broumovsko, Společnost pro destinační management Broumovska a další. V rámci této Fiche budou podporovány projekty spolupráce s následujícími tématy: - podpora ochrany, interpretace a propagace místního kulturního a přírodního dědictví - zajištění odbytu místní produkce - podpora výměny zkušeností a předávání poznatků, vzdělávací aktivity. Tato témata jsou v souladu se schválenou SCLLD. V rámci projektu lze realizovat měkké akce (propagační, informační, vzdělávací a volnočasové) a jako hmotné a nehmotné investice včetně stavebních úprav je možné realizovat pouze následující výdaje (budou-li pro projekt relevantní): - investice týkající se zajištění odbytu místní produkce včetně

	zavedení značení místních výrobků a služeb, - investice související se vzdělávacími aktivitami, - investice do informačních a turistických center. Výdaje do investic jsou způsobilé pouze za předpokladu, že jsou společně provozovány spolupracujícími subjekty. Za měkké akce lze považovat především pořádání konferencí, festivalů, workshopů, exkurzí, výstav, přenosů příkladů správné praxe, včetně produktů s tím spojených (publikace, brožury, letáky apod.). Investice mohou být realizovány pouze takové, které budou provozovat po celou dobu lhůty vázanosti projektu na účel samy MAS. Způsobilá pro podporu je i předběžná technická podpora projektů spolupráce, kdy MAS musí prokázat, že plánovala provedení konkrétního projektu. Na předběžnou technickou podporu projektů spolupráce může MAS využít maximálně 10 % z alokace přidělené MAS na realizaci projektů spolupráce.
Definice příjemce dotace	MAS, jejíž SCLLD byla schválena z PRV.
Min, max CZV na projekt v Kč	Min 50 tis. Kč Max. 643 769 Kč
MI výstupu	92501 Celkové veřejné výdaje (0.1) (EUR) Vstupní hodnota 0 Hodnota 2018 0 Cílová hodnota 23 801 EUR

4.4 Programový rámec OP ŽP

Tabulka č. 4.6: Programový rámec OPŽP

Název opatření SCLLD	4.1 Výsadba dřevin
Vazba na SC OPŽP	4.3. Posílit přirozené funkce krajiny
Strategický cíl SCLLD	3 Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku
Specifický cíl SCLLD	Specifický cíl: 3.1 Posilování péče o krajinu a ochrana životního prostředí Opatření: 3.1.1 Podpora opatření na údržbu a ochranu přírody a krajiny (včetně ochrany zdrojů pitné vody)
Výše alokace	9 544 899 Kč
Možná témata projektů	Výsadba dřevin na nelesní půdě
Možní příjemci	kraje, obce, dobrovolné svazky obcí, organizační složky státu (s výjimkou pozemkových úřadů a AOPK ČR), státní podniky, státní organizace, veřejné výzkumné instituce, veřejnoprávní instituce, příspěvkové organizace, vysoké školy, školy a školská zařízení, nestátní neziskové organizace (obecně prospěšné společnosti, nadace, nadační fondy, ústavy, spolky), církve a náboženské společnosti a jejich svazy, podnikatelské subjekty, obchodní společnosti a družstva, fyzické osoby podnikající
Min, max CZV na projekt v Kč	Min 250 tis. Kč Max 2 000 tis. Kč
Principy pro určení preferenčních kritérií	Preferovány budou projekty, které: - Zvýší biodiverzitu a ekologickou stabilitu území - Splní komplexnost a účinnost navrhovaného opatření
MI výsledku	45415 Počet lokalit, kde byly posíleny ekosystémové funkce krajiny (lokality) Vstupní hodnota 0 Cílová hodnota 2
MI výstupu	46500 Plocha stanovišť, která jsou podporována s cílem zlepšit jejich stav zachování (ha) Vstupní hodnota 0 Cílová hodnota 6

4.5 Vazba SCLLD na horizontální témata

Realizace strategie bude mít pozitivní vliv na horizontální témata definovaná Evropskou komisí:

- Rovnost mužů a žen
- Nediskriminace
- Udržitelný rozvoj

V rámci tohoto tématu bude naplňovat i průřezové cíle PRV::

- Klima
- Inovace
- Životní prostředí

Strategie MAS Broumovsko+ nemá negativní dopady na výše uvedená horizontální témata. V následující tabulce je uvedeno rozlišení neutrálních a pozitivních dopadů na všechna horizontální témata – téma Udržitelný rozvoj zahrnuje i výše zmíněné průřezové cíle PRV.

Tabulka č. 4 .5: Dopady na rovné příležitosti a udržitelný rozvoj

		Rovnost mužů a žen	Nediskriminace	Udržitelný rozvoj
Strategický cíl	1. Zvyšování kvality života na Broumovsku			
Specifický cíl	1.1 Rozvoj infrastruktury pro občanskou vybavenost, technické infrastruktury a obnova veřejných prostranství	+	+	+
Opatření	1.1.1 Obnova bytů a rodinných domů na Broumovsku	+	+	0
	1.1.2 Rozvoj infrastruktury pro veřejné služby a volný čas	+	+	0
	1.1.3 Obnova veřejných prostranství a výsadba zeleně	0	0	+
	1.1.4 Podpora znovuvyužívání brownfieldů	0	0	+
Specifický cíl	1.2 Rozvoj veřejné dopravy, zvyšování bezpečnosti dopravy a podpora cyklodopravy	0	0	+
Opatření	1.2.1 Doprava na Broumovsku – bezpečnost, cyklodoprava, veřejná doprava	0	0	+
Specifický cíl	1.3 Zvyšování kvality života v regionu	+	+	+
Opatření	1.3.1 Rozvoj vzdělávání na Broumovsku, včetně potřebného vybavení	0	+	0
	1.3.2 Rozvoj sociálních a návazných služeb na Broumovsku	0	+	0
	1.3.3 Podpora mladých rodin	+	0	0
	1.3.4 Podpora pořádání kulturních aktivit	0	0	0
	1.3.5 Zvyšování kvality veřejné správy	0	0	0
	1.3.6 Podpora činnosti NNO na Broumovsku	0	+	+
Specifický cíl	1.4 Rozvoj regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti služeb občanské vybavenosti a využívání nevyužívaných objektů	0	0	0
Opatření	1.4.1 Podpora projektů regionální a mezinárodní spolupráce	0	0	0
Strategický cíl	2. Rozvoj podnikání, zemědělství, potravinářství a zaměstnanosti na Broumovsku			
Specifický cíl	2.1 Rozvoj podnikatelských aktivit a jejich zázemí	0	0	0
Opatření	2.1.1 Rozvoj nezemědělského podnikání	0	0	0

Specifický cíl	2.2 Modernizace a rozvoj zemědělství a lesnictví	0	0	0
Opatření	2.2.1 Rozvoj zemědělství na Broumovsku	0	0	0
	2.2.2 Rozvoj lesnictví na Broumovsku	0	0	0
	2.2.3 Obnova a zvyšování hustoty cestní sítě	0	0	0
Specifický cíl	2.3 Rozvoj potravinářství	0	0	0
Opatření	2.3.1 Rozvoj potravinářství	0	0	0
Specifický cíl	2.4 Zvyšování kvality celoživotního vzdělávání a uplatnitelnosti na trhu práce	+	+	0
Opatření	2.4.1 Snižování nezaměstnanosti na Broumovsku	+	+	0
	2.4.2 Vzdělávání a profesní rozvoj zaměstnanců	0	0	0
Specifický cíl	2.5 Rozvoj a zefektivňování marketingových nástrojů a propagace podnikatelských aktivit regionu	0	0	+
Opatření	2.5.1 Rozvoj systému regionálního značení výrobků	0	0	+
	2.5.2 Podpora vytváření a rozvoje dalších nástrojů propagace a marketingu podnikatelských aktivit regionu	0	0	0
	2.5.3 Podpora vytváření místních dodavatelských řetězců (výroba – zpracování – prodej - propagace)	0	0	+
Specifický cíl	2.6 Rozvoj regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti podnikání, zemědělství a zaměstnanosti	0	0	0
Opatření	2.6.1 Podpora projektů regionální a mezinárodní spolupráce	0	0	0
Strategický cíl	3. Ochrana a zvyšování kvality životního prostředí na Broumovsku			
Specifický cíl	3.1. Posilování péče o krajinu a ochrana životního prostředí	0	0	+
Opatření	3.1.1 Podpora opatření na údržbu a ochranu přírody a krajiny (včetně ochrany zdrojů pitné vody)	0	0	+
	3.1.2 Podpora protipovodňových opatření v krajině i sídlech	0	0	+
	3.1.3 Investice do vodohospodářské infrastruktury (výstavba a optimalizace ČOV a kanalizací)	0	0	+
	3.1.4 Podpora modernizace a zvyšování účinnosti energetické infrastruktury (včetně lokálních zdrojů topení) a využívání OZE	0	0	+
Specifický cíl	3.2 Zefektivnění systému nakládání s odpady	0	0	+
Opatření	3.2.1 Podpora opatření pro efektivnější nakládání s komunálními a dalšími odpady (sběrné dvory, třídící linky, systémy nakládání s odpady)	0	0	+
	3.2.2 Podpora systému třídění odpadů (včetně bioodpadů)	0	0	+
Specifický cíl	3.3 Posilování dopadů environmentálního vzdělávání	0	0	+
Opatření	3.3.1 Podpora EVVO	0	0	+
	3.3.2 Zpracování studií obnovy a ochrany přírody a krajiny	0	0	+
	3.3.3 Posilování spolupráce s CHKO Broumovsko	0	0	+
Specifický cíl	3.4 Rozvoj regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí	0	0	+
Opatření	3.4.1 Podpora projektů regionální a mezinárodní spolupráce	0	0	+
Strategický cíl	4. Posílení cestovního ruchu a obnova kulturního dědictví Broumovska			

Specifický cíl	4.1 Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu	0	0	+
Opatření	4.1.1 Rozšíření a zvýšení kvality ubytovacích a stravovacích kapacit	0	0	0
	4.1.2 Rozvoj muzeí na Broumovsku	0	0	0
	4.1.3 Vytváření a obnova naučných stezek pro interpretaci místního přírodního a kulturního dědictví	0	0	0
	4.1.4 Rozvoj a zvyšování kvality infrastruktury pro alternativní formy dopravy (pěší stezky, cyklostezky, cyklotrasy, hipostezky a další)	0	0	+
	4.1.5 Budování a modernizace doplňkové infrastruktury cestovního ruchu (odpočívadla, parkoviště, infrastruktura pro zimní sporty)	0	0	0
Specifický cíl	4.2 Rozvoj služeb pro cestovní ruch	0	0	0
Opatření	4.2.1 Podpora opatření pro propagaci CR v regionu	0	0	0
	4.2.2 Zpracování studií obnovy, ochrany a interpretace kulturního dědictví	0	0	0
Specifický cíl	4.3 Obnova kulturního dědictví	0	0	0
Opatření	4.3.1 Obnova movitých i nemovitých památek	0	0	0
Specifický cíl	4.4 Rozvoj regionální a mezinárodní spolupráce v oblasti cestovního ruchu a obnovy a interpretace kulturního dědictví	0	0	0
Opatření	4.4.1 Podpora projektů regionální a mezinárodní spolupráce	0	0	0

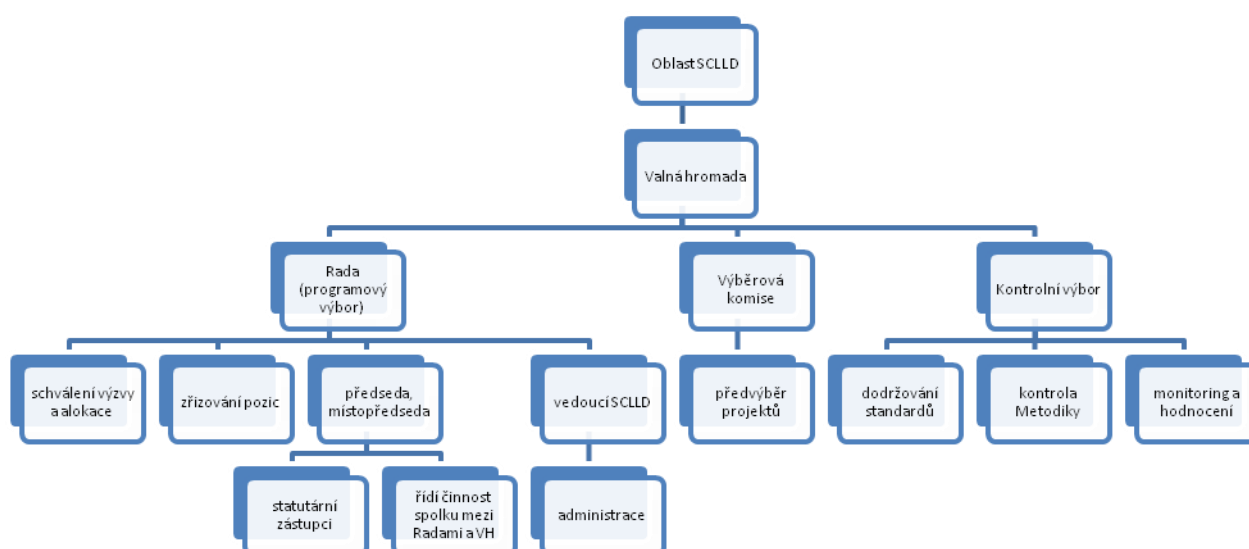
legenda: + pozitivní vliv
 0 neutrální vliv
 - negativní vliv

5. Implementační část

5.1 Popis řízení realizace SCLLD a řídicí a realizační struktury MAS

5.1.1 Organizační struktura MAS Broumovsko+, z.s.

Graf č. 5.14: Organizační struktura

Valná hromada – do působnosti Valné hromady v oblasti SCLLD náleží zejména volba a odvolávání členů Rady, Výběrové komise (včetně náhradníků), Kontrolního výboru, schvalování Metodiky hodnocení projektů Výběrové komise, tzn. způsobu hodnocení a výběru projektů, zejména výběrových kritérií pro výběr projektů. Dále Valná hromada schvaluje SCLLD a zodpovědnost za distribuci veřejných prostředků a provádění SCLLD.

Rada - do působnosti Rady v oblasti SCLLD náleží zejména schvalování uzavření a ukončení pracovněprávního vztahu s vedoucím zaměstnancem odpovědným za realizaci SCLLD, schvalování výzvy k podávání žádostí, schvalování projektů k realizaci a stanovování výše alokace na základě návrhu Výběrové komise, plnění úkolů programového výboru pro účely dotací a příspěvků, zřizování pracovních pozic, pracovních skupin či komisí, schvalování spolupráce s jinými subjekty.

Výběrová komise – do působnosti Výběrové komise v oblasti SCLLD náleží zejména provádění předvýběru projektů na základě kritérií stanovených v Metodice hodnocení projektů - stanovení jejich pořadí podle přínosu těchto projektů k plnění záměrů a cílů SCLLD.

Kontrolní výbor – do působnosti Kontrolního výboru v oblasti SCLLD náleží zejména kontrola dodržování standardů SCLLD, kontrola Metodiky způsobu výběru projektů, jejího dodržování a způsobu vyřizování odvolání žadatelů proti výběru MAS, provádění monitoringu a hodnocení SCLLD (zpracovává a předkládá Radě ke schválení indikátorový a evaluační plán).

Předseda, místopředseda – statutární zástupci mající podpisové právo, jsou oprávněni jednat jménem spolku navenek, řídí činnost spolku mezi jednotlivými zasedáními Rady, plní úkoly uložené Valnou hromadou a Radou.

Vedoucí zaměstnanec odpovědný za realizaci SCLLD – vede práce a zodpovídá za veškeré kroky související se SCLLD. Je oprávněn účastnit se zasedání Rady a Výběrové komise s hlasem poradním. Spolu s ostatními zaměstnanci (**manažer, účetní**) je oprávněn jednat za spolek v rozsahu vymezeném písemnou plnou mocí nebo pracovní smlouvou, a to zejména v administrativních záležitostech spolku.

Žadatelé – předkládají žádosti o realizaci projektů, realizují podpořené projekty v souladu s pravidly jednotlivých operačních programů a podmínkami MAS (preferenční kritéria apod.)

5.2 Popis Postupů pro vyhlášení výzev, hodnocení, výběr a administraci projektů

5.2.1 Schválení Fichí, vyhlášení Výzvy

5.2.1.1 Fiche

Samotnému procesu vyhlášení výzev a výběru projektů předchází schválení Fichí¹⁸ pro konečné žadatele. Podmínky pro tvorbu Fiche vydává řídicí orgán programu tak, aby naplňovala účel opatření/podopatření uvedený v jejich popisu. Fiche (oblasti podpory) jsou stručným popisem navržených opatření stanovených MAS, cíle či dopady, které mají naplňovat realizované projekty v souladu s cíli vymezenými ve strategii. Fiche **schvaluje rozhodovací orgán MAS (Rada)**.

5.2.1.2 Proces výběru projektů

Proces výběru a schvalování projektů je soubor činností, které jsou vykonávány v období od data registrace žádostí o podporu do vydání / podepsání právního aktu o poskytnutí podpory. Každá fáze hodnocení a výběru projektů má svá vlastní kritéria, jejichž cílem je vybrat transparentně kvalitní projekty, které budou naplňovat věcné i finanční cíle programu. Pro zajištění transparentnosti procesu výběru projektů bude zpracována a **Valnou hromadou** schválena Metodika hodnocení projektů, tzn. způsob hodnocení a výběru projektů, zejména

¹⁸ Tímto termínem jsou myšleny jak Fiche v programovém rámci PRV, tak popisy opatření v ostatních programových rámcích

kritérií pro výběr projektů. Dodržování Metodiky hodnocení projektů Výběrové komise kontroluje **Kontrolní výbor**.

5.2.2 Výzva k předkládání projektů

Vyhlašování výzev v MAS probíhá na dvou úrovních. Na úrovni programu vyhlašuje výzvu řídicí orgán, na místní úrovni vyhlašuje výzvy MAS jako nositel komunitně vedeného místního rozvoje. Výzvu a její konkrétní podmínky **schvaluje rozhodovací orgán MAS (Rada)**. Důvodem je kontrola a zajištění souladu s pravidly poskytované dotace. Výzva je vyhlášena a **uveřejněna** na webových stránkách MAS, případně i dalším jiným transparentním způsobem (webové stránky obcí, regionální deníky, apod.). Společně s Výzvou jsou na webových stránkách MAS zveřejněny také **příručky pro žadatele** a další metodické pokyny tak, aby měla MAS jistotu, že žadatelé mají k dispozici všechny potřebné informace o požadavcích, které musí být splněny, aby mohli řádně žádat o dotaci a realizovat projekt.

Po vyhlášení Výzvy zajistí manažer MAS proškolení možných žadatelů. Školení spočívá v podrobném seznámení s vypsanou Výzvou. Dále jsou žadatelé seznámeni s možností konzultace při vyplnění žádosti a důsledné dokládání jednotlivých příloh. Pro žadatele budou k dispozici **konzultace** s pracovníky MAS v sídle MAS, v případě potřeby budou zprostředkovány konzultace přímo s pracovníky řídicího orgánu či zprostředkujícího subjektu daného operačního programu. Žadatelé si musí ověřit, že mají dostatečnou administrativní, finanční a provozní kapacitu ke splnění požadavků dotace.

5.2.2.1 Stanovení preferenčních kritérií

Účelem preferenčních kritérií je vybrat k financování kvalitní projekty, splňující cíle programu, jejichž výsledky povedou k naplňování strategie MAS a socioekonomickým přínosům regionu. Zároveň budou splňovat kritéria hospodárnosti, efektivnosti, účelnosti, potřebnosti, proveditelnosti a návaznosti na vyšší strategické a koncepční dokumenty. Na jednotlivé aspekty ovšem může být kladen různý důraz, a proto se mohou použít pro jejich zjištění různé přístupy.

V každé Fichi bude uveden seznam preferenčních kritérií, jejich charakteristika a počty bodů, které lze dosáhnout po jejich splnění. Zároveň bude jasně uvedeno, na základě jakých dokumentů bude splnění preferenčních kritérií posuzováno.

Vymezená preferenční kritéria musí být srozumitelná a musí zajistit jednoznačnou interpretaci obsahu kritéria, tj. toho, co má být hodnoceno, jakým způsobem a na základě čeho (zdroj informací). Nesmí přitom docházet k překryvům jednotlivých kritérií.

5.2.2.2 Příjem a administrace Žádostí

MAS zveřejní přesné podmínky pro příjem žádostí o dotaci ve výzvě (termín ukončení příjmu žádostí, čas, adresa). Žádosti předložené po daném termínu nebo předložené na jiné adrese nemohou být přijaty.

Proces schvalování projektů lze dělit do dvou navazujících částí:

- 1) Hodnocení projektů – kontrola úplnosti, kontrola přijatelnosti, bodové hodnocení pomocí preferenčních kritérií.
- 2) Výběr projektů – předvýběr projektů Výběrovou komisí, výběr projektů rozhodovacím orgánem (Radou), příprava a vydání smlouvy o poskytnutí dotace.

5.2.2.3 Kontrola úplnosti

Na základě vyhlášené výzvy přijme kancelář MAS Žádost o dotaci. Manažer MAS s dalším pracovníkem sekretariátu nejprve provede administrativní kontrolu úplnosti přijatých Žadostí o dotaci na základě kontrolního listu. Neúplná Žádost o dotaci (neobsahující všechny povinné přílohy) není MAS přijata a žadatel je na místě o této skutečnosti a jejích důvodech písemně informován. V případě neúplnosti Žádosti vyzve manažer MAS žadatele k doplnění Žádosti a stanoví termín. V případě nedoplnění ve stanoveném termínu ukončí MAS administraci Žádosti z důvodu nesplnění podmínek administrativní kontroly.

5.2.2.4 Kontrola přijatelnosti

Do hodnocení přijatelnosti projdou pouze ty projekty, které úspěšně prošly kontrolou úplnosti. Kritéria přijatelnosti pro jednotlivé Fiche jsou součástí zveřejněné Výzvy a MAS je povinna do nich zahrnout kritéria přijatelnosti uvedená v příslušném opatření daném řídicím orgánem programu. MAS může navíc stanovit ještě další nebo přísnější kritéria přijatelnosti. Kritéria přijatelnosti je žadatel/příjemce dotace povinen splňovat po celou dobu lhůty vázanosti projektu na účel, tj. i po dobu udržitelnosti projektu. V případě, že Žádost nebude splňovat jedno z kritérií přijatelnosti, nebude již dále hodnocena a bude z dalšího hodnocení vyloučena. Žadatel dostane písemné vyrozumění, které kritérium nebylo splněno.

5.2.2.5 Bodové hodnocení Výběrovou komisí

Jestliže žadatel splní podmínky administrativní kontroly a kontroly přijatelnosti, je jeho žádost postoupena k bodovému hodnocení **Výběrovou komisí** (VK).

Úkolem samotné výběrové komise je provést u každé Žádosti, která prošla kladně administrativní kontrolou úplnosti a kontrolou přijatelnosti, bodové hodnocení dle předem stanovených výběrových kritérií (provést předvýběr projektů).

Způsob ustavení výběrové komise je stanoven ve Stanovách MAS. Valná hromada zvolí členy výběrové komise včetně náhradníků z partnerů MAS s přihlédnutím k podmínkám zastoupení sektorů a zájmových skupin. Valná hromada volí členy výběrové komise a náhradníky na dobu maximálně 1 roku. Předseda výběrové komise je volen přímo výběrovou komisí z jejích členů a stojí v jejím čele. Jeho mandát vzniká okamžikem zvolení a zaniká okamžikem zvolení nového předsedy. Předsedu v jeho nepřítomnosti nebo v případě, že nemůže funkci vykonávat, zastupuje pověřený člen VK. Zastupujícího člena určí předseda.

5.2.2.6 Úvodní zasedání VK a rozdělení projektů k hodnocení

Na prvním zasedání VK jsou předány manuály pro hodnotitele a proběhne jejich proškolení a dále je provedeno rozdělení projektů mezi jednotlivé hodnotitele, přičemž samotné hodnocení projektů může probíhat různými (transparentními) způsoby:

- a) Každý člen VK hodnotí každý z projektů (Žádostí).
- b) Každý hodnotitel hodnotí samostatně. Výsledné bodové hodnocení Žádosti je součtem všech hodnocení. Výběrová komise bude posuzovat Žádosti na základě odevzdaných písemných podkladů (Žádost + přílohy).

Z každého jednání VK se pořizuje zápis, který podepisují všichni přítomní členové VK. Zápis je zveřejněn a archivován ihned po jeho vyhotovení. Tištěná verze zápisu se archivuje v kanceláři MAS a je k dispozici k nahlédnutí všem členům MAS. Součástí archivované verze zápisu je podpisová listina s vlastnoručními podpisy účastníků jednání.

Samotné hodnocení jednotlivých projektů probíhá podle preferenčních kritérií jednotlivých Fichí. Hodnocení se uvede do připravených bodovacích protokolů (hodnotící tabulka) platných pro jednotlivé Fiche, dle předložené škály pro bodování. Každý hodnotitel ke každému projektu, který sám hodnotil, spočítá výsledný součet bodů, podepíše protokol a předá jej předsedovi výběrové komise.

V rámci hodnocení VK může také hodnotitel navštívit místo realizace projektu a ověřit si tak oprávněnost požadovaných preferenčních kritérií.

Celkové bodové hodnocení bude stanoveno jako součet celkových bodů od jednotlivých hodnotitelů dané žádosti.

5.2.2.7 Zasedání VK po bodování žádostí

Na druhém společném jednání výběrové komise se projednávají jednotlivé projekty a výsledky hodnocení. V případě, že se budou jednotliví hodnotitelé zásadně lišit (v celkovém bodovém hodnocení např. o více jak 20 %), provedou výklad provedeného hodnocení, včetně zdůvodnění přidělených bodů. V tomto případě rozhoduje o přidělení bodů Výběrová komise hlasováním. Případné další spory řeší předseda Výběrové komise.

Výsledkem hodnocení je stanovení počtu bodů, a tím je stanoveno pořadí Žádostí v každé Fichi. V případě, že v některé z vyhlášených Fichí nebude vyčerpána stanovená alokace, rozhodne Rozhodovací orgán (Rada) – na základě doporučení Výběrové komise, o přesunu těchto finančních prostředků do ostatních Fichí, a to zejména s ohledem na aktuální plnění finančního plánu stanoveného ve SCLLD a aktuální rozložení projektů v rámci vyhlášených Fichí. Navržený přesun finančních prostředků bude zdůvodněn. Na základě výsledků hodnocení a plánovaného objemu finančních prostředků pro danou Výzvu určí Rozhodovací orgán (Rada) – na základě doporučení Výběrové komise, které projekty budou podpořeny. O výsledcích bude vypracován zápis, ve kterém budou uvedeny všechny hodnocené projekty, jejich bodové ohodnocení, celkový počet bodů, zda byla nebo nebyla žádost doporučena k financování.

Schválení výběru projektů

Po ukončení jednání Výběrové komise zasedne **rozhodovací orgán MAS (Rada)** za účasti předsedy VK a manažera MAS, kteří na tomto zasedání seznámí s pořadím obodovaných projektů. Na tomto zasedání se rozhodne, které projekty budou navrženy k financování. Rozhodování se musí řídit těmito zásadami: musí respektovat pořadí, v jakém jsou projekty seřazeny dle bodového hodnocení, musí respektovat stanovování výše alokace. Podpořeny jsou nejprve projekty, které získají v dané Fichi nejvíce bodů a beze zbytku naplňují stanovenou výši alokace. V případě, že je některý z projektů podpořen pouze částečně, bude žadatel osloven, zda je schopen projekt dofinancovat. V opačném případě bude osloven další v pořadí, případně budou finanční prostředky převedeny do jiné Fiche. O dalším postupu rozhodne rozhodovací orgán MAS (Rada).

Hospodárnost implementace strategie je závislá hlavně na míře hospodárnosti jednotlivých projektů (resp. výdajů). Pro důsledné uplatnění principů 3E (efektivnost, hospodárnost, účelnost vynaložených prostředků) bude v procesu schvalování projektů kladen důraz na hodnocení výsledků operací, nikoli výstupů nebo formálních hledisek projektů. MAS musí dbát na dodržení důvěryhodnosti schvalovacího procesu.

Administrace projektů konečných žadatelů

Podpořené žádosti o dotaci jsou po schválení předány k administrativní a věcné kontrole k příslušnému řídicímu orgánu OP (ŘO OP). Po této kontrole či případném doplnění žádostí dle požadavků ŘO OP jsou nyní již příjemci dotace proškoleni v tzv. „školení pro příjemce“.

Po finálním schválení projektu jsou žadatelé vyzváni k podpisu Dohody o poskytnutí dotace.

Manažer MAS po celou dobu realizace projektu metodicky příjemce dotace vede, sleduje průběh realizace projektu, provádí metodické dohlídky přímo na místě realizace projektu. V případě jakékoliv změny, zpracuje po dohodě s příjemcem dotace tzv. „hlášení o změnách“. Samotné hlášení musí být podepsáno jak příjemcem, tak i manažerem MAS.

Ve chvíli, kdy je dokončena fyzická realizace projektu, manažer zkontroluje její dokončení, účetní a jiné doklady (kolaudační souhlas) a ve spolupráci s příjemcem dotace zpracuje Žádost o proplacení.

Po celou dobu udržitelnosti projektů sleduje manažer MAS spolu s příjemcem dotace veškeré změny týkající se projektu. I po tuto dobu musí být všechny změny hlášeny příslušnému ŘO OP.

Archivace

MAS je povinna uchovávat dokumentaci týkající se realizace SCLLD MAS Broumovsko+ nejméně 10 let po ukončení jeho realizace. Uchovávány jsou všechny dokumenty z jednání povinných orgánů MAS, ale i jednání týkající se konzultací s žadateli či jinými aktéry v území. Pro potřeby archivace jsou zajištěny vhodné prostory k uchovávání dokumentace v kanceláři MAS Broumovsko+.

5.2.3 Transparentnost výběru projektů a zamezení střetu zájmů

Princip transparentnosti lze vyjádřit jako otevřenost v činnosti či průhlednost zejména ve **zveřejňování informací**, ale také ve způsobu jednání a rozhodování. Velkou devizou MAS je jejich transparentnost již z povahy širokého partnerství místních aktérů (**otevřenost jednání**), jejichž kontrole všechny procesy realizované MAS podléhají. K průhlednosti přispívá také **včasné a komplexní zveřejňování informací**, které je důležité především při výběru projektů k podpoře. MAS musí být schopna v každém případě svá **rozhodnutí odůvodnit** a dbát na **předvídatelnost**.

5.2.3.1 Postup při výběru projektů

Každý člen výběrové komise (hodnotitel) absolvuje před samotným výběrem **interní školení**, tematicky zaměřené na instruktáž o bodových kritériích a systém hodnocení projektů. Musí se podrobně seznámit se všemi pravidly, která mohou být podkladem pro hodnocení. Člen svým jednáním a aktivní účastí ve Výběrové komisi předchází jakýmkoliv neprůhlednostem ve výběrových postupech.

Veškeré informace o předkladatelích projektů (žadatelích), které člen v průběhu své činnosti v komisi získá, se považují za **důvěrné** a člen je nesmí zneužít ke svému prospěchu nebo k prospěchu třetí osoby.

Hodnotitel předchází v průběhu přípravy výběru a samotného procesu výběru projektů jakýmkoliv náznakům **klientelismu** nebo jakýmkoliv projevům přímého nebo nepřímého **korupčního jednání**.

Hodnotitel musí posuzovat žádosti pouze na základě údajů obsažených v projektové žádosti a svých znalostí, příp. dle znalostí místních podmínek.

Posouzení musí provádět samostatně a svým jednáním nesmí zpochybnit **nezávislost posouzení**.

Hodnotitel musí dále zachovat **mlčenlivost** o všech skutečnostech souvisejících s hodnocením žádostí, získané informace nesmí hodnotitel využít k vlastnímu prospěchu.

V době hodnocení žádosti, ani po jeho ukončení, **nesmí hodnotitel kontaktovat žadatele** ani partnery posuzované projektové žádosti a nesmí od žadatele nebo partnera zjišťovat dodatečné informace ani sdělovat těmto subjektům výsledky svého posouzení.

V hodnotící tabulce hodnotitelé podepisují prohlášení o nestrannosti a důvěrnosti. V případě porušení tohoto závazku bude hodnotitel vyřazen ze seznamu hodnotitelů.

PROHLÁŠENÍ O NESTRANNOSTI A DŮVĚRNOSTI

Já, níže podepsaný/á, tímto prohlašuji, že souhlasím s účastí na hodnocení projektů, prostřednictvím kterých žadatelé žádají o finanční podporu z IROP, OP Zaměstnanost, OP Životní prostředí a Programu rozvoje venkova v programovacím období 2014-2020 přes Místní akční skupinu Broumovsko+, z. s.

Tímto prohlašuji, že jsem se seznámil/a s informacemi dostupnými a potřebnými k hodnocení jednotlivých projektů. Dále prohlašuji, že budu plnit své povinnosti čestně a poctivě.

Jsem nezávislý/á na všech stranách, které mohly mít užitek z výsledku hodnocení.

Podle mého nejlepšího vědomí a svědomí neexistují žádné skutečnosti ani okolnosti, minulé nebo přítomné, nebo které by se mohly objevit v dohledné budoucnosti, jež by mohly zpochybnit moji nezávislost v očích kterékoli strany. Pokud se v průběhu procesu hodnocení zjistí, že takové vztahy existují nebo byly vytvořeny, zavazuji se svoji účast v procesu hodnocení okamžitě ukončit.

Zavazuji se, že budu nakládat s veškerými informacemi nebo dokumenty (dále jen „důvěrné informace“), které mi budou poskytnuty, se kterými se seznámím či které vyhotovím v průběhu nebo jako výsledek hodnocení, jako s důvěrnými a zavazuji se, že budou použity pouze pro účely tohoto hodnocení a nebudou poskytnuty jakékoli třetí straně. Dále se zavazuji k tomu, že si neponechám žádné kopie písemných informací nebo vzory.

Zavazuji se, že neposkytnu důvěrné informace třetím osobám, pokud se nejedná o osoby, které podepsaly toto prohlášení a zavázaly se dodržovat jeho ustanovení.

Titul, jméno, příjmení

Podpis

Datum

5.2.3.2 Zamezení střetu zájmů

Střetem zájmů se rozumí takové chování, které může zvýhodnit nebo znevýhodnit subjekt (žadatele, partnera), ve kterém hodnotitel působí, působil nebo v nejbližších dvou letech hodlá působit. Proces výběru projektů může být ze své podstaty spojen s **trestnou činností**, jak je uvedeno v trestním zákoníku, a to dotační podvod (§ 212) nebo poškozování finančních zájmů Evropské unie (§ 260), či zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329). Jako prevence výše uvedených jevů je pravidelná obměna členů Výběrové komise po určitém období, důraz na rovnoměrné rozložení dle zájmových skupin i sektorů.

Zároveň musí být dodržována zásada Volby způsobu rozdělování projektů s důrazem na důvěrnost, nezávislost, mlčenlivost, nepodjatost, neovlivnitelnost, nulový střet zájmů i korupční jednání hodnotitelů.

Po přidělení jednotlivých projektů (žádostí) členům Výběrové komise každý hodnotitel deklaruje svou **nepodjatost** a **mlčenlivost** k projektu, který hodnotí. Za podjatého člena Výběrové komise je považován člen, který:

- je sám žadatelem,
- je členem rozhodovacího orgánu žadatele,
- je členem jakýchkoliv orgánů žadatele,
- je vůči žadateli v pracovním poměru,
- podílel se na zpracování Žádosti o dotaci,
- má nebo může mít osobní zájem na realizaci projektu,
- je v profesním, příbuzenském, sousedském nebo přátelském či nepřátelském vztahu k žadateli či partnerovi projektu,
- existují další skutečnosti, které by mohly nasvědčovat o jeho podjatosti, či o možném střetu zájmů.

V případě **střetu zájmů** u hodnoceného projektu nebude člen Výběrové komise hodnotit žádné projekty v dané Fichi. Je na zodpovědnosti každého hodnotitele, aby uvážil, zda jeho případné současné, minulé či v nejbližších dvou letech předpokládané působení v některé ze žádajících organizací zakládá střet zájmů ve smyslu podepsaného prohlášení či nikoli, tj. zda jeho nezávislost je nezpochybnitelná.

V případě střetu zájmů v důsledku propojení s žadatelem nebo jeho partnerem hodnotitel tuto skutečnost neprodleně oznámí Manažerovi MAS a odstoupí od hodnocení příslušné žádosti.

Členové Výběrové komise podepisují Čestné prohlášení hodnotitele, které je zavazuje k dodržování zásad rovného přístupu, tedy **nepodjatosti a mlčenlivosti** a **vylučují případný střet zájmů**. V případě porušení tohoto závazku bude hodnotitel vyřazen ze seznamu hodnotitelů.

Čestné prohlášení má následující znění:

Čestné prohlášení hodnotitele Výběrové komise MAS Broumovsko+, z. s.

Číslo výzvy:

Jméno hodnotitele:

Adresa:

Čestně prohlašuji, že

- nejsem podjatý ke mnou hodnoceným projektům a jejich zpracovatelům,
- nebudu se podílet na realizaci mnou hodnocených projektů,
- budu zachovávat mlčenlivost o věcech, o nichž se dozvím v souvislosti s výkonem své funkce i po skončení mé funkce hodnotitele, minimálně po dobu udržitelnosti hodnocených projektů,
- nezneužiji informace získané v souvislosti s výkonem své funkce.

Jsem si vědom(a) právních důsledků při porušení tohoto čestného prohlášení.

V dne :

.....

podpis hodnotitele

5.2.4 Plánovaná personální kapacita a popis řízení SCLLD

Kancelář MAS je výkonnou a administrativní složkou spolku. Kancelář zajišťuje především administrativní činnosti, funkční zázemí, informační servis o činnostech spolku, podílí se na tvorbě strategických dokumentů spolku (mj. i SCLLD), vede seznam členů (partnerů) spolku a účetnictví, zajišťuje propagaci spolku a aktualizaci internetových stránek.

Kancelář MAS je řízena **Předsedou**.

V rámci kanceláře MAS působí zaměstnanci (**dva projektoví manažeři, jeden finanční manažer**) zajišťující realizaci svěřených úkolů a její běžný chod. Jedná se o zaměstnance podílející se i na realizaci SCLLD (např. v rámci výběru projektů – kontrola úplnosti a přijatelnosti), úzce spolupracují s Výběrovou komisí a Radou. Jedná se o erudované zaměstnance, mající zkušenosti z minulého programového období, aktivně se účastní školení a seminářů k problematice SCLLD, získávají informace od řídicích orgánů, vyměňují si zkušenosti s ostatními MAS.

Projektoví manažeři mají na starosti realizaci SCLLD. Jeden z manažerů je vedoucím pracovníkem SCLLD. Každý z projektových manažerů dohlíží na realizaci dvou programových rámců. Společně zajišťují organizační a provozní stránku realizace SCLLD, řízení rizik. Mezi jejich hlavní činnosti patří koordinace čerpání finančních prostředků z jednotlivých programových rámců. Zajišťují efektivní komunikaci na všech úrovních realizace strategie, a to směrem jak k řídicím orgánům (poskytovatel dotace), tak k vedení MAS Broumovsko+. Projektoví manažeři zpracovávají a předkládají průběžné zprávy týkající se evaluace – střednědobé hodnocení a závěrečné hodnocení. Dohlíží na řádné plnění finančního plánu a dosažení plánovaných cílů včetně naplnění plánovaných hodnot indikátorů. Dohlíží také nad dodržováním pravidel povinné publicity. V případě potřeby řeší změny a zpracovávají žádosti o změnu. V neposlední řadě zajišťují uchovávání materiálů a dokumentace k realizaci SCLLD pro potřeby případných kontrol.

Finanční manažer dohlíží na financování realizace SCLLD a čerpání rozpočtu spolku. Má odpovědnost za finanční správnost a platby. Přípravuje podklady pro žádosti o platbu. Účastní se případných kontrol ze strany řídicích orgánů. Vede účetnictví spolku a zajišťuje evidenci účetních dokladů dle pravidel poskytovatelů dotací.

Spolek uzavírá pracovně právní vztah s **vedoucím zaměstnancem odpovědným za realizaci SCLLD**. Vedoucí zaměstnanec řídí práce a zodpovídá za realizaci SCLLD, dává pokyny zaměstnancům v kanceláři v oblasti SCLLD, je oprávněn účastnit se zasedání Rady a Výběrové komise s hlasem poradním.

5.3 Popis animačních aktivit

Při přípravě i při procesu implementace SCLLD MAS Broumovsko+ bude maximálně dbáno na transparentnost celého procesu. Veškeré komunikační aktivity jsou založeny na znalosti místní situace a na partnerském přístupu. Obdobně jako při přípravě SCLLD i během procesu implementace budou využívány moderní komunikační metody, např. facilitace společných setkání, workshopy, brainstorming. Pro aktivní komunikaci s občany, partnery a všemi dalšími aktéry na území budou nadále využívány webové stránky MAS Broumovsko+, zpravodaje obcí, dotazníková šetření atp.

Se všemi partnery MAS Broumovsko+ probíhá a nadále bude probíhat osobní komunikace ze strany zaměstnanců sekretariátu MAS. Sekretariát pravidelně informuje partnery MAS i další aktéry na území, informují o činnosti MAS Broumovsko+. Nadále budeme partnery a další aktéry osobně nebo e-mailem informovat o novinkách, výzvách apod. Pro partnery a další aktéry budeme i během procesu implementace SCLLD pořádat různá setkání a tematicky zaměřené workshopy. K této činnosti budeme mimo jiné využívat vytvořených zájmových skupin. Potřeby zjištěné od partnerů z různých zájmových skupin povedou v rámci možností daných operačními programy k lepšímu zacílení výzev v rámci komunitně vedeného místního rozvoje na území MAS Broumovsko+.

Spolupráce s aktéry na území znamená nejen informační servis pro partnery a získávání poznatků od partnerů, ale také komunikaci s dalšími subjekty, které nejsou partnery MAS Broumovsko+. Jedná se o úzkou spolupráci s DSO Broumovsko, dalšími MAS na území Královéhradeckého kraje i dalšími MAS v ČR. Dalšími významnými aktéry, s nimiž i nadále předpokládáme různou míru spolupráce, jsou školy, další vzdělávací instituce a neziskové organizace, orgány státní správy, Úřady práce, Královéhradecký kraj, město Broumov (ORP Broumov) a další organizace a podniky působící v regionu.

Animační aktivity konkrétně zahrnují tyto činnosti: zajištění dostatečné propagace SCLLD, informování žadatelů o způsobu výběru projektů, nastavení procesů a usnadnění výměny informací mezi zúčastněnými stranami, koordinace aktivit místních aktérů směřujících k naplňování SCLLD a podpora žadatelů/příjemců v rozvíjení projektových záměrů. Dále bude MAS sdružovat subjekty působící v území, rozvíjet vzájemnou spolupráci a partnerství, hájit zájmy občanů a rozvíjet spolupráci mezi podnikatelským, veřejným a neziskovým sektorem, propagovat a popularizovat úlohu MAS v území (web, zveřejňování výstupů – zápisy, prezence atd., společný kalendář akcí, pravidelné informace ve zpravodajích členů, ankety, partnerství při organizaci akcí, společná setkání a projednávání, činnost komisí, projekty spolupráce), reprezentovat a zastupovat členy MAS v jednáních s ostatními i potenciálními partnery, podílet se na kulturních, sportovních aj. činnostech v území, budovat kapacity a vytvářet sítě s ohledem na provádění strategie místního rozvoje, zvyšovat způsobilost místních aktérů pro vypracovávání a provádění projektů, včetně jejich schopností v oblasti projektového řízení (účelná animace při oslovování potenciálních žadatelů z území), vypracovat nediskriminační a transparentní výběrového řízení a objektivní kritéria pro výběr projektů, jež brání střetu zájmů a zajištění, aby nejméně 50 % hlasů při rozhodování o výběru projektů měli partneři, kteří nejsou

veřejnými orgány, definovat způsob výběru projektů s ohledem na realizaci strategie a popis způsobu písemného záznamu výběru projektů, připravit a zveřejňovat výzvy pro předkládání projektů, včetně vymezení kritérií výběru, přijímat a posuzovat žádosti o podporu, vybírat projekty k realizaci tak, aby byl zajišťován jejich soulad se strategií komunitně vedeného místního rozvoje tím, že stanoví jejich pořadí podle přínosu těchto projektů k plnění záměrů a cílů strategií, sledovat průběhu provádění strategie komunitně vedeného místního rozvoje, sledovat realizaci a udržitelnost podporovaných projektů, vykonávat evaluační činnosti souvisejících se strategií CLLD.

5.4 Popis spolupráce MAS na národní a mezinárodní úrovni

5.4.1 Mezuregionální spolupráce

MAS Broumovsko+ realizovala v r. 2015 společně s ostatními MAS Královéhradeckého kraje

Projekt spolupráce - "**Uplatňování principů LEADER v KHK**".

Předmětem projektu spolupráce bylo zpracování metodiky s názvem Uplatňování principu LEADER v Královéhradeckém kraji. Vypracovaná metodika je výsledkem projektu spolupráce 14 místních akčních skupin (MAS) z Královéhradeckého kraje. Metodika obsahuje soupis praktických příkladů, inspirativních řešení a doporučení, včetně případových studií týkajících se tématu uplatňování principu LEADER (zejména přístup zdola – nahoru), organizační struktury MAS a procesu výběru projektů (rovný přístup, transparentnost a etický kodex MAS apod.), využití MAS jako platformy pro různé aktivity v oblasti regionálního rozvoje apod.

MAS Broumovsko+ vyvíjí mezuregionální spolupráci v rámci Královéhradeckého kraje, kde mezi participujícími MAS probíhají pravidelná společná jednání (každý měsíc jiná hostující MAS), jejichž obsahem je informování členů o novinkách v neziskové oblasti, zejm. pak v problematice dotačních programů a dalších skutečnostech týkajících se nového programovacího období 2014 – 2020. Dále dochází zde k informování o činnostech jednotlivých MAS a k předávání zkušeností.

MAS Broumovsko+ navázalo také hlubší spolupráci s MAS, které se nacházejí v jejím bezprostředním sousedství, a sice s **MAS mezi Úpou a Metují** a s **MAS Království – Jestřebí hory, se kterými máme uzavřeny partnerské smlouvy**. Díky společné hranici projednáváme zpracování Strategií MAS a to především vzhledem k společnému území CHKO, realizaci společných projektů, poskytujeme si poradenskou činnost při zpracování žádostí o dotační podporu, velmi si ceníme vzájemné výměny zkušeností, a to ať již jde o proces řízení a fungování MAS, tak o samotné zpracování záměru.

5.4.2 Mezinárodní spolupráce

S ohledem na blízkost Česko – polské hranice jsme navázali neformální spolupráci s polskou LGD Sowiógorskie. V rámci spolupráce proběhla návštěva naší MAS na území LGD a zároveň návštěva LGD na území MAS Broumovsko+. Návštěva spočívala v předávání zkušeností mezi oběma MAS a následně se uskutečnila výměnná exkurze po úspěšných projektech na území obou MAS. Exkurze byla financována Celostátní sítí pro venkov.

Před samotnou realizací programovacího období 2007 – 2013 zástupci MAS Broumovsko+ navštívili a navázali spolupráci s **nizozemskými místními akčními skupinami – LAG LEADER+ Hoogeland a také s nově vzniklou LAG Oldambt Westerwolde**. Součástí návštěvy MAS byla i rozsáhlá exkurze po úspěšně realizovaných projektech nizozemských MAS.

5.4.3 Plánovaná spolupráce v období 2014 – 2020

MAS Broumovsko+ bude i nadále velmi aktivně spolupracovat a pravidelně se scházet v rámci Královéhradeckého kraje.

Dále plánuje setkání s polskou LGD Sowiógorskie, která bude taktéž zapojena do nového programovacího období. MAS uvažuje o projektu společného projektu spolupráce spočívající v předávání zkušeností a s administrací projektů v novém období.

Dále MAS předpokládá, že bude realizovat společný projekt spolupráce s MAS Královéhradeckého kraje, případně jinými MAS v ČR.

5.5 Popis zvláštních opatření pro hodnocení (monitoring a evaluace realizace SCLLD)

Monitoring a evaluace v MAS Broumovsko+ má za úkol zajistit informace o míře naplňování cílů SCLLD a činnosti MAS.

5.5.1 Monitoring

Monitoring je trvalým a systematickým sledováním rozpočtových prostředků, financovaných činností a údajů o prvních výstupech na úrovni projektů a dalších činností zapsaného spolku. Monitorování generuje kvantitativní údaje, poskytuje zpětnou vazbu k řádné realizaci SCLLD a napomáhá při korigování odchylek od cílů stanovených ve Strategii, jakož i cílů dalších činností MAS.

Předmětem monitoringu je objem finančních prostředků získaných pro projekty realizované v území a na vlastní činnost MAS, dále výstupy dosažené realizací projektů v území a činnost MAS: zapojení MAS do Krajské a Národní sítě MAS, členská základna, informační a vzdělávací

aktivity a semináře, dodržování termínů vyhlášení výzev a termínů administrativních postupů stanovených MAS, vnitřních předpisů a platné legislativy, činnost orgánů MAS.

Monitoring (sběr dat a jejich statistické vyhodnocení, monitorovací návštěvy u žadatelů, zpracování protokolu o návštěvě u žadatele včetně fotodokumentace, přípravu a zpracování monitorovací zprávy) je prováděn průběžně ve vazbě na jednotlivé výzvy k jejich předkládání. Monitoring činnosti MAS se provádí 1 x ročně, a to za předcházející kalendářní rok.

Prováděním monitoringu je pověřen sekretariát MAS na základě vnitřních předpisů MAS (směrnice pro MaE). Za monitorování odpovídá Kontrolní orgán MAS. Rada MAS projednává monitorovací zprávy, doporučuje změny vyplývající z monitorování, předkládá monitorovací zprávu ke schválení Valné hromadě, a to nejpozději ve čtvrtletí následujícím po projednání v Radě MAS. Monitorovací zprávu následně schvaluje Valná hromada.

Průběžný monitoring projektů se provádí za účelem předcházení problémům při jejich ukončení, vyúčtování a podávání Žádosti o proplacení dotace. Sledují se míry naplnění stanovených cílů, správnost postupů při zadávacím řízení, spotřeba vstupů k určitému časovému okamžiku a soulad s harmonogramem realizace projektu. Sledování postupu realizace projektu jednotlivých žadatelů bude umožněno prostřednictvím přístupu MAS do MS2014+. Soulad vložených dat se skutečností bude MAS ověřovat u jednotlivých žadatelů prostřednictvím kontrol (kontrola místa realizace projektu a/či dokladů prokazujících splnění aktivit projektu).

Výstupem monitorování budou Zprávy o plnění integrované strategie. Monitorovací zpráva obsahuje data a jejich vyhodnocení, návrhy změn včetně návrhů na jejich zpracování do SCLLD. Zprávy budou dvakrát ročně prostřednictvím MS2014+ předkládány MMR. Před odevzdáním schváleny rozhodovacím orgánem MAS (Radou).

Monitorovací zprávy budou uveřejňovány na webových stránkách MAS.

5.5.2 Hodnocení (Evaluace)

Evaluace je nástrojem pro posuzování efektivity činnosti MAS při realizaci SCLLD, jakož i v dalších činnostech zapsaného spolku. Předmětem evaluace je rovněž relevance SCLLD, tj. míra do jaké se naplňování cílů SCLLD vztahuje k potřebám a problémům Broumovska.

Evaluace realizace SCLLD bude prováděna porovnáváním výstupů a výsledků realizovaných projektů s cíli SCLLD a porovnáváním vynaložených finančních prostředků na realizaci projektů s celkovým dopadem projektů na rozvoj území. Evaluace činnosti MAS bude prováděna na základě výsledků z monitorování činnosti MAS a zjišťováním názorů partnerů MAS, žadatelů, popřípadě dalších aktérů z území.

Evaluace je součástí výroční zprávy a je zveřejňována na webových stránkách MAS. Na procesu evaluace se podílejí následující orgány MAS:

- **Sekretariát MAS** zajišťuje v průběhu evaluace sběr dat potřebných pro vyhodnocení, přípravu hodnotící zprávy.
- **Rada MAS** projednává hodnotící zprávu, předkládá ji ke schválení Valné hromadě, ukládá sekretariátu zpracovat změny a doporučení z evaluace v další činnosti MAS.

- **Kontrolní výbor** provádí samotný monitoring a hodnocení SCLLD, zpracovává a předkládá Radě ke schválení indikátorový a evaluační plán.

Evaluace se provádí 1 x ročně, a to za předcházející kalendářní rok.